

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ

ἀπὸ τὰ 1770 ἕως τὰ 1836.

Ἰταγόρευσε

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

ΑΘΗΝΗΣ

Τύποις Χ. Νικολιδου Φιλαδέλφειας.
(Παρά τῶν ἀδελφῶν Ἰακωβῶν).

1846.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚῆς
ΔΙΣΤΡΑΦΟΥ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

123034

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ (1).

Ἄν δυνηθῶ νὰ ἀπεράσω εἰς τὴν ψυχὴν σας, Κύριοι ἀκροαταί, τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς μου, γράφοντας τὰ προλεγόμενά μου εἰς τὸ βιβλίον τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη, ἐλπίζω νὰ γλυκοπεράσετε τὴν ὥραν σας, καὶ νὰ μὴν μετανοήσετε τιμῶντας με σήμερον μὲ τὴν ἀκρόασίν σας. — Πηγὴ ἀγαλλιᾶσεως εἶναι ποῖος ὁ συνθέτης τοῦ βιβλίου, καὶ εἰς ποίους στοχασμοὺς δίνει ἀφορμὴν τὸ περιεχόμενό του; Ἀφοῦ ἐνόησα τὸν κόσμον, σεβαστοὶ ἀκροαταί, δύο πρόσωπα ἀνδρῶν ἔμειναν διὰ παντός εἰκονεϊσμένα εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, ὁ στρατηγὸς Γζούρτζ καὶ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, δοξαζόμενοι ἀπὸ τὴν τότε γνώμην τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἓνας διὰ τὸν φιλελληνισμόν του, ὁ ἄλλος διὰ τὸν ἑλληνισμόν του, αὔξανε χάριν εἰς τὸν ἓνα ἡ εὐμορφὴ φυσιογνωμία, ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἐνδύματος, — σὲ ἄρπαξε ἡ ἀγριὰδα τοῦ ἄλλου καὶ τὸ μίλημα, ἡ κεφαλὴ καὶ τῶν δύο, τὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ ἑνὸς, τὰ μαῦρα τοῦ ἄλλου ἐστολίζοντο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν περικεφαλαίαν τῶν ἀρχαίων ἦτον καὶ εἰ δύο πᾶσι εἰς τὴν ἀνδρικὴν τους ἡλι-

(α) Τὴν 25 Μαρτίου ἀεγνώσθησαν εἰς τὸ ἀναγνωστήριον τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. Τυπόνονται δὲ μὲ δόλφινος προσθαφαιρέσεις. Οἱ δύο πρόεδροι Γερουσίας καὶ Βουλῆς ἐτίμησαν τὴν ἀνάγνωσιν μὲ τὴν παρουσίαν τους.

κίαν, νεώτερος δ Τζούρτζ, αγαπημένοι, πιστοί, αγαπούσε δ Κολοκοτρώνης τὴν φιλογένειαν καὶ τὴν προκοπὴν τοῦ Τζούρτζ, καὶ ὁ Τζούρτζ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς, καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς καρδίας εἰς ἄνδρα λογγίστιον. — Ῥιμμένοι καὶ εἰ δύο, ὡς φαίνεται, εἰς ἓνα Νησί Ἑλληνικόν, εἰς τὴν χαραυγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου, ὡς προσιμάδια τῆς μετέπειτα ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαϊῶν χάριν τοῦ ἐπαινεμένου ἀγωνοῦ. Ὁ Τζούρτζ, καὶ ὁ Γουίλφρεδ, ἄλλος ἐπίσημος τότε φιλέλληνας, ὁμοιάζαν ἐπίτροποι, ποῦ εἶχαν διαμοιρασθῆ τὴν ἐπιστάσιαν τῆς περιουσίας τῶν ὄφραων, ὁ Τζούρτζ ἐπιμελιοῦνταν τὰ ἄρματα τὰ Ἑλληνικά, ὁ Γουίλφρεδ τὰ βιβλία τὰ Ἑλληνικά, νὰ ἀνθίσουν, νὰ δώσουν καρπόν.

Χρόνοι σαράντα σχεδὸν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀπέ-
ρασαν, καὶ τριάντα ἀπὸ τὰ πρῶτα κινήματα τοῦ ἐθνικοῦ πολέμου ἕως σήμερον ποῦ δημοσιεύεται τὸ βιβλίον τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Ἀρχίζει ἡ διήγησις του ἀπὸ τὰ 1776, παύει εἰς τὰ 1836, ἐξ ἔτη ἔπειτα τὸ χῶμα τῆς γῆς ἐσκέπαζε τὸν Ἑλληνα πολεμιστὴν εἰς τὸ κοιμητήριον τῶν Ἀθηνῶν. Καλὴ ἡ μοῖρα τοῦ τάφου του!

Ποῖα νὰ προταραδιάσωμε χαρμόσυνα αἶτια ὅσα τὸ νέο βιβλίον περιέχει!

— Ἐμπρώτοις εἶναι βιβλίον συνθεμένον ἀπὸ Ἑλληνα, τὸ κείμενό του ἔργα Ἑλλήνων, καὶ ἡ φωνὴ του, φωνὴ γνήσια γνήσια, καθαρὴ τῆς ἡμέρας μας, ὅθεν ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ θὰ χαρῆ, θαρρῶ, εἰς τὴν ἐμφάνισίν του, ὡς χαίρεται νεόπανδρο ἀνδρόγυνο ἂν τοὺς ἐγεννήθη πρωτότοκο βρέφος ἀγῶρι, ὁμοιάζει κατ' ἐντέλειαν τῶν γονέων, γελᾷ τὸ ἄχειλι του ὡς τῆς μητρός του, καὶ ὅλη του ἡ φυσιογνωμία εἰκονίζει τὸν πατέρα, εἶναι αἷμα ἀπὸ τὰ φυλ-

λοκάρδιά τους, ὁμοίως καὶ τὸ νέον βιβλίον εἶναι γνησιότατον τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἔχει ἀμφίβολα γεννητάτα, καὶ ὡς γέννησις ἀνθρώπου δὲν μοιάζει γραμμένο μὲ μελάνι, ἀλλὰ μὲ αἷμα, ὅσο ἐχύθη παλικαρῖσια διὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς φυλῆς. — Ἄν τι εὐφραίνει περισσότερο τὴν ψυχὴν, εἶναι τὸ θέαμα τῆς ἀνδρίας εἰς ὑπηρεσίαν τιμίου καὶ ἐσίου σκοποῦ, καὶ ἂν ἔπειτα ἀπὸ κινδύνους πολλοὺς, ἀπὸ θανάτους ἀνδρῶν, ἀπὸ ναυμαχίας, τὸ ποθούμενο λάμπη μὲ τὰ στέφανα τῆς νίκης, τότε δὲν ἔχει ἄκρην θαυμασμὸς καὶ χαρὰ, ὁ νοῦς μας σμίγει μὲ τὸν ἔπαινον τοῦ ἀνθρώπου τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, διατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πιστὸς σύμμαχος τῶν ἐναρέτων πράξεων.

Τέτοια εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τὸ θέμα τοῦ νέου βιβλίου. Βέβαια δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ φανῆ τὸ βιβλίον τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη διὰ νὰ ἐνθυμηθούμε ταῖς δόξαις τοῦ ἀγῶνος, ὡς ὁ μακαρίτης μὲ τὸ βιβλίον του νὰ μᾶς ἔρχετο μνηστὴς ἀγνώστων πραγμάτων, ἀλλὰ τὸ νέον βιβλίον δίδει ἀφορμὴν νὰ ζωντανεύσωμε εἰς τὸ μνημονικό μας πολλὰ εὐχάριστα τοῦ περασμένου καιροῦ· λησμονιὰ συχνὰ ματαίνει τὰ ἐνδοξέστερα ἔργα, πότιζε τὴν γάστρα νὰ κοκκινήσῃ τὸ φύλλον τῆς τριανταφυλλιᾶς. — Καὶ ἀπὸ τὰ εὐχάριστα τοῦ περασμένου καιροῦ εἶναι ἡ κίνησις φωτισμένων ἔθνων καὶ Βασιλέων πρὸς χάριν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειτα ἀπὸ κυματισμοὺς διαφόρους, ἄνεμος ἀγάπης τέλος ἐφύσησε βίαιος, βοηθητικὸς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας.

Εἰς τὴν πρώτην ἡμέρα τῶν κινδύνων ὁ Πατριάρχης τῆς Ἐκκλησίας θανατωμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν, λιθοβολημένος εἰς τοὺς δρόμους, θαλασσοπεταμένος ἐντα-

φιάζεται εις Ὀδηρὸν ἀπὸ τὸν θεοσεβῆ Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας μετ' τιμαῖς Ἡγεμόνος, καὶ ἀγίου. Ἀπὸ 32 ἔθνη ἤλθαν νέοι φιλοπόλεμοι εἰς τὰ χῶματα Ῥούμελης καὶ Μωρέως, ἄλλοι ἔπεσαν σφάγια τῆς μάχης, ἄλλους ἔφαγε κακοπάθεια καὶ λοιμικὴ, ἄλλοι ζῶν δακτυλοδεικτούμενοι μετ' σέβας ἀπὸ τοὺς εὐεργετημένους (1). Ὅπου ἦσαν ναοὶ σοφίας, πανεπιστήμια καὶ ἐκκλησίας Χριστιανῶν εἰς Εὐρώπην, καὶ Ἀμερικὴν, ἠχολόγησαν οἱ ἄμβωνες ἀπὸ εὐχαῖς καὶ ἐγκώμια τῶν νέων Ἑλλήνων· παρθενικὰ κοράσια τῆς Γαλλίας ἐκέντησαν μετ' τὰ εὐμορφα χέρια τοὺς ταῖς σημαῖαις τῶν φιλελλήνων πολεμιστῶν (2)· πλοῦστοι, πτωχοὶ καὶ ἀλλόθρησκοι ἐπρόσφεραν εἰς ταῖς φιλελληνικαῖς ἐταιρίαις φόρον βιηθείας κατὰ δύναμιν εἰς σωτηρίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Τέλος, τὰ βασιλεύματα τοῦ ἡλίου ταῖς 8 Ὀκτωβρίου ἶδαν τὸ ἀνδραγαθὸν τῶν τριῶν ναυάρχων ὅταν ἐβυθίσαν εἰς τὰ πελάγη τὸ ἀκαταμάχητον πλεῖδ' ἀπὸ Ἑλληνικῆν δύναμιν χιλιάρμενο τοῦ ἔχθρου, ποῦ ἐπρομήνυε μέγαν κίνδυνον εἰς τὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἠρωϊκὴν Ὑδραν. Ἀραξε εἰς τὸ Πεταλίδι, καὶ ὁ Γαλλικὸς στόλος μετ' τὸ στράτευμα τοῦ εὐλογημένου Καρόλου δεκάτου, τὸ ὁποῖον ἐκαθάρισε τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῶν Ἀραβῶν τέλος τοῦ τέλους, εἰς Ἀνδριανούπολιν ὁ νικηφόρος Νικόλαος τῆς Ῥουσίας ἔγραψε μετ' τὴν λόγχην του τὸ ἄρθρον, ὅτι νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ

(1) Ἴδε μνημεῖον τῶν φιλελλήνων εἰς Ναύπλιον ὑπὸ τοῦ ἀξιοσέμου συναγματάρχου Γουρέτ.

(2) Ἡ κόρη τῆς Δούκισσας τῆς Πλακεντίας, ἐχάρισε καὶ 300,000 φρ. ἀπὸ τὴν προικὰ τῆς ὡς ἔχω ἐξ ἀκοῆς.

ἐλευθερία τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, καὶ νὰ παύσῃ ἡ κακὴ θέλησις τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἡ ἀναβολαὶς τῆς Διπλωματίας.

Χαροποιῶν αὐτὰ τὰ ἐνθυμήματα τοῦ τότε καιροῦ, ἐπειδὴ ἐκείνη ἡ εὐεργεσία δὲν ἔχει τίποτε λυπηρὸν, ὅταν τιμᾶται ἴσια εὐεργέτην καὶ εὐεργετούμενον, καὶ τοῦτο συμβαίνει ὅταν ὁ εὐεργετούμενος ἀξίῃ τὴν γενναιότητα τοῦ εὐεργέτου.

Ἡ ἀξία καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος εἶναι ἡ δικαιοσύνη του. Διὰ ποίαν αἰτίαν μυριοεπαινοῦνται ἡ Θερμοπύλαις, καὶ ὁ Σπαρτιάτης Βασιλέας, καὶ οἱ σύντροφοί του, εἰμὴ ὅτι εἰς τὸ στένωμα ἐκεῖνο ἐπολεμοῦσαν διὰ τοὺς τάφους τῶν γονέων τους, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, καὶ τὴν δόξαν τῆς φυλῆς; — Πολεμοῦν πολεμοῦν καὶ δὲν νικοῦνται ποτέ, καὶ ἡ φωνὴ τῶν αἰῶνων τοὺς ἐμψυχώνει εἰς τὸ κονταροκτύπημα. — Ὁ Θεὸς ἐπάτησε, πατεῖ ὡς σφραγίδα του τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν αἰωνιότητα εἰς τὰ δίκαια καὶ γενναῖα ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὰ 1821 θάλασσα καὶ στεριά Ἑλληνικὴ ἔγειναν Θερμοπύλαις, ὅθεν ἐξηγεῖται, πῶς λαοί, καὶ οἱ πλέον εὐαίσθητοι ἄνδρες τοῦ αἰῶνος ἔδειξαν τόσῃ συμπάθειαν διὰ τὸν ἀγῶνα. Μὰ τὴν ἀλήθειαν ἡ στεγνὴ καρδία, καὶ τὸ ρηχὸ πνεῦμα τοῦ Καστελρί, καὶ τοῦ Μετερνίχ δὲν εἶχαν πέραςιν εἰς ἐκείνην τὴν τρικυμίαν τῆς ἀγάπης, ὅταν ἓνας Σατοβριαν ἐλεγε ὅτι ἐπιθυμοῦσε μὲ τὸ αἷμα του νὰ γραφθῇ ἡ συνθήκη τῶν Ἡγεμόνων διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρῶτος ἀπὸ τοὺς πρῶτους φίλους τοῦ ἀγῶνος ἦτον ὁ κληρονόμος τοῦ Ὄθρονου, ἔπειτα καὶ Βασιλέας τῆς Μπαβαρίας· ὅχι ὅτι ὁ Καστελρί καὶ ὁ ἄλλος δὲν ὤκνευσαν τὸ καλὸ, τὸ ὤκνευσαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐματῆϊσαν,

ἀρχὴ καλοῦ μεγάλη ἔγεινε, σῶζεται εἰς τὸν κόσμον Βασίλειον Ἑλληνικόν.

Ἡ συνείδησις τῶν πολλῶν ξανοίγει προοιμότερα τὴν ἀξίαν καὶ τὸ κάλλος τῶν συμβάντων, πρὶν ποῦ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας φέρει τὸν ὄψιμον καρπὸν τῆς κρίσεώς της. — Ἡ Ἑλλάς βαρβαρωμένη παντάπασι ἀνέδωσε ὅλα τὰ εὐγενῆ τῆς ἀρχαίας της ἀνδρικῆς ἡλικίας, καὶ νεότητός της αἰσθήματα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐρωτώμενος ποῖο τραγοῦδι τοῦ ἀρέσει καλῆτερα, ἐκεῖνο ἀπεκρίθη ποῦ ἐγκωμιάζει τὴν ἀρετὴν του καὶ ἡ νέα Ἑλλάς ὠρέχθη νὰ ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι της, καὶ δὲν ἤυρε θέμα ἀρμυδιώτερο ψαλμοῦ εἰμὴ νὰ ξεχωλωτίσῃ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦς ναοὺς τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, καὶ νὰ θεμελιώσῃ δεδοξατμένην ἐλευθερίαν. Ἀκρὸς της ἔπαινος εἶναι ὅτι δὲν ἔσυρε τὸ σπαθὶ ἀπὸ τὸ θηκάρι μόνον ὡς Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ ὡς Εὐρώπη, ἐπειδὴ ὅλα τὰ κεφάλαια δοκιμασμένης ἀρετῆς τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν κατοίκων της πρωτεύει εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, εἶχαν κάμει ἀρχὴν νὰ ζωογονοῦν καὶ τὰ στήθη τῶν νέων Ἑλλήνων, πόθος ἐπιστήμης, ἰσονομία, ἀπέχθεια δεισδαιμονίας καὶ τὸ φιλοπόλεμο καὶ σέβας πρὸς τὴν σοφὴν ἀρχαιότητα Ἑλλήνων, καὶ Ρωμαίων. Νίκη Ἑλλήνων, νίκη Εὐρώπης ἢ πολιτισμοῦ. — Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις κρατιέται ἀπὸ μίαν ἄλυσσον ἱστορικὴν πολλὰ μεγάλην, καὶ συγγενεῦει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Εὐρώπης περισσότερο παρ' ὅτι φαίνεται. Δὲν εἶναι πρὸ αἰῶνων ὁ πόλεμος τῆς Εὐρώπης ἐναντίον Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς; Δὲν βλέπομεν τὴν ἀνθρωπότητα διαμοιρασμένην εἰς δύο ἀκαίμητα στρατεύματα, εἰς τὸ ἓνα στρατόπεδο Ἑλληνες Ῥωμαῖοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Ἀγγλοὶ, Ἴσπανοὶ,

Ῥῶσσοι, εἰς τὸ ἄλλο Πέρσαι, Αἰγύπτιοι, Φοίνικες, Καρχηδόνιοι, Ἀραβες, Ὀθωμανοί;

Ὁ Εὐρυβιάδης, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας, οἱ Σκιπίωνες τῆς Ῥώμης, ὁ Γοδοφρέδος ἐλευθερωτὴς τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ Κάρολος Μαρτέλος, ποῦ ἐνίκησε μελίσσι Ἀράβων εἰς ταῖς πεδιάδαις τῆς Γαλλίας, ὁ Πέτρος τῆς Ρουσσίας μέγας μεταξὺ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν σκηπτρούχων ἡγεμόνων, ὁ Ἰωάννης τῆς Αὐστρίας ἀρχιναύαρχος εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ κόρφου, ὁ νησιώτης Μισούλης, ὁ Ῥομελιώτης Μπότζαρης, ὁ Πελοποννήσιος Κολοκοτρώνης, ὁ στρατάρχης φονευμένος εἰς τὸν Πειραιᾶ, εἶναι Ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ μιᾶς πατρίδος, μιᾶς σημαίας, καὶ μιᾶς πίστεως ἀκόμη, ὅσοι ἀπὸ αὐτοῦς εὐλογοῦνται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, καὶ ὡς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ.

Ἐχω ἀκούσει ἀπὸ τοὺς γέροντας, ποῖος, καὶ πότος ὁ σεισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἐστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Αἴγυπτον. Τότε ἓνας Διάκος Ζακύνθιος ὁ Μαρτελάος ἐστιχοῦργησε τὸν εὐμορφο Παιᾶνα.

Ὅθεν εἴσθε τῶν Ἑλλήνων

Κόκκαλα ἐσκορπισμένα

Στὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μου

Τώρα λάβετε πνοήν.

Διατί νὰ ἀναστηθοῦν ἡ ψυχαῖς τῶν ἀποθασμένων Ἑλλήνων; διατί νὰ τρέξουν τόσο Ἕλληνες, ὡς εἶναι γνωστὸν, καὶ νὰ γραφθοῦν εἰς ταῖς σημαίας τοῦ Ναπολέοντος συστρατιῶται του; Διατί; Ἐπειδὴ ἦτον πόλεμος συγενικός. Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἐνόησε διὰ πολλοὺς λόγους

τόν ἑαυτόν της νά λαχταρίζη μέσα εἰς ἐκείνην τὴν ἐκστρατείαν ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐκστράτευσε μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Σπάρτης εἰς τὴν Αἴγυπτον; Ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν ἀθάνατον ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐρύλαξε πίστιν εἰς τὸ ὄνομά του; Ἐπεὶ ἐῴληνισμὸν τὸ κίνημα τοῦ Γάλλου στρατάρχου εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ θὰ εὐχαριστηθῆτε ἂν σὰς ἐνθυμίσω τὴν φήμην ποῦ σώζεται εἰς τὸ Νησί τῆς Κόρσικας, ὅτι οἱ Καλημέριδες κρατιοῦνται ἀπὸ γένος Ἑλληνικὸ, ἀπὸ τὰ Βάτικα τῆς Μάνης.

Ἐτιχα εἰς Πηρισίους τὴν ἡμέρα τοῦ ἔτους ὅταν ὡς εἰς πανήγυριν ἐπιστήμης σμίγουν μαζῇ ἡ Ἀκαδημαίαις τῆς Γαλλίας (τὸ institut de France), καὶ διαβάζουν λόγους οἱ πεπαιδευμένοι, ἠκούσθη φωνὴ ὅτι ὁ Jouffrois ἐπίσημο μέλος τῶν ἀκαδημιῶν μέλλει νά ἱστορίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, - συρῆρὴ κόσμου πολλή. Ὅταν ὁ σοφὸς διδάσκαλος διηγούμενος, ἀνέφερε τὴν συνδρομὴν τῶν ἐπτανήσιων εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπαινῶντας αἰτιολογοῦσε, ὅτι οἱ ἐπτανήσιοι εἶναι Ἕλληνες, τὰ μέλη ἐβοηθοῦσαν τὸ ὄλο, ὅτι ἐνοοῦσαν καὶ ἐτιμοῦσαν τὴν συγγενειάν τους μὲ τὴν Ἑλλάδα, τάχα Κύριοι ἀκροκταί, τὸ ἴδιο νόημα ἢ ἐπιχείρημα δὲν ξαπλώνει τὴν ἀλήθειάν του καὶ εἰς ἄλλους λαούς; Στενὴ συγγένεια αἵματος, ἢ πνεύματος, δὲν δίνει τοὺς νέους Ἕλληνας μὲ τοὺς λαούς τῆς Εὐρώπης; Δὲν εἶναι ἡ Εὐρώπη μεστὴ ἀπὸ Ἑλληνικὴν σοφίαν; Ὁ χριστιανισμὸς φωτίζει τὰ ἔθνη της, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία τῶν προγόνων προετοίμασε τὸ πνεῦμά τους νά τὴν δεχθοῦν. Ἄγιοι πατέρες, τέκνα Ἑλλάδος ἐμαρτύρησαν τὴν πίστιν εἰς τὰ χρώματά της συρόμενοι εἰς ταῖς φυλακαῖς, εἰς τὰ δόντια τῶν θηρίων, ἀποκεφαλιζόμενοι ἀπὸ τὸν δῆμιον. Τὰ παραθαλάσ-

σια τοῦ μεσογείου δὲν κατοικήθησαν παλαιότερον ἀπὸ ἀποικί-
αις Ἑλλήνων; Πνεῦμα ἀχαριστίας, ἄρνησις αἵματος ἦτον
τὸ πνεῦμα τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, τὸ ὁποῖον ἐπολέμησε καὶ ἔ-
βλαψε τὸν ἀγῶνά μας εἰς τὰ προοίμιά του, καὶ ἐπρομελετοῦσε
τὴν καταστροφήν μας, καὶ ἔβλεπε ἐπειτα φραγμοὺς εἰς πλατύ-
τερα σύνορα κράτους Ἑλληνικοῦ. Μὴ γένοιτο, κανεὶς ἀπὸ ἡ-
μᾶς νὰ ἦναι γνώμης ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἔγραψε τὴν
Ἰλιάδα, ἐσόλισε μὲ πολύτιμας ζωγραφικαῖς τὴν ποικίλην σοφί-
αν τῶν Ἀθηναίων, ἀρίστευσε εἰς τὴν Σαλαμίνα ἤξευσε φῶς πολι-
τισμοῦ εἰς τὰ ἐσπέρια ἔθνη, πρέπει σήμερον, οἱ λαοὶ τῆς
Εὐρώπης νὰ μᾶς κυτᾶζον εἰς τὰ μάτια, τί θέλομεν. —
Ἡ λάμψις τῶν προγόνων θεατρίζει τὴν ἀττημιὰ τῶν τέ-
κνων, ἂν οἱ μεταγενέστεροι εἶναι ἀνόμοιοι τῶν ἐπαινε-
μένων ἀρχαίων, ἢ κοιμώμενοι εἰς ταῖς προπατορικαῖς δά-
φναις ταῖς ἄρτησαν νὰ μακραθοῦν καὶ νὰ τριφθοῦν, ἂν μῖσος,
φθόνος, δεισιδαιμονία, ἀνανδρία, ἐμρῦλοι πόλεμοι ἐξώρι-
σαν ἐλευθερίαν, καὶ ἀρετὴν· μὴ γένοιτο νὰ τιμοῦνται ὅσοι
ἀτιμοῦν τοὺς γεννήτορας. Ἄλλ' εἰς τὰ 1821, σὰν σήμε-
ρα τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Ἑλληνικὴ γενεὰ ἐ-
τόλμησε κίνημα δίκαιο, ἱερὸν, πυκνὸ κινδύνων, ὅθεν με-
γαλόφυγο, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα θὰ σώζεται ἕως τὴν
συντέλειαν τῶν αἰώνων.

Ποῖος, Κύριοι, ἦτον ἀκρατής τῆς ἱστορικῆς διηγήσεως
τοῦ Ζουφροά Jouffroi; ἓνας τὸν ὁποῖον ἐπαινοῦν ὄχι ἐγὼ
ἀλλὰ τὰ ἔργα του, πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἀξιούμνητος, ὅταν
ἢ προσπάθειά του ἀποθλέπει εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς
φυλῆς του. Ὁ μέγας Βεζύρης Ῥεσιδ-παζᾶς, τότε πρέ-
σβυς εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Γαλλίας ἦτον ὁ ἀκρατής μὲ ἀ-
τάραχην ἔψιν, τοῦ ἱστορικοῦ Ζουφροά! Πῶς τὸν ἐνοοῦσε
προσεκτικὸν εἰς τὰ τραγικὰ συμβάντα τῆς πρώτης ἡρονιάς,

καί ὅταν ὁ ἱστοριογράφος ἐλειονολογώντας ἐδικαιολογοῦσε τὴν σφαγὴν τῆς Τριπολιτζᾶς μὲ ταῖς παλαιαῖς καὶ νέαις ἀδικίαις τῶν κρατούντων, πόση σοφία πολιτικὴ ἐθησαύριζε ὁ ἐπίσημος ἄνδρας! Ὁ καιρὸς θὰ δείξῃ πόσον ἐστάθη εὐεργετικὴ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν φυλὴν, θὰ ἔλθῃ ὥρα καὶ ἡμέρα, ποῦ τὰ ἐγκόγια τοῦ Τοπάλ πασᾶ, καὶ τοῦ Κιουτάγια θὰ ἔρχονται ὡς εἰς προσκυνητᾶρι εἰς τοὺς τάφους τοῦ Διάκου, τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Νικηταρᾶ, τοῦ Λυκούργου Λογοθέτου, τοῦ Τσαμαδοῦ, τοῦ Βρεσθένης, τοῦ Γερμανοῦ, ὅχι δὲν εἶναι πλέον τὰ ἅγια λείψανα μόνον εἰς τὸ Ἅγιος, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὴν Ῥώμην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ εἶναι καὶ εἰς τὰ κοιμητήρια τῶν Ἀθηῶν, εἰς τὰ περίγυρα τοῦ Μεσολογγίου, τὰ ἀπαντοῦμε εἰς τοὺς δρόμους, μᾶς ὀμιλοῦν, καὶ τοὺς ὀμιλοῦμεν.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ὡς ἱστορικὸς καταγράφεται μὲ τοὺς πολλοὺς ὅσοι ἱστῶσαν πολέμους Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἀλλ' ὡς Ἑλληνας ἔρχεται μοῦ φαίνεται τρίτος Ὀμήρου καὶ Ἡροδότου, ὁμοιάζουν οἱ τρεῖς, ὡς τρεῖς ἀκτῖνες ἐνὸς κέντρου φωτεινοῦ, ἔχουν οἱ τρεῖς πατρίδα τὴν Ἑλλάδα, θέμα, πόλεμον Εὐρώπης ἐναντίον Ἀσίας, ὀμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν, καθένας τὴν φωνὴν τοῦ αἰῶνός του, καίονται ἀπὸ τὸ πνεῦμά του, ἡ φωνὴ τους εἶναι ψωμομένη ὡς νὰ ἐλέγαμε ἀπὸ τὴν φωνὴν προγενεστέρου καιροῦ, ὅχι εἰδωλὸν τῆς φαντασίας τους, ὁμοιάζει ἕνας τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὴν πλοκὴν καὶ εἰς τὴν ἄλυσον τῆς ἰδέας καὶ τὴν παράστασιν τῶν ἱστορημένων πραγμάτων. Εἰς τὸν πεζὸν λόγον τοῦ Ἡροδότου σημαίνει ἡ λύρα τοῦ Ὀμήρου, ἀκοῦς τὸ Μῆνιν ἀεῖδε Θεά, ὡς εἰς τὴν διήγησιν τοῦ Κολοκοτρώνη ὅταν ἐπέτυχεν γνήσια

γνήσια νά τήν ἀρπάξω ἀπό τὰ χεῖλη του, ἀκοῦς τὸ τρία πουλάκια κάθονται, κατώτερος ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τοῦς δύο προγενεστέρους του εἰς τὴν τέχνην, ὅσον τὸ τρία πουλάκια κατώτερο ἀπὸ τὸ Μῆνιν ἄειδε Θεά, ἀλλ' ἀνώτερος πάλι, ἐπειδὴ ὅσα ἐπραξε αὐτὸς καὶ οἱ συνόμοιοί του διηγεῖται, — πρὶν τὰ γράψῃ μὲ τὸ κοντῆλι τὰ ἐγράφε μὲ τὸ σπαθί του καύχημα ποῦ δὲν ἔχουν οἱ ἄλλοι δύο. — Ὁμοιάζει τῶ ὄντι ὡς ὁ Ἄγαμέμνωνας, ὁ Ὀδυσέας, ἢ ὁ Διομήδης νά ἤθελε γράψουν τὸ στρατιωτικόν τους ἡμερολόγιον, καὶ νά ἐσώζετο, ἂν κατὰ τύχην δὲν σώζεται καὶ αὐτὸ εἰς τὸ πολύτιμον χαρτοπουλάκιον τοῦ Σιμωνίδου.

Εἶχα προοιμιάσει, Κύριοι, προλέγοντάς σας διὰ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη δίδουν ἀρομὴν ἠθονῆς καὶ δὲν ψεύδομαι πιστεύω, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ὠφέλειαν δίδουν καὶ ὠφέλειαν τῆς ὥρας, καὶ ἂν δὲν σᾶς κακοευχαρίστητα ἕως τώρα παρακαλῶ, κρατεῖτε ἀκόμη διὰ ὀλίγον τὴν κλωστήν τῆς ἑμιλίας νά ἰδοῦμεν ἂν καὶ εἰς τοῦτο ἀληθεύσω.

Τὸ παράπονον εἶναι εἰς τὰ χεῖλη μας, ὅτι δὲν πᾶμε καλά, ὅτι εἴμεθα δυστυχεῖς, ὅχι τάχα δυστυχῆς πᾶς ἕνας, ἐπειδὴ πρόσωπα, πολῖτες ὀλίγοι ἴσως εἶναι, ἢ μπορεῖ νά ᾔναι εὐτυχησμένοι εἰς ἕνα τόπον, καὶ ἡ γῆ τῆς πατρίδος νά βραδιάζεται εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀσημασίας ἢ τοῦ ἀπολυτισμοῦ, τὸ παράπονό μας ἐλειονολογεῖ τὴν κατάστασιν τῆς νέας μας κοινωνίας. Ὁ ναύτης τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ἔμπορος βλέπουν μὲ σταυρωμένα χέρια ἀλλοεθνή πλοῖα νά ναυλῶνονται, νά ταξειδεύουν, καὶ τὰ δικὰ μας δεμένα εἰς τὸ πλαμαμάρι τους εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ὑδραν, Σπέτζικις, Τριέστι, Ὀδησσὸν καὶ Γαλάτζι. Ὁ ὀδοιπόρος

τῆς ἐλευθερωμένης Ἑλλάδος κινδυνεύει ἐπιστρέφοντας εἰς τὰ σπῆτια του νὰ μὴν ἔχη χεῖρι νὰ χαυδέυῃ τὰ τέκνα του, τὴν ποθητὴν του συμβίαν, τοῦ τὸ πῆραν οἱ ληστὰι εἰς τὸν δρόμον, ἡ ληστειὰ φωλεύει εἰς τὰ ἐντόσθια τῆς γῆς μας, ἂν σᾶς λέγω φεύματια ἐρωτήσατε δύο φιλαλήθεις ἄνδρας, τὸν Κύριον Σπανιολάκη καὶ Κύριον Θεοχάρη, ποῦ ἴδαν μύταις καὶ αὐτιά κομμένα, καὶ ὧ; ἐκ θαύματος ἐγλύτωσαν τὰ ἐδικά τους ἀπὸ τὰ χεῖρια τοῦ Καβουρίνου, ὅταν ἐπῆγαν οἱ δύο νὰ ξεθάψουν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀράπισας. — Παραπονεῖται ὁ νομικὸς ὄχι δὲν νομοθετοῦνται νόμοι καλοὶ, ἢ ὄχι εἰ καλοὶ δὲν ἐκτελοῦνται, παραπονεῖται ὁ κτηματίας, ὅτι τὰ κτήματά του δὲν ἔχουν ἀξίαν, τὰ κτήματα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἡλιοστάλακτο τοῦτο κλίμα, γέλειο γλυκὺ τῆς φύσεως, κλαίουν οἱ γονεῖς ὅτι τὰ τέκνα τους δὲν κρατοῦν συρμὴν σταθερὰν τιμῆς, καὶ κοντολογῆς ἐδύνομουν νὰ ἀραδιάσω ὅλαις ταῖς τάξαις τῶν Ἑλλήνων καὶ πᾶσαν ἡλικίαν, καθεμιά νὰ μαρτυρήσῃ τοὺς πόνους τῆς. Στεκόμεθα μὲ μάτια κλαῖμένα, θεαταὶ περίλυποι τῆς ἐσωτερικῆς ἀδυναμίας μας, καὶ ἐξωτερικῆς ἀνυποληψίας, καὶ ἡ χαρὰ δὲν ζωογονεῖ πλέον τὰ στήθη μας. — Πολλῶν ἐπηξε τὸ αἷμα εἰς τὴν καρδίαν ὡς εἰς αἰφνῆδιον τρόμον, πέρυσι λέγω, ὅταν Ναύαρχος φιλικῆς δυνάμεως ἐβγαίνοντας τὸ ἐσπέρας ἀπὸ τὸ βασιλικὸ συμπόσιον, τὸ πρῶτ ἀναφτε ταῖς μίκαις εἰς τὰ κανόνια του. Εἰς κανένα τῶν Ἑλλήνων ἂς μὴν ἦναι σκοτεινὸ ὅτι ἂν δυσαρεστήσωμε ποτὲ μὲ τὸ ἄδικό μας κράτος ἀπὸ τὰ μεγάλα, χανόμεθα ἂν θέλῃ νὰ μᾶς πολεμήσῃ, καὶ ἂν πάλαι τὸ δίκαιον ἔχωμεν ἡμεῖς (πλὴν ἀσυνόδευτοι, ἔρημοι ἀπὸ σύνεσιν πολιτικὴν), καὶ ἡ μεγάλη δύναμις θελήσῃ νὰ μεταχειρισθῇ βίαν, νὰ

καταπατήση τούς ὁμολογουμένους νόμους τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ δικαιοσύνη θὰ φωνάξη, θὰ θρηνήτη εἰς τὰ δεινά μας, ἀλλὰ θὰ μᾶς φέρει τότεν βοήθειαν, ὅσην φέρει μᾶνα χελιδονῶν διὰ συντρίβει τὴν φωλεάν της ἀσπλαγχνῶ χέρι ἀναισθήτων παιδιῶν, θρηνολογεῖ, πονεῖ, ὀργίζεται, ἀλλὰ δὲν σώζει τὰ τέκνα της.

Ἐμπειροὶ ἀπὸ τὰ παθήματά μας γνωρίζομεν καὶ τὰ αἰτία τῶν κακῶν, ἡ λύπη διδάσκαλος, ἀδυνατίσει φόβος Θεοῦ, ἔλειψε ἔρωσ πατρίδος, μετὴν φυγὴν τῶν δύο στοιχείων λείπει καὶ ἡ συνοδία τους, ἡ καλὴ ὁμόνοια, τὸ φιλότιμο, ἀλήθεια καὶ μεγαλεῖο.

Ὁ,τι συμβαίνει εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, ὅταν ὁ ἔσκιος τῆς σελήνης αὐγὴ ἢ μεσημέρι, πλάκονει, τὸν ἥλιον πέφτουν πυκναῖς σταλαγματιαῖς δροσιᾶς, νυχτόναι ὁμοίως, εἰς κοινωνίαν ἀμπτωλῆν, ὁμοιάζει ὅτι ὁ ζωοδότης τοῦ πνεύματος κατεβάζει σκεπὴν εἰς τὸ πρόσωπόν του, χάνομεν τὴν εἰζήτησιν δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, μελανιάζει ὁ κόσμος τῶν ψυχῶν.

Ἄν τὰ παράπονά μας ἔχουν ἀλήθειαν, θεραπείαν θὰ εὐροῦμεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ γέρου στρατηγοῦ, ἐπειδὴ οἱ γέροντες θὰ ἐνθυμηθοῦν, καὶ ἡ νέα γενεὰ θὰ ἰδεῖ ὡς εἰς καθρέφτην τὰ ἱερὰ ἔργα τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἀγκαλὰ δὲν λείπουν καὶ μαυράδια ἀπὸ τὸν καθρέφτην, πλησίον ὅμως εἰς τοὺς μαύρους ἔσκιους φεγγοβολεῖ καὶ κάλλος ἀδιήγητο θεοσεβείας καὶ πατριωτισμοῦ, καὶ ποῖος δύναται νὰ ἀρνηθῆ νὰ μὴν στέρξῃ τὴν δύναμιν τῶν ἱστορημένων πραγμάτων εἰς τὰς φρένας καὶ εἰς τὴν καρδίαν νοήμονος ἀναγνώστου; Δὲν γράφει ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὅτι ἀπὸ εἰ νέοι τῆς Ἑλλάδος ἀρχισαν νὰ διαβαζοῦν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, ἐμεγαλύνετο τὸ φρόνημά τους, τὸ ὕψος τοῦ φρονή-

ματος μετέδωσαν εἰς τὰ ἔργα, καὶ μετ' ὀλίγον οἱ νέοι ἐκεῖνοι ἐδοξάζοντο ὡς πρῶτοι ἀστέρες τῆς φυλῆς; Καὶ ὁ Σαλλούστιος, ἐπαινεμένος ἱστορικός Ῥωμαῖος, σημειώνει, ὅτι ἤκουσε ἀπὸ τῶν περιφημοτέρων συμπατριώτας του νὰ λέγουν ὅτι εἰς τὴν νεότητά τους θαυμάζοντας τὰ πρόσωπα τῶν προγόνων εἰς ζωγραφιαῖς ἢ ἀγάλματα, ἐκαίοντο ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ὁμοιάσουν εἰς τὰ ἔργα, ὅχι λέγει ὁ ἱστορικός, ὅτι τὰ χρώματα ἢ τὸ μάρμαρο νὰ ἐχάριζαν τόσῃ μεγαλοψυχίαν, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις τῶν κατορθωμάτων, καὶ δὲν καταλάγιαζε ἡ φλόγα τους, ἀν δὲν ἰσοδυναμοῦσαν μὲ ἀνδραγαθήματα τὸν ἰρωϊσμὸν τῶν προγόνων. — Ἄν τόσο καίει τὸ μάρμαρο, τί θὰ κάμει ὁ λόγος; — Καὶ ἡ νέαις τῆς Σπάρτης ὅταν ἐμελλον νὰ γενήσουν ὑποχρεώοντο νὰ βλέπουν συχνὰ εἰς τοὺς ναοὺς, ἢ εἰς ταῖς πλατείας τῆς πόλεως ἀγάλματα Θεοῦ, ἢ Θεᾶς, ὥστε νὰ μεταδώσουν εἰς ταῖς νέαις ψυχαῖς θεῖον κάλλος σώματος καὶ ἀρετῆς, καὶ ἡ πρόνοια τοῦ νόμου δὲν ἐλαθεύθη. — Ἐγὼ λέγει ὁ Ξενοφῶν ἀφοῦ κατενόησα τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν Σπαρτιατῶν οὐκ εἶμι ἐθαύμαζον, δὲν δυσκολεύομαι δηλαδὴ πλέον νὰ ἐνοήσω, πῶς μικρὰ πόλις ἡ Σπάρτη ἐφάνη δυνατωτάτη καὶ ὀνομαστοιότης εἰς τὴν Ἑλλάδα — « Λυκοῦργον τὸν θέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους, οἷς πειθόμενοι ἠδαιμόνησαν, τοῦτον καὶ θαυμάζω, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα μάλα σοφὸν ἡγοῦμαι ».

Δὲν εἶναι δίκαιον Κύριοι ἀκροαταί, δὲν τὸ θέλω, νὰ πεισθῆτε μόνον εἰς τὰ λόγια μου, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου τοῦ ἱστοριογράφου στρατηγοῦ, ὅθεν θὰ ἀνθολογήσω ὀλίγα τινα ἀπὸ τὸ διήγημά του, καὶ ἂν βεβαιωθῆτε ὅτι πνέουν ἀπὸ ἐνθεον ἔρωτα πίστεως, καὶ πατρίδος καὶ κερδήσω τὴν ψῆφόν σας, θὰ φανῆ πλεῖα φῶς

φανερὰ ὅτι τὸ νέον βιβλίον, εἶναι βιβλίον ἐθνικὸν πολύτιμον, θησαυρὸς ἄτρυγος, — διατὶ δημογενεῖς ἀχροαταὶ εἰς τὰ 1821 ἐθεμελιώθη διὰ παντὸς τὸ δίκαιον τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς πατρίδος, — ὡς εἰς συνέλευσιν πανελληνίον ἔσμιξαν ὄλαις ἢ γυνώμαις τῆς φυλῆς, καὶ εἶπαν, ὅτι εὐτυχία εἶναι ἡ ἐλευθερία, καὶ ἐλευθερία ἡ μεγαλοφυχία, καὶ οἱ πλέον φιλοκίνδουνοι τῶν Ἑλλήνων ἐχύθησαν εἰς τοὺς πολέμους, δὲν ἐφάνη ἀντιπολίτευσις, δὲν ἐλάλησε μειοψηφία, μία διαφωνία ἦτον, καὶ ἐδιαφωνοῦσαν ἐπίσημοι ἄνδρες τοῦ γένους ὡς πρὸς τὸ ἀρμόδιον, ἢ τὸ μὴ ἀρμόδιον τῆς ὤρας τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος, πολλοὶ καὶ ἐφρονοῦσαν ὅτι τὸ ἔθνος θὰ ἀποκοῦσε τὴν ἐλευθερίαν του βραδύτερα, πλὴν ἀσφαλέστερα μὲ τὰ γράμματα, καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμην· ἀλλὰ μὲ μιᾶς ἄστραψε τὸ τουφέκι, ἐθρόντησε τὸ μολύβι, συγχωνεύθησαν ἡ γυνώμαις, ἔσβυσε ἡ διαφωνία, καὶ ἐκείνοι οἱ ἴδιοι ποῦ ἐπροτιμοῦσαν τὸ ἀσφαλὲς βραδύτερο, δὲν ἐδειλίασαν εἰς τοὺς κινδύνους καὶ ὑπέφεραν μὲ τὸ κορμί, καὶ μὲ τὴν στέρησιν τῶν ἀγαθῶν τὰ γνωστὰ δεινὰ τῶν συμβάντων (1).

Ἐκ τῆς ἀνθολογίας μου, μὴν παραξενευθῆ κανένας τῶν ἀχροατῶν μου, ἀν ἀκούσῃ, ἢ φανῇ ὅτι ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ ὡς ἐκεῖνος μόνος του εἰς τὸ πρόσωπό του, εἰς τὸ ὄνομά του, πάρετε τὸ πνεῦμα τῆς ἡμέρας, οἱ καιροὶ τὸ εἶχαν φέρει, ποῦ ὁ ἕνας ἐσυλλογίζετο ὡς οἱ πολλοί, ἡ ἱστορία τοῦ ἑνὸς ἦτον ἱστορία τοῦ ἔθνους, καὶ τοῦ ἔθνους ἡ ἱστορία βιογραφία τοῦ καθενός. Ἄρμονία στοχασμοῦ, πόθου, ἐλπίδων ἐκυβέρναε τὴν Ἑλλάδα, ὡς βρῖδι κατάμεστο εἰς τὸ κλαδί του εἶχε ἀνοίξει τότε ἡ Ἑλληνικὴ καρδιά.

(1) Ὁ Κυβερνήτης, καὶ ὁ Πατριάρχης.

Εἰς τὴν σελίδα 15 τοῦ βιβλίου θὰ διαβάσετε τὰ μετὰ ἀπὸ χάριν πίστεως καὶ πατρίδος ἀνδρὸς Ἑλληνος λόγια (1).

Ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον εἰς τὰ 1805 τὸν Αὐγούστου, ὁμιλῶ μὲ τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ῥωστικῶν στρατευμάτων, καὶ μὲ λέγει ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν διέταξε νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν δούλευσιν ὅσους θέλουν νὰ ἔμβουν καὶ νὰ ὑπάγουν νὰ κτοπήσουν τὸν Ναπολέοντα. Τοῦ ἀποκρίνομαι, ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν. Τί ἔχω νὰ κάμω μὲ τὸν Ναπολέοντα; Ἄν θέλετε ὅμως στρατιώτας διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας σὲ ὑπόσχομαι καὶ 5 καὶ 10 χιλιάδας στρατιώτας· μία φορὰ ἐβαπτίσθημεν μὲ τὸ λάδι, βαπτιζόμεθα καὶ μίαν μὲ τὸ αἶμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας.

Καὶ ὅταν τὴν 1 Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἐτζακίσθη τὸ στράτευμα τὸ Ἑλληνικὸ ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀνέγνωσε τὸ θεοσεβὲς ἀνδρὸς χριστιανοῦ.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Μπεϊζαντιές, Μπουῦρρας πᾶνε εἰς τὸ Λεοντάρι· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου εἰς τὸ Χρυσοβιτζι· γυρίζει ὁ Φλέσσας καὶ λέγει ἐνὸς παιδιοῦ: μείνε μαζὺ του, μὴν τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι. Ἐκαίτω εἰς ποῦ ἐσκαπέτησαν μὲ τὰ μπαϊράκια τους, ἀπὸ ἐκατέθηκα κάτω· ἦτον μία ἐκκλησιὰ εἰς τὸν δρόμον, (ἢ Παναγιὰ εἰς τὸ Χρυσοβιτζι), καὶ τὸ καθησιό μου ἦτον ὁποῦ ἔκλεγα τὴν Ἑλλάδα: Παναγιὰ μου βεβήθησε καὶ τούτην τὴν φορὰ τοῦ; Ἑλληνας; διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν! καὶ ἐπῆρα ἕναν δρόμο κατὰ τὴν Πιάνα.

(1) Εἰς τὰ ἀκόλουθα τεμύχια παρήλλαξα φράσεις τινὰς χάριν τῶν ἀκρατῶν μὴ συνειθισμένων εἰσέτι εἰς τὸ ὕφος τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἀκούσατε τώρα πῶς τελειώνει ἡ διήγησίς του τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Βαλιτέτζι, ὅπου ἐπολέμησαν τόσο ἀνδριωμένα οἱ Καπιτανεῖοι τοῦ Μορέως, καὶ τῆς Μάνης· σελ. 70.

23 Ὁραὶς ἐβάσταξε ὁ πόλεμος.

Ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἦτον Παρασκευὴ καὶ ἔβαλα λόγον, ὅτι πρέπει νὰ νηστεύσωμεν ὅλοι διὰ δοξολογίαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ δοξάζεται αἰῶνας αἰώνων ἕως οὗ στέκει τὸ ἔθνος, διατι ἦτον ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος.

Μάθετε τα εἰσόδιά του εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. σελ. 82, 83.

Τὸ ἄλογό μου ἀπὸ τὰ τεῖχη ἕως τὰ σαράγια δὲν ἐπάτησε γῆ... Τὸ ἀσκέρι ὁποῦ ἦτον μέσα τὸ Ἑλληνικὸ ἔκοβε καὶ ἐσκότωνε ἀπὸ Παρασκευὴ ἕως Κυριακὴ, γυναῖκες, παιδιὰ καὶ ἄνδρες 32,000, μία ὥρα δλόγουρα τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἐνας ὕδραϊος ἔσφαξε 90. Ἑλληνες ἐσκοτώθησαν 100. Ἐτὶ ἐπῆρε τέλος. Τεράλη νὰ παύσῃ ὁ σφαγμός.

Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἔδειξαν εἰς τὸ παζάρι τὸν Πλάτανο ὅπου ἐκρέμαγαν τοὺς Ἑλληνας, ἀνεστέναζα καὶ εἶπα: αἴτε, πόσοι ἀπὸ τὸ σόγι μου καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος μου ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ, καὶ διέταξα καὶ τὸν ἔκοφαν· ἐπαρηγορήθηκα καὶ διὰ τὸν σκοτομόν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἀνθρώπος ἐλεεινολογοῦσα τὴν σφαγὴν.

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ βιβλίου 170—171 θὰ διαβάσετε πῶς διηγείται ὁ φιλόπατρις ἱστορικὸς τὴν εἰρήσιν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων ἔκαμαν γιουρούσι σιὸ Μισολόγιι εἰ ἤρωες τοῦ Μισολογγίου, σὲ τόσαις χιλιάδαις ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χαντάκια, καθλαριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγινε θῦμα· μᾶς ἦλθε εἰδησις, μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ λειδινὸ, ποῦ εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καὶ εἴμεθα εἰς κάτι ἰσκιους, μᾶς ἦλθε

εἶδησις ὅτι τὸ Μεσολόγγι ἐχάθη· ἔτι ἐβάλαμεν τὰ μαῦρα ὄλοι, μισὴ ὥρα ἐστάθη σιωπὴ τοῦ δὲν ἔκρινε κανένας, ἀλλ' ἐμέτραε καθένας μὲ τὸν νοῦν του τὸν ἀφανισμόν μας· βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλητα λόγια διὰ νὰ ἐμφυχωθῶν· τοὺς εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνη αἰῶνας αἰῶνων ἢ ἀνδρία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ θνεύσωμεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ὄλων. Μὲ ἀπεκρίθησαν· τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη; Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω; Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσι, νὰ ἀποφασίσωμεν Κυβέρνησιν πέντε, ἕξη, ὀκτὼ ἄτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀνταποκρίνωμαι μὲ τὰ ἐξωτερικὰ, τοῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ ὁ μίνιστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἡ ἐπιτροπὴ τῆς συνέλευσεως διὰ τὰ ἐξωτερικὰ νὰ δίδῃ λόγον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ εἰς τὸν λαὸν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, νὰ σκορπίσωμεν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρματα, ὡς τὰ πρωτοπιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Καὶ ἔτι τὴν αὐγὴν τὴν μεγάλην πέμπτην ἐσυνεδριάσαμεν καὶ ἀποφασίσσαμεν ἕνδεκα μέλη, Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ πρόεδρον τὸν Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δελιγιάννην, Γεώργιον Σισίνην, Ἄν. Χ. Ἀναργύρου, Δ. Τσαμαδὸν, Σ. Τρικούπην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακόπουλον, Ἄνδρέαν Ἴσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον· ἡ διάρχεια τῆς Ἐπιτροπῆς, ἕως εἰς τὴν 17 Ἰουλίου 1826, καὶ τότε, ἀνγλυτώσωμεν συναζόμεθα καὶ τελειώσωμεν τὴν συνέλευσιν.

Ἄξιον μνημείου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ ἀγῶνος εἶναι καὶ εἰς τὸ φύλλο 207 ἡ ἀπάντησις τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας εἰς τὸν Ἱμπραΐμη, ὁ ὁποῖος ἔστειλε στρατευ-

μα νὰ βάλλουν φωτιά καὶ τζεκούρι εἰς τὰ δένδρα ἂν ὁ λαὸς δὲν προσκυνῆσῃ. Ἡ ζωὴ σου ἔλεγε εἰς τὸν Κεχαγιαῖ του θὰ μοῦ πληρώσει τὴν ζωὴν ὅποιουδήποτε στρατιώτου μου φονεῦθῃ, διότι δὲν σὲ στέλνω νὰ πολεμήσῃς, ἀλλὰ νὰ καύσῃς. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τῶν Μεσσηνίων εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Ἰμπραίμη νὰ προσκυνήσουν.

Ὅτι αὐτὸ ὁποῦ μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατι τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιόνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ ἐναντιόνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα, ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπήτια ἴπου μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴν μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσεις, καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆς μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου· βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου. Λαβαίνοντας τὴν ἀπόφασιν ὁ Κεχαγιαῖ τῆς εὐθύς ἔβαλε τὸ ἔργον του, φωτιά καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στρατεύμα του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινιόνταν εἰς πόλεμον, μόνε τὸ ἔργον τους.

Ἐξιοσημείωτη εἶναι εἰς τὸ φύλλον 190 ἡ ἀπάντησις τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν ἀντιναύαρχον Ἄγγλον Ἀμιλτον, ἄνδρα φιλέλληνα.

Μιὰν φορὰν ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἦλθεν ὁ Ἀμιλτον νὰ μεῖ ἰδῆ· μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸν, καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μεσιτεύσῃ· ἐγώ

τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται ποτὲ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς Καπετὰν Ἀμιλιον ποτὲ συμβιβαστὸν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσπλαχίωσε μὲ τὸ σπαθί, καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γενεᾶ εἰς γενεά· ὁ βασιλέας μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρά τοῦ εἶχε παντοτεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα· — μὲ εἶπε, ποῖα εἶναι ἡ βασιλικὴ φρουρά του, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια; — ἡ φρουρά τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέρται, τὰ φρούρια, ἡ Μάνη καὶ τὸ Σούλι καὶ τὰ βουνά· ἐτζι δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον.

Ἄς ταιριάσωμεν τέλος εἰς τὸ ἀνθολόγι μας φύλλον 188, καὶ 189 τὸ διηγηματικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ μακαρίτου Νικολάου Ρενιέρη ὡς προέδρου τοῦ Βουλευτικοῦ, ὅταν ἐμελλε νὰ διαλυθῇ ἡ συνέλευσις τῆς Τροιζήνος.

Ἐσυνάχθημεν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καποδίστρια ν' ἀποφασίσωμεν πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, νὰ ψηφρηροσῆθουν τὰ άτομα διὰ τὴν προεδρίαν. Ἐπειάοντιαν στὴν Συνέλευσιν τὸ ὄνομα τοῦ Ζαίμη, τὴν ἄλλην ἡμέρα τὸ ὄνομα τοῦ Μπαρᾶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασᾶ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούσα, καὶ ἔγεινε χασμωδία. Ἐτὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιον, εἶκοσι νὰ ψηφρηροσῆσουν, τὴν ἄλλην 16. Εἶδα τὴν χασμωδίαν καὶ τὸ παράξενον τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὀλόβηρος: Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε καὶ φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἡ πατρίς μας κινδυνεύει νὰ χαθῇ, καὶ ἔχομεν συνέλευσιν ἐπτά μῆνες, καὶ πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Βλλάδα εἶναι ὁ Κιουτάχης, καὶ Πρόεδρος τῆς Πελοποννήτου ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἡμεῖς καθήμεθα

και φιλονεικοῦμεν, και τώρα ἤλθεν ὁ Μάϊς, και ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει, και ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηκέν ἕνας ἀπὸ τόσους Ἕλληνας πληρεξουσίου· νὰ κάμωμεν Πρόεδρον; ὅμως καθήμεθα και φιλονεικοῦμεν! Ἐκύτταξα τριγύρω μου, και εἶδα ἕνα γεροντάκι, και ἐκάθετο με τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα οὔτε τὸν εἶδα, και πηδάω μέσα ἀπὸ τὴν συνέλευσι, και τὸν ἀρπάχνω, και τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίνη, και τὸν κάθισα στὸ σκαμνί. Εἶπα, τοῦτος δὲν εἶναι ἄξιος; και ὅλη ἡ Συνέλευσις ἔβαλε τὴν φωνήν, Ἄξιος, ἄξιος, και ἐχειροκρότησε, και ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Φενίερης σὰν νὰ ἐφοβήθηκε. Ἐτιζι διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Ἀκροασθῆτε Κύριοι ἀκροαται, και σωτήριο παράδειγμα ὁμοιοίας πάνου εἰς τὴν ἀψύτητα τῆς διχονοίας φύλλο 121 και 122.

Τὸν ἴδιον καιρὸν οἱ μεινάμενοι Τούρκοι ἕως 3,000 εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθαν τὴν πτώσιν τοῦ Ἀναπλιῶ και ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα και ἄφηκαν εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐτρώγοντο μεταξύ των· Ὁ Ζαίμης, Σωτὴρ Χαραλάμπης και Πετιμεζαῖοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθαν τοὺς Τούρκους, ἀφίνουν ταῖς διχονοιαῖς των και κτυποῦν τοὺς Τούρκους, τοὺς χαλοῦν, και τοὺς ἐπολιόρχησαν εἰς τὴν Ἀκράτα.

Δὲν δύναμαι τέλος νὰ μὴ προσθέσω και τὰ ἀκόλουθα τοῦ φύλλου 222 και 223.

Μία ἡμέρα ἐπῆγα ἐγὼ και ὁ Ῥίζος . . . εἰς τὸν Ῥιμποπιέρην· ἐκεῖ ἤλθε ἡ ὀμιλία και ὁ πρέσβυς μᾶς λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πόσον θὰ τοῦ παραξενοφαίνεται νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του, και ἀπὸ τέτοια ἄρχητε και ὁ Ῥίζος νὰ

τοῦ λέγω, πλὴν φοβισμένα ἄλλα πολίται, ἐγὼ τοῦ λέγω: Κύρ' Ῥίξο ἄρησέ με νὰ εἰπῶ καὶ ἐγὼ' ἐξοχώτατε, λέγετε πῶς θὰ ὑποφέρῃ ὁ Σουλτάνος νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν μας νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπροσθὰ του, καὶ ὅτι τοῦ κακοφαίνεται — καὶ δὲν μᾶς κακοφαίνεται καὶ ἐμᾶς ὁποῦ τοὺς ὑποφέραμεν τόσον καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων μας, καὶ κάθε-ται ἀκόμη εἰς τὰ πατρικὰ μας σπήτια καὶ τοὺς ὑποφέρομεν ἀκόμη, καὶ ἐκεινοῦ θὰ τοῦ κακοφανῇ διατι θὰ περνᾷ ἢ σημαία μας; αὐτὰ ὅλα νὰ τὰ εἰπῆς τοῦ αὐτοκράτορος Νικαλάου, σὲ ὀρκίζω εἰς τὴν τιμὴν σου νὰ τοῦ τὰ εἰπῆς.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ κυβερνήτης μοῦ λέει, Θεοδώραχὲ τί εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶπες; — ἂν δὲν ἦναι καλὰ, νὰ μὲ συμπαθῆσετε, τέτοιας λογιῆς εἶμαι μαθημένος· — ὄχι, καλὰ ἀποκρίθηκες.

Ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς ὁμονοίας ἐλπίζω ὅτι ἡ σημερινὴ ἡμέρα θὰ σᾶς εἶναι καλοθύμητη ἂν εὐχαριστήσθε νὰ ἱστορήσω τὴν συμβολικὴν χέρα τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη, ὡς τὴν ἤκουσα ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ θὰ ἀγαπήσωμεν τὸν ἄνδρα, ποῦ ξένος γραμμάτων καὶ μελέτης ἱστορίας ἔδουνηθὲν μὲ τὴν χάριν τοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος νὰ γράψῃ εἰς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ σώματος καὶ εἰς τὰ πέντε δάκτυλα τῆς χειρὸς τὰ αἷτια ποῦ ἐδόξαζαν νικητὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων τὸν Μωάμεθ Β' καὶ τοὺς προγόνους του, καὶ πάλαι, πῶς ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς δουλείας ὑψώθη φαυερὸ καὶ φιλελεύθερο τὸ πνεῦμα τῶν νέων Ἑλλήνων.

Εἶχα ἀκούσει τινὰ ἀσύγκλωστα διὰ τὴν χέρα ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ μακαρίτου, ὅθεν μίαν αὐγὴν, ὅταν ἐγράψαμεν τὰ ἀπομνημονεύματα, τὸν ἐρώτησα καὶ τὸν παρε-

κάλεσα νὰ μοῦ εἰπῆ νὰ καταλάβω τὸ μυστήριον τῆς μηχανῆς του. Μοῦ ἀπεκρίθη χαμογελῶντας, αὐτὰ τὰ ἔλεγα πάνου εἰς τὸ κίνημα τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἂν τὸ ἐπιθυμῆς, καὶ ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι σοῦ λέγω καὶ ἀνοίγοντας τὰ δύο του μπράτσα ἄρχισε·

Ὁ Σουλτάνος ἦλθε εἰς τὸ ζερβὶ χέρι, καὶ ἔκαμε ζάπι τὴν ἀνατολὴν ὄλην, ἐκήρυξε τὴν ἀπώλειαν τῆς ὑπανδριᾶς, φαγητοῦ, ἀρπαχῆς, φόνου, ὅποιοι σκοτωθῆ, 'πεθάνει Μου- σουλμάνος, σώζεται, ὅσα κάμει, ὅ,τι κάμει καλὰ γενά- μένα, εὐλογημένα, πάει εἰς τὴν Παράδεισον, πιστεύει τὸν Προφήτην. Τὸ χοντρὸ δάκτυλο τῆς ἄλλης χειρὸς, ὁ βασιλέας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Ῥωμαίων, ἐρω- τοῦσε τὰ δύο δάκτυλα πλησίον του, τὸν κληρὸν, καὶ τοὺς πολιτικῶς, τί εἶναι τοῦτο; — ὁ λαὸς ἦτον τότε τὸ λιανὸ δάκτυλο, καὶ τὸ ψηλότερον τὸ γειτονικὸ του οἱ ἔμποροι καὶ οἱ σπουδασμένοι. Τὸ χοντρὸ δάκτυλο λοιπὸν ἐρωτοῦσε τὸν κληρὸν καὶ τοὺς Μινίστρος, τί εἶναι τοῦτο; ἀποκρί- νοντο, ὁ Θεὸς θὰ τὸν χάσῃ, ἄς ψάλλωμε τὸ « νίκας κατὰ βαρβάρων δωρούμενος » καὶ ἄκοπη νύχτα καὶ ἡμέρα ἢ ψαλμωδία τους. Τὰ τροπάρια ὅμως μὴ συντροφευμένα ἀπὸ πέτρας καὶ λιθάρια (1), ἀπὸ ἄρματα δὲν ἐμπό- δισαν τὸν Σουλτάνον νὰ πηδῆσῃ εἰς τὴν ἄλλην γραμμὴν

(1) Φαίνεται μὲ αὐτὴν τὴν φράσιν ὅτι ὁ Γ. Κ. εἶχε κατὰ νοῦν τὸ ἀνέκδοτον — λησταὶ ἐπῆγαν νὰ ληστεύ- σουν μοναστήρι, ὁ ἡγούμενος εἶπε εἰς τοὺς καλογήρους, τὸν σταυρόν σας κάνετε· ἀλλ' ἡ θύραις ἤρχισαν νὰ κρε- μίζωνται ἀπὸ τοὺς ληστές, τὰ κεραμίδια νὰ πετοῦν εἰς τὸν ἄερα, τότε ὁ ἡγούμενος εἶπε εἰς τοὺς καλογήρους, σταυ- ροὺς καὶ λιθάρια, λιθάρια καὶ σταυροὺς.

τῆς χειρὸς, καὶ νὰ πάρῃ τὴν Ἀνδριανούπολιν. Ὁ ἄσ-
 κνος Μωάμεθ Β' ἔστησε ἔπειτα καὶ κάστρο μὲς τὸ βλέ-
 φαρο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ στενὸ τοῦ
 Βοσπόρου, πέντε μίλια ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ ἐχαρά-
 τζονε τὰ καράβια ποῦ ἀρμένιζαν ἀπὸ τὴν μαύρη θάλασ-
 σα εἰς τὴν ἄσπρη, καὶ ἀπὸ τὴν ἄσπρη εἰς τὴν μαύρη.
 Δὲν ἔπιασαν τὰ ἄρματα νὰ κινηθοῦν πανσιρατιᾷ οἱ Χρι-
 στιανοὶ θιαν ἐκτίζετο τὸ κάστρο, ὁ Βασιλέας λέγουν ὅτι
 ἤθελε πόλεμον, νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν πολιτείαν ὡς ἀνδρεῖος
 ποῦ ἦτον νὰ πολεμήσῃ, οἱ Μινίστροι καὶ ὁ κλῆρος τὸν ἀν-
 τέκοψαν, θαρσευμένοι οἱ πρῶτοι εἰς τὴν ψευδοπολιτικὴν
 τους, οἱ ἄλλοι εἰς ταῖς ψαλμωδίαις τους. Ἐπειτα ἀπὸ
 ἓνα χρόνον ὁ Σουλτάνος ἔριχνε τὸ χοντρὸ δάκτυλο, καὶ
 ἐκάθιζε ἐκεῖνος εἰς τὸν τόπον του. Τὰ τέσσαρα πνίγουν
 τὸ ἓνα (1), καὶ ἄς ἦναι ὅσο θέλει ἀνδρειωμένο, δὲν ἐσυγ-
 γνώμισαν κλῆρος, μινίστροι, ἐμπορικὸ, καὶ λαὸς νὰ κα-
 ταβάλλουν τὸν Σουλτάνο· οἱ μινίστροι καὶ ὁ κλῆρος ἐμ-
 πῆκαν εἰς τὸ πηλᾶφι μαζῇ του καὶ ἔτρωγαν· ὁ λαὸς λιαν-
 νός, ἀκέφαλος, οἱ ἐμποροὶ καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἔτρωγαν,
 πέφτοντας ἢ Κωνσταντινούπολις καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ βασι-
 λεια τῆς Δύσης.

Τὴν αὐρινὴ ποῦ ἔπεσε ἡ Κωνσταντινούπολις παρου-
 σιάσθηκε εἰς τὸν Σουλτάνον αἰχμάλωτος μὲ τοὺς θησαυ-
 ροὺς του, βιὸς πολὺ, ὁ μεγαλύτερος τοῦ παλατιοῦ, ὁ
 πρωθυπουργὸς τοῦ τότε καιροῦ, ἀρχινάυαρχος, ναύαρχος
 εἰς κάτι μπεΐγιατέδαις δαμασκοενδυμένους τῆς αὐλῆς, ὁ
 Κύρ Λουκάς Νοταρᾶς, ὡς τὸν εἶδε τοῦ εἶπε ὁ Σουλτάν-
 νος, διατι δὲν ἔδιδες αὐτοὺς τοὺς θησαυροὺς εἰς τὰ πα-

(1) Μοῦ ἔκαμε τὸ σχῆμα πῶς.

ρακάλια τοῦ Βασιλέως σου, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος σου; — ³Ἦτον δικά σου ἀφέντη μου, καὶ σοῦ τὰ ἐφύλαττα. — Ἄν ἦτον ἐδικά μου, ἀργητες νὰ μοῦ τὰ ἐπιστρέψης, καὶ μὲ ἐβασανίσαιτε μὲ μάταιον πόλεμον, καὶ θρηγῶ θανατωμένους τοὺς ἀνδρειοτέρους στρατιώτας μου. — Τὸ πείσμα τῶν ξένων καὶ θάρβος ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐδικούς σου, ἔλεγε ὁ Νοταρᾶς, — Ἐνοοῦσε τοὺς Γενοβέζους, καὶ τὸν Χαλιλμπέι βεζύρη. — Ἀντίκρουσε τώρα, ἀντίκρουσε, μοῦ λέγει ὁ Κολοκοτρώνης ἄγρια, τὸν πρωθυπουργὸν Νοταρᾶ μὲ τὸν Διάκον τὸν κλέφτη εἰς τὰ 1821. Τὸν Διάκον τὸν ἐπῆρανε καὶ σὶὸ σουβλί τὸν βίλαν, — ὀλόρθον τὸν ἐστῆσανε καὶ αὐτὸς χαμογελοῦσε — τὴν πίστιν τοὺς τοὺς ἔβριζε καὶ τὰ λοιπά. Ποῖοι ἐμεῖς, ποῖοι ἐκεῖνοι! σπαθὶ καὶ καιρὸς μᾶς ἔβαλε τιμὴ καὶ γινῶσι, ὅμως καὶ ὁ Νοταρᾶς ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγαις ἡμέραις ἀπέθνησκε μάρτυρας, ἀποκεφαλίζετο αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του εἰς ἓνα αἶμα. Εἰρήνη εἰς τὰ κόκκαλά τους!

Ἄφοῦ χαλιόντας ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπυκνώθη ὀλοῦθε τὸ σκοτάδι τῆς δουλείας, συνέβη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, ὅ,τι συμβαίνει τὴν νύχτα εἰς τὸν κόσμον, ποῦ ἡ ὥρα ἡ πλέον σκοτεινὴ, ἡ πλέον θαμπὴ τῆς νυχτὸς εἶναι ἡ ὥρα ποῦ σημόνει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀρχισαν τότε ἀπὸ ἀνάγκης τὰ τέσσαρα νὰ συγγνωμίζουν, νὰ κατηγορίζουν εἰς τὴν ὁμόνοιαν, νὰ ξανοίγουν ἕνα σημάδι· μὲ τζακίσματα ἀλήθεια ἐπῆραν τὸν δρόμον τους, ὀμπρὸς ὀπίσω, δὲν πήγαιναν σὰν τὸ καθάριο ἄτι εἰς τὴν πηλάλα του, ἀλλὰ σὰν βόιδι, ποῦ βυθισμένο εἰς τὸ παχνί του ξετυλίεται κοιμησμένο ταῖς ἀγχαῖς μουγκρίζοντας, καὶ ἀργοπατάει εἰς ταῖς βοσκαῖς. Ἡ ἄλυσσος ἔσφιξε παρὰ φύσιν εἰς τὸν λαιμόν μας, καὶ ἐμελλε νὰ κοπῆ. Σοῦ εἶπα πῶς τὸ

λιανὸ δάκτυλο ἦτον ὁ λαὸς, ἔμεινε εἰς τὴν τυραννίαν τῶν τριωνῶν, Σουλτάνου, ἀρχόντων, καὶ κλήρου, οἱ σπουδασμένοι, καὶ μέρος ἐμπόρων ἐσκόρπισαν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ διαβασμένοι μὲ τὴν σοφίαν τῶν προγόνων ἐφώτισαν τοὺς ἄλλοθενεῖς· ἂν ἀπὸ τὸν λαὸν ἐβγαίνε κανένας προκομμένος, ἔξυπνος, τὸν ἔπερνε τὸ πετραχῆλι, ἢ ὁ προσεστὸς διὰ γραμματικόν του, ἢ τὸν προσκαλοῦσε εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ θεῖός του, ὁ ἀδελφός του ὁ ἔμπορος, καὶ πάντα ὁ λαὸς ἐλιάνευε, διάφοροι καὶ ἀπὸ διάφοραις τάξαις εἴτε ἀπὸ στενοχώρια ἢ δοξομανίαν ἐτούρκειυαν, καὶ τὸ γένος ἐφύραινε. Τὰ ἀγκάθια ἐκυμάτισαν εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων μας, ἢ ἑακουσταῖς πολιτεῖαις ἐχορτάρισαν, ἢ ταπεινὴ φλογέρα τοῦ βοσκουῦ μὲ τὰ ὀλίγα του γίδια ἐλάλειε εἰς τὰ περίφημα μνημεῖα τῶν Ἑλλήνων, ἢ πίστις ὁμοῦ δὲν ἐχάθη, ἐσώζετο, καὶ ἔρημο ἔωκλήσει ἦτον εἰς τὸν λαὸν παρηγοργιὰ τῶν πόνων. Οἱ κλέφτες ἤμασθε ἐλεύθεροι, ἀλλὰ τί ζωή, τί ἄνθρωποι! Βρασιτισμένοι, αἰτκιωτοί, ἄγριοι εἰς ταῖς σπηληαῖς, εἰς τὰ βουνα, εἰς τὰ χιόνια σὰν τὰ θηρία, μὲ τὰ ὅποια συζούσαμε. Οἱ ἔμποροι εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὅσοι νέοι ἐσπούδαζαν εἰς τὰ πανεπιστήμια, καὶ ὅσοι ἄλλοι ξενιτευόμεθα καὶ μᾶς ἔφευγε ἢ ἀποκρομάρα καὶ τὸ χασμοριτὸ τῆς δουλείας καὶ ὁ φόβος τῆς τυραννίας, καὶ ἐβλέπαμε τὰ ἀγαθὰ, τὰ μεγαλεῖα τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ταῖς τιμαῖς, ποῦ ἐχαίρετο ἢ πίστις τῶν χριστιανῶν, ἐμαθαίναμε καὶ ποῖους εἶχαμε προγόνους φοβεροὺς, ὠρεγόμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν ἀναγέννησίν μας, καὶ ταῖς παλαιναῖς δόξαις τῆς Ἑλλάδος. Ἄρχισαν σχολεῖα εἰς τὸ Ἀἰβαλί, Σμύρνη, Δημητζίνα, Γιάννινα, Ἀθήνας, καὶ ἐβγαίναν παπάδαις προκομμένοι, καὶ λαϊκοὶ καλοὶ, καὶ ἐφωτίζετο ὁ λαός. — ‘Ο

Ῥήγας Φεβραῖος ἐστάθη ὁ μέγας εὐεργέτης τῆς φυλῆς μας, τὸ μελάνι του θά ἦναι πολὺτιμο ἐνώπιον Θεοῦ, ὅσο τὸ αἶμά του ἅγιο, ἔγραψε τροπάρια ἄλλο σόι, πού ἐβίαζαν τὰ 4 νὰ συγγνωμίσουν, ἐδημοσίευσε καὶ γεωγραφία τοῦ τόπου μας, καὶ ἐβλέπαμε τὰ Ὀλύμπια, ἄλλα παιγνίδια Ἑλληνικὰ πολεμικὰ εἰς τὸ ξαμίλι, εἶχε ἡ Γεωγραφία του ζωγραφισμένα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν παλαιῶν σοφῶν καὶ ἡρώων — Ὡς τότε Παληκάρια νὰ ζοῦμε εἰς τὰ στενά, ἀπὸ τὰ πολεμικὰ του τραγοῦδια, τὸ τελειότερο, περιέχει μίαν ἐπιθεώρησιν τῶν δυνάμεων τῆς πατρίδος, ὅλοι εἶναι παρόντες εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν, κανένας ἀπῶν, τὰ ξεφτέρια τῶν Ἀγράφων, οἱ σταυραετοὶ τοῦ Ὀλύμπου, τὰ καπλάνια τοῦ Μαυροβουιοῦ, τὰ λεοντάρια Σουλιοῦ, Μάνης, καὶ Μακεδονίας, καὶ τὰ δελφίνια τῆς θαλάσσης οἱ Νησιώτες, καὶ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ Σάβα ποταμοῦ.

Κάλλια γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῆ,

Ἡ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

Ἐφύλαξτε πίστιν εἰς τὴν παραγγελίαν του, καὶ ὁ Θεὸς μὲ ἀξίωσε, καὶ ἐκρέμασα φούντα εἰς τὸ γένος μου, ὡς στρατιώτης του· χρυσῆ φούντα δὲν ἐστόλισε ποτὲ τὸ σπαθί μου ὅταν ἔπερνα δούλευσιν εἰς ξένα κράτη.

Ἐφάνη καὶ ὁ Κοραῆς ἐπειτα ἀπὸ τὸν Ῥήγα, ἄνθρωπος μὲ νοῦ, διατὶ ἐπαρακίνας τοὺς σοφοὺς σὰν αὐτὸν νὰ γράφουν ἀπλᾶ νὰ ἀκούῃ ὁ κόσμος, καὶ νὰ μὴν ἦναι ἡ σοφία τους ἥλιος βασιλευμένος. Ὁ Μαρτελάος, (1) ἄτραπετε καὶ ἐβρόντα εἰς τὴν ἀνάληψιν ἀπὸ τὸν ἄμβωνα

(1) Σοφὸς Ἑλληνιστῆς Ζαχύνθιος.

κή

τῆς ἐκκλησίας, πῶς ὁ Κοραῆς τοῦ χαλάει τὴν γλώσσα. Δάσκαλε τοῦ εἶπα μία φορὰ, (ἤμαστε πολλὰ φίλοι), μὴν πικραίνεις τὸ αἷμά σου, οὔτε τὴν χαλάει, οὔτε τὴν φτιάνει, βᾶφει μὲ τὴν καλὴν βαφὴν τοῦ καιροῦ του, ποῦ ἔχει πέρασιν, ζωὴν, χλωρασιὰ εἰς τὴν ἡμέρα του. Ταῖς προ-
άλλαις ποῦ μοῦ ἐξήγαες τὴν ὁμιλίαν τοῦ Βασιλέως ἐκείνου, εἰς τὸν πόλεμον τῆς Γρωάδος, ποῦ λέγει εἰς τὸν πι-
στεμένον του φίλον· Διατί μᾶς τιμοῦν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἔχομε τὴν πρωτοκαθεδρίαν, καὶ τρῶμε ἀπὸ τὸ καλῖτερο φαγί, καὶ μᾶς χάρισαν οἱ λαοὶ κήπους, καὶ ἀμπέλια πα-
ραποταμῆσια; Διὰ νὰ χυνώμεθα πρῶτοι εἰς τοὺς κινδύ-
νους. Μὴν εἰποῦν οἱ ὑπήκοοι ὅτι ὀρίζονται ἀπὸ ἀναξίους, ἅς πολεμήσωμεν, θὰ δοξάσωμεν τοὺς ἐχθροὺς μας μὲ τὸν θάνατόν μας, ἢ ἐκεῖνοι θὰ μᾶς δοξάτουν θανατωμένοι ἀπὸ τὴν λόγῃν μας. Βᾶρει καλὰ, πολέμα εὐμορφα.

Δὲν ἠξέσωρῶ ἀν τὰ θυμοῦμαι ἔπως μοῦ τὰ 'ρες, ἀλ-
λὰ θὰ καταλάβαινα τίποτες ἂν μοῦ τ'ἄλεγεσ μετὴν γλώσ-
σαν τῶν καμπάλαιων ἀνθρώπων; Θὰ στέκομουν σὺν θυ-
μάρι τοῦ βουνοῦ νὰ σὲ ἀκούω. Ὅταν μοῦ τὰ ἐλεγεσ, ἔ-
λεγε ἡ ψυχὴ μου, νὰ ἤμουν ἐγὼ σύντροφός του, μὲ τέ-
τοιον Βασιλιά, (εἰς τὰ 1812, ἢ 13 ἦτον ἡ ὁμιλία του
μὲ τὸν διδάσκαλον Μαρτελάο) μὲ τέτοιον Βασιλιά θὰ πῆ-
γαῖνὰ νὰ μπήξω τὸ μπαῦράκι μου εἰς τὸ παλάτι τοῦ
μεγάλου Κωνσταντίνου, μὲ ἑκαφεσ ὡς μοῦ τὰ ἐξεμυστη-
ρεύθησ ἀπλᾶ. Καλῆτερό σου, ἴσως θὰ μοῦ 'πῆσ, νὰ τὰ ἐ-
καταλάβαινες καὶ νὰ τὰ ἄκουεσ μιξοβάρβαρα, διωρθωμένα.
Δὲν ἔχουν χάζι, εἶναι ἄφυχα. Δάσκαλέ μου, ὅσα πα-
λαιὰ, ἦτον νέα μία φορὰ, καὶ ὅσα εἶναι νέα, θὰ γηράσουν,
ἄφισε νὰ χαροῦν τὰ νειάτα τους, νὰ ζήσῃ ἢ ζωὴ τους,
διὰτὶ ἀπὸ νῆστη καὶ ζωὴ δὲν εἶναι εὐμορφότερο πράγμα

εἰς τὸν κόσμον. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον, ὃ Ρήγας καὶ ὁ Κοραῆς ἦτον ἔμποροι, καὶ οἱ Ζωσιμάδαις, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου, καὶ ἄλλοι βοηθοὶ τοῦ γένους. Ἐμποροὶ ἦτον, καὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ οἱ καπιταναῖοι τῆς Ὑδρας, Σπειζῶν καὶ Ψαρόων, καὶ οἱ νικοκυραῖοι — νέα μεγάλη δύναμις τῆς Ἑλλάδος τὰ καράβια. Ἀπὸ τὸ πᾶρσιμο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως ταῖς ἡμέραις μας πολλαῖς φοραῖς μὰ τὴν ἀλήθεια, ἐπροσπάθησαν τὰ τέσσαρα νὰ πολεμήσουν τὸ εἷα δάκτυλο τὸ ἀνδρειωμένο, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον, δὲν εἶχαν τὴν θάλασσα, διὰτι ἀπὸ τὰ δύο στοιχεῖα, γῆ καὶ πέλαγος, τὸ δεύτερον εἶναι τὸ πολιτιμότερον διὰ ἡμᾶς, φεύγουν ἢ στεριαῖς, ἀπὸ παντοῦ ἀγναντεύομε θάλασσα, καὶ εἰς ταῖς ἡμέραις μας, ποῦ ἔντεσε νὰ ἔχωμεν δύναμιν θαλασσίην, μὲ σιτίχροκάραβια ἐπολεμήσαμε βατέλα, ὃ ἄξιος γεμιστῆς πέρνει τὰ σοβράνα καὶ μάχεται μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀνέμων, καὶ ἄς ἦναι μικρὸ τὸ καυκί του, αὐτὴν τὴν τέχνην ἤξευρε ὁ περίφημος Μισαούλης εἰς ταῖς ναυμαχίαις του μὲ τὸν ἐχθρὸ, μιά φορά μόνον ἔπεσε πολὺ σοφοτέντο ὁ μακαρίτης διὰ δυστυχίαν μας καὶ δυστυχίαν του, ἀλλ' ἄς μὴν ξιοῦμε ταῖς πληγαῖς μας. — Τὸ εἶπε καὶ ὁ Θεὸς τῶν Ἑλλήνων πῶς ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ θάλασσα, μὲ τὸν χρησμόν του νὰ σωθεῖν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ ξυλόκαστρα δὲν ἐννοοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μαντεῖον, ὃ Θεμιστοκλῆς τὸ ἐξήγησε, ἂν τάχα ὁ ἴδιος δὲν ἐχάυδευσε τὸν Θεὸν νὰ τὸ ξεφωνήσῃ, διὰτι ἦτον πολιτικός βαθὺς καὶ πατριώτης. — Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Βοναπάρτης ἔκαμαν καὶ ἀνοιξαν τὰ μάτια τους οἱ ἄνθρωποι καλῆτερα, οἱ πόλεμοι μὲ τὰ βᾶσανά τους, καὶ μὲ τὰ δάκρυά τους ἐρρίζωσαν τὸ δίκαιον εἰς τὸν κόσμον, ἐγνωρίσθησαν τὰ ἔρια τῆς ἐξουσίας καὶ

τῆς ὑποταγῆς, οἱ βασιλεῖς δὲν εἶναι πλέον Θεοὶ τῆς γῆς, σὺν
 πρῶτα, ἔπεσε ἡ μπαρπούτα, τὸ κόνισμα ἔκαμε κατάχρησι
 τῆς χάριτος του, ἡ δικαιοσύνη εἶναι βασίλισσα καὶ θαυματουργ-
 γῆ εἰκόνα τῶν ἀνθρώπων, ζῶα λογικὰ, — ἀλλ' ὅταν εἶδα ὅτι
 εἰς τὰ συμβούλια τῆς Βιένας δὲν ἔγεινε κανένα καλὸ διὰ
 ἡμᾶς, ἀπελπίσθηκα ἀπὸ τοὺς ξένους, καὶ εἶπα νὰ μὴ
 ἔχωμεν ἐλπίδα λυτρώσεως ἄλλην παρὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν
 μας, καὶ ἀπὸ τὸν Ἰψίστον, — ὡς ἓνα φῶς μὲν ἦλθε
 εἰς τὰ μάτια καὶ ἐχάρηκα, ὅταν μία ἡμέρα ἐσυλλογι-
 σθηκα ὅτι εἰς τοὺς πολέμους τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰ διά-
 φορα στρατεύματα Ἀγγλίας, Ῥωσσίας, Γαλλίας, Ἀου-
 στρίας ἢ ἦτον βέβαια σκόρπιοι, μισθωτοὶ 20000 Ἑλ-
 ληνες πολεμικοί. — Ἐμέστωσε καὶ ἡ εταιρία, ἡ φιλικὴ
 εταιρία ἡ ὁποία ἐχρησίμευσε ὡς μία σύνοδος οἰκουμενικὴ
 τῆς Ἑλλάδος, πλησίον εἰς τὸν ἱερέα ἦτον ὁ λαϊκὸς, κα-
 θήμενοι εἰς ἓνα σκαμνὶ πατριάρχης καὶ Ἱσοπάνης, ναύ-
 της καὶ γραμματισμένους, ἰατροὶ καὶ ἄββῶστοι, κλεφτο-
 καπητανεῖοι προεστοὶ καὶ ἔμποροι, ἡ σύνοδος ἐργάζετο ἀ-
 κοπα· ἄγιο τὸ χῶμα ἐκείνων ποῦ τὴν ἐφεύρηκαν! ἔπεσε
 εἰς τὰ 4 δάκτυλα ὡς μία βροχὴ, καταπαντισμὸς, ἡ ἐπι-
 θυμία τῆς ἐλευθερίας μας. Ἐγὼ ὅταν μὲν ἦλθε ἡ προκύρη-
 ξις τοῦ Ἰψηλάντη, ἡ σάλπιγξ τῆς πατρίδος σὰς κράζει,
 μὲ φάνη καὶ ἀντιλάλησε γῆ καὶ οὐρανὸς, καὶ ἔβαλα
 στραβὰ τὸ φέσι μου, καὶ ἔχωσα τὴν χούφτα μου εἰς τὴν
 χούφτα τοῦ σπαθιοῦ μου, καὶ ἔγραψα μὲ γράμματα πύ-
 ρινα εἰς τὴν καρδιά μου τὸ ἀθάνατο, τὸ εὐλογημένο ὄνομα,
 Ἀλέξανδρος Ἰψηλάντης. Ἐὰ ἄλλα τὰ ξέρεις.

Μὲ τὴν ὁμιλίαν μου τόσο τιμωμένην ἀπὸ τὸ φιλήκοον
 τῆς ἀκροάσεώς σας δὲν σαλπίζω σάλπισμα πολεμιστήριον,
 ἀλλὰ σαλπίζω καὶ κηρύττω, ὅσον ἡ δύναμίς μου τὸ κα-

λαί, ταῖς ἀρεταῖς ποῦ καί εἰς πόλεμον καί εἰς εἰρήνην στερεόνουν καί δοξάζουν λαοὺς καί βασιλεία. Εἰς ὄραν πολέμου ὄργανον τῆς δικαιοσύνης, τῆς μεγαλοψυχίας τοῦ πολίτου εἶναι τὸ σπαθί εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης· εἰς καιρὸν εἰρήνης ὄπλον τοῦ πολίτου, ἐρμηνεία τῆς δικαιοσύνης του, τοῦ θάρρους του, τοῦ χριστιανισμοῦ του εἶναι ὁ λόγος, ἡ σοφία τοῦ λόγου εἰς τὰ συμβούλια τοῦ βασιλέως του, εἰς τὸ βῆμα τῶν βουλῶν, εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Θείας. Καλὴν εἰρήνην, φιλίαν μὲ ὅλα τὰ κράτη τῆς γῆς χαίρειται τώρα τὸ νέον Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Καί εἰς πόλεμον καί εἰς εἰρήνην ἓνα εἶναι τὸ μονοπάτι τῆς τιμῆς, μία ἡ δύναμις τῆς πατρίδος, ἡ ἀρεταῖς ὅσαις ἐπανηγυρίσαμεν. Ἡ φώτισις τῶν ἀρετῶν ὑψώνει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν συγκοινωνίαν τοῦ ὑψίστου, καί ἡ μεγαλοδουναμία του μᾶς φιλοδωρεῖ τὸ πνεῦμά του καί ταῖς εὐλογίαις του. Ἡ μὴν ἀγαπᾶτε τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος, (καί ποιὸς τῶν Ἑλλήνων δὲν τὸ ποθεῖ;), ἢ νὰ μὴν φεύγωμεν τὸν ἰδρώτα καί τὴν καλλιέργειαν δικαιοσύνης, λατρείας πίστεως καί μεγαλοψυχίας. Πέρα, μακρὰ πᾶσα ἀπελπισία ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας, ἡ μητέρα δύναται νὰ ἀλησμονήσῃ νὰ θυζᾶται τὸ νεογέννητο βρέφος τῆς, ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἀλησμονᾷ, δὲν μᾶς ἀποστρέφεται, ἀν' ἐνθυμηθῶμε μὲ πόσα ἀγαθὰ μὲ ποίαν θείαν ἔμπνευσιν εὐεργέτησε τοὺς προπάτοράς μας καί ἐμᾶς. Μὴν ἀμφιβάλετε, ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου ἔχει γραμμένη εἰς τὴν παλάμην του τὴν ἡμέρα τῆς εἰκοσιπέντε Μαρτίου ἔτους 1821. — Ἄς στρέφωμεν συχνὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτὴν τὴν θαυμαστὴν ἡμέρα, καί ἄς ἦναι τόσα ἔτη ὁ ἥλιός τῆς βασιλευμένως, ἡμέρα ποῦ ἔδουσε, ἐπειδὴ ἀγναντεύοντάς την θὰ μᾶς συμβῆ ὅ,τι συνέβη εἰς ἀρχαίαν τινὰ φυλὴν τῆς

Ἄσιας, ἣ ὁποία ἐκήρυξε ὅτι ὁποῖος πρωτοειδοῖ τὸν ἥλιον θὰ λάβῃ τὸ σκήπτρον τοῦ τόπου. Συνάχθησαν πρωῒνοι, ἐρασταὶ πολλοὶ τῆς βασιλείας, καὶ ὅλοι ἐκύταζαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν· ἕνας, ὁ πλέον ξυπνητὸς, φαίνεται, ἔβλεπε πρὸς τὴν Δύσιν, καὶ εἶδε ταῖς πρώταις ἀκτίναῖς τοῦ φωτός νὰ χρυσόπουν τὴν κορυφὴν ἐνδὸς Πύργου, ἐφώναξε, καὶ ἔλαβε διάδημα καὶ θρόνον. — Κανέννας ἀπὸ μᾶς δὲν θὰ γίνῃ Βασιλιάς διατὶ τὸν ἔχομεν, ἀλλὰ θὰ ἀποχτήσωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας τὴν Βασιλείαν τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν Βασιλείαν δὲν εἶναι ἄλλη μεγαλύτερη εἰς τὸν κόσμον.

Ἐδὼ τελειώνει τὸ πρῶτον μέρος τῶν προλεγομένων μου, εἶχα κατὰ νοῦν σήμερον ὅλα μου τὰ προλεγόμενα νὰ σᾶς διαβίσω, καὶ τὴν ἱστορίαν, τὸ κείμενον τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη νὰ δημοσιεύσω, δείχνοντάς σας τὰ ἄνθη στολισμῶν τοῦ δένδρου τους, ἐπειδὴ τὰ φημισμένα ἔργα εἰς τὸ βιβλίον εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἡμέρας 25 Μαρτίου, τῆς ὁποίας ἐορτάζομεν φίτος τὴν τριακοσὴν πανήγυριν. Δὲν εὐτύχησα εἰς τὸν πόθον μου, ὠνευσαν τὸ ἔργον μου περιστατικὰ, ἐπιφυλάττωμαι ὅμως νὰ τελέσω τὸ ποθούμενον τὴν 29 Μαΐου, ἡμέρα πένθιμος διὰ τὴν χριστιανοσύνην, ὡς μία ἀποζημίωσις τὰ ἀναρερόμενα εἰς τὸ βιβλίον ἀνδραγαθήματα, ὡς ἀρχὴ ἀποζημιώσεως λέγω τοῦ θρήνου τῆς 29 Μαΐου τοῦ ἔτους 1453.

Δὲν ἔχω καρδίαν νὰ χωρῆσω ἀπὸ τόσον σεβαστὴν ὁμήγουσιν, ἀν δὲν σᾶ; δώσω, μάλιστα εἰς τοὺς νέους, ἕναν τύπον τοῦ χαρακτῆρος, τῆς ἠθικῆς φυσιογνωμίας τοῦ γέροντος στρατηγοῦ, ζωγραφίζοντάς σας μὲ δύο του ἀνέκδοτα,

πόσον ὁ μακαρίτης λές καὶ ἔσπερνε μὲ μιάν ἄλυσον μαζῆ του τὸ σοβαρὸ καὶ τὸ φιλόγελο, καὶ τοῦτο θέλω νὰ τὸ κάμω διὰ νὰ προετοιμάσω ἀπὸ τώρα τοὺς ἀναγνώστας του εἰς τὴν σωστὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου του γνωρίζοντας τὸν ἄνδρα. — Ἀκούσετε τὰ δύο ἀνέκδοτα, καὶ τελειώνομεν.

Νέος πολὺ, καὶ σπουδαστὴς τῆς μαθηματικῆς ὁ Κύριος Σ. Π. (συσχολίτης του ἦτον, καὶ ὁ μακαρίτης Πᾶνος Κολοκοτρώνης), ἐνθουσιάζεται διὰ ἐπιγῆ, ὁ τότε Μαγίόρος Κολοκοτρώνης πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ ἀξιολύτου διδασκάλου Νικολάου Καλύβα, ἐκάθισε καὶ ἀκροάζετο τὴν παράδοσιν. Ἐἶναι τοῦτα, λέγει μὲ μιᾶς, παῦ διδάσκεις τὰ παιδιὰ τώρα, — τοῦτο νὰ τὰ φωτίσης, — καὶ ἐχύθη μὲ γελοῦμενο πρόσωπο νὰ σχίσῃ ἓνα Βόλφριον ἐν φόλιω, μεγάλο βιβλίον, νὰ δείξῃ πῶς φυάνουν τὰ φυσέκια. Ὁ διδάτκαλος διὰ νὰ σώσῃ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον ἔπεσε μὲ τὰ στήθη του εἰς τὸ in folio — Τὰ παιδιὰ ἐγελοῦσαν καὶ ἐκεῖνα, ὡς εἶδαν πιασμένους καθηγητὴν καὶ γέρο Κολοκοτρώνην — ὁ ἓνας νὰ φυλάξῃ τὸ βιβλίον του ὁ ἄλλος νὰ τὸ κάμῃ φυσέκια.

Ὁ ἰατρὸς Καλύβας ἦτον θερμὸς ἐταιριστὴς καὶ οἱ κίνδυνοι τοῦ in folio τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1820.

Τὸ ἄλλο ἀνέκδοτο.

Τὴν ἀρχιχρονιά τοῦ ἔτους 1843, ἔτους τοῦ θανάτου του, ὁ γέρο Κολοκοτρώνης ἀνέβηκε εἰς τὸ κορφινότερο μέρος τῆς νεοκτισμένης κατοικίας του, νὰ ἀποφύγῃ τοὺς πολλοὺς χαιρετισμοὺς τῆς ἡμέρας — ἀπὸ τὰ γερατεῖα, καὶ τὰς ἀσθενείας ἐπεθύμει ἀνάπαυσιν ἀγάντρευε ἀπὸ τὰ πα-

ὡς φρόνιμοι ἀπέδιδαν εἰς τὴν σοφίαν του, ὄχι τοῦ ψυχο-
 γυιοῦ του τὴν δύναμιν τῆς προγνώσεως. Ἐπειτα ἀπὸ και-
 ρὸν τυχαίνοντασ πάλι μαζῇ οἱ ἴδιοι φίλοι, καὶ περνῶντασ
 λείψανο, ὁ Περσιάνοσ μετὰ τὰ καλαμάκια ἐφώναξε τὸν γραμ-
 ματικὸν, τὸν ἔστειλε νὰ μάθῃ τὴν πορείαν τοῦ νεκροῦ.
 Ἐπῆγε, ἐπιστρέφει, τοῦ λέγει, Παγαίνει εἰς τὴν παρά-
 δεῖσον. — Καλὸ φθάσιμο, εἶπε, μετὰ πρόσωπο χαρούμενο
 καὶ σοβαρὸ ὁ φιλόσοφοσ. — Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστενοχωρήθησαν
 τότε ἀπὸ τὴν περιέργειαν, καὶ τὸν εἶπαν, Δὲν σ' ἐρωτή-
 σαμεν τὴν πρώτην φοράν, σ' ἐρωτοῦμεν τώρα, πῶσ ἐσὺ
 μαντεύεισ τὴν τύχην, διαβάξεισ τὸ γραπτὸ τῆσ ἀθανα-
 σίας τοῦ καθενόσ; ποῖον μυστικὸν γνώρισμα, ποῖον τη-
 λεσκόπιον χαρίζεισ εἰς τὸν ὑποτακτικόν σου; — Τὸ πρᾶγ-
 μα εἶναι ἀπλὸ, ἀπεκρίθη· ἡ ὀργὴ τοῦ κόσμου, ἡ κατάρρα τῶν
 συμπολιτῶν συνοδεύει εἰς τὴν θανάην τουσ τοὺσ κακοὺσ ἀν-
 θρώπουσ, πρόδρομοσ τὰ ἀναθέματα τῆσ κρίσεωσ τοῦ Θεοῦ.
 Ἄλλ' ἡ εὐλογίασ τῶν ἀνθρώπων συνοδεύουσ τοὺσ ἀγα-
 θοὺσ ἀνδρασ, καθένασ διηγεῖται μετὰ δάκρυα τὰ ἀγαθοερ-
 γήματά τουσ, καὶ βίχνει μετὰ τρέμουσαν παλάμην χῶμα
 εἰς τὸν τάφον τουσ.

Τελιόνοντασ ἡ ἱστορία τοῦ Περσιάνου, ὁ Γεροκολοκο-
 τρώνησ εἶπεν εἰσ τὸν φίλον, ἄσ ἔλθωμεν εἰσ τὴν πρώτην
 μασ ὁμιλίαν, ἐπειδὴ ὁ ἀποθαμένοσ μᾶσ εἶχε πάρει τὸν
 λόγον. Μοῦ ἔλεγεσ ὅτι ἡ εὐγενεία του ἔρχεται ἀπὸ ταῖσ Ἀ-
 καδημείασ τῆσ Εὐρώπησ, τί ἐσπούδαξε; ἐσπούδαξε, ἀπάντησε
 ὁ φίλοσ, ποῖα μονοπάτια πᾶνε ἀπὸ τὸν κόσμον εἰσ τὴν κό-
 λασιν, ἢ εἰσ τὴν παράδεισον. Εὐγέ του, εἶπε ὁ γέροσ,
 ἀλλὰ φυσικὰ δὲν θὰ στένει τὸ τζατῆρι του εἰσ τὸν ἕναν
 δρόμον ἢ τὸν ἄλλον ἀδιάφορα, ἀλλὰ θὰ ἀηδιάζει τὸν πρῶ-
 τον καὶ θὰ ὀρέγεται τὸν δεῦτερον. — Βέβαια, εἶπεν ὁ

Περσίας δὲν ἀγναντεύει εἰς τὰ ἴδια καθίσματα φονεῖς καὶ ἀθώους. Ἡ φιλοσοφία εἶναι φῶς τῆς ψυχῆς, ἔρχεται εὐθὺς ἔπειτα ἀπὸ τὴν θρησκείαν φῶς φοτεινότερο. Τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν σταυρό! καὶ δόξα αἰῶνας αἰώνων εἰς τοὺς σταυρωμένους διὰ τὴν πίστιν καὶ διὰ τὸ γένος! Σᾶς μοίρασα τὰ στρενιάτικα, δὲν ἔχω ἄλλα, τὰ ἔσωσα. Καλή μας χρονιὰ, μὲ υἱείαν.

Ἀποχαιρετήθησαν οἱ δύο φίλοι ἀπὸ τὸν Κολοκοτρῶνη μὲ θαυμασμὸν ἀγάπης διὰ ταῖς ὀρμήναις του, ἣ τὸ Ἀϊβατλιατικὸ φίλευμα.

Δύο μῆνες ἔπειτα, εὖτε, ὁ Κύριος Σ. Π. ταῖς 4 Φεβρουαρίου εἶδε μὲ τὰ φυσικώτερα χρώματα ἱστορημένην τὴν σοφίαν τῶν λόγων τοῦ ξένου φιλοσόφου, καὶ τοῦ διερμηνέως του στρατηγοῦ, ὅταν τὸ πένθος ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἣ εὐχαῖς, τὰ ἀπαρηγόρητα κλαῖματα ἐπρόσφεραν εἰς τὸν οὐράνιον δικαστὴν τὰ πιστότερα πιστοποιητικὰ τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδρώτων τοῦ καλοῦ. Ἕλληνος διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του.

Ἄν τὰ προλεγόμενά μου, σεβαστοὶ ἀκροαταῖ, δὲν σᾶς φαίνονται ἐπιζήμια εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, καλαῖς ἀντάμωσες πάλαι, ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς, ταῖς 29 Μαΐου.

Ἦνκε ἀπὸ τὸ Ῥουκάκι, πλησίον τοῦ χωρίου Τουρκο-
λέκα, ἀφοῦ ἐχάλασε τὸ χωριὸν του, ἀνεχώρησε καὶ ἦλθε
εἰς τὸ Αἰμποβίσι εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου, ἐδῶ κ' 300
χρόνους· αὐτὸς ἐφάνη ἔξυπνος καὶ ὁ Δημογέροντας τὸν ἔ-
καμε γαμβρὸν καὶ κληρονόμον τῆς καταστάσεώς του ὅλης,
ἐλέγετο Τζεργίνης. — με αὐτὸ τὸ ὄνομα εὐρίσκονται μία
ἐξηνταρῶ οἰκογένεια εἰς τὴν Μεσσηνίαν. — Αὐτὸς εἶχε
κάμει ἓνα ὠραιώτατο παιδὶ καὶ τὸ εἶχε πιάσει ἓνας Μπου-
λούμπασης Ἀρβανίτης καὶ τὸ ἀλυσοδέσσε, ἐλέγετο Δημητρά-
κης. Οἱ Ἀρβαῖται ὁποῦ τὸν φύλαγαν ἐπηδοῦσαν εἰς τὰς
τρεῖς καὶ ὁ Μπουλούμπασης τοῦ εἶπε, ἂν πηδᾷ νὰ τοῦ
βγάλλῃ τὰς ἀλύσους· ὁ Δημητράκης ἀπεκρίθηκε, ὅτι πηδᾷ
καὶ με τὰς ἀλύσους, καὶ ἂν τοὺς περάσῃ νὰ τὸν ἀφίηθ' ἐλευ-
θρον· ὁ Ἀρβανίτης τὸν ὑποσχέθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἂν
προσπεράσῃ τοὺς ἄλλους πηδῶντας, ἀλλ' αὐτὸς τὸ ὑπεσ-
χέθη ὡς ἀνέλπιστον. — Ἐπήδησε, τοὺς ἐπέρασε καὶ τὸν
ἄφηκεν ἐλεύθερον. Αὐτὸς ἐπανδρεύθηκε. ἔκαμε τρία παιδιὰ,
ὀνομαζόμενα Χρόνης, Λάμπρος καὶ Δῆμος· αὐτοὶ ἦσαν
νοικοκυραῖοι με τὰ χωράφια τους με 500 πρόβατα καὶ
60 ἀλογογέλαδα· ἐπιάσθησαν με τοὺς ἀντιζήλους των καὶ
ἐσκοτώθησαν. Ἐπέρασαν εἰς τὴν Ῥούμελην 12 χρό-
νους ἔκαμαν με τοὺς κλέφτας, ἐπιστρέφουν εἰς τὴν Πε-
λοπόννησον με 15 Ῥουμेलιώτας· οἱ Τοῦρκοι τὸ μανθά-
νουν, τοὺς πολιορκοῦν, σκοτόνουν ἓνα, καὶ οἱ ἄλλοι ἐγ-
λύτωσαν· ὁ Δῆμος ἐπῆρε διὰ γυναϊκά του τὴν θυγατέρα τοῦ
Καπεταῦ Χρόνη ἀπὸ Χρυσοβίτσι, μεγάλο σπῆτι. Τότε

ἦταν, ὅταν ὁ Μοροζίνης ἐκυρίευσεν τὸν Μωρέα. Καὶ ἐπὶ Βενετζάνων δὲν ἦτο παρὰ Καπεταναῖοι· τὸ παιδί αὐτοῦ τοῦ Δήμου ὠνομάσθη Μπότσικας καὶ ἄφησε τ' ὄνομα τῆς φημῆλγας του, ὅπου εἶχαν, τζεργίναῖοι· ὠνομάσθη τοιοῦτος, διότι ἦτο μικρὸς καὶ μαυρουδερός. Ἐἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μπότσικα ἐμβῆκαν οἱ Τούρκοι εἰς Μωργιά· οἱ Χρυσοβιτσιῶται, Λιμποβισιῶται, καὶ οἱ Ἀρκουροδεματῖται ἐπῆγαν καὶ ἐπολέμησαν εἰς τοῦ Ντάρρα τὸν Πύργον 6000 Τούρκους· αὐτοὶ ἐχαλάσθησαν καὶ ἐγλύτωσε ὁ Μπότσικας· αὐτὸς εἶχε ἓνα παιδί Γιάννη, καὶ ἓνας Ἀρβανίτης εἶπε βρέ τί Μπιθεκούρας εἶναι αὐτός· Δηλαδή πόσον ὁ κῶλός του εἶναι σὰν κοτρόνι, καὶ ἔτσι τοῦ ἔμεινε τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης. Ὁ Μπότσικας ἐσκοτώθη, ὁ Γιάννης ἐκρεμάσθη εἰς τὴν Ἀνδροῦσαν· ὥστε ἀπὸ τὰ 1553 ὅπου ἐφάνηκαν εἰς τὰ μέρη μας Τούρκοι, ποτὲ δὲ τοὺς ἀνεγνώρισαν, ἀλλ' ἦσαν εἰς αἰῶνιον πόλεμον.

Ἐγενήθηκα εἰς τὰ 1770 Ἀπριλίου 3 τὴν δευτέραν τῆς
Λαμπρῆς. Ἡ ἀποστασία τῆς Πελοποννήσου ἔγινε εἰς τὰ
1769. Ἐγενήθηκα εἰς ἓνα βουνὸ εἰς ἓνα δένδρον ἀποκά-
τω, εἰς τὴν παλαιὰν Μεσσηρίαν, ὀνομαζόμενον Ῥαμαβοῦνι.
ὁ πατέρας μου ἦτον ἀρχηγὸς τῶν ἀρματωλῶν εἰς τὴν Κόριν-
θον· Κάθεται ἐκεῖ 4 χρόνους· ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Κόρινθον διὰ
τὴν Μάνην· ἔβγαιεν ἀπὸ τὴν Μάνην καὶ ἐκνηγοῦσε τοὺς
Τούρκους· Εἰς τοὺς 79 ἦλθεν ὁ Καπετάμπεης μὲ τὸν Μαυρο-
γέννην, καὶ ἐρχόμενος ἐβρίξεν εἰς τοὺς Μύλους καὶ Ἀνάπλι·
Ἔστειλεν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον μπουγιουρτί, (προ-
σκυνοχάρτι) καὶ ἐπῆγαν καὶ ἐπροσκύνησαν τὸν Καπετά-
μπεη εἰς τοὺς Μύλους. Εἰς τὸν πατέρα μου ἔστειλε χω-
ριτὸ μπουγιουρτί, νὰ ἐλθῆτε νὰ βγάλουμε τοὺς Ἀρβα-
νίταις καὶ νὰ εὐρῆ ὁ ῥαγιᾶ· τὸ δίκιο του. Ὁ πατέρας μου
ἐκίνησε μὲ χίλιους στρατιώτας, καὶ ἐπιασε τὰ Τρίκορφα,
εἰς τὴν Τριπολιτσάν· δὲν ἐπῆγεν εἰς τὸν Καπετάμπεη
διότι ἐφοβεῖτο. Ὁ Καπετάμπεης ἐσηκώθηκεν ἀπὸ τοὺς Μύ-
λους, ἐπῆρεν 6,000 ταγκλάκια, καὶ τοὺς κλέφταις 3,000
καὶ ἐπῆγεν εἰς τὰ Δολιανὰ, Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐβρίξεν τὸ
ὄρδι. Ὁ πατέρας μου σὰν ἦτον σ' τὰ Τρίκορφα, τοῦ ἔ-
στειλεν ὁ Καπετάμπεης νὰ πάγη σὲ δαύτονε διὰ νὰ τὸν
προσκυνήσῃ. Ὁ πατέρας μου ἀποκρίθηκε δὲν εἶναι και-
ρὸς νὰ ἔλθω νὰ προσκυνήσω· οἱ Ἀρβανίτες εἶναι εἰς τὴν
Τριπολιτσᾶ, ἤμποροῦν νὰ πιάσουν τὸν ἄγριον τόπον, καὶ
νὰ σκορπίσουν τότε μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον, νὰ-
χου ν τὸν τόπον. Τότε τοῦ ἔστειλεν 20 μπι νί-

θεια από τους Μανιάταις, και οι Μανιάτες υποσχέθηκαν ότι πάνε βοήθεια και ο δραγουμάνος ο Μαυρογένης ως Έλληνα και τεχνίτης έκαμε τον Μιχάλη - Τροπάκη Μπέη και διά να τον κάμη Μπέη άλικώτισε την βοήθεια κι έπηρε το Κάστρο. Έπληγε το άσκαϊρε 14,000, και τους έπολιόρχησε, μία ώρα στρατά άλάργα έστησε το όρδι. Έστειλεν ο Σερασκέρης Ά λ ή μ π ε η ς ένα γράμμα διά να προσκυνήτουν και να του δώσουν ενέχειρα ένα παιδι ό ένας και ένα ό άλλος, και να τραβίξη χέρι από δαύτους· αυτοί άπεκρίθηκάν· δέν προσκυνούμεν, θέλομε πόλεμο και όποιος μείνει νικημένος άς προσκυνήση. Αυτός ήλπιζε από την Μάννη βοήθεια. Τους 'πολιόρχησαν τα Τούρκικα στρατεύματα, έβγαλαν κανόνια και βόμβαις, τους πολεμούσαν ημέρα και νύκτα· ούτε ή βόμβες τους έκαναν φόβον ούτε τα κανόνια, όμως έπολέμησαν 12 ημέραις και 12 νύκταις με άνδρεία και γενναϊότητα. Όταν είδαν ότι βοήθεια δέν έρχεται, αποφάσισαν να φύγουν από τους πύργους· οι πύργοι ήτον δύο, και ό ένας ήτον του πατέρα του Παναγιώταρου, και ό άλλος ήτον του Πατέρα μου και του Παναγιώταρου· ό Πατέρας του Παναγιώταρου ήτον 80 έτων ως και ή μητέρα του, και μην ήμπορώντας να φύγουν εις το γιουρούσι με τα άλλα γυναικόπαιδα, ειπε του Παναγιώταρου και του πατέρα μου, βάλτε φωτιά ς' τους άλλους πύργους, εγώ μένω εδώ· έμεινε μ' ένα δούλο και με την γυναίκα του και δούλα με σκοπόν να πολεμήση έλπίζοντας να έλθη βοήθεια από τα παιδιά του έπειτα. Ό πόλεμός του ήτον με τον δούλον, ή τέχνη του μεγάλη· ειχε φυτίλι να γυρίση μαζί με τους Τούρκους. Αυτοί 'που έπολεμούσαν μέσα έπεσαν εις το όρδι του Σερασκέρι, με τα σπαθία εις το χέρι, μόνον τρεις έσκοτώθηκαν άνδρες, και μέρος γυναίκες, και έμειναν πολλά παιδιά· σκλάβοι και

ἔτι. ἔμειναν δύο ἀδελφιά μου σκλάβοι, τὸ ἓνα τριῶν χρόνων, καὶ τὸ ἄλλο ἑνός· ἄλλα δύο ἐσκλαβώθηκαν, καὶ ἔπειτα ἐλευθερώθηκαν. Ὅταν ἔκαμαν τὸ γιουροῦσι ἐπίασαν τὰ βουνά οἱ Τοῦρκοι διὰ νυκτός· ἐβασίλευσε τὸ φεγγάρι εἰς τὴν μέσην νύκτα, καὶ βασιλεύοντας τὸ φεγγάρι ἐβγήκαν νύκτα μικρὴ καὶ δὲν ἔλαβαν καιρὸν νὰ φύγουν κατὰ τὴν Μάνη· ἐπῆγαν σ' τοὺς λόγους κ' ἐπῆρε ἡμέρα. Τὸν Παναγιώταρον ζωντανὸν τὸν ἐπίασαν κ' ἔπειτα τὸν ἐσκότωσαν οἱ Μπαρδουινῶτες. Ὁ πατέρας μου ἐσκοτώθηκε μὲ δύο τοῦ ἀδέλφια, Ἀποστόλη καὶ Γεώργη, ὁ ἓνας εἰς τὸν λόγον, ὁ ἄλλος μοναχός του διατὶ ἐλαβώθηκε· ἐγλύτωσεν ἓνας μπάρμπας μου Ἀναγνώστης ἀπὸ τοὺς κλεισμένους τέσσαρους ἀδελφούς Κολοκοτρῶνη. Ἐγὼ, ἡ μάννα μου, ἡ ἀδελφή μου ἐγλύτωσαν μὲ τὰ παληκάρια τοῦ πατέρα μου. Εἰς τὸ γιουροῦσι ἐλαβώθηκε μὲ σπαθὶ ὁ Κωνσταντῆς Κολοκοτρῶνης, καὶ μὲ προδοσίᾳ ἑνὸς Τούρκου φίλου ἐσκοτώθηκε, δὲν ἐφάνη τὸ κεφάλι του· οἱ φονεῖς του τὸν ἐσκότωσαν καὶ τὸν ἐκρυψαν διὰ τὸ βιό του, ὅσα εἶχεν ἀπάνω του σὲ τρία χρόνια τὸν ξέθαψαν τὸν Κολοκοτρῶνη Κωνσταντῆ· ἀπὸ τὸ μικρὸ δάκτυλον τὸν γινώρισαν ὁποῦ εἶχε γυρισμένον ἀπὸ μία σπαθιά τουρκικὴ τὸν εἶχαν κρύψει εἰς μίαν τροῦπα τῆς Ἄρης καὶ Κοτζατίνας, τὸν ἔθαψαν ἔπειτα εἰς τὴν Μηλιὰ· ἦτον μελαφότερος, μονοκόκκαλος, δυνατός, ὀγλήγωρος, μὲ ἓνα καθόριο ἄτι δὲν τὸν ἐπιανεσ· 33 χρόνων, μέτριος, μαυρομάτης, λιγνός· οἱ Ἀρβανῖται τὸν εἶχαν τόσο τρομάξῃ ποῦ ἔκαμαν ἕρκον : νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τοῦ Κολοκοτρῶνη τὸ σπαθὶ· 700 μπουλουκτζίδαις ἐσκοτώσε πρὶν.

Ὁ Παναγιώταρος ἦτον Γίγαντας, νέος, μαῦρα μαλλιά, σὸὶ ἄνθρωπος ἄτπος, 37, 38 χρόνων. Εἰς τὴν Ἀνδρουσαν ἐσκοτώθη ὁ γέρο Γιάννης Κολοκοτρῶνης, ἔπειτα τὸν ἐκόδικησε

ὁ υἱὸς του. Ὁ γέρο Γιάννης Κολοκοτρώνης, τοῦ ἔκοψαν χέρι καὶ πόδια καὶ τὸν ἐκρέμασαν. Ὁ γέρον Πατέρας τοῦ Παναγιώταρου ἐπολέμαε ἀπὸ τὸν πύργον καὶ ἐμαρτύρησε τὸ φυτίλι ὁ δοῦλος πρὸς ἐπροσκύνησε, καὶ τὸν γέροντα τὸν ἐπίασαν ζωντανόν. Ὁ Καπετάμπεης ἐρώταε: διατί δὲν προσκυνάει; — τώρα προσκυνῶ, προσκυνημένο κεφάλι δὲν κόβεται! — τοῦ ἔκοψαν χέρι καὶ πόδια, τὸν κατράμισαν.

Ἐμείναμεν εἰς τὴν Μάνη ἡμεῖς εἰς τὴν Μηλιᾶ, μετὰ τὸν θεῖόν μου τὸν Ἀναγνώστη ἐξαγόρασα τὰ σκλαβομένα παιδιὰ, τὸ ἓνα ἀπὸ τὴν Ὑδραν, τὸν Γιάνη καὶ τὸν Χρήστο, καὶ ἐκάτζαμεν 3 χρόνια εἰς τὴν Μάνη. Εἶχαμεν ἐλλείψεις, ἤλθαν οἱ ἄλλοι οἱ μπαρμπάδες μας ἀπὸ τὴν Μάνη μου λεγόμενοι Κοτζακαῖτι καὶ μᾶς ἐπῆραν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν. Ἐπῆγαμεν ἀγνώριστοι, μᾶς ἔμαθον ἔπειτα καὶ ἐφοβούμεθα τοὺς Τούρκους. Ὁ Μπάρμπασμου ὁ Ἀναγνώστης ἤλθε, ἔπειτα εἰς τοῦ Λεονταριοῦ τὴν ἐπαρχίαν, εἰς τὴν ἄκραν τῆς Μάνης, Σαμπάζικα. Ἐκαμε συμπεθερῶ μετὰ ἓνα ντόπιον προέστυν, τοῦ τουφεκιοῦ ἄνδρα, τὸν ἔλεγον Γεωργάκη Μεταξᾶν. Ἐδῶκε τὴν θυγατέρα του, ἔφτιασε σπῆτι. Μανθάνοντας ὅτι ὁ θεὸς μου ἔκαμε ἀποικίαν εἰς τὸ Ἀκοβον, ἐφύγαμε καὶ ἐπῆγαμε ἐκεῖ. Σὰν ἐκαθόμασθε ἐκεῖ, ἄλλα μπουλούκια κλέφταις μ' ἔβαλαν ἀρματωλὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Λεονταριοῦ κατὰ τῶν κλεφτῶν, καὶ ἐμπόδιζα τὸ Βιλαέτη μετὰ χατήρι. — 15 χρόνων ἤμουν τότε — Ἐγείνα 20 χρόνων, ὑπανδρεύθηκα καὶ ἐπῆρα ἓνα πρῶτον προσεστὸν τοῦ Λεονταριοῦ, τὸν ὁποῖον τὸν ἔχασε ἓνας Πατᾶς εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐκτίσα σπῆτια, ἐπῆρα προικὸν ἐλαιᾶς, ἀμπέλι, ἔγείνα νοικοκύρης, ἐφύλαγα καὶ τὸ Βιλαέτη· ἐστεκόμασθε πάντοτε μετὰ τὸ τουφεκί· μᾶς ἐφρόνησαν οἱ Τούρκοι καὶ ἤθελαν νὰ μᾶς

τῆς Δουράκης, φίλος τοῦ Πατρός μου καὶ οἱ Κυτρινιαριοὶ ἀνοίγουν πολέμους. Ἡμεῖς μεντάτι. Εἶχαμεν κλεισμένον μίαν φορὰν τὸν Νικόλαον Κυτρινιαρῆ, τὸν πολιорκήσαμεν, καὶ σὰν ἐτρώγονταν ἀδελφῶσαδελφῶ ἐξόρχιζαν τουφέκια εἰς, τὸν ἀέρα. Οἱ Μανιάτες τὸν ὀστενοχώρησαν καὶ ὠμίλησε νὰ παραδοθῆ, καὶ ἐζήτησε ἐμέ. Δὲν ἦτον νὰ παραδοθῆ, ἀλλὰ νὰ μὲ σκοτώσῃ μὲ ἀπιστιά· ἐβγήκε ἔξω εἰς τοῦ Πύργου τὴν πόρτα, καὶ εἶχε βάλλει τοὺς ἀνθρώπους μέσα, νὰ παραδοθῆ. Οἱ ἀνθρώποι του μὲ ἀδείασαν ἔξῃ τουφέκια· ἐγὼ ἤμουν κοφτὰ καὶ δὲν μ' ἐπῆραν, ἔπεσα ἀποκάτω ἀπὸ τὸν θόλον τῆς πόρτας τοῦ πύργου, οἱ δικαί μου ἐνόμισαν ὅτι μὲ σκότωσαν καὶ ἤθελαν νὰ σκοτώσουν τοὺς συγγενεῖς τοῦ Κυτρινιαρῆ . . . ἄλλοι λέγουν, ὄχι, νὰ κέρωμε τὸν Θεόδωρον. Ἦλθεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυτρινιαρῆ, καὶ τὸν ἔπῃρα εἰς τὸν ὦμον, κ' ἐπροφυλάχθηκα, καὶ τὴν νύκτα ἔβαλα φωτιά εἰς τὸν πύργον καὶ ἐπαραδόθησαν· ὁ ἀδελφός του ἦτον μὲ ἡμᾶς· Ἦλθεν τὰ ἀδελφιά τους μὲ εἶπαν : νὰ κάμω ὅ,τι θέλω εἰς ἐκείνους διὰ τὴν ἀπιστιά. Ἐγὼ εἶπα, ὅτι ἐὰν ὁ Θεὸς μ' ἐφύλαξε, τοὺς χαρίζω τὴν ζωὴν. Ὁ Ζαχαριάς ἐβοηθοῦσε τοὺς ἄλλους· ἐπολεμούσαμε καὶ ἔπειτα ἐσμίγαμεν ἔξω· Ἐγὼ ὑπεστήριζον τὸν Μπέιν. Ὁ Μούρτζινος ἀντιφέρετα μὲ τὸν Μπέιν καὶ μὲ τὸν Καπετάνιο τὸν φίλον μου. Ἐνα ἢ δύο μῆνες τὸ κλοκαῖρι ἐπρεπε νὰ βοηθῆσω τοὺς δικούς μου.

Εἰς τοὺς ἔξῃ χρόνους ἐπάνου, ἔβγαλα τὰ παιδιὰ μου εἰς ἓνα χωριὸ Γιάντιζα πλησίον τῆς Καλαμάτας, διατί μοῦ ἤρχετο καλῆτερα διὰ τὴν ζωοτροφίαν. Ἡ Μάνη ἐρθόνησε τὸν Μπέιν ἦλθε καὶ ὁ Σερεμέτ—μπεῖς, διὰ νὰ βάλλουν τὸν Ἀντωνόμπεϊ Γληγοράκη. Ἦλθε ὁ Μπέις ὁ Κουμουνητουράκης εἰς τὴν Καλαμάτα μὲ 60 ἀνθρώπους, ἐγὼ

εἶχα 18. Μὲ ἐμπόδιζαν νὰ βοηθήσω τὸν Κουμουτουράκη, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ τὸν βοηθήσω ἐξ αἰτίας τῆς φιλίας· 3,000 Τούρκοι καὶ Μανιάται πηγαίνουν κατὰ τοῦ Κουμουτουράκη. Βλέπω μακρὰν μπαϊράκια εἰς ταῖς Καπετανίαις (ψυχικό)· συμβούλευσα νὰ μὴν πᾶμε μέσα εἰς τὴν Μάνη, ἤθελαμε νὰ πιάσωμε τὸ Κάστρο τοῦ Κουμουτουράκη 4 ὥρας μακριὰ ἀπ' τὴν Καλαμάτα. Οἱ Καπετανάιδες καὶ ἄλλοι Μανιάτες μᾶς 'πολέμησαν, ἐλαβώθηκα . . . τὸ ἄλογον . . . λάφυρα . . . πιάσωμεν ἓνα πύργον . . . ὁ Κουμουτουράκης. Ἐπιάσαμε τὸν πύργον, ἔπειτα διὰ νυκτὸς ἀνέβημεν εἰς τὸ Κάστρο. Ἡ πατζαούρες (τῆς λαθωματιᾶς) ἦτον μέσα. Ὁ Παναγιώτης Μούρτζινος καὶ ὁ Χριστέας φίλοι πατρικοί, τοὺς γράφω ἓνα γράμμα: μὲ κάθε συμβιβασμὸ νὰ ἔβγω, νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Μάνην νὰ γιαιτρευθῶ. Οἱ Μούρτζινοι λέγουν εἰς τὸν Σερεμέτ—μπεῖ, νὰ ἔβγαλουν τοὺς κλέφταις διὰ νὰ ἀδυνατίσῃ ὁ Κουμουτουράκης, καὶ εἰς ἐμέ γέλασαν τὸν Σερεμέτ—μπεῖ νὰ ἔβγω ἐγὼ ἀπὸ μέσα, καὶ μοῦ εἶπαν νὰ ἔβγω μὲ ὄλους μου τοὺς ἀνθρώπους· ἀνέβαλα διὰ νὰ ἔβγουν καὶ οἱ ἀνθρώποι μου. Οἱ ἀνθρώποι μου μένοντας ὀπίσω, ὁ Πετρούνης ἔγεινε μεσίτης νὰ προσκυνήσῃ ὁ Κουμουτουράκης καὶ δὲν παθαίνει τίποτε, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα: ὅταν ἔλθῃ ὁ Πετρούνης νὰ μὴ τὸν ἀκούσετε, ἀλλέως θὰ σᾶς φάγῃ μὲ ἀπιστιᾶ. Ὁ Κουμουτουράκης δὲν ἤθελησε. Ἐκαμε τρατάτο, ἔβγηκαν οἱ δικοίμας. Ὁ Κουμουτουράκης ἐπαρὰδόθη καὶ τὸν ἔπηρε ἡ ἀρμάδα σκλάβων· ἐγιαιτρεύθηκα, ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ ἀρματωλίκι μου. Μοῦ ἔπεσαν οἱ προεστοὶ καὶ ὁ Κύρ Γιάνης (Δεληγιάννης), καὶ μοῦ λέγουν: δὲν εἶναι καλὸν νὰ κινδυνεύς εἰς τὴν Μάνην, καὶ νὰ φέρῃς τὴν φαμίλιαν σου εἰς τὴν Καρύταινα. Τὰ ἔβγαλα τὰ παιδιὰ μου

εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ ἐκατοίκησα εἰς ἓνα χωρὶὸν Στεμνίτζα.
 — Ἐβγήκε φερμάνι νὰ μᾶς σκοτώσουν καὶ τοὺς δύο Πετι-
 μεζᾶ κι' ἐμέ, 1802. — ἓνας βεΐβοδας τῆς Πάτρας ἐνήρ-
 γησε αὐτὸ — τὸ φερμάνη ἔλεγε: Ἡ τοὺς δύο ἡμᾶς ἢ τὰ κε-
 φάλια τῶν Κοτζαπασίδων. Ὁ βεζύρης τῆς Τριπο-
 λιτζᾶς κράζει τὸν Πατέρα τοῦ Ζαίμη καὶ τὸν Κύρ
 Γιάνη. Ὁ Ζαίμη ἐπῆγε, ὁ Κύρ Γιάνης ἐφοβεῖτο ὁ Πα-
 σιᾶς τοὺς ἔκαμεν ὄρκον ὅτι δὲν εἶναι τίποτες διὰ αὐτοὺς-
 ἐγὼ ἐσυντρόφευσα τὸν Δελιγιάνη ἕως εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,
 καὶ ὅταν ἀναχώρησε μὲ εἶπε ὁ Δελιγιάνης , τοῦ εἶπα:
 δὲν τὸ πιστεύω, διὰ ἡμᾶς εἶναι τὸ φερμάνι· μοῦ ἀποκρίθηκε:
 μὴ φοβεῖσθε. Ἐκραξε μόνον τοὺς δύο ὁ Πασιᾶς, τοὺς δ'ιά-
 θασε τὸ φερμάνι. Νὰ μᾶς δώσης μουχλέτι (διορία) γιὰτι
 τοῦτοι εἶναι ἄγριοι ἄνθρωποι. Ὁ Γ. Ζαίμη, Ἀσημάκης,
 τὸν εἶχε τὸν Πετιμεζᾶ εἰς τὰ χέρια του, διατὶ ἐπήγαινε, καθη-
 μερινῶς εἰς τὰ Καλάβρυτα· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπήγαινα εἰς τὴν
 Καρύταινα, εἰς τὸ Χασαμπᾶ. Εἶπαν οἱ δύο οἱ προεστοί, νὰ
 βάλουν τὸν ἄγριον εἰς τὸ χέρι, καὶ ἔπειτα τὸν ἡμερον εὐ-
 κολα. Ὁ Δελιγιάνης ὀρκώνει δύο προεστοὺς νὰ μὲ σκο-
 τώσουν· ἦτον δύσκολο, διότι ἡμουν πολλὰ προφυλαχτικὸς·
 ἐσυνακουσθησαν μὲ τὸν Βελεμβίτζα, τὸν ὀρκωσαν πρῶ-
 τα· αὐτὸς ἀπεκρίθηκε: δὲν τὸν βλέπω τὸν σκοτομόν τους,
 βα χαλάσωμε τὸ Βιλαέτι, αὐτοὶ δὲν ἐβγαίνουν ἀπὸ τὴν
 γνώμη τους. — εἶχαν φέρει ἓναν Μπουλούμπαση μὲ
 Ἀρβανίταις εἰς τὴν Καρύταιναν· ὑποπτεύθηκα· ἐπῆγα νὰ
 χαιρετήσω ἓναν προεστὸν εἰς τὴν Στεμνίτζα, τοῦ λέγω:
 τί τὸν θέλετε τὸν Ἀρβανίτη Μπουλούμπαση, δὲν θέλει γένει
 ἡ γνώμη σας. Εἰς τὴν Στεμνίτζαν πᾶνε Ἀλβανοί
 Ὑπάγω καὶ ἐγὼ μὲ 50. Ἀνταμώθηκα μὲ τὸν Μπουλούμ-
 παση, τοῦ εἶπα: θὰ μᾶς βάλλουν νὰ τ'ακίσουμε τὰ στουρ-

νάρια, τὰ ἡμερὰ δὲν θὰ διώξουν τὰ ἄγρια· ὅλα φεύγουν ὁ σπουργίτης πάντοτε μένει.

Τῆς τύχης ἡ περίστασις ἐκείνη ἔφερε· ὁ γέρο Κόλιας νάρχεται μὲ τὸν υἱὸν του (τὸν Κολζόπουλον) = ἤρχετο εἰς τὰ πιστρόφια ἡ νύμφη του. ἐγείναμε διακόσιοι· εἰς τὰ μαγούλια ἀνταμώνονται οἱ ἀνθρώποι μας. Ὁ προεστὸς Ἀναγνώστης Μπακάλης ἀπὸ τὸ Γ α ρ ζ ε ν ι κ ο, ἐγέλασε τὸν Τοῦρκο, . . . καὶ μὲ ἔδωσεν εἰδήσιν γράφω εἰς τοὺς προεστοὺς νὰ μὲ στείλουν εἰδήσιν ἀν μὲ ἐπιβουλεύονται· πέρνω ἀπὸ τὸν Δ η μ ἡ τ ρ η φυσέκια, στουρνάρια = μὲ γράφουν ψεύματα. Μὲ τὰ σπερώματα, μὲ 200 νομάτους ὁ Μπουλούμπασης μᾶς ἔπλακωσε εἰς τὴν Κερπενή· μόνον 40 εἶμεθα, ἐτραβίχθηκα ἀπὸ τὸ χωριὸ ἔξω· κλείομαι εἰς ἓνα μοναστήρι εἰς τὴν Κ ε ρ ν ἰ τ ζ α (ἀναλήφθηκα, μ' ἔχασαν)· ἐπίασα τὸν ἄγριον τόπον· ἐσκότωσαν τότε τὸν Πετιμαζᾶ εἰς τὰ Καλάβρυτα, καὶ ἔστειλαν τὸ κεφάλι του εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Εἰς τὰ Μαγούλιανα ἐσκοτώσαμεν τοὺς Τοῦρκους (ἔκαια τὰ χωριά). Οἱ προεστοὶ βάζουν τὸν Κ ό λ ι α, διὰ νὰ προσπέσῃ νὰ συμβιβασθοῦμε, νὰ ἡσυχάσομε. Μᾶς ἔδωσαν τὸ ἀρματωλίκι. Περάτοντας τρεῖς, τέσσαρους μῆνες ὁ Δελιγιάννης ἤθελε νὰ μᾶς χαλάσῃ, πλὴν δὲν ἤμπόρουε.

Τὸν Σεπτέμβριον μῆνα ἐπῆρα τὸ ἀρματωλίκι. Ὁ Δελιγιάννης ἤρε τρόπον. — Εἶχε φίλον εἰς τοῦ Λάλα τὸν Χασάναγα Φιδᾶ, καὶ τὸν ἔβαλλε νὰ μᾶς σκοτώσῃ (μὲ τὴν ἀπιστίαν ὅτι εἶμεθα ἀρματωλοί). Ταῖς φαμελιαῖς μας ταῖς εἶχαμε εἰς τοῦ Παλοῦμπα, καὶ ὁ Γεροκόλιας ἐξάνοιξε τὴν προδοσίαν ὅτι ἤρχοντο οἱ Λαλαῖοι· ἔστειλε μᾶς εἶπε ὅτι θὰ ἔλθουν οἱ λαλαῖοι· λαμβάνοντας καὶ τὴν εἰδήσιν, ἡμῶν εἰς ἓνα χωριὸ, λεγόμενον Τουρκοκερπενή· ἐσυλλογούμενη

τι τρόπο νὰ φανερωθῆ τούτη ἡ μουσικὴ κίνησις διὰ τὰ
 μᾶς βρέσουν· ἐμείνα ὄλην τὴν νύκτα συλλογισμένος. Οἱ
 Τοῦρκοι ἦλθαν κί' ἔπρασαν δύο δρόμους, 200, καὶ 200, νὰ
 βαρέσουν μὲ χωσιὰ, εἶχον κί' ἓνα Ἕλληνα προδότην,
 καὶ ἤρχετο καὶ μᾶς εὕρισκε, ἂν κινᾶμε ἢ ἂν κοιμώμα-
 σθε· τὸ πρῶτ' ἤθελα νὰ στείλω κατακατητάδες. Τὸ πρῶτ'
 μᾶς ἐκλείσαν εἰς τὸ χωριό. Ἐγὼ εἶχα δώσει τὰ σκου-
 τιά μου εἰς ἓνα ψυχογιόν. Χαράζοντας τὴν αὐγὴν, βλέπω
 τοὺς τούρκους — ἐπιάσαμε τὸ τουφέκι — κινῶντας νὰ πιά-
 σω τὴν βράχην κέρνουν τὸν ψυχογιόν μου 8 βόλια· ὁ ἀδελφός
 μου ὁ Γράνης λαβόνεται· κλειόμεθα σὲ τρία σπήτια· εἶ-
 μεθα 38. — Ἐκλείσθηκα εἰς χαμῶγεο. — ἔρχονται Οἱ ἄλ-
 λοι 200, μᾶς ἀπέκλεισαν· πολεμοῦμε ὄλην τὴν ἡμέραν —
 Ἐσκοτώσαμεν καὶ ἡμεῖς· τὸ βράδυ κάνομε γιουρούσι καὶ
 ἐφύγαμε. — Τὸν Μάρτην 7 μᾶς ἔάρεσαν εἰς τὰ 1804·

Εἰς τὰ 1805 πηγαίνω εἰς τὴν Ζάκυνθον· ὁ Αὐτοκρά-
 τωρ Ἀλέξανδρος κάμνει πρόσκλησιν διὰ νὰ γραφθοῦν οἱ
 Ἕλληνες εἰς τὰ στρατεύματα.

Κάμνομεν ἔλοι μία ἀναφορά, Σουλιῶται, Ρουμελιῶται
 καὶ Πελοποννήσιοι εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τοῦ ζητοῦμεν
 βοήθειαν διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὸν τόπον μας· ὁ Ἀνα-
 γνωστᾶς ἐνήργησε νὰ γίνῃ ἡ ἀναφορά οἱ Σουλιῶται, Ῥου-
 μελιῶτες ἦταν στὴν Πάργαν. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἦλθεν
 εἰς καὶ ἐγράφθησαν 5000 στρατιῶται Πελοποννήσιοι
 εἰς τὰ ἄρματα· ἦλθε ἡ ἀπάντησις, τότε ἐπῆγα εἰς τὴν
 Ζάκυνθον εἰς τὰ 1805 τὸν Αὐγούστο ὀμιλῶ μὲ τὸν Ἀρ-
 χηγόν τῶν Ῥωσσιῶν στρατευμάτων καὶ μὲ λέγει, ὅτι ὁ
 Αὐτοκράτωρ τὸν διέταξε νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν δούλευσιν
 ὅσους θέλουσιν νὰ ἐμβοῦν καὶ νὰ ὑπάγουσιν νὰ κευπήσουν τὸν
 Ναπολέοντα. Τοῦ ἀποκρίνομαι ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δέν

μενου διὰ νὰ μοῦ στείλουν ζωοτροφίας· τὸ γράμμα τὸ ἐπίασαν οἱ Τοῦρκοι· καὶ ὁ Δελιαχμέτης ἦλθε καὶ μᾶς ἐπολιόρησε μὲ 1000, ἐτραβίξαμεν τὰ σπαθιά καὶ τοὺς ἐχαλάσαμεν· τοὺς ἐπήραμε κυνηγῶντας ἕως εἰς τὴν Καλαμάτα, ἐπήραμε τὰς σημαίας τους καὶ ἐσκοτώσαμεν πολλοὺς.

Αὐτὸς ὁ Δελιαχμέτης ἦτον περίφημος εἰς τὴν 'Ρούμελη, ἐκατατρέχθη ἀπὸ τὸν 'Αλῆ-Πασᾶ κ' ἐκατέρυγε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Πασᾶς τοῦ τόπου τὸν ἔδωκε 500 χάρτζια (μισθοὺς) διὰ νὰ κυνηγᾷ τοὺς κλέστας· ἐγὼ σὺν τῷ ἔμαθα εἶχα 80, καὶ ἐπῆγα ἐπίτηδες διὰ νὰ δοκιμάσω τὴν δύναμίν του εἰς τὸν 'Ακοβο (Σαμπάζικα), καὶ ἐφοβήθηκε νὰ πολεμήσῃ μὲ ἡμᾶς. Ἐπήγαμε εἰς τὴν Βλαχοκερασιά καὶ τὴν ἐχαλάσαμε ὡς ἰδιοκτησία τοῦ Χασεκῆ, ὅπου ἔκαψε τὰ στήτιά μας. Ἄλλη μία φορὰ ἐπήγαμε εἰς τοῦ Τζεφερεμίνη καὶ μᾶς ἔμαθαν οἱ Τοῦρκοι τῆς 'Ανδρούσας καὶ ἐκίνησαν μία ἑκατοστή διὰ νὰ μᾶς κτυπήσουν, καὶ ἐβγήκαμεν, τοὺς ἐκυνηγήσαμεν καὶ ἐτρόμαξαν νὰ γλυτώσουν· τὸ ἴδιον ἐτάθη καὶ εἰς τοῦ Μήλια, τὸ παλιό-καστρο, ἀνάμεσα Μήλια καὶ Μπουτζα (τῆς Μεσσηνίας). Ὅλ' ἡμέρα ἐπολεμήσαμεν καὶ τὸ βράδυ τοὺς ἐρύγαμε. Ἄλλη μία φορὰ ἐφάνηκαν εἰς τοῦ Μαρμαριᾶ (Βρουστοχωριᾶ). Ἦλθαν μᾶς· πλάκωσαν ἀπὸ ὄλαις ταῖς κοντιναῖς ἐπαρχίαις ὅλοι οἱ Τοῦρκοι, μᾶς ἔκλεισαν εἰς ἓνα βουνό, ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὸ βράδυ τοὺς ἐρύγαμεν. Εἰς τὸν 'Ακοβο, ὅπου δὲν ἠθέλησαν νὰ πολεμήσουν, ἦτον ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ντελι-'Αχμέτη, καὶ ἀφοῦ ἐγύρισεν εἰς τὸν μπάρμπα του τὸν ἔρτυσε γιατί δὲν ἐπολέμησε, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη: νὰ σὲ κάμῃ ὁ Θεὸς χιαμέτι νὰ πολεμήσετε μὲ αὐτοὺς καὶ τότε βλέπεις. Ἀφότου τὸν

ἐχαλάσαμεν ἐπῆγεν ὁ Ντελι-Ἀχμέτης εἰς τὴν Καλαμάταν καὶ ἐκάθησε τρεῖς μῆνας. Ἐκεῖ φοβούμενος μήπως πάγωμε καὶ τοὺς χαλάσωμε, ἐγραφοφορισθήκαμεν μετ' αὐτὸν, καὶ ἔπειτα ἐπῆγεν ὁ Ντελι-αχμέτης εἰς τὸν Πασᾶ καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι δὲν εἰμποροῦμεν νὰ τοὺς κάμωμε τίποτες, ἀλλὰ νὰ τοὺς δώσετε τὸ ἀρματοῶλικι διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ κόσμος, καὶ ἔτιζι ἀπέρασσε ἐκεῖνος ὁ χρόνος.

Ἐμάθαμεν ὅτι ἦλθε τὸ Συνοδικὸ καὶ τὸ Φερμάνι· ἐμάζωξα ὄλους ἕως 150 καὶ τοὺς εἶπα, νὰ ἀναχωρήσωμεν νὰ πᾶμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον· αὐτοὶ ἀφοῦ ἤκουσαν ὅτι οἱ Ῥούσσοι εἶχαν πάρει ὄλους τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Νεάπολι, μὲ ἀπεκρίθησαν ὄλοι μὲ ἓνα στόμα: ὅτι ἡμεῖς δὲν πηγαίνομεν εἰς τὴν Φραγκιᾶ καὶ θέλομε ν' ἀποθάνωμεν ἐπάνω εἰς τὴν πατρίδα μας. Ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιάννης μὲ εἶπε ὅτι θέλω νὰ μὲ φάγουν τὰ ὄρνεα τοῦ τόπου μας. Τοὺς ἔδωκα ἄλλη μία γνώμη, νὰ χωρισθοῦμε εἰς μπουλούκια ἀπὸ 5, ἀπὸ 6, νὰ κρυφθοῦμεν καὶ ἔτιζι ν' ἀπεράσῃ ὁ Γενάρης, ὁ Φλεβάρης καὶ ὁ Μάρτης ὅσον νὰ λυώσουν τὰ χιόνια, καὶ τότε συναζόμεθα καὶ περπατοῦμε καθὼς καὶ προηγήτερα· καὶ αὐτὸ τὸ πρόβαλα, διότι εἰς τρεῖς μῆνες ἤθελον σκορπισθοῦν τὰ ὄρνια καὶ ἐγλυτώναμεν ἀπ' ἐκεῖνον τὸν κίνδυνον· αὐτοὶ μ' ἀπεκρίθησαν: ὅτι δὲν πᾶμε νὰ ἐξοδεύσωμε τὰ λίγα γρόσια ὅπου ἔχομε, διατὶ οἱ καπεταναῖοι ἐσεῖς πέρνετε ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας· καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα, ὅτι: κάμετε τοῦτο καὶ ὅταν τὸν Μάρτη σμίξωμεν τοὺς ἀποζημιώνω εἰς ὅσα ἐξόδευσαν. Αὐτοὶ δὲν ἄκουσαν καὶ ἔτιζι ἐκηρυχθήκαμεν μὲ τὴν σημαίαν ἀνοιχτὴν εἰς ὄλας τὰς δυνάμεις τοῦ Μωρέως. — Ἡ σημαία εἶχε ἓνα Χ, εἶχε καὶ ἄστρα καὶ φεγγάρι — Τοὺς Κοιτοσμπασίδες τοῦ Μω-

ρέως τούς εἶχαν ἐνέχειρον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· τούς φίλους
μας ὁποῦ εἶχαμεν εἰς τὴν Μάνη καθὼς Κουμουντουράκιδες,
Μούρτζινους καὶ λοιπούς, τούς εἶχεν ὁ Ἀντωνόμπεης ἐξορί-
σει εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ δὲν εἶχαμε πλέον καταφύγιον
εἰς τὴν Μάνη. Καὶ τὰ βουνὰ ἦταν γεμάτα χιόνια καὶ δὲν
εἰμπορούσαμε νὰ πᾶμε, ἀμὴ 30 ἐχωρίσθησαν κατὰ τὰ
Πηγάδια καὶ οἱ ἄλλοι ἀνοίξαμεν μπαϊράκι καὶ ἐτραβήξαμεν
κατὰ τὸν Ἅγιον Πέτρο· ἐστείλαμεν εἰς τὰ Βέρβενα νὰ
μᾶς στείλῃ ψωμί καὶ ζωοτροφίας, καὶ αὐτοὶ μᾶς ἀπο-
κρίθησαν· ἔχομε βόλια καὶ μπαροῦτι, καὶ ἐπήγαμε καὶ
τούς ἡγαλάσαμε. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀπεράσαμεν πίσω εἰς τὰ Σαμ-
πάτζικα· τότε ἐπρόσταξε ὁ Πασσᾶς ὄλαις ταῖς ἐπαρ-
χίαις διὰ νὰ ἐβγουν Τούρκοι καὶ Ῥωμαῖοι νὰ μᾶς
βαρέσουν.

Ἀπὸ Σαμπάτζικα ἐκατεβήκαμεν εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Βε-
λανιδιάς, καὶ ἐστείλαμεν εἰς τὴν Καλαμάτα νὰ μᾶς στείλῃ
ψωμί καὶ φουσέκια, καὶ οἱ Καλαματιανοὶ ἐφοβοῦντο νὰ μᾶς
στείλουν· ἡμεῖς ἐκινήσαμεν τότε νὰ πάγωμεν μέσα εἰς
τὴν Καλαμάτα διὰ νὰ κτυπήσωμεν τούς Τούρκους· τότε
οἱ προεστοὶ μᾶς ἔφερον οἱ ἴδιοι ζαερέ καὶ μπαρουτόβολο
καὶ στουρνάριχ εἰς τὸν Ἅγιον Ἡλία πλησίον τῆς Βαλα-
νιδιάς· ἀπὸ ἐκεῖ ἐτραβίξαμε τὴν ἡμέραν καὶ ἐπήγαμεν
εἰς τὸ Πήδημα, σύνορο Καλαμάτας, καὶ τὸ βράδυ ἐπήγα-
μεν εἰς τὸ Τζεφερεμίνι. Μία ὥρα μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ εἴ-
μαστε ἡμεῖς, εἰς τὴν σάλα ἦλθε ὁ Κεχατά—μπεης μὲ
2000 Τούρκους, μὲ τὰ παλούκια. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὸ
Ἄλιτοῦρι, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἐπλάκωσαν Ἀνδρουσανοὶ, Λεον-
ταρίτες καὶ λοιποὶ ἕως 700· ἦλθαν τὴν αὐγὴν, ἀρχίσαμε
τὸν πόλεμο, ἡμεῖς ἐβγήκαμε ἀπὸ τὸ χωριὸν, τούς πῆ-
ραμε κυνηγῶντας ἕως μίαν ὥραν μακρὰ, τούς ἐπήραμε

4 ἄτια, πολλοὶ ἐπνίγησαν εἰς τὸ ποτάμι, καὶ ἄλλους ἐσκοτώσαμε, καὶ ἐπήραμεν πολλὰς ζωτροφίας καὶ πολεμοφόδια.

Ἦκουσαν τὸν πόλεμον τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦταν εἰς τὴν Σκάλα καὶ ἦλθαν εἰς βοήθειαν τῶν ἐδικῶν των. Ἡμεῖς ὀπισθογυρίσαμεν καὶ ἐκλεισθήκαμεν εἰς τὸ χωριὸν Ἄλιτοῦρι, καὶ ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ βράδυ ἐτραβήξαμε τὰ σπαθιά καὶ ἐπήγαμε κατὰ τῆς Ἀρκαδιᾶς τὰ χωριά· ἐπήγαμεν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ χωριά, καὶ εὔρηκαμε 300 Τούρκους μέσα καὶ δὲν εἰμπορέσαμε νὰ πάρωμε ψωμί. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἄλιτοῦρι βλέποντες τὸν τορὸν μας ἐγύρισαν καὶ ἦλθαν ἀπὸ κοντὰ γυρευώντας μας. Ὁ Κεχαγιᾶς ἄρχισε νὰ παλουκῶνῃ τοὺς Χριστιανούς (γιατάκηδες), διὰ νὰ δώσῃ φόβον εἰς τὸν Κότμον. Ἦλθαν οἱ Τούρκοι ἐπάνω μας, ἡμεῖς ἐφρίξασαμεν ταμπύρια γιὰ νὰ τοὺς πολεμήσωμε. Οἱ Τούρκοι ἦταν ἐντόπιοι καὶ μᾶς ἔστειλαν νὰ φύγωμε, διότι μᾶς ἐφοβοῦντο ἀκόμη. Ἐφύγαμεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπήγαμεν εἰς τὰ Κοντοβοῦνια διὰ ψωμί καὶ ἔπειτα ἐπήγαμεν εἰς ἓνα βουνὸ νὰ λημεριάσωμεν· ἐστείλαμεν εἰς τοὺς φίλους μας διὰ νὰ εὔρουν καίκιρα νὰ ἔμβουε νὰ φύγωμε, καὶ μᾶς ἀπεκρίθησαν ὅτι τὰ καίκιρα ἀπὸ τὸν Πύργον ἕως τὸ Νεόκαστρον τὰ ἔχουν ἐμποδισμένα ὅλα διὰ νὰ μὴν περάσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐγυρίσαμε τότε εἰς τὰ Μεσόγεια τῆς Πελοποννήσου· μᾶς ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ οἱ Τούρκοι, ἐπέραμε ψωμί ἀρπακτά. Εἰς τοῦ Ψάρι μᾶς ἐφθασαν οἱ Τούρκοι καὶ ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ συντρόφοι μου ἄρχισαν νὰ φεύγουν· ἀποστᾶνε, ἐπειδὴ καὶ ὄλαις ταῖς ἡμέραις ἐπολεμούσανε καὶ τὴν νύκτα ἐπεριπατούσαν· καὶ μᾶς ἔφυγαν ἕως 40, καὶ ἀπὸ 100 ἐμείναμε 60. Τῆς ἄλλης ἡμέρας ἐπήγαμεν εἰς τὸ

Λεοντάρι ἀποπάνου, καὶ μᾶς εὗρηκαν ἄλλοι ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐφύγαμεν διὰ τὰ Σαμπόζικα, εὗρηκαμεν ἐκεῖ μία τετρακοσαριὰ τούρκους, ἐνῶ ἐνομιζαμε ὅτι δὲν θὰ εὗρωμε.

Ἐπολεμήσαμε καὶ ἐκεῖ μὲ τοὺς Τούρκους. Ἐώσαμε τὰ φουσέκια, τὸ ψωμί ὀλίγο. Τὸ βράδυ τοὺς εἶπα: ὅτι δὲν εἴμπορούσαμε νὰ ζοῦμε ὅλοι μαζὶ, ἀλλὰ νὰ διαμοιρασθοῦμε· καὶ ἐτὶ ἐχωρισθήκαμε λέγοντες ὁ ἓνας τὸν ἄλλον: καλὴ ἀντάμωσι εἰς τὸν Κόσμον τὸν ἄλλον· ἐκράτησα μόνον 19 συγγενεῖς μου καὶ ἓνα Καπετὰν Γιῶργο ὁποῦ δὲν εἶχε ποῦ νὰ ὑπάγῃ. Εἰς 15 ἡμέραις δὲν ἔμεινε κανένας ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐχώρισαν ἀπὸ ἐμένα· ἀπὸ τοὺς 19 διό μου πρῶτα ἐξαδέλφια μὴν ἠμπορῶντας πλέον νὰ βραστάξουν τὴν πεῖναν καὶ τοὺς κόπους (ἀποστασίλα) ἐκρῶφθησαν, καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας τοὺς εὗρηκανε καὶ τοὺς ἐσχότωσαν καὶ ἐμείναμε 17. Μὴν ἤξεύροντας, ἐπήγαμεν κ' ἐλημεριάσαμεν ἀνάμεσα εἰς τρεῖς παγανιαῖς. Ἡ τύχη μᾶς ἔκαμε καὶ δὲν μᾶς εἶδαν παρὰ τὸ βράδυ καὶ ἐξανασάναμεν ὀλίγο. Μᾶς εὗρηκαν, ἐσταθήκαμεν ὑποχρεωμένοι νὰ περάσωμε ἀνάμεσόν των πολεμῶντας καὶ νὰ γλυτώσωμε κί ἀπ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον. Τὴν νύκτα ἐτραβήξαμε κατὰ τὸν κάμπον τοῦ Λεονταριῶ, ἀκούσαμε πολλαῖς μπαταριαῖς καὶ ἔπεφταν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ δὲν ἤξεύραμε τί ἦτον. Ἡ μπαταριὰ ἦτον σημεῖον ὅτι ἐδῶθεν ὑπάγουν οἱ κλέφται. Τὴν νύκτα ἐπήγαμεν εἰς τὸ Ἀνεμοδοῦρι διὰ ψωμί, εὗρηκαμε μόνον ταῖς γυναίκαῖς καὶ οἱ ἄνδρες ἦτανε εἰς τὰ Διάσυλα, καὶ ἐφύλαγαν μὲ τοὺς Τούρκους. Τὰ σκυλιὰ ὁποῦ ἀλίχτααν ἔδωσαν ὑποψίαν, ἦλθαν οἱ Τούρκοι καὶ μᾶς πολιορκήσαν. Ὅταν ἐζύγωσαν οἱ Τούρκοι, ἄρχησαν τὰ σκυλιὰ νὰ γαυγίζουσι, ἐκατάλαβα καὶ ἐγὼ ὅτι ἦλθαν Τούρκοι, τότε ἐπῆρα ταῖς φαμῆ-

λαις μαζί ἔως ἔτου ὅπου ἤρρα ἀνοικτὸν τὸν δρόμον, ταῖς ἀφήκαμε καὶ ἐπήραμε τὴν Δημοσιὰ τῆς Τριπολιτζᾶς καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸ Βαλιέτζι ἀποπάνω νὰ λημεριάσωμε. Ἡ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ μᾶς ἐγνώριταν καὶ εὐθὺς ἔδωκαν παντοῦ τὴν εἶδησιν δι: ἐδῶθε πάγει ὁ Κολοκοτρῶνης, καὶ μᾶς ἐπῆραν κυνηγῶντας. Τὸ δειλινὸ ἐφύγαμε καὶ ἔστρεψα κατὰ τὴν Καρύταινα, καὶ, διὰ νὰ μὴν γνωρίσουν τὸν τορὸ, ἀπὸ πέτρα εἰς πέτρα ἐπήγαμεν εἰς μίαν στάνη, καὶ μᾶς εἶπαν πῶς ἦτον γεμάτη Τούρκοι. Τότε ἀπεράσισα νὰ γίνωμε εἰς 4 μπουλούκια καὶ νὰ ὑπάγωμεν εἰς φίλους νὰ κρυφθοῦμε. Ὁ Ἀντώνιος ὁ Κολοκοτρῶνης μὲ ἄλλον ἕναν ἐκρύφθηκε εἰς τοὺς συγγενεῖς μας, τὸν Δημητράκη Κολοκοτρῶνη μὲ ἄλλους 3 νὰ πᾶνε νὰ κρυφθοῦν εἰς τὴν Βυτίνα, ὅπου εἶχαμε συγγενεῖς, καὶ τὸν ἀδελφόν μου Γιάννη μὲ ἄλλους 4, νὰ ὑπάγῃ ἀποκάτω εἰς τὴν Δημητζάνα ὅπου εἶν' ἓνα χωριγιὸ διὰ νὰ τοὺς κρύψῃ ἓνας πιστὸς φίλος ὅπου εἶχαμε. Ὁ Ἀντώνης ἐγλύτωσε καὶ σώζεται ἔως τὴν σήμερον. Ὁ Δημητράκης ἐκάθησε δύο ἡμέραις εἰς τὴν Βυτίνα, ἔφυγε ἀπὸ ἐκεῖ. Τοῦ Δημητράκη τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι καὶ τὸ χέρι, τὸ παρῆρσιάζαν ὡς ἴδικό μου, ἐπειδὴ εἶχε γράμματα. Ὁ Γιάννης δὲν εὔρε τὸν φίλον του, ἐπῆγε εἰς τοὺς Αἰμυαλοῦς, μοναστήρι, τοῦ ἔδωκε ἓνας καλόγερος φαγὶ καὶ ἔπειτα ἐπῆγε, ἔδωσε εἶδησιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἐπῆγαν, τὸν πολιορκήσαν εἰς τὸν ληνὸν καὶ τὸν ἐσκότωσαν. Ἐγὼ ἔμεινα μὲ ἄλλου τέσσαρους, ἐπῆγα εἰς ἑνὸς φίλου μου προεστοῦ εἰς τὸ Πυργάκι, ὀνομαζόμενον Κύρ Παρασκευᾶ, εὔρηκα τὸ παιδί του, ἐπειδὴ αὐτὸν τὸν εἶχαν εἰς τὴν Καρύταιναν, διὰ νὰ κρυφθῶ. Ἐγὼ σᾶς ἐφύλαγα τόσον καιρὸ, τώρα πρέπει νὰ με φυλάξετε καὶ ἴσεῖς. Μὲ ἐπῆγε εἰς μίαν τρύπα καὶ τὸν ἔστει-

λα ἕως τὴν Βυτίνα διὰ νὰ μάθῃ τί γίνεται. Ὁ μὴνᾶς ἦτον Γενάρης. Εἴκοσι ἡμέραις ἐμείναμε ζωντανοὶ ἀφ' οὗτου μᾶς κατέτρεξαν. Αὐτὸ τὸ παιδί ἔδωσε εἶδησι τοῦ Πατρός του. Καὶ αὐτὸς ἐπῆγε εἰς τὴν Βυτίνα καὶ ἐπῆρε τοὺς Τούρκους διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν τρύπα, νὰ μᾶς πιάσουν, ἀλλὰ ἦλθε ἐμπροστὰ διὰ νὰ εἰδῇ ἂν εἴμεθα ἐκεῖ ἀκόμη· ἦτον ἀρματωμένους, τὸν ἐρώτησα: κάτι ἀρματωμένος Ζαχαριά; τοῦ εἶπα, καὶ ἔβαλα εὐθὺς ὑποψία· τοῦ εἶπα: βρὲ νὰ μὴ μᾶς ἐπρόδωσες; αὐτὸς μοῦ ἀπεκρίθη, δὲν γίνεται αὐτό. Ἐνῶ ἐπήγαινε αὐτὸς νὰ τοὺς μιλῆσῃ ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους 4, ἐπῆρα τὸ βουνὸ, καὶ μᾶς ἐκυνήγησαν ὄλην τὴν ἡμέραν. Ἡ τύχη μας ἔκαμε καὶ δὲν ἦτον πολὺ χιόνι εἰς τὸ βουνὸ, καὶ ἐμπορούσαμε νὰ περπατοῦμε· μᾶς ἐκυνηγοῦσαν ὄλην τὴν ἡμέραν ἕως τὸ Ζυγοβίσι. Ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἐσκοτώσαν τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔκαμαν χαρᾶς οἱ Τούρκοι· εὐθὺς ἔκατάλαβα, ὅτι τοὺς ἐσκοτώσαν, ἀφοῦ ἤκουσα ταῖς μπαταριαῖς, τὸ σημεῖον τῆς χαρᾶς των. Ἐτράβιξα λοιπὸν διὰ τὴν Λειοδώρα εἰς τὸν γερο-Κόλια καὶ Δημήτρην γαμβρόν μου, τοὺς εἶχαν ἐνέχειρον εἰς τὴν Καρύταινα καὶ δὲν εὐρηκα παρὰ μόνον τὸν ἀδελφόν του τὸν Γεωργάκη εἰς τὴν Σ τ ἄ ν η· ὠμίλησα τοῦ Γεωργάκη, μᾶς ἔφερε ψωμί, καὶ τὸν εἶπα: νὰ ὑπάγῃ ἕως εἰς τὴν Ζάιττουνα· ἔμαθε, ὅτι ἐσκοτώσαν ὄλους τοὺς ἐδικούς μας. Οἱ Τούρκοι τοῦ ἔδωκαν μία διαταγὴ εἰς τοὺς Ψαράίους, Παλουμπαίους καὶ λοιπὰ χωριά, ὅτι ἂν σκοτώσετε τὸν Κολοκοτρώνη, νὰ ἦναι τὰ χωριά σας τόσους χρόνους ἀσίδοτα, καὶ ἂν δὲ τοὺς σκοτώσετε, ἀπὸ 7 χρόνους καὶ ἀπάνου θέλει τοὺς περάσωμεν ὄλους ἀπὸ τὸ σπαθί. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ μ' ἐκυνηγοῦσαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ἐστοχάσθησαν ὅτι ἀλλοῦ βέβαια δὲν εἴμπορεῖ νὰ καταφύγῃ, εἰμὴ εἰς τοὺς Κολιαίους,

και δια τουτο εξαμαν αυτην την διαταγην. 'Ο Γεωργάκης με εσμιξε και μ' εδηγήθηκε τα πάντα και ετζι εφυγα, και ακούσθηκα εις την Λαγκάδα. 'Επήγαμεν εις του Χρυσοβίτζι, Καλύβια, εσφάξαμε ενα αρνι, εκει μᾶς επρόδωσαν επήγαμεν επειτα εις τους 'Αραχαμίτες, ευρήκαμε τους Τούρκους, εφύγαμε, επήγαμε εις το Μοναστηρι της Καλτεζιάς, βροντουμε την πόρταν και μέσα ηταν 200 Τουρκοι. Μᾶς εκατάλαβαν, μᾶς επήραν κυνηγωντας, και εφθάσαμεν κατα την Καλαμάτα, τα Γιάννιτζα, όπου ενας συντροφός μου ονομαζόμενος Μακρυγιάννης από την πειναν των τεσσάρων ημερών, απόστασε και δέν ειμπορουσε πλέον να περπατήση· ευρήκαμεν παντου Τούρκους και δέν ειχαμε που να σταθομε, να πάρωμε και τροφήμα. Εις την Γιάννιτζα ητον ο 'Ρουμπής με μιᾶ τετρακοσαριᾶ Μπαρδουνώτας· εμβήκα μέσα εις ενα σπητι, και ευρίσκω Τούρκους· ἀγάγια ἀγάγια σηκωμένο το τουφεκι· εγύρισα ὀπίσω χωρίς να μ' εννοήτουν, διότι εκοιμουνταν, επήγα εις ἄλλα σπήτια, πλην ευρηκα Τούρκους παντου· εις την ἄκραν του χωριου, επήγα εις μιᾶς Κουμπάρκς μου σπητι και μᾶς εδωσε τρεις ὀκάδες ψωμι, και της εδωκα ενα φλωρι βενέτικο. 'Ετραβήξαμε τότε εις την Σέλιτζα. Το ψωμι μᾶς επιασε εις την καρδιά, και δέν ημπορούσαμε να περπατήσωμε. 'Από την Σέλιτζα επήγαμε εις την μεγάλην Καστανιτζαν, στου Καπεταν Κωνσταντη Δουράκη ὁπου ητον ἐμπιστευμένος μου, ἐπειδὴ ἐκεῖ προτιήτερα εἶχα την φαμίλιάν μου, και τον εἶχα συμπέθερο. Εἶχα ἀρραβωνιάσει μιᾶ θυγατέρα μου με ενα παιδι του Δουράκη. 'Ο 'Αντωνόμπεης της Μάνης μᾶς εκυνηγουσε και ἐκεῖνος. 'Από τους 5 ὁπου ειμεθα, ηταν οι δύο Μανιάτες, και εφυγαν εις τα σπήτια τους, και εμεινα ἐγὼ και ἄλλοι δύο 'Ρου-

μυλιῶται. Ἐκάθησα κρυμμένος ἕνα μῆνα εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Δουράκη. Ἦλθε ἕνας Νικήτας ἀπὸ τοῦ Τουρκολέκα καὶ μὲ ἤϊρε μὲ μία εἰκοσιπενταριά, καὶ τοῦ εἶπα: νὰ εὐροῦμε καίκι καὶ ν' ἀπεράσωμε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Αὐτὸς ἐνόμιζε ὅτι δὲν εἶναι πλέον φόβος διὰ νὰ υπάγη εἰς τὸ Μεσόγειον τοῦ Μωρέως, καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Οἱ Τούρκοι τοὺς ἐσκότωσαν ὅλους, μόνον ἕνας ἐπιτάθη ζωντανός, ὁ ὁποῖος ἐπῆγεν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν τὸν ἐζήτησε ἐκεῖ ὁ Πασᾶς: ἀνεσκοτώθηκαν ὅλοι, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη ὅτι ὅλοι ἐχάθησαν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεοδωράκη τὸν Κολοκοτρώνη. Τότε ὁ Πασᾶς ἐθύμωσε καὶ ἔκοψε καμπόσους Τούρκους καὶ Ῥωμαίους ὁ ποῦ ἐβεβιάωναν διὰ τὸν Θεοδωράκη ἦτον χαμένος. Αὐτὴ ἡ φήμη τοῦ χαμοῦ μου ἔκαμε νὰ ἡτυχάσουν τοὺς Τούρκους. Ἄφου τὸ ἔμαθεν ὁ Πασᾶς, ὅτι ἐγὼ ζῶ ἀκόμη καὶ εἶμαι εἰς τὴν Μάνη, ἔστειλε τὸν Παπά—ζογλου ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρο μὲ 50,000 γρόσια εἰς τὸν Μπέη τῆς Μάνης. Ἄφου ἦλθε ὁ Παπά—ζογλους εἰς τὴν Μάνη, ἔκραξε τὸν Καπετᾶν Κωνσταντῆ Δουράκη εἰς ταῖς Κυτριάϊς· ἐκεῖ τοῦ εἶπε ὁ Μπέης, σοῦ δίδω τόσαις χιλιάδες διὰ νὰ δώσης τὸν Κολοκοτρώνη: Ἐλαβα μία σφικτὴ διαταγὴ καὶ μοῦ λέγει, ὅτι ἂν δὲν πιάσω τὸν Κολοκοτρώνη θέλει γράψω εἰς τὸν Καπετᾶν—Πασα νὰ σ' ἐβγάλη ἀπὸ τὸ Μπεϊλίκι. Ὁ Δουράκης σὰν εἶδε τὰ γρόσια ἔστρεξε νὰ μὲ παραδώσῃ. Οἱ Μανιάται λησμονοῦν ὅλα διὰ τὰ γρόσια· προτιότερα ὁ Δουράκης εἶχε τὴν εἰδησι τοῦ Μπέη, ὅτι ἐγὼ εὐρισκόμουν εἰς τὸ σπῆτι του κρυμμένος, καὶ τοῦ εἶχε εἶπει ὅτι κρύψετον, δικαί δὲν συμφέρει νὰ μὴ γλυτώσῃ κανένας ἀπὸ αὐτὴν τὴν φαρμῆλια, ἀλλ' ἄφου εἶδαν τὰ γρόσια τ' ἀλησμόνησαν· κανένας δὲν μὲ ἤξευρε, παρὰ ὁ Ἡγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ ὁ Δουράκης, καὶ ἕκαθό-

μουν εἰς τὸν Πύργον ἀπάνου. Ἐστειλε καὶ ἐπῆρε ὁ Δουράκης τὸ παιδί του τὸ μεγάλο καὶ τὸν Ἡγούμενον καὶ τοὺς ἐπῆρε εἰς ταῖς Κυτριάς. Μάρτης ἦτον τότε. Τὸν Φεβρουάριον εἶχα πάγει ἐκεῖ. Τοῦ Ἡγούμενου τοῦ ὑποσχέθηκα νὰ τὸν κάμουν Δεσπότη καὶ ἄλλα ταξίματα διὰ νὰ μὲ παραδώσῃ ζωντανόν. Ὁ Μπέης μὲ ἔγραψε ἕνα γράμμα καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι νὰ ἔλθῃς νὰ μιλήσωμεν καὶ ἐγὼ θέλει γράψω εἰς τὸν Καπετάν-πασα διὰ νὰ λάβῃς τὸ προσκυνοχάρτι καὶ νὰ ἔλθῃς μὲ τὸν Συμπέθερόν σου τὸν Δουράκη, καὶ ὁ σκοπός του ἦτον νὰ μὲ πιάσῃ ζωντανόν. Ὅταν ἐπροσκάλεσαν τὸν Ἡγούμενον καὶ τὸ παιδί τοῦ Δουράκη ὑπωπτεύθηκα ὅτι κάτι τεχνεύονται διὰ ἐμένα, καὶ δὲν ἤξευρα τί ἔτρεχε ἔστειλα λοιπὸν ἕνα παιδί εἰς τὴν μικρὴ Καστάνιτζα, ἕξ ὥραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἤμουν, (ἐκεῖ ἦτον κλεισμένος ὁ πατέρας μου). Ἐστειλα εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Παναγιώταρου, Βασίλη Βενετζανάκου, καὶ ἦλθε διὰ νυκτὸς μὲ ἄλλους τρεῖς εἰς τὸ Μοναστήρι ὅπου εὐρισκόμουν, τοῦ εἶπα τὰ διατρέχοντα καὶ ὅλας μου τὰς ὑποψίας, τοῦ ἐπρόβαλα νὰ ἀναχωρήσωμεν, μοῦ εἶπε, ὅτι: νὰ ὑπάγω ὀπίσω νὰ πωλήσω κάτι λάδι καὶ τὸ βράδῳ ἔρχομαι· τὸ βράδῳ δὲν ἦλθε· τὸ πρωὶ ἦλθε ὁ συμπέθερός μου μὲ τὸν Ἡγούμενον, ἐπῆγα νὰ τὸν χαιρετήσω τὸν Ἡγούμενον, τὸν εἶπα: καλῶς ὤρισε, καὶ ἐκεῖνος μοῦ εἶπε, νὰ μὴ μὲ εἶχε εὖρει· τὸν ἐρώτησα νὰ μοῦ εἰπῇ τίποτε ἄλλο, καὶ δὲν ἠθέλησε. Τὸ βράδῳ ἦλθε ὁ συμπέθερός μου μὲ τὸν ἀδελφόν του, δύο συγγενεῖς του, καὶ μοῦ ἔδωκε καὶ τὸ γράμμα τοῦ Μπέη. Ὁ ἀδελφός του ὑπωπτεύθηκε, καὶ δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην του. Ἐλαβα τὸ γράμμα τὸ ἐδιάβατα καὶ ἐκατάλαβα,

ὅτι θέλουν νὰ μὲ πάρουν ζωντανόν· τοὺς εἶπα: πῶς θὰ
 ὑπάγωμεν τὴν ἡμέραν, ὅπου θὰ μᾶς ἰδοῦν ὁλος ὁ Κόσμος;
 αὐτὸς μοῦ εἶπε, ὅτι ἐνδύνεσαι **Μανιχαικά** καὶ δὲν σὲ γνω-
 ρίζουσι· ὁ ἀδελφός του μοῦ ἔκαμε νόημα νὰ ἦμαι προσεκ-
 τικός· τοὺς ἀπεκρίθηκα ὅτι νὰ συλλογισθῶ ἕως τὸ βράδυ·
 ἔκαμα τὸ μεσημέρι τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐδι-
 κός σας καὶ ἄλλη φορὰ θέλει ἔλθω νὰ σᾶς προσκυνήσω,
 καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐδικός σου καὶ νὰ μὲ ἔχῃς τὴν ἐγνοιά
 μου. Τὸ γράμμα τὸ ἔδωκα εἰς τὸν Δουράκη· αὐτὸς τὸ
 ἐπῆρε τὸ γράμμα, τὸ ἀνοιξε, καὶ εἶδε ὅτι δὲν ἤθελα νὰ
 ὑπάγω, καὶ τότε ἀποφάσισε νὰ βάλῃ εἰς τὸ κρασί ἀρνόν.
 Ἡ γυναῖκά του καὶ ἡ ἀδελφή του τὸ εἶδαν, καὶ τὸν ἐ-
 πῆραν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸν Πόργον· ἕνας ἀνθρωπός μου
 ἤκουσε τὴν γυναῖκα τοῦ Δουράκη νὰ τοῦ λέγῃ τοῦ ἀν-
 δρός της: τί εἶναι αὐτὸ ὅπου θὰ κάμῃς, δὲν ἐνθυμᾶσαι
 τὰ κατὰ τοῦ Θεοδοωράκη; καὶ αὐτὸς τὴν ἔβριζε. Ἐπῆγε
 μέσα, μὲ ἐπρόσφερε τὸ κρασί, ἐγὼ, μὲ ἔδωσεν εἰδήσιν ὁ
 ἀνθρωπός μου, καὶ, ὅταν μοῦ ἔφερε τὸ κρασί, ἐγὼ ἐκλότιστα
 τὸ κανάτι ὅπου εἶχε τὸ κρασί, καὶ τὸ ἔχυσα, καὶ τοῦ
 εἶπα, τί θέλω ἐγὼ τώρα κρασί, καὶ τοῦ εἶπα καὶ ὅτι
 θὰ φύγω. Μὲ ἐπαρακίνησε νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸ σπήτι
 του νὰ πιοῦμε πρῶτα κρασί καὶ ἔπειτα νὰ φύγω, αὐτὸς
 ἐπῆγε ὀμπρός, εἰδοποίησε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἦναι ἐτοι-
 μοι νὰ τραβίξουν ἀπάνω μας ἐνῶ ἐμεῖς ἐπίναμεν τὸ κρασί.
 Ὁ ἀδελφός του δὲν μᾶς ἄφηκε νὰ πᾶμε, ἐμπόδισε τὰ
 σκυλιὰ νὰ φωνάζουν, καὶ ἐφύγαμε. Ἀφοῦ τὸ ἔμαθε ὁ
 Δουράκης αὐτὸ, ἔκραξε τοὺς χωριανούς, καὶ τοὺς ἐπρό-
 σταξε νὰ ἐβγοῦν μιὰ ἐκατοστὴ νὰ πιάσουν τοὺς δρόμους.
 Ἐγὼ ἤξευρα τὸν τόπον καὶ ἐφυγα ἀπὸ ἄλλο μέρος, καὶ
 ἐπῆγα εἰς τὴν μικρὰν Καστάνιτσα διὰ νὰ εὔρω τὸν Βα-

σίλη, με τὸν ὁποῖον εἶχα συμφωνήσει νὰ φύγομε· ἀπὸ ἐκεῖ ἐτραβίξαμεν εἰς τὰ χωριά τοῦ Παταβά, εἰς ἐνὸς ἀδελφοποιητοῦ μου τὸ σπητι· ἐκεῖ μᾶς ἐβάσταξε 2 ἡμέρας· τὸν ἐστείλαμε καὶ ἐπῆγε νὰ εὔρη τοῦ Τζιανετάκη τὴν μάνα, ἣ ὁποία ἦτον θυγατέρα τοῦ Παναγιώταρου. Τῆς εἶπαμεν, νὰ ὑπάγῃ ἡ ἴδια νὰ εὔρη καίκιζ εἰς τὸ Μαραθωνῆσι διὰ νὰ βαρκαρισθοῦμε διὰ τὸ Τζηρίγο. Εἰς 3 ἡμέρας ἐπήγαμεν μαζὺ με τὴν Μαρία, Μάνα τοῦ Τζιανετάκη, καὶ ἐβαρκαρισθήκαμε, ἀνάμεσα Μαυροβοῦνι καὶ Μαραθωνῆτι· μόλις ἐκάμαμε πανιά, καὶ ἐφύσηξε ἕνας βοριάς, ὁποῦ δὲν μᾶς ἄφησε νὰ προχωρήσωμε· ἦτον ζημερόνοντας τῶν Βαίων. Ἐπιάταμε εἰς τὴν Ξυλὴν, ἐκάμαμε πάλι πανιά, καὶ μᾶς ἐμπόδισε ὁ ἐνάντιος ἄνεμος, καὶ ἀράξαμεν εἰς τὸ Ἐλαφονῆσι. Ἐπήγαμε τέλος πάντων εἰς τὸ Τζηρίγο με μιά μεγάλη φουρτοῦνα καὶ ἀράξαμε εἰς ἕνα χωριό, Ποταμό λεγόμενον, ἐκεῖ εὐρήκαμεν ἕναν ἀπὸ τοὺς Γ ι α τ ρ α κ α ί ο υ ς καὶ μᾶς εἶπε, ὅτι δὲν κάμνει νὰ φανερωθῆτε μέσα εἰς τὴν χώραν ὡς Κολοκοτρώνης· ἐπήγαμεν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Τζηρίγου Ἀρβανητάκην λεγόμενον· ἕνα παιδί μᾶς ἐγνώρισε ἀπὸ τὸν Πύργου καὶ ἐκαθήσαμε ἐκεῖ τὴν μεγάλην πέμπτην ἐφθάσαμεν. Ὁ Πρύτανις μᾶς ἐμάλωσε, διατὶ εἴμεθα ἀρματωμένοι. Ἐπῆγα εἰς τὸν κομαντάντε τὸν Ῥώσσο, τοῦ ἐδιηγῆθηκα με τὴν ἀλήθεια ποῖοι εἴμεθα, πῶς ἐκαταντήσαμεν, καὶ ἔτζι διέταξε νὰ μᾶς περιποιηθοῦν καὶ νὰ μᾶς δώσουν ἀπ' ὄλα.

Μιὰ φορὰ ἐπῆγα εἰς τὸ πνηγύρι τῆς Ἀγίας Μονῆς, αὐτὸ τὸ Μοναστήρι· ἦτον μεγάλο καὶ ἐχαλάσθη εἰς τὴν πρώτῃν Τουρκιᾷ· ὅταν ἐπέρασα, ἦτον μία μάνδρα χαλασμένη καὶ σκεπασμένη ἐκκλησιᾷ με κλάδους δένδρων· τότε ἔταξα, ὅτι: Παναγία μου βοήθητέ μας νὰ ἐλευθερώ-

σωμεν τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὸν Τύραννο, καὶ νὰ σὲ φιάσω καθὼς καὶ ἦσαν πρῶτα (1803). Μὲ ἐβοήθησε, καὶ εἰς τὸν δεύτερον χρόνον τῆς ἐπαναστάσεώς μας ἐπλήρωσα τὸ τάμα μου καὶ τὴν ἐρχισα. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς ὅπου ἐκάμαμε μᾶς ἔβοήθησε πολὺ εἰς τὴν ἐπανάστασι, διότι ἤξεύραμεν τὰ κατατόπια, τοὺς δρόμους, τὰς θέσεις, τοὺς ἀνθρώπους· ἐσυνηθίσαμεν νὰ καταφρονοῦμεν τοὺς Τούρκους, νὰ ὑποφέρωμεν τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὴν κακοπάθειαν, τὴν λέρα, καὶ καθεξῆς.

Ζάκυνθος 1806. Ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸν Μάϊ. Μετὰ ἓνα μῆνα διατριβῆς ἔμαθα δι' ἡρθε εἰς τὸ νησί ὁ Στρατηγὸς τῶν Ῥώσων Παπαδόπουλος, καὶ μὲ ἔκραξε εἰς τοὺς Κορρούς γιὰ νὰ μοῦ προβάλλῃ νὰ ἔμβω εἰς τὴν δούλευσιν, καὶ τοῦ εἶπα, ὅτι: δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν, διότι ἔχω σκοπὸν νὰ ὑπάγω πάλιν εἰς τὸν Μωρέα, γιὰ νὰ ἐκδικηθῶ διὰ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν μου καὶ διὰ τὰς ζημίας ὅπου ἔλαβα, καὶ δὲν εἰμπαρῶ νὰ κάμω ὄρκον καὶ ἔπειτα νὰ γίνω ἐπίορκος μὲ τὸ νὰ φύγω κρυφίως· καὶ ἔτσι ἐπέστρεψα εἰς τὸ Κάστρο, καὶ ἐκάθησα 10 μῆνας χωρὶς δούλευσι· εἶχα δώτῃ γράμμα εἰς τὴν φαμηλιὰ μου μὲ ἓνα Μαγουλιανίτη. Ρόντικα, γιὰ νὰ μοῦ φέρῃ ὅσο βιβλὸν εἶχα εἰς διαφόρους ἀνθρώπους, καὶ ἐκεῖνος ἐπῆγε, τὸ ἐμαρτύρησε τοῦ Ντελι-γιάνη ὁ Ντελι-γιάνης τοῦ Βέιθοντα, καὶ ἔτσι ἐχάθησαν ὅλα μου τὰ πράγματα, 1807. Ὅλα τὰ στρατεύματα, τὰ Καπετανάτα, τὰ κλέφτικα τῆς Ῥούμελης εἶχαν καταφύγει εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἀπὸ τὸν ἴδιον κατατρεγμὸν τὸν ἐδικόν μου. Ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τῆς Τουρκιᾶς, καὶ διετάχθησαν ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ ἐβγοῦν εἰς τὴν Ῥούμελην διὰ νὰ κτεπήσουν τοὺς Τούρκους. Ἐδοκίμασα

και ἐγὼ νὰ ὑπαγῶ εἰς τὴν Ἀγρὰ Μαῦρα ὅπου εὐρίσκοντο ὅλοι αὐτοί, νὰ πάρω μερικὸς και νὰ ἐβγῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ῥωσσίας ἦταν δύο τάγματα, ἓνα μαγιότικο ἐπὶ κεφαλῆς Πιεράκης Ζανέμπης, ὁ υἱός, και τὸ ἄλλο Πελοποννησιακὸ, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ἀναγνωσταρᾶς. Αὐτοὶ ἦσαν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Παπαδόπουλος τοὺς ἐπρόσταξε νὰ φηιάσουν ἓνα πλοῖο πολεμικόν. Ὅταν ἐτοιμαζόμενον διὰ νὰ ὑπάγῳ εἰς τὴν Ἀγρὰ-Μαῦρα μὲ ἔπεσαν ἐπάνω ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, οἱ Πετιμεζαῖοι, ὁ Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, ὁ Μέλιος, και λοιποὶ ὄρφοιγαλέοι και μὲ εἶπαν ὅτι: μὴν πηγαίνης και ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ἄδειαν νὰ ἔχωμε ἓνα πλοῖο και ἂν θέλῃς ἐμβαίνεις εἰς αὐτό και ἐτζί εὗρηκαν ἓνα Σαμπέκο Τούρκικο μὲ 10 κανόνια, τὸ ἀγοράσαμεν, και ἐμβήκα Καπετάνιος εἰς αὐτό. Ἐπῆρα διαβατήριο, ἐπῆγα εἰς τὴν Καθέδρα τῆς Ῥεπούμπλικας εἰς τοὺς Κορφοὺς, ἐκεῖ μὲ ἔδωσαν τὴν ἄδειαν διὰ νὰ κτυπῶ στεριάς και θαλάσσης τοὺς Τούρκους, ὅθεν μὲ ἐβόλιε. Ἐπῆρα και μὲ ὀγδοηενταρὶχ στρατιώταις τῆς ξηρᾶς και ἐπῆγα πλησίον τῆς Πάτρας, Ἀχαΐαις λεγόμενον και ἔκαψα τὰ σπήτια, ταῖς ἰδιοκτησίαις, τὰ μαγαζιά τοῦ Σαίταγα, και ἔπειτα ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ζάκυνθον. Οἱ Ζακύνθιοι ἐπειδὴ και εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ τροφᾶς φερμένας ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἔκαμαν μίαν ἀναφόραν εἰς τὴν Διοίκησιν, και ἔλεγαν ὅτι νὰ μὴ κτυπήσουν πλέον τὸν Μωριά, διότι οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχοντο τοὺς πηγαίνοντας ἐκεῖ διὰ ἐμπόριο· ἐτζί ἡ Κυβέρνησις μ' ἐμπόδισε νὰ κτυπήσω τὴν ξηρὰ και διετάχθηκα μόνον νὰ περιορισθῶ εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἀγίας Μαύρας. Εἰς τοὺς Κορφοὺς εὗρηκα τὸν Παπαδόπουλο και τὸν Συνέθη, ὅστις ἐτοιμάζετο μαζὺ μὲ

τὰ Ἀγγλικά νὰ κτυπήσουν τὴν Κωνσταντινούπολι, τοῦ ἔδωκα μίαν γνώμην· ὅτι εἰς τὴν ἐπτάννησον εὐρίσκονται 1,200 Ῥοῦσσοι καὶ 5,000 Ἕλληνες εἰς τὴν δούλευσιν τῆς ἐπταννήσου, καὶ εἶχαν καὶ 12 κομμάτια Ντελίγια τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς μαύρης θαλάσσης· ἦσαν 40 Ντελίγια φρεγάδες καὶ μπρίκια, τὰ ὅποια εἶχε βγάλει διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Βονοπάρτη· καὶ μετ' ἄλλους 10,000 νησιώτας, νὰ γίνωμε χιλιάδες 25, καὶ ἕξ καράβια, διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, καὶ τὰ ἄλλα διὰ τῆς Αἰγίνης, νὰ ἀποβιβασθῶμεν ἔξω, καὶ τοὺς ὑποσχόμενον εἰς 2 μῆνας νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πελοπόννησον. Ὁ στρατηγὸς Παπαδόπουλος ἐδέχθηκε τὴν πρότασίν μου, ἔγεινε συμβούλιον ἀπὸ τὸν Συνέθη Μοιτζενίγο (γενικὸς διοικητὴς), Μπενάκη, καὶ ἀντιναύαρχον Λέλη, καὶ στρατηγὸν Ἀτρέμ. Ὁ Παπαδόπουλος τὸ ἀνάφερε εἰς τὸ συμβούλιον, καὶ ὁ Μπενάκης ἐναντιώθη, λέγων, ὅτι: τὴν Πατρίδα μου ἐγὼ δὲν τὴν χαλάω ἄλλη μία φορὰ σὰν τὸν Πατέρα μου· ὁ Μοιτζενίγος εἶπε ὅτι: πρέπει νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν μετ' ἅ τὰ Ἀγγλικά τὸ κεφάλι ὁποῦ εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ ἔπειτα, ὅταν κτυπήσωμεν τὸ κεφάλι, τὸ ἐπίλοιπον εἶναι ἐδικόν μας. Ἐτὶ ἐδέχθησαν τὴν γνώμην του καὶ ἀπέβριψαν τὴν ἐδικὴν μου. Ὁ Συνέθης ἐπῆγε εἰς τὴν Τένεδο· τὰ Ἀγγλικά ἐμβῆκαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι διὰ βίβιστα περισσότερο παρὰ διὰ πόλεμον, καὶ ἔπειτα ἐβῆκαν τὰ Τούρκικα, ἀπαντήθησαν μετ' ἅ τὰ Ῥώσικα εἰς τὴν Τένεδο, καὶ μετὰ ἕνα πόλεμον ἐχαλάσθη ὁ στόλος ὁ Τούρκικος. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ὁστερλιτζι, ἡ Ῥωσσία παρέδωκε τὰ νησιὰ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἐτὶ διατάχθη ὁ μὲν Συνέθης, νὰ ὑπάγῃ διὰ θαλάσσης, καὶ τὰ Ῥωσικὰ στρατεύματα νὰ ὑπάγουν διὰ ξηρῶς.

Τότε έπαυσε ο πόλεμος και όσα καράβια πολεμικά ήσαν εις την δούλευτιν της 'Ρεπούμπλικας τότε έσήκωσαν τα χαρτιά και έτζι έπήγα τον Αύγουστο εις την Ζάκυνθο. 27 'Ιουλίου 1807 ήλθε η διαταγή να παραδώσουν τα φρούρια οι 'Ρώσσοι εις τους Φραντζέζους.

'Επήγα με τον Καπετάν 'Αλεξανδρή εις τον Λεβάντε 10 μήνας εναντίον των Τουρκών· εκεί έπήγα εις το άγιον όρος· μάς έπολιόρησαν 3 καράβια Τούρκικα πολεμικά, 2 κορβέτα και μία φεργάδα εις την Σχιάθο· έδώκαμεν ειδησι· μιās φεργάδας 'Αγγλικής, και ήλθε εις βοήθειάν μας. Τα 2 κορβέτα τα έβούλιαξε και την φεργάδα την έπηρε ζωντανήν· είμεθα ημείς οι 'Ελληνες 1,400, όλοι οι Καπετανόι του 'Ολύμπου, καθώς Παπαμπλαχάβας, Λιόλιος, Λαζόπουλα, του Τζάρα οι Καπετανόι. Αυτοί εύρέθησαν εις την Σχιάθο κατατρεγμένοι από τον Μουχτάρπασα και λοιπούς Τούρκους της Ξηράς. Μάς έπηρε ο χειμώνας, έπήγαμεν εις την Μάνη, από· κει έπήγα εις την Ζάκυνθο.

Εις τα 1808 την άνοιξι ο Βεληπασας εφοβέριζε τον 'Αλιφαρμάκη, η τον πύργο να του δώση, η ο ίδιος να υπάγη, η το παιδί του ενέχυρο να δώση. 'Ερεβίζετο ο Βελη-πασās από τον Δελι-γιάννη· ο Δελη-γιάννης μη θέλων να υπάρχη ο 'Αλη-φαρμάκης έλεγε εις τον Βελη-πασā, ου πρέπει να κρεμισθῆ ο πύργος δια να του κρεμιση την δύναμιν και του 'Αλη-φαρμάκη: μην πηγαίνεις, διότι ο Βελη-πασās έχει σκοπόν να σε σκοτώση. 'Ο 'Αλη-φαρμάκης λοιπόν ετοιμάζετο να άνυπαταχθῆ εις τον Βελη-πασā. 'Ο Πάππος του 'Αλη-φαρμάκη, και ο Πάππος ο έδικός μου Γιάννης Κολοκοιρώνης ήταν φίλοι και άδελφοπητοί. 'Εσκοτώθηκε ο Παπού-

λης μου, επέθανε και ὁ Παππούλης τοῦ Ἄλη-Φαρμάκη και ἔμεινε ἡ φιλία ἡ ἴδια εἰς τὸν Πατέρα μου και εἰς τὸν Πατέρα τοῦ Ἄλη-Φαρμάκη· ὡς φίλοι πατρικοὶ ἐλάβαμεν και ἡμεῖς ἀνταπόκρισι, δὲν τὸν εἶχα ἰδεῖ προσωπικῶς· ἐπιστηριζόμενος λοιπὸν εἰς τὴν φιλίαν μὲ ἔγραψε ἓνα γράμμα, μού ἔλεγε, φίλε πατρικέ, ὁ Βελη-Πασᾶς ἐτοιμάζεται νὰ μὲ βαρέσῃ, και ἂν ἦσαι φίλος νὰ ἔλθῃς νὰ μὲ βοηθήσῃς, και ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι: δὲν ἔρχομαι τώρα, διότι θὰ σὲ βλάψω, και ἂν δὲν ἔχῃ σκοπὸ νὰ ἔλθῃ ὁ Βελη-Πασᾶς, τόμου μάθει ὅτι ἦλθα ἐγὼ, θὰ ἔλθῃ τότε, ἀλλὰ νὰ κυτιάξῃς μὲ κανένα μέσον νὰ μὴν κηρύξῃς τὸν πόλεμο, ἂν ὅμως και κινήσῃ τὸ στρατεύμα ἐναντίον σου, τότε ἔρχομαι. Ὁ Βελη-Πασᾶς ἰσχυρογώμων ἐκίνησε μὲ τὸ στρατεύμα. Τότε μὲ ἔγραψε, ὅτι τὰ στρατεύματα ἐκίνησαν, και ἂν ἦσαι φίλος, τώρα φαίνεσαι. Λαμβάνοντας τὸ δεύτερό του γράμμα, ἐτοιμάσθηκα μὲ 100· οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ ἐμπόδιζαν, ἐγὼ ὅμως τοὺς εἶπα ὅτι: δὲν εἶμπορῶ νὰ κάμω ἀλλέως, διότι ἔδωσα τὸν λόγον μου, και ἔτσι μού ἐμπόδισαν οἱ Φραντζέζοι τοὺς στρατιώτας, και ἐπῆρα μόνον 16 και ἐγὼ 17, ἐβγῆκα κοντὰ εἰς τὴν Γλαρέντζα εἰς τὸ Κοσίχι, και διευθύνθηκα διὰ τὸ Μοναστηράκι. Τὴν ἴδια ἡμέρα ὅπου ἐφθασα ἐγὼ εἰς τὸ Μοναστηράκι, ἐφθασαν και 8000 τούρκικα ἐναντίον, και ἐστάθηκα ὑποχρεωμένος νὰ περάσω ἀπὸ τὴν μέσην τὴν νύκτα. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης εἶχε 400 και ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς ἔφυγαν, και ἔμειναν 90. Τὴν αὐγὴν ἀνοίχθη ὁ πόλεμος, ἄρχισαν νὰ κάμουν λαγοῦμι, και εἰς 30 ἡμέρας ἐγίνετο νύκτα ἡμέρα πόλεμος, εἶχαν και 4 κανόνια. εἰς τὰς 30 ἡμέρας ἐπρότεινε συμβιβασμὸ και ἐπρόβαλε εἰς τὸν Ἄλη-Φαρμάκη νὰ

παραδῶση τὸν Κολοκοτρῶνη καὶ νὰ τοῦ χ α ρ ί σ η τὰ πται-
σίματά του, τὸν πύργον του, ὅλα· τοῦ ἀπεκρίθηκε ὅτι:
ἀν ᾗται τῆς τιμῆς καὶ τῆς παληκαριᾶς νὰ δώσω ἕνα φίλο
μου ὅπου ᾗθε νὰ μὲ βοηθήσῃ ἀπὸ τὰ νησιά, καὶ
ἐγὼ ἤμπορῶ νὰ τὸ κάμω. Ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἀληθινὰ
εἶναι αὐτὸ, πλὴν Νεντελι, μέγα πρᾶγμα μὲ ἕνα
ῥωμαῖο, νὰ χαθῆ τόση Γουρκιά διὰ ἕναν ἄνθρωπο. Ὁ
Ἄλη-Φαρμάκης ἀπεκρίθη, ὅτι ἀν ᾗμουν Πασᾶς ἐγίνό-
μην καὶ ἐγὼ ἄπιστος, πλὴν δὲν τὸ κάμνω, κάμετε λα-
γοῦμι, καὶ ἀν ᾗμπορέσετε ἀναποδογυρίστε μας, καὶ ὁ
Θεὸς ἔχει, καὶ πάλιν ἐπιάσθη ὁ πόλεμος. Τὸ βράδυ ἔ-
καμε συμβούλιο, συνθεμένο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀγάδες,
Μπουλουμπασίδες, καὶ τοὺς εἶπε, τί τοῦ προβάλλουν οἱ
Τούρκοι, νὰ παραδῶση τὸν Κολοκοτρῶνη· ὅλοι ἀπεκρί-
θηκαν μ' ἕνα στόμα: χάσις, ὅλοι νὰ χαθοῦμε, μὰ αὐτὸ
δὲν εἴμποροῦμε νὰ τὸ κάμωμε· ἐγὼ τοὺς εἶπα, ὅτι ἐρ-
χεσθε νὰ μὲ δώσετε νὰ ξεμπερδεύσουμε; ἐγὼ τὸ ψω-
μί μου, τὸ ἔφαγα. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης μοῦ εἶπε! δὲν εἶ-
ναι ἐδικήτου δουλιὰ, εἶναι ἐδική μας· ἀπεφάσισαν ὅλοι
λοιπὸν νὰ ἀποθάνουν· εἰς 64 ἡμέραις ἔβαλαν φωτιά εἰς
τὸ λαγοῦμι, καὶ τὸ λαγοῦμι εἶχε 1,000 ὀκάδες μπαρού-
τη μέσα· ἐμεῖς ἐσκάφταμε 12 βήματα ἐκτὸς τοῦ [πύρ-
γου καὶ 3 1/2 πῆχες τοῦ βάθους καὶ ἐσκάφταμε μὲ
σκοπὸ νὰ πιάσωμε τοὺς λαγομτζίδες· τὸ λαγοῦμι εὐρέ-
θηκε ξεθυμασμένο ἀπὸ τὸ κόψημο τῆς γῆς ὅπου εἶ-
χαμε κάμει, καὶ ἐτί ἀφοῦ ἔτρεμε ἡ γῆ ἕνα τέταρτο, ἔ-
πεσε τὸ χῶμα ἐπάνου του, καὶ ὁ πύργος δὲν ἔπαθε τί-
ποτε. Οἱ Τούρκοι ἐλπίζοντες ὅτι θέλει ἀπογυρισθῆ ὁ
πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν τοὺς πλακώσουν ἡ πέτρας, ἀλ-
λάργεψαν· ἡμεῖς ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ λαγοῦμι, ἐβρίξαμε

μία μπαταριά εἰς εἶδος χαρᾶς, ὅτι δὲν μᾶς ἔκαμαν τίποτε. Τότε ἔπεσαν εἰς συμβιβασμό· 3734 κανονικῶς μᾶς ἔβριξαν εἰς τὸ διάστημα 65 ἡμερῶν· ἀφοῦ εἶδαν ὅτι οὔτε τὰ κανονία τους δὲν μᾶς ἔκαμαν τίποτε, οὔτε τὸ λαγοῦμι, μᾶς ἐζήτησαν συμβιβασμὸν, τοῦ ἐπρόβαλαν· τί ζητεῖ δια νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος; καὶ αὐτὸς τοῦς ἐζήτησε νὰ μὴ χαλάσουν τὸν πύργο, ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ὑπάγῃ ἀπείραγος μὲ ἐνέχυρα, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὁ Ἄλη-Φαρμάκης νὰ μείνῃ εἰς τὸν πύργο, ἕως ὅτου νὰ λάβῃ γράμμα ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνη, ὅτι ἐμβαρκαρίσθη, καὶ τότε ἐβγαίνω ἀπὸ τὸν πύργο, καὶ πηγαίνω εἰς τὸν Βελῆ-Πασᾶ διὰ νὰ τὸν προσκυνήσω. Αὐτὸς ὁ συμβιβασμὸς ἐγένετο μὲ τοὺς ἀρχηγούς καὶ μὲ τὸ στράτευμα, καὶ ὄχι μὲ τὴν γνώμην τοῦ Βελῆ-Πασᾶ καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἔστρεξαν· ἔκαμαν ἔγγραφον καὶ ὑπογράφθησαν ὁ Πασόμπεης, Ἀγάδες, Μμουλουμπασίδες καὶ ἔκαμαν καὶ ὄρκον· τὴν αὐριον ἀνεχώρησα μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς μου μὲ τοὺς Λαλέους, καὶ ἐπήραμε ἐνέχυρο τρεῖς ἀπὸ τοὺς καλῆτερος, μὲ συμφωνία ὅτι ἂν μᾶς κτυπήσουν νὰ τοὺς σκοτώσωμεν ἡμεῖς αὐτούς· ἔτσι εὐγήκαμε, ἐπήγαμε εἰς τοῦ Λάλα, ἄφησα τὸ παιδί τοῦ Ἄληφαρμάκη εἰς τὰ σπήτεια καὶ ἐπῆγα ἐγὼ εἰς τὸν Πύργο τῆς Γαστούνης· ἡ συνθήκη ἐπῆγε εἰς τὸν Βελῆ πασᾶ, αὐτὸς ἐθύμωσε καὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ πιάσουν ὄλαις ταῖς σκάλαις καὶ νὰ μὲ πιάσουν· τὸ μπουγιουρτί ἦλθεν εἰς τὸν Ἰθραϊμ-αγα τὸν ἐξάδελφον τοῦ Ἄλη-φαρμάκη, ὁ ὁποῖος ἦτον Βόϊθοδας· διαβάζωντας τὸ μπουγιουρτί ὁποῦ ἔλεγε, ὅτι νὰ πιάσουν τὸν Κολοκοτρώνη, τὸν ἐγέλασε τὸν Τάταρη, καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι· ἡμεῖς δὲν γνωρίζομε Τούρκικα, παρὰ νὰ πᾶς εἰς τὴν Γαστούνη, ὅπου εἶναι Κατῆς καὶ

Βεΐβοδας νὰ τὸ διαβάσῃ, καὶ ὅ,τι προστάζει μὲ τὸ Μπου-
γιουρτί του ὁ Βεζύρης εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὸ κάμωμε· ἔτι-
τὸν ἐγέλασε τὸν Γάταρη, καὶ εὐθὺς ἐσηκώθηκα μαζὺ μὲ
τὰ ἐνέχυρα καὶ συντροφευμένος ἀπὸ τὸν Ἰβραϊμαγα ἐπύ-
γα εἰς τὸ Πυργί καὶ ἐμβαρκαρισθήκαμε, καὶ ἀπόλυσα τὰ
ἐνέχυρα, καὶ ἔστειλα γράμμα τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη, ὅτι
ἐμβαρκαρίσθηκα ὑγιῆς. Τὸ Πυργί ἀπὸ τὸν Πύργο εἶναι
2 ὥρας καὶ ἕως τὴν Γαστούνη ἔζη, μόλις εἴχαμεν μα-
κρυνθῆ 2 μίλια, καὶ τὰ Τούρκικα στρατεύματα ἀπὸ τὴν
Γαστούνη εἴχαν ἔλθει νὰ πιάσῃ τὸ Πυργί, ἀλλ' εἴμεθα
μακρυσμένοι· ἀφοῦ ἐπῆγε εἰδησις τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη
ὅτι ἐμβαρκαρίσθηκα, ἐβγήκε καὶ αὐτὸς καὶ ἐπῆγε εἰς
τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπροσκύνησε τὸν Βελη Πασᾶ. Ἐγὼ
ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης εὗρεκα τρόπον
καὶ ἔφυγε καὶ ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Βελη-
Πασᾶς μοῦ ἔγραψε νὰ ὑπάγω ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα. Ὁ Βε-
λη-Πασᾶς δὲν ἐσκότωσε τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη, διότι ἐπρο-
σπαθοῦτε νὰ μὲ γελάτῃ καὶ ἐμὲ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τρι-
πολιτζᾶ καὶ ἔτι δὲν τὸν ἐπέειραξε. Ἐκαμε τὸν συμβιβασ-
μὸ ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης, βιασμένος ἀπὸ τοὺς ἰδίους Τούρκους
τοὺς ἐδικούς του, φοβούμενοι τὴν ζωὴν καὶ τὸ βίβ τους·
μόλις ἐβγήκε ἀπὸ τὸν πύργον, καὶ ἐβλῆκε καὶ τὸν ἐγάλα-
σαν. Ὅλοι οἱ Ἀγάδες, ὁ Πασόμπεης, ὁ Βελη-Πασᾶς μὲ
ἔγραψαν διὰ νὰ ἔβγω εἰς τὸν Μωρέα, μὲ ἔγραψε καὶ ἔ-
κεῖνος, πλὴν μὲ ἐβλασε τὴν βούλα ἀποπάνω ἀπὸ τὴν ὑπο-
γραφή του, σημείον νὰ μὴν ἔλθω. Ἦλθαν λοιπὸν εἰς τὴν
Ζάκυνθο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη μὲ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῦ Βελη-Πασᾶ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐδάγκωσε εἰς τὸ
ἄρτι, καὶ ἐκατάλαβα· τοὺς εἶπα: πηγαίνετε κί' ἔρχομαι.
Ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης ἦρθε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Ἀλῆ-Φαρ-

μάκης ἐπῆρε τὴν ἀδεία νὰ ἰδῆ τὰ χωριά του, ἕως οἷου νὰ ἔλθῃ ὁ Κολοκοτρώνης, καθὼς ἔλεγε, καὶ ἔτσι ἐπῆρε μιὰ πενηνταριά χιλιάδες γρόσια καὶ ἐστείλαμε καίτι καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἐρχόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀπεφασίσαμεν νὰ ὑπάγωμε εἰς τὸ Παρίσι διὰ νὰ εὕρωμε τὸν Βοναπάρτε, καὶ ἐπήγαμε εἰς τοὺς Κορρὸς, καὶ ὁ τότε γενικὸς Διοικητὴς Δουζελὸτ μᾶς ἐμπόδιζε λέγωντάς μᾶς· ὅτι μείνετε ἐδῶ καὶ ἐγὼ γράρω καὶ θέλετε ἔχει ἀπόκρισιν, μόνον ἡμεῖς νὰ κάμωμε τὸ σχέδιον ἕως οἷου νὰ ἔλθῃ ἢ ἀπόκρισις τοῦ Αὐτοκράτορος. Τὸ σχέδιον τοῦ ἐκάμαμε μὲ τὸν Δουζελὸτ, ἦτον τὸ ἀκόλουθον· νὰ μᾶς δώσῃ 500 κανονιέρους μὲ φουστάνελαις ἐνδυμένους, 5,000 Ἑλληνας ὁποῦ εὕρισκοντο εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι· καὶ μᾶς ἔδωτε γρόσια διὰ νὰ στρατολογήσωμε εἰς τὴν Τζαμουριὰ ὁποῦ ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ Ἄλη-Πασᾶ· ἐπεράσαμεν εἰς τὴν Τζαμουριὰ, καὶ ἐκάμαμε 3,000 μισθωτοὺς Τζάμιδες, καὶ ἦλθαμε εἰς τὴν Πάργα, καὶ τοὺς ἐμβαρκαράμε διὰ τὴν Ἅγια μαῦρα. Ἡ Σύναξις ἐμελλε νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἅγια μαῦρα καὶ Ζάκυνθον· ἐπέρασα μὲ 600 εἰς τὴν Ἅγια μαῦρα· τὸν αὐτὸν καιρὸν, εἰς τὰ 9, ἦλθαν οἱ Ἄγγλοι εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἔκαμαν τεσθάρκο καὶ ἐπερίλαβαν τὴν Ζάκυνθο, τοὺς δὲ Φραντζέζους τοὺς ἔστειλαν εἰς τοὺς Κορρὸς, τοὺς δὲ Ἑλληνας ἕως 400 τοὺς ἔβλαν εἰς τὰ κρηάβια ὡς πριζονιέριδες (αἰχμαλώτους)· ἐπῆραν καὶ τὴν Κεφαλονιά, Θιάκι, καὶ Τζιρίγο, καὶ ἔκαμαν τὸ ἴδιον. Ἐλαβε ἀπὸ τὸν Ἀρχιστρατήγου τῶν Ἄγγλων, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Παλέρμο, ὁ Γκενεράλ Ὁσβάλ διαταγὴ νὰ λάβῃ εἰς δούλευσιν ὄλους τοὺς Ἑλληνας, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούριτζ, ὅστις ἦτον τότε Ταγματάρχης· ἡμεῖς ἀφοῦ εἶδαμεν ὅτι ἦλθαν Ἄγγλοι εἰς τὰ νησιά, ἐγράψαμεν εἰς τὴν Πάργα νὰ

μὴν ἔλθουν πλέον στρατεύματα διατὶ τὸ σχέδιον ἐγάλασε μετὴν παρῆρσιν τῶν Ἑγγλων. Τὸ σχέδιον ἦτον ὅτι ὅλα τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, τῆς Πάτρας, τῆς Μονεμβασίας, ἅμα ἐβγοῦμε νὰ κηρυχθοῦν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἦλθαν ὅλοι οἱ Τούρκοι καὶ Ῥωμαῖοι οἱ σημαντικοὶ καὶ ὠμίλησαν εἰς τὴν Ζάκυνθο, νὰ κάμωμε μιὰ Κυβέρνησι, συνθεμένη ἀπὸ 12 Τούρκους καὶ 12 Ἑλληνας νὰ κυβερνοῦν τὸν Λαόν. Οἱ Τούρκοι ἐπίσης νὰ καταδικάζωνται καθὼς οἱ Ἑλληνας· τοὺς νόμους τοὺς εἶχαμε ἐγγράφους εἰς τοὺς Κορφοὺς ἀπὸ τὸν Δονζελότ. Ἡ σημαία μας ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, τὸ φεγγάρι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ Σταυρὸ, καὶ τὸ σχέδιό μας ἦτον, ἅμα ἐπατούσαμε τὸν Μωρῆα νὰ κάμωμε ἀναφοραῖς εἰς τὸν Σουλτάνο καὶ νὰ τοῦ λέγωμεν, ὅτι: ἡμεῖς δὲν ἀποστατήταμεν ἐναντίον σου, πλὴν ἐναντίον τοῦ Τυράννου τοῦ Βελη-Πασᾶ, καὶ ὁ Δονζελότ ἠκούετο μετὸν Σεμπασιάνη πρέσβην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὥστε νὰ ἐμποδίσουν τὸν Σουλτάνο διὰ κάθε κίνημα. Ὁ μυστικός μου σκοπὸς, ἀφοῦ ἐμβοίναμε καὶ ἐπίσαναμε ὅλα τὰ φρούρια, τότε τὸ ἐκάμναμε ἐθνικότερο καὶ ἐχαλοῦσαμε τοὺς τούρκους, αἱ περιπτώσεις ἤθελαν μὲ ὀδηγήσει τί ἐμελλὰ νὰ κάμω. Εἰς τὸ σχέδιόν μας ἦτον ὅτι ἂν μᾶς κάμη χρεῖα νὰ ἐβγάνωμε ἕως 15,000 ἑπτανησίους. Διὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἐγὼ, ὁ Ἄλῃ-φαρμάκης καὶ ὁ Δονζελότ μετὴν ἕνα γραμματικὸν ἐκάμαμε τὸ σχέδιον αὐτὸ, καὶ προετοιμάσαμεν ὅσα ἐμελλαν νὰ γείνουν.

Εἰς τὸν πύργον εἶχα τὸν Νικήτα, τὸν Νικολάκη Πετιμεζᾶ καὶ ἀδελφὸν τοῦ Μέλίου. 7 ὄργυιαῖς εἶχαν σκάψει τὸ λαγοῦμι βαβιά.

Ὁ Ἄλῃ-φαρμάκης εἶχε 40 χρόνους, μαυροδερὸς καὶ κίτρινος καὶ διὰ αὐτὸ τὸν ἔλεγαν φαρμάκη, κοντότερός μου,

λιανός, πολλά φρόνιμος, πιστός, σιωπηλός, θυμώδης· ἀπέθανε εἰς τοῦ Λάλα, ἀρρώστησε εἰς τὴν Ζάκυνθο ἀπὸ λυσεντερία· οἱ συγγενεῖς του ἔκαμαν νὰ τοῦ δοθῇ ἡ ἄδεια τοῦ Ἀλῆ-φαρμάκη διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ Λάλα. Οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ἓνα ἰατρὸν, καὶ ἀφοῦ εἶδαν ὅτι ἀποθνήσκει τότε τοῦ ἔδωσαν τὴν ἄδεια νὰ ἐβγῇ ἔξω εἰς τὸ Μωρέα, διότι οἱ Ἄγγλοι ὄντες φίλοι μὲ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ δὲν ἠθέλουν νὰ δώσουν τὴν ἄδεια νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Μωρέα, διὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσουν τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Ἀφοῦ ἔμαθα ὅτι ἀπέθανε, ἐβγήκα εἰς τὸ Μωρέα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Λάλα διὰ νὰ παρηγορήσω τὴν Φαμηλιάν του.—

Ἐκαθήσαμε εἰς τὸ Τζιρίγο ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμά· ἐπέρασε ἓνα καρὰβι Κεφαλονήτικο τοῦ Καπετάν—Ἀλεξάνδρῃ Ραυτόπουλου· Ἐμβήκαμε μέσα καὶ ἐκινήσαμε διὰ τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Καπετάνιος ἔμαθε ποῖός εἰμαι καὶ μᾶς περιποιήθη πολὺ. Εἰς τὴν Ζάκυνθο μὲ εἶχαν διὰ χαυμένον, ἐκεῖ μὲ ἐδέχθησαν ὅλοι οἱ ἰδικοί μας, ὅπου ἦσαν ἐκεῖ, Πετιμεζαῖοι, Ἀναγνωσταρᾶς, Μέλιος, Γιάννης Κολοκοτρώνης, Νικήτας, καὶ λοιποὶ· ἦτον 1806. Διὰ νὰ γλυτώσω ἄλλαξα φορέματα καὶ δὲν εἶχα παρὰ δυστυχισμένα ἄρματα, ὥστε νὰ μὴ παρακινηθῶν ἀπὸ τὴν αἰσχροκέρδεια καὶ μὲ σκοτώσουν.

Ἐγεννήθηκα ὅτ'α 1770.

Ὅταν ἐγλύτῳσα ἀπὸ τὴν Καστάνιτσα εἶμουν χρόνων 10.

Διαμονὴ Μάνης χρόνια 2.

Εἰς τὴν Ἀλωνίσθηνα χρόνια 3.

Εἰς τὰ Σαμπάτικα χρόνια 12.

Ἐποχὴ τῆς Νεότητος, 5 χρόνια ἀνύπανδρος καὶ ἄλλους 7 χρόνους ὑπανδρευμένος· 27 χρόνους εἶχα ὅταν μὲ ἐπρωτοκουήγησαν.

Ἄρματωλός και κλέφτης ἀλληλοδιαδόχως χρόνια 5.
Φερμάνι Βασιλικό διὰ ἐμένα και τὸν Πετιμεζᾶ.
Ἰσὶά 1802 1.

Τὸ δεύτερο φερμάνι τὸν Ἰαννουᾶριον 1806, και τὸ
Πατριαρχικὸ Συνοδικό 3.

36 χρόνων ἤμουσι δταν ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο,
50 χρόνουσι εἶχα δταν ἐβγήκα εἰς τὴν ἐπανάστασι.
Οἱ κλέφταις και ἄρματωλοὶ εἶχαν Α' Τάξιν. Ἡ ἀξίότης του

Β'. Τάξιν.

Γ' Τάξιν.

Δ'. οἱ φυγογοῦσι.

Οἱ πρῶτοι ἀξιωματικοὶ ἐγίνοντο διὰ τὴν ἀνδρίαν
των ἢ διὰ τὴν φρόνησίν των· ὁ μισθός των δταν ἦταν
ἄρματωλοὶ, τὸ μοίρασμα τῶν λαφύρων δταν ἦταν κλέ-
πται· ἐδίδοντο και βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύοντας. Ὅταν
ἐσφαλλον ἦτον τὸ κῶψιμον τῶν μαλιῶν, τὸ ξερμάτωμα·
Σέβας πρὸς τὰς γυναῖκας· ἐδίωχναν ὅποιος ἤθελε βιάσει
καμμία γυναῖκα· παιγνίδια, ταμπουράδες, πηδήματα, χο-
ροὺς, τραγοῦδια ἡρωϊκά, ταῖς ἀμάδαις· τὰ τραγοῦδια τὰ
ἐκαμναν οἱ χωριᾶτες, οἱ στραβοὶ μὲ ταῖς λύραις· τὰ τρα-
γοῦδια ἦσαν ὕμνοι, ἐφημερίδες στρατιωτικαῖς.

Τ' ἄρματά τους ἦσαν πιστόλαις, χαρπὶ, (μελουδάρι),
σπαθιὰ ζωστὰ, ζάβες ς' τὰ ποδάρια, τὸν χειμῶνα ἐβαζαν
θώρακας (τζακράσια), κουμπιὰ μεγάλα εἰς τὰ γελέκια.

Τὰ Καπετανάτα διεδίδονταν εἰς τοὺς υἱούς, εἰς τὸν
ἀξιώτερο και ὄχι εἰς τὸν πρωτότοκο.

Ἡ Σημαῖα μου ἦτον ἓνα Χ καθὼς ἡ Ῥωσικὴ σημαῖα.

Τὰ Μοναστήρια τοὺς ἐβοηθοῦσαν· οἱ Γεωργοὶ και οἱ
ποιμένες· ἐδιναν εἶδηρι εἰς τοὺς κλέπταις, ζωοτροφίαν και
πολεμοφόδια. Ὅταν εἰς τὸν πόνεμο ἐλαθῶνετο κανένας

βαρέως· και δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὸν πάρουν τὸν ἐφιλοῦσαν
και ἔπειτα τοῦ ἔκορταν τὸ κεφάλι, τὸ εἶχαν εἰς ἀτιμίαν
ὁποῦ οἱ τοῦρκοι νὰ πάρουν τὸ κεφάλι του. Ἐπὶ 36 πρω-
τοξαδέλφια, μόνον 8 ἐγλύτωσαν, οἱ ἄλλοι ἐχάθησαν ἔλοι·
δὲν εἶναι διάτυλο, ὁποῦ δὲν εἶναι θαμμένοις Κολοκοτρώνης,
χωριστὰ τὰ δευτεροξαδέλφια, θεῖοι και λοιποὶ φίλοι χαῦ-
μένοι. Τὸ, κλέφτης, ἦτον καύχημα· ἔλεγε: εἶμαι κλέφτης,
και ἡ εὐχὴ τῶν πατέρων ἐνὸς παιδιοῦ ἦτον νὰ γίνῃ κλέφτης·
— Τὸ κλέφτης ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἐξουσία.— Εἰς τοῦ Πατρὸς
μου τὸν καιρὸ, ἦτον ἱερὸ πρᾶγμα νὰ πειράζουν Ἕλληνα. Και
ὅταν οἱ κλέπται ἤρχοντο εἰς συμπλοκὴ μὲ τοὺς Τούρκους
ἔλοι οἱ γεωργοὶ ἄριναν τὸ ζευγάρι, και ἐπάγαιναν νὰ βοη-
θῆσουν τοὺς κλέπτας· εἰς τὰς ἡμέρας ἐπειράζοντο και
Ἕλληνες ὁμοφρονούντες μὲ τοὺς Τούρκους· ὅταν ἦλθε ὁ
Ἄνδρουτζος πατέρας τοῦ Ὀδυσσεῶς, ἐγνωρίσθηκα εἰς τὴν
Μάνη, και τὸν ἐσυντρόφευσα ἕως εἰς τὴν Κόρινθο. Εἰς τὸν
κατατρεγμὸ μας, διὰ 15 ἡμέραις οὔτε ἐκοιμόμεθα οὔτε ἐ-
τρώγαμε· ἐσώσαμε τὰ φουστέκια, καθημέρα πόλεμο.

Ἐπὶ τὸν Σεπτέμβριον ἕως τὸν Ἰαννουάριον ἔμεινα εἰς
τὴν Ἀγία-Μαῦρα (1809). Οἱ Ἄγγλοι ἔβαλαν εἰς φύλαξιν
τὸν Γιακούπαγα, τὸ παιδί τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη και ἄλ-
λους. Μανθάνοντας ἡμεῖς αὐτὰ, ἐσκορπίσαμεν τὸ στρα-
τευμα και ἐκρατήσαμεν μόνον 20. Ὁ Μινίστρος ὁ Φορέ-
στις και ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀγγλων Ὁσβάλ, ἐπροσκάλε-
σαν ὅλους τοὺς Καπετανέους διὰ νὰ τοὺς ἐρωτήσουν ἂν
ἠμποροῦν νὰ φέρουν τὸν Κολοκοτρώνην εἰς τὴν Ζάκυνθο. Οἱ
Ἄγγλοι, ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ μαζευμένοι εἰς Ἀγία-Μαῦρα,
ἐφοβοῦντο, και αὐτοὶ τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι: ὅταν θέλετε,
ἠμπορεῖτε νὰ τοῦ κάμετε ἕνα γράμμα και τὸ στέλλομε
μὲ ἕνα ἐπίτηδες και μυστικὸν ἄνθρωπον και ἐλπίζομε νὰ

ἀκολουθήσῃ· ἔτσι μὲ ἔκαμε ἓνα γράμμα ὁ Ὅσβάλ καὶ ὁ Φορέστης καὶ τὸ ἔστειλαν μὲ ἓνα κουμπάρον μου Ζακυνθινόν, λεγόμενον, Πομόνη· ἐπέρασε τὴν Γλαρέντζα, ἐμβῆκε εἰς Τουρκικὴ σημαία, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἁγία-Μαῦρα μουσικῶς· τὸ γράμμα μὲ ἐπροσκαλοῦσε, καὶ ἐνταυτῷ ἦτον μία ἐγκύκλιος εἰς ὅλας τὰς ἀρχάς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅ,τι ζητήσωμεν νὰ μᾶς δώσουν, ὅπου καὶ ἂν μᾶς ἀπαντήσουν καρῖβια, νὰ μᾶς ἀφήσουν διὰ τὸ ἀπεράσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἦτον δύσκολο τότε νὰ ταξιδεύη κανεὶς, διατὶ εἰς τὰ μισὰ νησιά ἦτον Γάλλοι καὶ εἰς τὰ ἄλλα Ἄγγλοι· ἐπήγαμε λοιπὸν εἰς τὸν Γκενεράλ Καμοὺς Γάλλον, καὶ ἐπήραμε τὴν ἄδεια διὰ τὰ Μοθωκόρωνα, ἐναυλώσαμε μία βάρκα μὲ σημαία Γαλλικὴ· μόλις εὐγήκαμε εἰς τὴν θάλασσα, μᾶς ἐμπόδισε ἐναντίος ἄνεμος, καὶ ἀράξαμε εἰς τὸ Θιάκι· ἐκεῖ ἐφόλαγαν βάρδεις Ἄγγλικαῖς, μᾶς ἐρώτησαν τί ἄνθρωποι εἴμεθα; καὶ τοὺς ἀπεκρίθημεν, ὁ Κολοκοτρώνης· τότε ἄρχισαν νὰ ρίπτουν ἀπάνω μας· ἐγὼ ὠμίλησα ὅτι ἂν ἔχουν κανέναν Ἀρχηγόν τους, νὰ ἔλθῃ νὰ τοῦ ὀμιλήσω· ἔτσι ὠμίλησαν ἐνός Ἀξιωματικοῦ Ἄγγλου ὁποῦ ἐδιοικοῦσε ἐκεῖ· ἦλθε εἰς τὸ παραθαλάσσιον (1810), καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ μὲ τὴν βάρκα, τοῦ ἐπαρρήσιασα τὸ γράμμα τοῦ Στρατηγοῦ Ὅσβάλ, ἀφοῦ τὸ εἶδε μὲ ἐφίλησε, μᾶς ἐπεριποιήθη, μᾶς ἔδωσε κονάκια καὶ ἐμείναμε εἰς τὸ Θιάκι· ὁ Διοικητὴς τοῦ Θιακιοῦ μᾶς ἐπροσκάλεσε ἐκεῖ καὶ ἐμείναμε 4 ἡμέρας· Ἐγὼ καὶ ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης ἐβάλαμεν ὑποψίαν διὰ τοὺς Ἄγγλους, ὡς φίλους τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ ἔτσι ἐσυμφωνήσαμε νὰ μὴν πάγωμε καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ὁ ἓνας μας εἰς ἓνα καρῖβι εἰς τὰς Σκρόφαις, καὶ νὰ ὑπάγω ἐγὼ εἰς τὴν Ζάκυνθο, καὶ ἂν ἰδῶ τὰ πράγματα στερεὰ τότε τοῦ γράφω κ' ἔρχεται· ἔτσι

λοιπόν ἀκολούθητε· ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἄφησα εἰς τὸ καράβι τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη μαζὺ μὲ τὸν ἀνεψιὸν μου Νικήτα· ἀφοῦ ἐφθασα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἐπῆγα εἰς τὸν Στρατηγὸν Ὀσβάλ, εἰς τὸν Φορέστη καὶ εἰς τὸν Τζούρτζ, καὶ μὲ ἐζήτησαν διὰ τὰ πράγματα τῆς Ἀγίας-Μαύρας, ἐπειδὴ εἶχα μείνει 5 μῆνες· ἔλαβα τὴν ἄδεια καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Κάστρο καὶ ἔβγαλα ὅλους τοὺς εἰς φύλαξιν εὐρισκομένους Τούρκους ἐδικούς τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη· εἶδα τὰ πράγματα ὅτι ἐπῆγαιναν καλὰ καὶ ἔστειλα ἐπίτηδες καίκι εἰς ταῖς Σκρόφαις διὰ τὰ εὖρη τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη, καὶ ἔτσι ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθο· ἐμβῆκα εἰς τὴν δούλευσιν μὲ βαθμὸν Καπετάνιου· περᾶσωντας δύο, τρεῖς ἡμέραις ὁ Γκενεράλης μὲ ἔκραξε καὶ μὲ ἐρώτησε, μὲ τί τρόπο νὰ κάμωμε, νὰ τραβίξωμε ὅλους τοὺς Ἑλληνας ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν Ἀγία-Μαύρα εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι, καὶ ἔτσι νὰ πολεμήσωμε μὲ μόνους τοὺς Γάλλους· τότε ἦλθε καὶ ὁ Λεπενιώτης ἀδελφὸς τοῦ Κατζαντώνη μὲ 200 εἰς τὸν Κάλαμο καὶ Μεγανῆσι κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ.—Τὸ Μέγα-νῆσι ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Γάλλων καὶ οἱ Γάλλοι ἔστειλαν στρατεύματα καὶ τὸν ἔδιωξαν εἰς τὸν Κάλαμο.—ὁ Λεπενιώτης εἶπε· ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ δουλεύσω τοὺς Ἀγγλους, ἀλλὰ δὲν δίδω εἰς ἄλλον πίστιν παρὰ εἰς τὸν Κολοκοτρώνη· τότε ὁ Γκενεράλης μ' ἔδειξε τὸ γράμμα καὶ μὲ ἔστειλε εἰς τὸν Κάλαμο καὶ μὲ ἔδωκε ἕνα μπρίκι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ἐγὼ τοῦ εἶπα, ὅτι εἰς ἕνα μπρίκι φαίνεται, ἀλλὰ θέλω μία βάρκα κανονίερα, διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Κάλαμο, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ εἶπα νὰ μὲ στείλῃ καὶ ἕνα πλοῖο πολεμικὸ διὰ κάθε ἐνδεχόμενον, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέραις μετὰ τὸ ἱμπρίκι νὰ κινήσῃ ὁ στόλος

με τὰ στρατεύματα· τοῦτο ἦτον τὸ σχέδιόν μας· ἐπῆγα
 εἰς τὸν Κάλχμο, ἀντάμωτα τὸν Λεπενιώτη με ἄλους τοὺς
 200 τοῦ Λεπενιώτη ἐπῆρα τὰ καίκια καὶ ἐκάμαμε τε-
 σθάρκο εἰς τὸ μέγα-νῆσι, καὶ ἐδιώξαμε τοὺς Φραντζέζους,
 καὶ ἐκάμαμεν στάτιν ἐκεῖ· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐξημέρωσε
 τὸ ἱμπρίκι, (Μάρτιον), ἕκαμα λοιπὸν σινιάλο διὰ νὰ ἔλ-
 θη τὸ ἱμπρίκι· μέσα εἰς τὸ ἱμπρίκι ἦτον ὁ Μοῦρ, ὁ Λάωβ
 (Διοικητῆς τῆς Ἀγίας Ἑλένης,) μοῦ ἕκαμε σινιάλο νὰ
 ὑπάγω ἐγώ, καὶ ἔτιζι ἐπῆγα με 4 μόνον, καὶ οἱ ἄλλοι ἔ-
 μειναν εἰς τὸ μέγα-νῆσι· — ὅταν ἤμουν εἰς τὸ μέγα-νῆσι ἔ-
 στεिला καὶ ἤλθαν μερικοὶ Ἕλληνας ἀπὸ τὴν Ἀγία-Μαύρα,
 καὶ τοὺς ὠδήγησα τί πρέπει νὰ κάμουν·—ἐπήγαμε νὰ ἰδοῦ-
 με, ποῦ θὰ σταθῇ ὁ στόλος· ἐφθάσαμε εἰς τοῦ Βαγιῆ τὰ
 μαγαζιά, καὶ ἐβγήκα ἐγώ, ὁ Λάωβ καὶ ὁ Κωνσταντῆς
 Πετμεζᾶς. Οἱ Γάλλοι ἀφοῦ μᾶς εἶδαν ἔστειλαν ἕνα τάγ-
 μα με 4 κανόνια, καὶ μᾶς ἔκανονοβόλισαν, καὶ ἀντά-
 μωσα εἰς ἕνα μέρος τοῦς Ἕλληνας εἰς τὴν Γαλλικὴν
 δούλευσι καὶ τοὺς εἶπα, τί κάμνετε; ἰδοῦ ὁ στόλος ὁ Ἀγ-
 γλικὸς ἔρχεται· αὐτοὶ με ἀπεκρίθησαν, ὅτι, εἴμεθα ὠρω-
 μένοι καὶ θὰ πολεμήσωμεν αἱ! τοὺς εἶπα, πολλὰ καλὰ
 σὰν εἶναι ἔτιζι, τραβιχθῆτε εἰς τὰς θέσεις σας καὶ ἡμεῖς
 θὰ πολεμήσωμεν. Ὁ στόλος ἐφθασε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸ
 Ντελίσι, διὰ νὰ εὐρωμε τὸν Στρατηγὸ· ἐνῶ τοὺς ἀνέφερα
 ὅλα τὰ πρακτικά μου, ἕκαμναν σινιάλο νὰ κάμουν τε-
 σθάρκο, δύο ὥραις πρὶν νὰ βραδιάσῃ· ἐγώ σὰν τὸ ἐνοιω-
 σα, εἶπα τοῦ Στρατηγοῦ: Στρατηγέ, δὲν πρέπει νὰ κά-
 μωμε τεςθάρκο, διότι εἴμεθα μαζευμένοι ἀπὸ διάφορα μέρη,
 καὶ τὰ στρατεύματά μας δὲν γνωρίζονται καὶ ἡμποροῦμε
 νὰ σκοτωθοῦμε ἀναμεταξύ μας, ἀλλὰ νὰ ἐβγοῦμε με τὰ
 χαράματα καὶ ἐγὼ σᾶς ὑπόσχομαι ἕως τὸ μεσημέρι νὰ

πάρωμε τὴν χώρα· καὶ τότε ὁ Στρατηγὸς ἐδέχθη τὴν γνώμην μου καὶ διέταξε τὰ στρατεύματα νὰ ἔμβουν εἰς τὰ πλοῖα· τὰ στρατεύματα ἐσυνίστοντο ἀπὸ 4,000, Ἄγγλοι, Κόρσοι, Σικελιανοὶ καὶ Ἑλληνες. Οἱ Γάλλοι ἐτοιμάσθησαν εἰς τὸν πόλεμον ἄρχισαν νὰ ἐβγαίνουν τὰ στρατεύματα, ἐβγήκα καὶ ἐγὼ καὶ οἱ Κόρσοι μ' ἐπίασαν καὶ με ὠδήγησαν εἰς τὸν Τζούρτζ ὡς αἰχμάλωτον τοῦ πολέμου — ἔτσι τραβήξαμεν ἐμπρὸς, ἐπήραμε τὴν χώρα· τοὺς πρόβαλα πάλιν τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἐδέχθησαν· ἐπήραμε τὴν πρώτην μπαταρία με 9 κανόνια· ὅλα αὐτὰ τὰ ἐκάμαμεν οἱ 500 Ἑλληνες ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ. Ἦλθε καὶ ὁ στρατηγὸς με τὰ Ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ ὁ Λῶδ με τοὺς Κόρσους, ἐπῆγαν εἰς τὴν χώραν, ὁ στρατηγὸς ἐπρόσταξε τὸν Τζούρτζ νὰ πάγωμε νὰ πάρωμεν καὶ μίαν ἄλλην μπαταρία πολλὰ δυνατὴ, διότι εἶχε 12 κανόνια, καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος βάλτον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ῥηχά, καὶ πέλαγος, καὶ ἔτσι δὲν ἦτον παρὰ μόνον ἓνα μέρος ὅπου εἰμπορούσαμεν νὰ προχωρήσωμεν. — Ἐστείλαμεν πεζοδρόμον, οἱ ἀρβανίτες τὸν ἔδειραν — ἐβγήκα με 10 ἀνθρώπους εἰς μίαν ῥάχη· μοῦ ῥίχνουν· τί κτυπᾶτε; ἐγὼ εἶμαι. Ἦλθαν δύο Καπεταναῖοι Τζίζης, Χορμόβας· τοὺς εἶπα καὶ ἐτραβίχθησαν καὶ δὲν ἐδάρεσαν· μοῦ εἶπαν· θὰ πολεμήσωμεν· ἐπιάσθη ὁ πόλεμος καὶ τοὺς διώξαμε. Εἰς τοὺς ἀνεμομύλους ἐκαβαλλίκαμε τὰ κανόνια. — Οἱ Φραντζέζοι πᾶνε εἰς τὴν Γύρα, ἔχουν τὴν μπαταρία τὴν δυνατὴ φκισμένη. — ἔτσι ἐπροοδεύταμεν οἱ Ἑλληνες ἐμπρὸς, οἱ Σικελιανοὶ οἱ δευτέροι καὶ οἱ Ἄγγλοι ὑστερινοὶ πλησιάζοντες εἰς τὴν Μπαταρία μᾶς ἄρχισαν με τὰ μπάλαιμιστράλια καὶ με τὸ τουφέκι· τότε ὁ Τζούρτζ ἐλαβῶθη, ὁ ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἓνας καπετάνιος τοῦ Δελι-

νιοῦ, καὶ 35 Ἕλληνας λαβωμένοι καὶ σκοτωμένοι· ἐπήραμε μὲ ρισάλτο τὴν μπαταρία· εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν οἱ Κόρσοι εἰσύμβαλαν πολὺ ἐπολιορκήσαμεν τὸ κάστρο, ὅπου ἦσαν τραβηγμένοι οἱ Φραντζέζοι· Ἀπὸ ὑποψία αὐτοὶ, δὲν θέλουν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ κάστρο, καὶ ἐκεῖνοι ἔρχονται καὶ προσκυνοῦν εἰς ἡμᾶς — 30 ἡμέραις δὲν τοὺς ἐκτυπήσαμεν, ἕως ὅτου ἐβάλαμε 10 κανόνια καὶ 10 βόμβαις, καὶ εἰς 8 ἡμέραις δὲν ἐβάσταξε· 400 βόμβαις ἐπεφταν τὸ ἡμερόνυκτο. Ὁ Μαζδρ Κλάρκ ἀπέθανε· οἱ Φραντζέζοι ἐπροσκύνησαν· τοὺς μὲν στρατιώτας τοὺς ἔστειλαν αἰχμαλώτους εἰς τὴν Μάλτα, τοὺς δὲ ὀφικιαλέους εἰς τὴν Νεάπολι· τοιαύτη ἦτον ἡ συνθήκη· ἐπιστρέψαμεν ἔπειτα εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἐκεῖ ἐπροβιβάσθηκα Μαγιόρος (Ταγματάρχης) 1810 Μαῖου, ἤλαμεν εἰς τὴν Ζάκυνθο· ἕναν χρόνον ἐκαθήσαμεν εἰς τὴν Ζάκυνθο· — ἐμβήκαμεν εἰς μίαν φρεγάδα, μὲ 50 Ἕλληνας καὶ μὲ 50 Ἀγγλους, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ, καὶ ἐπήγαμε εἰς τοὺς Παξοὺς, ἐκάμαμε τεσθάρκο, ἐβγήκαμε 2 κομπανιαὶς Ἕλληνας καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν χώρα βοθημένοι ἀπὸ 2 φρεγάδες καὶ ἐπροσκύνησαν Ἕλληνας καὶ Γάλλοι· Τοὺς Γάλλους, τοὺς ἐκάμαμε πριζονιέριδες, καὶ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἐβάλαμεν εἰς δούλευσιν· ὁ Ἀλῆ-Πισᾶς ἔστειλε κ' ἐπολιορκήσῃ τοὺς Φραντζέζους εἰς τὴν Πάργα, οἱ Παργιανοὶ μᾶς ἐπροσκάλεσαν καὶ ἐπήγαμεν ἐκεῖ, ὁ λαὸς ἔπιασε τοὺς Φραντζέζους, ἔβαλε σημαία Ἀγγλική· ἐπήραμε τὴν Πάργα· ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ ἐγύρισαμε εἰς τὴν Ζάκυνθο· πηγαίναμενοι εἰς τὴν Ζάκυνθο, ὁ Γενεράλης ἐφθόνητε τὸν Τζούρτζ, καὶ τὸν ἐβγάλε ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ τάγμα, καὶ ἔβαλε τὸν ἀδελφὸν του· τότε ὁ Τζούρτζ ἐκίνησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Λόνδρα, καὶ ἐπαρσιάζθηκε μὲ Ἑλληνικὰ ἐνδυμένος. Τότε

ἐκάμωμε ὅσοι καπετανεοὶ Ἑλληνες εὐρέθημεν εἰς Ζάκυνθον μίαν ἀναφορὰν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐζητούσαμεν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Πατρίδα· αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ εὐρέθηκε εἰς τὰ ἀρχεῖα, ὅταν ἐγράψαμεν εἰς τὰ 1825 μίαν ἄλλην εἰς τὴν Ἀγγλίαν ζητοῦντες βοήθεια, καὶ δυνάμει αὐτῆς τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς ὁ Βελικτῶν ἐπῆγε εἰς τὴν Πετροῦπολιν καὶ ἄρχισαν αἱ δυνάμεις νὰ ἀνακατεύωνται εἰς τὰ πράγματά μας· Ὁ Τζούρτζ, ἀφοῦ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐπαρρόησισε τὴν ἀναφορὰν καὶ ἔλαβε τὴν ἄδεια νὰ σχηματίσῃ ἓνα ρεγυμέντο ἀπὸ Ἑλλήνας ἀπὸ 1,500 καὶ εἰς τὸ διάστημα 5, 6 μηνῶν ὠργάνιστε 600 Ἑλλήνας, ἀλλ' ἀφοῦ ἔπεσε ὁ Ναπολέων, ἤλθε ἡ διαταγὴ καὶ διέλυσαν τὰ ξένα στρατεύματα καὶ τῶν Ἑλλήνων· τοὺς ἔδωκαν ἀπὸ 800 τάλληρα τοῦ κάθε ἀξιωματικοῦ, καὶ τοῦ καπετάνιου 1,200, καὶ ἔτσι τοὺς διέλυσαν, καὶ ἐγὼ ἔμεινα ἀκόμη δύο χρόνους εἰς τὸ Στάτο-Μαγιόρο, καὶ ἔπειτα μὲ ἔβγαλαν καὶ ἐμένα.

Εἶδα τότε ὅτι, ὅ,τι κάμωμε, θὰ τὸ κάμωμε μονάχοι καὶ δὲν ἔχωμε ἐλπίδα καμμία ἀπὸ τοὺς ξένους· ὁ Τζούρτζ ἐπῆγε εἰς τὴν Νεάπολιν, ἔγεινε ἐκεῖ στρατηγός, μὲ ἐπροσκάλεσε μὲ 2 γράμματά του καὶ ἐπειδὴ ἤξευρα τὴν ἐταιρίαν, δὲν ἐδέχθηκα ἀλλὰ ἐκύταζα πότε νὰ βγοῦμε διὰ τὴν Πατρίδα μας.

Τὴν ἐταιρίαν μὲ τὴν εἶπε ὁ Πάγκαλος· ἔπειτα ἐπέρασε ὁ Ἀριστείδης, καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μὲ ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὴν ἐταιρίαν, καὶ τότε ἄρχισα νὰ κατηχῶ καὶ ἐγὼ διαφόρους εἰς τὴν Ζάκυνθον, Κεφαλονιά, καὶ διαφόρους Καπετανεοὺς Σπετζιώτικων καραβιῶν καὶ Ὑδραϊκῶν καὶ εἰς τὰ 20 μὲ ἤλθαν γράμματα ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντη διὰ νὰ

ἤμαι ἔτοιμος, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἔθικοί μας· 25 Μαρτίου ἦτον ἡ ἡμέρα τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Ἄγγλοι ἔμαθον ὅτι ἔλαβον κάτι γράμματα, καὶ ἤλθε ἡ Ἀστυνομία διὰ νὰ με ἐξετάσῃ τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐγὼ τὰ γράμματα τὰ εἶχα φυλάξει.

Εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου καὶ εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐβγήκα εἰς τὴν Μάνη εἰς τοῦ καπετὰν Παναγιώτη τοῦ Μούρντζινου τὸ σπῆτι·—Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, πρὶν νὰ ἐβγῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπῆγα εἰς τοὺς Κορροῦς μετὰ τὴν πρόφασιν νὰ ζητήσω 4,000 τάλληρα ἀπὸ μισθοῦ μου τοῦ Μέτλαντ, καὶ διὰ νὰ ἀνταμώσω τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια· τὸν ἀντάμωσα· ἐκάθηρα 30 ἡμέρας καὶ ἐπέστρεψα ὀπίσω εἰς τὴν Ζάκυνθο· — ἐκεῖ ὠμιλήσαμε πολλὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ζωὴ μου ἡ περασμένη, καὶ ἀρχινᾷ τῆς ἐπαναστάσεως· ὁσάκις ἐμβαίνα εἰς δούλευσιν ἐμβαίνα πάντοτε μετὰ τὴν συμφωνίαν, ὅτι ἀπὸ τὴν Ἐπιάνησον νὰ μὴν ἀπομακρυνῶμαι, καὶ νὰ μὴν πολεμῶ παρὰ εἰς Τούρκικο τόπο, καὶ τὸ φόρεμα νὰ μὴν ἐβγάλω· εἰς τὰ νησιά ἐγνωρίσθηκα μετὰ τοὺς Βοτζαρχίους, καὶ ἔκαμα τὸν Μάρκο Βότζαρη ἀδελφοπητό.

Εἰς τὸν καιρὸ τῆς νεότητος ὅπου ἤμποροῦσα νὰ μάθω κάτι τι, σχολεῖα, ἀκαδημίαι δὲν ὑπῆρχαν· μόλις ἦσαν μερικὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐμάθαιναν νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν. Οἱ παλαιοὶ Κοντζαπασηδες ὅπου ἦσαν οἱ πρῶτιστοι τοῦ τόπου, μόλις ἤξευραν νὰ γράφουν τὸ ὄνομά τους· τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Ἀρχιερέων δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ προᾶξιν, κανένας ὅμως δὲν εἶχε μάθησι· τὸ ψαλιτῆρι, τὸ κτωῆγι, ὁ μνηναῖος, ἀλλὰ προσφητεῖαι, ἦσαν τὰ βιβλία ὅπου ἀνέγνωσα· δὲν εἶναι παρὰ ἀροῦ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο ὅπου εὗρηκα τὴν

Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀπλο-ἑλληνικὴν τὰ βιβλία ὁποῦ ἐδιάβαζα συχνὰ ἦτον ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἱστορία τοῦ Ἀριστομένη καὶ Γοργῶ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Σκεντέρμπεη. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Ναπολέων ἔκαμε, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τοῦ Κόσμου. Προτῆτερα τὰ ἔθνη δὲν ἐγνωρίζοντο, τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐνόμιζαν ὡς θεοὺς τῆς γῆς, καὶ ὅτι καὶ ἂν ἔκαμναν, τὸ ἔλεγαν: καλὰ καμωμένο. Διὰ αὐτὸ καὶ εἶναι δυσκολώτερο νὰ διοικήσῃς τώρα λαόν. Εἰς τὸν καιρὸ μου, τὸ ἐμπόριο ἦτον πολλὰ μικρὸ, τὰ χρήματα ἦσαν σπάνια, τὸ τάλληρο τὸ ἐπρόφθασα 3 γρόσια, καὶ ὅποιος εἶχε 1,000 γρόσια ἦτον πρᾶγμα μεγάλο, καὶ ἔκαμνε κανεὶς δουλειαῖς, ὅσαις τώρα δὲν ἔκαμνε μὲ χίλια βενέτικα. Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἦτον μικρὴ, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐπανάστασις μας ὁποῦ ἐσχέτισε ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Εὐρίσκοντο ἄνθρωποι ὁποῦ δὲν ἐγνωρίζαν ἄλλο χωρὶς μακρὰ μίαν ὥρα ἀπὸ τὸ ἐδικὸν τους. Τὴν Ζάκυνθο τὴν ἐνόμιζαν ὡς νομίζομεν τώρα τὸ μακρύτερο μέρος τοῦ Κόσμου. Ἡ Ἀμερικὴ μᾶς φαίνεται ὡς πῶς τοὺς ἐφάνετο αὐτῶν ἡ Ζάκυνθος· ἔλεγαν εἰς τὴν Φραγκιά.

Τέλος πάντων τὸ μυστήριον τῆς ἐταιρίας ἄρχισε νὰ διαδίδεται εἰς κάθε λογῆς ἀνθρώπους καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς, καὶ ἐβιασθήκαμε νὰ κινήσωμε μίαν ὥραν ἀρχίτερα τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Ντιόγος τὸ ἐμαρτύρησε εἰς τὸν Ἄλῃ-Πασᾶ. Ἐτῆ λοιπὸν εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, καὶ εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐφθασα εἰς τὴν Σκαρδαμοῦλα εἰς τοῦ πατρικοῦ μου φίλου Καπετὰν Παναγιώτη Μούρτζινου. Τὸ κίνημά μας ἐγένεε εἰς τὰς 22 Μαρτίου εἰς τὴν Καλαμάταν. Ἀπὸ τὰς 6 τοῦ Ἰαννουαρίου ἕως εἰς τὰς 22 Μαρτίου, ἐπροσπάθησα, ἐνέργησα εἰς τὴν Μάνην νὰ ἐνώσωμεν διάφορα σπήτια Μανιάτικα κατὰ τὴν συνήθειάν τους, καὶ τοὺς ἐνώσαμεν, τοὺς ἀδελφώσαμεν ἕστειλα καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Μεσσηνίας, Μιστρός, Καρύταινας, Φαναριοῦ, Λεονταριοῦ, Ἀρκαδίας, τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ ἦλθαν ἐκεῖ ὁποῦ εὐρισκόμουν, καὶ τοὺς ἔλεγα, ὅτι: τὴν ἡμέρα τοῦ εὐαγγελισμοῦ νὰ ᾔναι ἔτοιμοι, καὶ κάθε Ἐπαρχία νὰ κινήτῃ ἐναντίον τῶν Τούρκων τῶν τοπικῶν, καὶ νὰ τοὺς πολιορκήσουν εἰς τὰ διάφορα φρούρια, καθὼς οἱ Ἀρκαδιανοὶ νὰ πολιορκήσουν τὸ Νεόκαστρο, οἱ Μοθωνιοὶ τὴν Μοθώνη, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἄφρῳ ἐπρόετοιμάσαμεν καὶ συναγροικῆθημεν, ὁ Ζαῆτης μὲ τοὺς ἄλλους, ἀναγκασμένοι νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἢ νὰ μείνουν ἔτι, ἐκτύπησαν τὸν Βούβοδα τῶν Καλαβρύτων. Οἱ Τούρκοι μὲ ἔμαθαν ὅτι ἦλθα καὶ μὲ ἐνμίζαν ὅτι ἦλθα μὲ 5 μὲ 6,000 ἐγὼ

ἡμουν μετέσσαιρους. Ἦλθαν Ἀρκαδιοὶ καὶ Μιστριῶται Τούρκοι με βαγιότικα σκουτιά ἐνδυμένοι, καὶ ἦλθαν νάιδουν με πόσους ἡμουν, καὶ ἐγὼ ἐπαίξα ταῖς ἀμάδαις καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω καὶ ἔλεγον, ὅτι: εὐρήκαμε ἕνα γέρο καὶ ἐπαίξε ταῖς ἀμάδαις. — Ἐπῆγα εἰς τὸν Μούρτζινο ὡς φίλο μου πατρικόν. Ὁ Μαυρομιχάλης εἶχε τὸ ὄνομα Μπέης, ἀλλ' ὁ Μούρτζινος εἶχε τὴν δύναμιν εἰς τὴν Μάνην. Ἐρωτήθη τότε ὁ Μαυρομιχάλης διὰ τὸν ἐρχομόν μου, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι ἐδυστύχησε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἦλθε εἰς τὴν Μάνην διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν οἱ φίλοι του καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ ὀπίσω καὶ εἰς αὐτὸ ἐφέρθηκε πολλὰ καλὰ, ἀλλὰ δὲν ἦναι ἀληθινὸ ὅτι δὲν με ἐπρόδωσε εἰς τοὺς Τούρκους· δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸ κάμῃ καὶ ἂν ἤθελε, καὶ, ἐκτὸς τῆς φιλίας ὅπου εἶχαμεν με τὸν Μούρτζινο, εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Μάνην νὰ ὑπερκασιζῶνται ὄσους καταφεύγουν εἰς τὴν οἰκίαν των.

Εἰς τὰς 23 Μαρτίου ἐπιάσαμε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Καλαμάτα, τὸν Ἀρναούτογλην σημαντικὸν Τούρκον τῆς Τριπολιτζᾶς. Εἶμεθα, 2,000 Μανιάτες, ὁ Πετρόμπεης, ὁ Μούρτζινος, Κυβέλος· Δυτικὴ Σπάρτη.—160 ἦτον οἱ Τούρκοι μεινεμένοι, ὡς 10,000 ἡ φήμητους μεγάλη.—Ἡ Ἀνατολικὴ Σπάρτη ἐκινήθη τὴν ἴδιαν ὥρα. Ὁ Τζανετάκης με τὴν Κακαβουλιὰ ἐκινήθη διὰ τὸν Μιστρά. Οἱ Τούρκοι τῆς Μπαρδούνιας καὶ Μιστρά ὑπάγουν, τραβοῦνται εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Οἱ Τούρκοι εἶχαν βάλει ὑποψία, ἐπροσκάλεσαν τοὺς Προεστοὺς καὶ Δεσποτάδες, καὶ αὐτοὶ ἐπῆγαν — ἦτον ἔμβα τοῦ Μαρτίου — Δὲν τοὺς ἐσχότωσαν. Οἱ Σπαρτιάται ἀπὸ ἐπῆραν λάφυρον, προχωροῦν καὶ πολιορκοῦν τὴν Μονοβασιά. — Εἰς τὴν Κα-

λαμάτα ἐκάμαμε Συνέλευσι, πόθεν νὰ πρωτοκινήσωμε τὰ στρατεύματα. Οἱ Καλαματιανοὶ ἐκατάφεραν τὸν Μπέη νὰ πᾶμε εἰς τὴν Κορώνη διὰ νὰ μὴν βάλουν σπαθὶ οἱ Τοῦρκοι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς· ἐγὼ δὲν ἐστρέφθηκα, εἶπα νὰ πᾶμε εἰς τὴν παλαιὰν Ἀρκαδίαν, εἰς τὸ κέντρο διὰ νὰ βοηθοῦμε τοὺς ἄλλους· τότενες τοὺς εἶπα: ἐὰν μοῦ δώσετε βοήθεια ἀπὸ τοῦτο τὸ στρατεύμα, καλῶς, εἰμὴ ἀναχωρῶ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Κέντρο. Εἶχα λάβει γράμμα ἀπὸ τὸν Κανέλο, μ' ἐπροσκαλοῦσε, ὅτι εἶχε 10,000 ἄρματα, καὶ νὰ ἔμβω ἐπὶ κεφαλῆς. Τῷ Μοῦρτζίνου ἀρρώστησε τὸ παιδί του ὁ Διονύσιος, καὶ ἔτ' ἔτι δὲν ἐκίνησαν ὅλοι οἱ Μανιάται· ἔλαβα 200 ἀπὸ αὐτὸν καὶ 70 ἀπὸ τὸν Μπέη μετὰ τὸν Καπετὰν Βοῖδῆ καὶ μετὰ 30 ἐδικούς μου ἐγενήκαμε 300, καὶ ἔκοψα εὐθύς· 2 σημαίαις μετὰ Σταυρὸ καὶ ἐκίνησα. Οἱ Ἀνδρουσιανοὶ Τοῦρκοι, 360 ἄνδρες, μαθηάροντας ὅτι εἴμεθα ἀσκέρι φεύγουν, πάντες τὰ Κάστρα τῆς Μεσσηνίας. Κινῶντας ἐγὼ, εἶχαν μίαν προθυμίαν οἱ Ἕλληνες ὅπου ὅλοι μετὰ τὰς εἰκόνας ἔκαναν δέησι καὶ εὐχαριστήσεις· — Μοῦ ἤρχετο πότε νὰ κλαύσω . . . ἀπὸ τὴν προθυμίαν τοῦ ἔβλεπα. — Ἰερεῖς ἔκαναν δέησι. Εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Καλαμάτας ἀνασπασθήκαμε καὶ ἐκινήσαμε.

Τὰς 24 τὸν Μάρτι 1821, ἐρθάσαμε εἰς ἓνα χωρὶ τῆς Μεσσηνίας, Σκάλα λεγόμενον, ποῦ εἶναι καμμιὰ πενηνταριά οἰκογένειαις. Ὅσοι ἄνδρες ἦτον, τοὺς ἔστειλα πεζοδρόμους, καὶ τοὺς ἔλεγα: σύρτε εἰς τὰ Κάστρα, πολιορκήσετε, καὶ σὰς προφθάνω μετὰ 3,000. — στρατήγημα. — Τὴν αὐγὴν ἐξήμερωσε εἰς ταῖς 25 τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· ἔμαθον εἰς τὸ Λεοντάρι ὅτι ἐβγήκα μετὰ

τόσαις χιλιάδες Μανιάταις, πέρνουν τὰ ζῶα τῶν ῥα-
 γιάδων καὶ ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ. Κινῶντας
 ἀπὸ τὴν Σάλα, ἔβριξα καμμιά χιλιάδα τουφέκια, 3
 μπαταριαῖς διὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος νὰ σηκωθῆ
 κατὰ τὴν παραγγελίαν. Ἀκούοντες οἱ Γαρχντζαῖοι τὰ
 τουφέκια, ἐσκότωσαν τοὺς Κεχαῖαδες — αὐτοὶ ἤθελαν νὰ
 φύγουν—καὶ ἔγινε ἀρχὴ τοῦ σκοτομοῦ. Ἐκίνητα νὰ ἐβ-
 γω εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριῶ διὰ τὴν παλαιὰ
 Ἀρκαδίαν ἀπαντᾶω ἓνα μεζῆλι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ
 μοῦ λέγει, ὅτι οἱ Λεονταριῖτες ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν ἴσα
 τὸ Φραγκόβρυσο καὶ ἔπειτα ἐγύρισαν ἴσω, καὶ ἔκο-
 ψαν 2, 3, Ἕλληνας. 70 Καβαλαραῖοι ἦτον εἶπα: τρέ-
 ξετε νὰ τοὺς κλείσετε, καὶ ἔφθασα ὀπίσω εἰς τὸ Λε-
 οντάρι. Τὴν ἴδιαν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ συνάζονται
 οἱ Φαναριῖτες, λέγουν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ τραβιχθῶν
 εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διατί δὲν ἤξεύρουν τί εἶναι μα-
 ζόνονται Φαναριῖτες καὶ Μουντριζᾶνοι καὶ ἄλλα μурτα-
 τοχώρια, (1) ἀριθμὸς τῶν 1,700 τουφέκια. Ἐσυνάχθησαν
 ἀπέξω ἀπὸ τὴν Ἀνδρίτζενα 2 ὥρας σὲ μία βρῦσι Σουλ-
 τίνα λεγόμενη, εἶχαν 3,000 ζῶα τῶν ῥαγιάδων μαζὺ
 τους. Τὴν ἴδιαν ἡμέρα οἱ Ἀρκαδιανοὶ (τῆς θαλ.) συνά-
 ζονται ὀλίγοι, —καὶ ὁ Πρωτοσύγγελος καὶ ἄλλοι, παρακινῶν
 τοὺς Τούρκους νὰ τραβιχθῶν εἰς τὰ Κάστρα, καὶ τοὺς
 ἔδωσαν ζῶα, τοὺς ἔξυγαλαν ἴσα μὲ τὸ Νηόκαστρο καὶ
 ἐκεῖ τοὺς πολιορκήσαν ἀφοῦ ἐσυνάχθηκιν καὶ ἀπὸ ἄλ-
 λαις ἐπαρχίαις ἐπολιορκήσαν Νιβαρίνο, Μοθώνη καὶ
 Κορώνη. Ἐπῆγαν καὶ Μανιάτες. Οἱ Ἀνατολινοὶ εἰς τὴν
 Μονοβασίαν. Οἱ Κλαβρυτινοὶ καὶ οἱ Πατραῖοι καὶ οἱ Βο-

(1) Ὅπου οἱ τούρκοι πανδρεύονται μὲ χριστιαναῖς

στιτζάνοι πολιορκοῦν τὴν Πάτρα καὶ Καστέλι. Ἦτον ἀρχηγοὶ Ζαΐμης, Σωτήρης Χαραλάμπης, Ἀνδρέας Λόντος καὶ λοιποὶ. Ὁ Σισίνης μὲ τοὺς Γαστουναίους καὶ οἱ Πυργιώτες μὲ τὸν Βιλαέτη ἐβάρσσαν τοὺς Γαστουναίους Τούρκους, καὶ αὐτοὶ κλείονται εἰς τὸ Χλουμουτζι (Καστέλ-Τορνέζε)· μανθάνοντας τούτο οἱ Λαλαῖοι, ὑπάγουν, τοὺς πέρνουν ἀπὸ τὸ Χλουμουτζι μὲ ταῖς φαιλαιαῖς τους, καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τοῦ Λάλλα. Τότε τὰ νησιὰ ἔκαμψαν προκλαματζιόνας, νὰ μὴν ἔβγη κανεὶς ἀπὸ τὰ νησιὰ εἰς βοήθεια τῶν Ἑλλήνων· Ζακύνθιοι κρυφίως ἔφρουγαν χωριάτες καὶ χωράφτες, καὶ ἔγιναν συμβοηθοὶ τῶν κινδύνων, καὶ τὸ πρᾶγμα τους τὸ ἐδήμευσαν· τόσο καὶ οἱ Μεταξάδες μὲ ἄλλους πολλοὺς Κεραλονήτας κρυφίως ἐβγῆκαν εἰς τὴν Γαστούνη καὶ τοὺς ἴδημευσαν τὸ πρᾶγμα τους. Ἡ Δυτικὴ Ῥούμελη, (1) τότε εἶχε τὴν σκοταῦρα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, διατὶ οἱ Σουλιῶτες ἔπιασαν τὸ Σούλι. — Ἡ καταδρομὴ κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ μᾶς βόηθησε πολὺ. ἔπρεπε πρῶτα νὰ πάγη αὐτός· ἦτον μεγάλο θηρίο. — Ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς, ὁ Ὀδυσσεύς, Γούρας, Διάκος, καὶ Πανουριάς ἐκίνησαν ἐνταυτῶ τὸ τουφέκι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάς (Ἀπρίλιος).

Ἡ Σπέτζε ἐπρωτοσηκώθηκε, ἔστειλαν εἰς τὴν Ἰνδραν, καὶ οἱ Ἰδραῖοι δὲν ἦτον ἀκόμη σηκωμένοι· οἱ Νοικοκυραῖοι δὲν ἤθελαν νὰ σηκωθοῦν, ὁ Κουλοδήμας, Καπετὰν Ἀντώνης καὶ ὁ Γάκκας τοῦ Θ. γαμβρὸς τοῦ Μισούλη καὶ ὁ Πέτρος Μαρκεζίνης, ἐσυνώμοσαν μὲ τὸν λαὸν καὶ εἶπαν τῶν Ἀρχόντων· ἤ σηκώνεσθε καὶ ἐσεῖς, ἢ θὰ βάλλωμε φωτιὰ νὰ σᾶς κάψωμε, μόνον ὀρ-

(1) ἡ Τούρκικη.

δινιάσθε τὰ καράβιά σας. Τοὺς ὑποχρέωσαν, ἔδωσαν γρόσια, καὶ ἐβγήκαν.

Τὰ Ψαρᾶ ἐκίνησαν αὐτοθελήτως καὶ ἡ Σάμος.

Ἐγὼ εἰς τὰς 25 ὁποῦ ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Σκάλα, ὄγκαιωντας εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, ἀπάντησα ἓνα πεζοδρόμο σταλμένον ἀπὸ τὸν Βασίλη Μπούτου-να Καριώτη, καὶ μοῦ ἔγραφε, ὅτι: οἱ Τούρκοι τῆς Καρυταίνης καὶ ὁ Βοϊβόδας τοῦ Ἡμελακίου Μουσταφᾶς Ῥιζιώτης ἐκλείσθησαν εἰς τὸ παλιόκαστρο τῆς Καρύταινας· καὶ 2 προεστοὶ τῆς Καρύταινας ὁ Σπήλιος Κουλᾶς καὶ ὁ Μιχαλῆς δὲν ἦτον εἰς τὴν ἑταιρία ἔμψασ-μένοι καὶ δὲν ἤξευραν τί ἐγίνετο, καὶ ἐπαρακίνησαν τοὺς Τούρκους νὰ μὴ φύγουν, ἀλλὰ νὰ μείνουν εἰς τὸ Κάστρο· ὁ Κάμπος τῆς Καρύταινας δὲν ἠθέλησε νὰ πιάσῃ τὰ ἄρματα· ἔτσι μ' ἔγραφε αὐτός.

Ἐγὼ δὲν ἔλλειψα νὰ κάμω μίαν προσαγγή, καὶ ἐπάτησα τὴν βουλα μου· ὅποιο χωριὸ δὲν ἤθελε νὰ ἀκουλοθήσῃ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος τζεκουῦρι καὶ φωτιά. Μυθᾶ-νωντας ὅτι ἐβγήκα εἰς τὸ Δερβένι, οἱ 70 κβαλα-ραῖοι εὐθὺς ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐγὼ ἐπῆ-γα εἰς ἓνα χωριὸ τετέμπεη ἀνάμεσα Λεοντᾶρι καὶ Καρύ-ταινα. Οἱ Μανιάτες μοῦ εἶπαν: νὰ πᾶμε εἰς τὸ Λεον-τᾶρι· τοὺς εἶπα, νὰ πάρωμε χαλκώματα; — Τὴν αὐγὴ ἐ-ξημέρωσε, εἰς ταῖς 26, ἔβριξα 1,000 τουφέκια· ἔκαμα νὰ πάγω εἰς τὴν Καρύταινα νὰ ἀκαρτερέσω τοὺς Φα-ναριῆτας καὶ τοὺς Καρυτινοὺς, καὶ ἀκούοντες ταῖς μπα-τερίαις ὁ Κόσμος ἐκινήθησαν ὅλοι. Εἰς τὸν δρόμον ἀ-πάντησα ἓνα γράμμα τοῦ Βασίλη Μπούτου-να, καὶ μοῦ ἔ-λεγε: ἴδες τὸ γράμμα τῶν Φαναριτῶν ποῦ κάθον-ται εἰς τὴν Σουλτίνα· τὸ ἔγραφαν εἰς τοὺς Καρυτινοὺς

Τούρκους και ἔγραφε τὸ γράμμα, ὅτι· αὔριο περνᾶμε διὰ Τριπολιτζᾶ· εἴμεθα τόσοι· ἐτοιμασθεῖτε νὰ ἐνωθοῦμε· εὐγῆκε ὁ Κολοκοτρώνης με τόσαις χιλιάδες Μανιάτες.— Ὁ Βασιλεὺς εἶχε σκοτώσει τὸν Τούρκον εἰς τὸ γεφύρι τῆς Καρύταινας ποῦ εἶχε τὸ γράμμα. Βλέπωντας τὸ γράμμα ἐκίνησαν νὰ πιάσω τὸν τόπο ποῦ ἤθελαν νὰ ἀπεράσουν οἱ Φαναρίτες. Ὑγαίνοντας ἀγνάντια εἰς τὴν Καρύταινα οἱ Τούρκοι και βλέποντας τὰ μπαϊράκια, και μὴν ξεχωρίζοντας τὸν Σταυρὸ, ἔλεγον ὅτι εἶναι Τούρκοι, και πᾶμε μεντάτι. Ἐγὼ ἐτράθηζα ἕναν τόπον στενὸν· ἔλεγα, ὅτι θ' ἀπεράσουν τὴν ἴδια ἡμέρα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσω. Ἐμήνυσα χωριάτων ποῦ ἦτον εἰς τὸ στενὸ ἐκεῖνο, νὰ μοῦ εἰποῦν διὰ τοὺς Τούρκους τοὺς Φαναρίτας, και μοῦ εἶπαν· δὲν ἔχουν εἶδῃσιν· εἰς τὴν θύσει κοιμοῦνται ἀπόψε και ταχὺ θ' ἀπεράσουν. Κι' ἔγραψα ἕναν τεσεκερὲ ἐνός Ἄνδριτζάνου Παναγιώτη Γιατρόπουλου νὰ κινήσῃ τὰ ἄρματα, νὰ τοὺς φέρῃ ἀποπίσω και ἐγὼ τοὺς κάρτερω ἀπεμπροστά. Σὺν εἶδα, ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἦτον τὴν ἡμέραν ἐκεῖνη διὰ κίνημα, ἐπῆρα τὴν χώρα τῆς Καρυταινῆς, και ἔκλεισα τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Κάστρο (ἡμέρα 26). Ὡς ταῖς 27 ἐσηκώθηκα χαραυγῆ, με τὰ χαράματα και ἄφηκα τοὺς Καρυτινοὺς καμμιά δεκαπενταριά νομάτους, κι' ἐγὼ ἔπιασα τὸ στενὸ τὴν ἴδια νύκτα ποῦ εἶμουν εἰς τὴν Καρύταινα μοῦ ἤλθε εἶδῃσις ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Γιατρόπουλο, ὅτι στείλε μας στρατεύμα, διατὶ ἡμεῖς δὲν ἐσυναχθήκαμε ἀκόμα.—παλιανθρωπιᾶ.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ποῦ ἐκίνησα, ἤγουν 27, με ἔφθασε ἕνας ντεσεκερὲς τοῦ μακαρίτου τοῦ Μπεϊζαντέ Ἡλία, ὅτι ἔφθασε με 200 Σπαρτιάτας εἰς τὸ Λεον-

τάρι, και τοῦ ἔγραψα, ὅτι νὰ φθάσῃ ἡγήγορα, γιατί σήμερα ἔχομε τουφέκι. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ τοῦ ἔγραφα ἕως εἰς τὸ Λεοντάρι εἶναι 4 ὥραις τραβικταῖς, και κατὰ τύχη ἔντεσε παλιάνθρωπος ὁ πεζὸς και δὲν ἐπῆγε, ποῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πόλεμον· και ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στενὸ, εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. Τὴν αὐγὴν ἐξαγνάντησε τὸ στράτευμα τὸ Φαναρίτικο (οἱ Τούρκοι) μίῃ ὥρᾳ ἀλάργα, και ὁ τόπος στενὸς, και φορτώματα, και ἐκρατοῦσε 2 ὥραις ὁ μάκρος τους, ἡ σειρά τους· και βλέποντάς μας εὐθὺς ἐμβῆκαν τὸ τουφέκι ὀμπροστά διὰ νὰ πολεμίσουν, και ἡμεῖς εἶχαμε ταμπούρια και ἐπολεμήσαμε 6 ὥραις. Οἱ Σπαρτιῆται ἔκαμαν τότε ἕναν πόλεμον, ποῦ ἐμιμήθησαν τὸν Λεωνίδα· 300 ἦτον οἱ πρῶτοι, 1,700 οἱ Τούρκοι. Ἀπὸ ταῖς 6 ὥραις ἔωσαν τὰ φουσέκιά τους, ἐλαβώθηκε ὁ Βοϊδῆς, ὁ Δουράκης, ἐσκοτώθηκαν πέντε, ἔζη. Εἰς τὸ μεσημέρι ἔωσαν τὰ φουσέκια· μοῦ λένε τὸ στράτευμα, νὰ τοὺς ἀνοίξωμεν — ὁμως τὰ Κολιόπουλα ἦτον 6 ὥραις μακρὰ εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Ρουφιᾶ, εἰς χωρὶν Τζούκκ· ἐφύλαγαν διὰ τοὺς Λαλαίους· ἀκούοντας τὸ τουφέκι ἐκίνησαν πλὴν δὲν ἐφθασαν (εἶχαν τετρακόσιους) εἰς τὴν ὥραν ἀλλ' ἔπειτα ἀπὸ μισὴ ὥρα. Οἱ Τούρκοι ἐσκοτώθηκαν 15, ἐπολεμοῦσαν μὲ καρδιά, διότι εἶχαν τὸ βιότου· και ταῖς γυναῖκας τους. Ἄν ἐφθάναν τὰ Κολιόπουλα, ὁ Γιωργάκης και ὁ Δημήτρης ἤθελε χαλασθοῦν οἱ Τούρκοι. Ἐπῆραν οἱ Τούρκοι τὴν θέσιν μας· ἀκούοντας τὴν μπατερία τῶν Κολιαιῶν ἐβγήκαν ἀγνάντια νὰ ἰδοῦν. Βλέπωντας ὅτι μᾶς ἔρχεται μεντάτι τότενες οἱ Σπαρτιῆται ἐπῆραν τοὺς λαδωμένους και ἔμεινα μὲ πολλὰ ὀλίγους. Ἀκούοντας τὴν μπατερία, ἐφράξαμεν τὸν τόπον, νὰ μὴν περάσουν οἱ

Τούρκοι ἀπὸ τὸ γεφύρι, μὲ 20 ἀνθρώπους. Ἐκούναγα τὸ μπαϊράκι διὰ νὰ μὲ γνωρίσουν τὰ Κολιόπουλα· εἶχε πιασθεὶ ὁ λαϊμὸς μου ἀπὸ ταῖς φωναῖς τῆς ἡμέρας. — Οἱ Τούρκοι ἔβαλινον εἰς βοήθεια ἀπὸ τὸ Κάστρο, διώχνουν ἐκείνους ὅπου ἦτον εἰς τὴν χώρα. — Κυνηγοῦμε τοὺς Τούρκους μὲ τὰ γυναικόπαιδα, 500 ψυχαῖς ἐγάθησαν εἰς τὸ ποτάμι τῆς Καρύταινας, μὴν εἰμπορῶντας ν' ἀπεράσσουν ἀπὸ τὸ γεφύρι, τὸ ὁποῖον τὸ εἶχαμε πιτισμένο. Οἱ Ἕλληνες ἔπερναν τὰ ζῶα, τὰ ἄτια δια λαβωμένα. Δὲν τοὺς ἐχώραε τὸ Καστράκη, καὶ ἦτον ἀπέξω σὰν τὸ μελίτσι (ἡ πρώτη νίκη κατὰ Τουρκῶν — τῶν Καλιερούτων πρώτα).

Ἡμεῖς τοὺς πολιορκήσαμεν. Μετὰ τὸ ἑσπέρας ἔφθασε καὶ ὁ Ἡλίας Μπεϊζαντὲς ἀπὸ τὸ Λεοντάρι, εἰς ταῖς 28 ἦλθε καὶ ὁ Κανέλος μὲ 200 Καρυτινοὺς. Ὁ Ἄναγνωσταραῶς καὶ ὁ Παπιφλέσσας ἐκίνησαν διὰ τὴν Ἀρκαδία μὲ 500 ἀνθρώπους. Σὰν οἱ Ἀρκαδιανοὶ ἦτον φευγάτοι, ἐγύρισαν καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Καρύταινα μὲ 1,000. Σὲ 2 ἡμέραις ἐγινήκαμε 6,000. Οἱ Τούρκοι ὅπου ἦτον κλεισμένοι, ἄφησαν τὰ ζῶα τοὺς ἔξω, τὰ πῆραν οἱ Ἕλληνες. Δὲν εἶχαν νερὸ, τροφάς. Τὸν Νικηταρᾶ, τὸν εἶχα σταλμένον μὲ 100 νομάτους εἰς τὸ Φραγκόβρυσο, εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ 2 ὥρας ἀπέξω. Ἐκεῖναις ταῖς 2 ἡμέραις ὅπου ἐσυνάχθημεν, ὁ Μουσταφάγας ἐνδύνει 2 Τούρκους βαγιάτικα, τοὺς δίδει 500 γρόσια, ἐπῆγαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ ἔλθῃ μεντάτι καὶ νὰ τοὺς πληρώσῃ ὄλους, ὅσοι ἔλθουν εἰς βοήθειάν τους. Ἐξω ἔβαλινοντας οἱ πεζοδρόμοι 2 ὥρας, τοὺς ἐκατάλαβαν ἄνθρωποι, πλὴν δὲν τοὺς ἐπῆσαν. Δίδοντας τὸ γράμμα ὀρδινιάσθησαν 2,000, καὶ ἦλθαν βοήθειαν τῶν

Καρυτινῶν καὶ Φιναρίτων. Ἐγὼ σὰν ἔμαθα τοὺς πε-
 ζοδρόμους, ὑποπτεύθηκα ὅτι θὰ ἐρβεί μεντάτι ἕκαμα
 εὐθὺς Συνέλευσιν εἰς τὸ στράτευμα, ἔδωκα γνώμη νὰ
 πᾶν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μὲ 2,000 εἰς τοῦ Σάλεση, μα-
 κρὰ ἀπ' τὴν Τριπολιτζᾶ 4 ὥραις καὶ 4 ἀπὸ τὴν
 Καρύταινα, νὰ ἐμποδίση τὸ μεντάτι ἂν κινήσῃ ἀπὸ
 Τριπολιτζᾶ, ἂν δὲν εἰμπορέσῃ νὰ τοὺς βαστάξῃ νὰ
 ἔλθῃ ὀπίσω, — νὰ πάρουν φόβον οἱ Τοῦρκοι, ὅπου νὰ
 μὴν προσπεράσουν κατὰ τὴν Καρύταινα· αὐτὸς μοῦ ἀ-
 ποκριθῆκε· δὲν κάνει νὰ χαλάσωμε τὸ ὄρδι ὅπου εἶ-
 μεθα συναγμένοι· τοὺς εἶπα ἄλλη μία γνώμη· νὰ πά-
 ρω ἐγὼ 500 . . . μὲ ἀντέσκοψεν, ἔιζι ἔμεινεν τὸ πιάνο ἐ-
 κείνο. Τοὺς Τοῦρκους τόσο τοὺς ἐστενοχωρήσαμεν ὅπου
 δὲν εἰμποροῦσαν νὰ ἔβγουν ἕνα ἀχνάρι. Τὴν ἄλλην ἡμέραν
 ξημερώνοντας, Ἀπριλίου 17, ἐβγῆκε τὸ μεντάτι ἀπὸ
 τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἐβγαίνουν ἐκεῖ ὅπου ἔλεγα νὰ πά-
 γῃ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, καὶ βάνουν φωτιὰ ἀγνάντια.
 Βλέποντας ταῖς φωτιαῖς λέγομεν, τὸ μεντάτι εἶναι.
 Ἔστειλαν διὰ νὰ ἔβγουν καταπατητάδες, αὐτοὶ ἐπήγαι-
 ναν καὶ ἀπόκρισι δὲν μᾶς ἤφεραν· ἐπέισμωσα καὶ
 τοὺς εἶπα· νὰ πιάσουν τρία καταράχια διὰ νὰ καρτε-
 ρέσωμε τοὺς Τοῦρκους, νὰ πολεμήσωμε· καὶ ἐγὼ ἐπῆρα
 ἕνα ἀλγγο καὶ ἕνα μπαϊράκι εἰς τὸ χέρι, καὶ τὸ
 κιάλη, καὶ ἂν ἦναι Τοῦρκοι, νὰ κλείσω τὸ μπαϊράκι,
 ἂν δὲν ἦναι, νὰ τὸ ἀνοίξω. Μὲ ἀκολούθησαν καὶ δύο
 μὲ τὰ πόδια. Ὅσο νὰ ἔβγω εἰς τὴν ράχη ἀπόστασε
 τὸ ἀλογο, τὸ ἔδεσα εἰς ἕνα κλαδί καὶ ἐγὼ ἐβγῆκα
 εἰς τὴν ράχη· ἔβαλα τὸ κιάλη, εἶδα τοὺς Τοῦρκους
 ὅπου ἤρχοντο καὶ ἔκλεισα τὸ μπαϊράκι. Οἱ Ἕλληνες ἀρ-
 χίζουν νὰ φεύγουν ἀφοῦ ἕκαμα τὸ σημεῖον· ἐγὼ, ἔ-

κανε κρύο, αέρας, επέρασα, από ένα τζοπανάκι, μια καποτίτζα άσπρη—ήμουν υδρωμένος—κ' έγύρισα πίσω να 'πάγω εις τὸ στράτευμα· οἱ ἀνθρώποι μου ἔφρουγαν ὁ Κabaδίας μου ἐπῆρε τὸ ἀλογο· ἐγύρισα πίσω εις τὸ ὄρδι ἀποσταμένοι, εὐρίσκω τὸν μικαρίτην τὸν Ἡλίαν ποῦ ἐπολέμασε, τὸ ἄλλο ὄρδι ἐπῆρε τὰ βουνά. Τὰ Κολιόπουλα ἐπολεμοῦσαν τὸ ἀποκειθε μέρος τοῦ Καστροῦ ἐβγήκα καὶ τὸν ἐσήκωσα τὸν Μπεϊζαντέ ἀπὸ ἐκεῖ, διὰτι ἔμενε μοναχός του, καὶ ἐβγήκαμε ὅλοι σὲ μία ῥάχη, καὶ τοὺς λέγω: νὰ κρατήσωμε τούτη τὴν ῥάχη, διὰτι ἂν τοὺς ἔγαλλον καὶ τουτουνοὺς, νὰ τοὺς πῆσωμε ἀπὸ κοντὰ ἴσα μὲ τὴν Τριπολιτζᾶ. ὁ Ἀναγνωσταρῆς ἐπιχσε τὸ γεφύρι μὲ 1,000, ὁ Παπᾶ Φλέσσα, ὁ Κανέλος ἐπῆραν τὴν ἀπάνου στρατᾶ· ἐγὼ ἔμεινα μοναχός μου, οἱ Ἕλληνας ἐτζάκισαν, ἐκρύβθηκα εἰς κάτι κλαριά, ταῖς δύο πιστόλαις μου ἀσπικωμέναις· 12 Τοῦρκοι ἐκονηγοῦσαν τὸ ἕνα μέρος τῶν Ἑλλήνων, 10 τοὺς ἄλλους, κατὰ τὸ γεφύρι τὸν Ἀναγνωσταρᾶ, καὶ ἄλλοι τὸν Παπᾶ Φλέσσα καὶ Κανέλο. Ἐνόμιζαν οἱ Ἕλληνες ὅτι τοὺς ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι.—Ἐπροσπέρασαν οἱ Τοῦρκοι, τοὺς εἶδα ἔπειτα κ' ἐγύρισα ἀπὸ σημά μου· ἡ καποτίτζα μ' ἐγλύτωσε, γιὰτι ἐφοροῦσα κόκκινο μεϊτάνι καὶ ἡ καποτίτζα τὸ σκέπαζε.

Εἰς τὰ βασιλεύματα τοῦ ἡλίου ἐβγήκα ἀγνάντῃ εἰς τοὺς ἐδικούς μας εἰς τὸ γεφύρι. Καθὼς μὲ ἴδαν . . . ποῦ ἦσουν;— ἐκεῖ ποῦ μ' ἀφήκατε, κρυμμένος— Προβάλλω νὰ τοὺς πάρουν καταπόδι ἔως εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· οἱ Ἕλληνες δὲν θέλουν. Τὰ Κολιόπουλα ἐτράβηξαν εἰς τὴν Ἡλιοδώρα, ὁ Παπᾶ-φλέσσας καὶ Μπεϊζανδῆ, πάγει εἰς τὴν Δημιτζάνα· ὁ Κανέλος

εἰς τὰ Λαγκάδια, πάγει ταῖς φαμηλιαῖς εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον.

Τὴν ὁμιλίαν ὅπου εἶπα μὲ ἄκουσαν ἐκεῖνοι ὅπου ἦ-
τον εἰς τὸ γεφύρι· ἦτον μιὰ ὥρα νύκτα ἑρασμαμένη καὶ
σκοτάδι, καὶ τοὺς λέγω: — ἔκκαμα τὸ Σταυρόμου— Ὅσοι
ἀγαπάτε τὴν Πατρίδα ἐλάτε κοντάμου. Ἐκίνησα, μὲ
ἀκολουθοῦν 200, καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Μπου-
ρας ἀπὸ τοῦς Κωνσταντίους, καὶ εἶχα νὰ ἑράσω εἰς
ἓνα μονοπάτι 20 χρόνου· ἴσα εἰς τὸ Μοναστήρι εἰς
τὸν Ἅγιο Γιάννη ἀπάντησα τοὺς Στεμνιτζιώτας καὶ
ἤφερναν ταῖς φαμηλιαῖς τους νὰ κλειθοῦν εἰς τὸ Μο-
ναστήρι Ἀγιάννη, τοὺς λέγω: ποῦ πάτε Στεμνιτζιώτες;—
βιαζόμεθα... ἐλάτε κοντά, ἐγὼ εἶμαι καλὸς νὰ ἀπαν-
τήσω τοὺς Τούρκους. Ἀνέβηκα εἰς τὴν Στεμνίτζα,
μακρὰ ἀπὸ τὸ Μοναστήρι μιὰ ὥρα. Ἐβαλα ντελάλι,
ὄτι νὰ μὴν σεισθῆ ἀπὸ μέσα κανένας. Μὲ ἔμαθαν ὅτι
ἤμουν εἰς τὴν Στεμνίτζα ὁ Φλέσσας καὶ ὁ Μπεϊζαντῆς
καὶ ἦσαν καὶ μὲ κῦραν. Τὴν αὐγὴν ὅπου ἐξημέρωσε
τοὺς εἶπα, ὅτι: νὰ πᾶμε νὰ πιάσωμε τὴν Λαγκάδα, οἱ
Τούρκοι θ' ἀπεράσουν ἀπὸ ἐμεῖ, νὰ τοὺς βρέσωμεν
καὶ κοντά εἰς τὴν Λαγκάδα εἶναι ἓνα χωριὸ Χρυσο-
θίτζι, καὶ ἐτράβηξα μὲ τοὺς 300. Σ' τὸν δρόμο ἐ-
κρύφθησαν οἱ Ἕλληνες, 100 τοὺς ἔφαγε τὸ γεγ-
γὰρι ὥστε νὰ πᾶμε εἰς τὸ Χρυσοθίτζι. Τότενες τὰ
χωριά, τὰ Βλαχοχώρια ἔλειπαν εἰς τὰ χειμαδιά καὶ
δὲν ἦτον ἄνθρωποι· νῦρκαμε ἓναν ἄνθρωπον, τὸν ἐρωτή-
σαμεν, ἂν οἱ Τούρκοι ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Λαγκά-
δα, καὶ μᾶς εἶπε, ὅτι γθὲς ἐπέρασαν 17 νωμάτοι,
καὶ ἐπῆγαιναν 5, 6,000 πρόβατα καὶ δὲν εὑρέθηκε
ἄνθρωπος νὰ τοὺς τουφεκίσῃ. Ὁ Νικηταρᾶς ποῦ ἦταν

εις τὸ Φραγκόβρυσο ἐκτύπησε τοὺς πολλοὺς, ἐπῆρε ζωντανὰ, ἐσκώτωσε πέντ' ἕξη ἀνθρώπους, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐτραβίχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Τὴν αὐγὴν μετὰ τὰ ξημερώματα μου λέγουσι: τί νὰ κάμουμε ἐδῶ; νὰ ἀναχωρήσωμε, νὰ πᾶμε εἰς τὸ Λεοντάρι, νὰ συνάξωμε στρατεύματα, νὰ ἰδοῦμε τί ἀπογίνετε ἐκεῖνος ὁ Κόσμος, καὶ χίλιας ἀφορμαῖς· ἐγὼ τοὺς εἶπα: δὲν ἔρχομαι, κάθομαι εἰς τοῦτα τὰ βουνὰ ποῦ με γνωρίζουν τὰ πουλιὰ καὶ με τῶν καλλήτερα, γειτονικά· δὲν εἶχα ἀνθρώπο ἐδικόν μου, ἐπαρχιώτημου· ἓνα ἄλογο εἶχα.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Μπειζαντῆς, Μπούρας Πᾶνε εἰς τὸ Λεοντάρι· ἔμεινα μόνος μου μετὰ τὸ ἄλογόν μου εἰς τὸ Χρυσοβίτζι· γυρίζει ὁ Φλέσσας καὶ λέγει ἐνὸς παιδιοῦ: μείνε μαζύτου μὴν τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι· Ἐκατῆζα ἕως ποῦ ἐσκαπέτισαν μετὰ τὰ μπαϊράκιά τους, ἀπὲ ἐκατέθηκα κάτου· ἦτον μία Ἐκκλησιᾶ εἰς τὸν δρόμον, (ἡ Παναγία εἰς τὸ Χρυσοβίτζι), καὶ τὸ καθιστό μου ἦτον ὁποῦ ἔκλεγα τὴν Ἑλλάς: Παναγία μου βόηθησε καὶ τούτην τὴν φορὰ τοῦ; Ἑλληνας διὰ νὰ ἐμψυχωθούη! καὶ ἐπῆρα ἓναν δρόμον κατὰ τὴν Πιάνα. Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα τὸν ἑζάδελφόν μου Ἀντώνιον τοῦ Ἀναστάση Κολοκοτρώνη μετὰ 7 ἀνηψιδιά μου, ἐγίνηκαμε 9, καὶ τὸ ἄλογόν μου 10· ἐγὼ εἶμουν καὶ χωρὶς τουφέκι. Εἰς τὴν Πιάνα δὲν ἦτον κανεὶς, μετὰ λέγει ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης, οὔτε εἰς τὴν Ἀλωνίστενα, — φευγάτοι ἔβριζα εἰς τὴν Ἀλωνίστενα, μετὰ ἐγνώρισαν, ἐκατέβηκαν καμμιά εἰκοσαρὶ, τοὺς ἔκαμα ὅλους πεζοδρόμους· ἔστειλα εἰς ὅλα τὰ χωριά νὰ κάμω ὄρδι. Σὲ τρεῖς ἡμέραις ἔμασα 300 καὶ ἔβριζα τὸ ὄρδι μου εἰς τὴν Πιάνα ἀγγάντια ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ 3 ὥραις· τότενες τὰ χα-

ρατζοχάρτια ἔμβαιναν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ εἶπαν: ὁ Κολοκωτρώνης εἶναι μὲ 300 εἰς τὴν Πιάνα. Βγαίνουνα 4,000 Τούρκοι καὶ μᾶς ἐξημέρωσαν κεῖ. Βλέπωντας, ἔλεγα, ὅτι οἱ Τούρκοι εἶναι ὀλίγοι· τοὺς ἔβλεπα μὲ τὸ κιάλι, τὸ κιάλι δὲν τὸ ἔδιδα εἰς κανέναν· τοὺς παρηγοροῦσα. Ἔδωσαν μία φωτιά, ἐτζακίσανε οἱ ἴδιοί μας· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου ὀπίσω· ἐπῆρα τὸν δρόμο τῆς Ἀλωνίσθενας· εἰς τὸν δρόμον ἤυρα τὸν Νικολὸ τὸν Μπούκουρα ἀποσταμένον, καὶ τὸν ἔβαλα ἴπισκᾶπουλα. Ἡμεῖς τὴν μιὰ μεριά, οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπηγαίναμε εἰς τὴν Ἀλωνίσθενα. Οἱ Ἀλωνισθίτες ἐτουφέκαγαν ἀπὸ τὸ ψήλωμα νὰ μὴν ἴμβουῖν οἱ Τούρκοι μέσα καὶ ἔχασομέραγαν. ὄντας ἐπήγενα μὲ τὸν Μπούκουρα ἔλεγα· ἐλάτε σκυλομουρτάτες! — ὁ Μπούκουρας ἔλεγε· μὴν τοὺς πεισιμῶνεῖς. Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης ἤρχετο μὲ 100 νωμάτους, μὲ φορτώματα· ἐμβῆκαν οἱ Τούρκοι τοῦ ἐπῆραν τὰ φορτώματα.

Ἀπαντήθηκα μὲ τὸν Κανέλο· ὅσους εἶχε ὁ Κανέλος κοντά του ἐφοβήθησαν, ἐπῆγαν εἰς τὰ χωριάτους. Ἐμειναν μὲ τὸν Κανέλο 11 νωμάτοι. Οἱ Τούρκοι ἔκαψαν τὸ χωριὸ καὶ ἐγύρισαν ἴπισω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Πῆρω τὸν Κανέλο, διὰ νυκτός, τόπον σὲ τόπον καὶ ἐξημερώσαμεν εἰς ἓνα χωριὸ τοῦ Κάμπου, εἰς τὴν ἄκρα τοῦ Κάμπου τῆς Καρύταινας. Οἱ Καμπίτες κ' οἱ Βουνίσιοι ἐπέρσαν τὸ ἄλλο μέρος κατὰ τὸ Φανάρι εἰς ἓνα βουνὸ Δραγουμάνο καὶ ἦτον τὴν μεγάλην Τετραδῆ. Ἀπὸ τὴν πείνα μας ἐψήσαμε ἓνα ἀρνὶ κ' ἐράγαμε. Ἀπόλυκα πεζοδρόμους εἰς τὸ Λεοντάρι ποῦ ἦτον συναγμένοι Καπετανεῖοι, τοὺς εἶπα· νὰ ζυγώσουν κοντά εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἰς τὴν Μαρμαριά Παπᾶ-Φλέσσας,

Μούρτζινοί, Ἀναγνωσταράς. Ἐτζι ἦλθανε εἰς τὴν Μαρμαριά τὸ μὲν Μιστριότικο στράτευμα καὶ ὁ Κυριακούλης καὶ ὁ Βρυσηνὴς καὶ τ' Ἀγιοπετρίτικα στρατεύματα ἦτον καὶ 2000 εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ πέρνει καμμιὰ χιλιάδα ἀνθρώπους ὁ Κυριακούλης καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Βλαχοκερκασιὰ ἄμπροστὰ ἀπὸ ἡμᾶς· τοῦ ἐγράψαμε νὰ ἔλθῃ νὰ κάμουμε ἓνα σώμα, δὲν ἠθέλησε· εἶπε: καλὸ πόστο κρατῶ, κι' ἂν ἔλθουν οἱ Τοῦρκοι ἀπάνω μας, νὰ μᾶς ἐλθῆτε μεντάτι. Ἀνήμερα τὴν λαμπρὴ εἶχανε βάρδια, ὁ Κυριακούλης, τοπικοὺς καὶ τοὺς ἐπρόδωσαν, καὶ ἐβγήκαν 2000 Τοῦρκοι μὲ τὰ χαρχήματα τῆς Αὐγῆς, καὶ τοὺς ἐπλάκωσαν καὶ ἐπολέμισαν ὀλίγην ὥραν καὶ ἐσκότωσαν καμμιὰ δεκαπενταριά ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἐσκότωσαν τὸν περίφημον Ἀντώνιον Νικολόπουλο, τὸν Παναγῆ Βενετζιάνον, καὶ ὁ Κυριακούλης ἀναχώρησε μὲ τὸ λοιπὸ στράτευμα, καὶ πάγει εἰς τὸ Μιστρά· ἀκούοντας ἡμεῖς τὸν πόλεμον, ἐκινήσαμεν εἰς μεντάτι, ἦτον 2 ὥραις μακρὰ, καὶ, ὅσο νὰ πᾶμε ἡμεῖς, δὲν εὗρήκαμε οὔτε Ἕλληνας, οὔτε Τοῦρκους· τὰ σπήτια καυμένα, τοὺς 15 κοφοκέφαλους· ἐγυρίσαμε ὀπίσω εἰς τὴν Μαρμαριά. Ταῖς ἰδιαῖς ἡμέραις ἦλθε τὸ παιδί μου, ὁ μακαρίτης ὁ Πᾶνος μὲ τὸν Γενναῖο, μὲ 30 ἡωμάτους καὶ μ' ἐγύρευαν. Τὸ ὄρδι τὸ ἄλλο ἦτον εἰς τὰ Βέρβενα μὲ τὸν Βρυσηνὴν, Π. Γιατράκο, Ζαφειρόπουλο· ἐρχόμενος ὁ Πᾶνος καὶ ὁ Κανέλος Δελιγιάννης, τὸν ἐστεῖλα νὰ πάγῃ εἰς τὴν Καρύταινα· ὅποιος δὲν ἔρχεται νὰ καίῃ τὸ σπήτι· νὰ κάμουν ὄρδι εἰς τὴν Ἀλονίσθενα καὶ εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Δὲν ἔλειψαν νὰ συναζοῦν ἀπὸ τὰ χωρὰ ὡς 600, καὶ ὅλο ἐστέλνανε νὰ δυναμώνουν τὸν τόπο. — Τὰ Κολιόπουλα μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς, ἦσαν καὶ οἱ Μεταξά-

δαις με κανόνια και επολιορκούσαν του Αάλα· εστείλαμεν διαταγὰς εἰς τὴν Μεσσηνίαν και Μιστρά, και ἐσυνάχθημεν εἰς του Μαρμαρᾶ ἕως 1,200, και ἀπὸ ἐκεῖ νὰ πιάσουμε τὸ Βαλτέτζι ὅπου ἦτον ἀγνάντια ἀπὸ τὰ Βέρβена, ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι και Ἄλονισθενα (Καρυτηνὰ ὄρδια). Σ' τὸ Βαλτέτζι εὐρίσκοντο ὁ Μούρτζινος, Γιατράκος, Κυριακούλης, Ἡλὶξ Μπεϊζαντὲς, Νικηταρᾶς, Ἀναγνωσταρᾶς· ἐγὼ ἤμουν ἐπὶ κεφαλῆς. Σὰν ἐμαζώχθημεν, ἐγὼ ἐστέκομουν με 200, 300 εἰς τὸ χωριὸ νὰ τοὺς δίδω βοήθειαν. Τὰ ταμπούρια ἦτον πλησίον διὰ νὰ δίδῃ τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου βοήθεια· ἦτον ἀρχαῖς και δὲν ἤξευραν νὰ πολεμήσουν. Οἱ Τούρκοι μία τῶν ἡμερῶν (ἔβγα Ἀπριλίου), ἐβγαίνουν εἰς τοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν Πόρταν 10,000. Ἐβγάθημεν ὅτι θὰ πᾶνε εἰς τὰ Βέρβена· ἀντίκρουζε ἡ Πόρτα τοῦ Ἀναπλιοῦ· ἐπῆγα εἰς τὸ Καλογεροβοῦνι διὰ νὰ δώσω σημεῖο ποῦ νὰ τρέξωμε μεντάτι, ἂν πηγαινούν κατὰ τὰ Βέρβена νὰ πάγω μεντάτι, και ὅσοι ἦτον εἰς τὰ ὄρδια, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι και Πιάνα νὰ πιάσουν τὴν θέσι τοῦ Βαλτετζιοῦ· και οἱ Τούρκοι δὲν ἐπῆγαν ἀπὸ τὰ Βέρβена, ἀλλ' ἦλθαν εἰς τὸ Βαλτέτζι· ὅσο ποῦ νὰ γυρίσω ἐπιτάσθηκε ὁ πόλεμος εἰς τὸ Βαλτέτζι. Τὸ τούρκικο μέρος ἐκτυπήθη με τὸν Γιατράκο, Κυριακούλη, Νικηταρᾶ· αὐτοὶ ὑποχώρησαν, ἐτραβιοῦνταν, ἐφυγαν· ἐγὼ ἦλθα ἀπὸ πίσω, — ἐπῆγα και ἐγὼ τὸν τορὸν ἐκείνων. Φθάνωντες μερικοὶ τοῦ Πέτροβα και Σώρι — οἱ Τούρκοι ἀρχίζαν και ἔκαιγαν τὸ Χωριὸ — τοὺς φώναξαν· σταθῆτε γεροί, γιατί θὰ μᾶς πνίζουν· ἐστάθημεν 30, λαθῶνομεν ἓνα μπαϊραχτάκη· ἐτζάκισαν οἱ Τούρκοι· ἐφθασεν ἀπὸ τὰ Βέρβена, Πιάνα και Χρυσοβίτζι μεντάτι, τοὺς γυρίσαμεν, τοὺς κυνηγήσαμεν εἰς τὸν Κάμπον, κάτω ἀ-

πὸ τὴν Βολέτταν μισὴ ὥρα μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολι-
τζᾶ. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἕως δύο χιλιάδες εἰς τὸ
Λεβίδι, δὲν ἐπῆραν εἶδησι. Ἄν ἤθελε ἔλθουν εἰς βο-
ήθειαν, ἤθελε πᾶμε μαζὺ μὲ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν
Τριπολιτζᾶ· ἐγυρίσαμε ὀπίσω, πᾶσα ἕνας εἰς τὸ ὄρδι
του. Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὐρήκαν ἀφορμὴ ὅπως θὰ πᾶ-
με νὰ εὐρωμε στρατιώταις· φεύγει καὶ ὁ Μούρτζινος,
μένω μὲ 20 ἀνθρώπους ἐδικούς μου. Ὅλοι ἐτράβιξαν
εἰς τὸ Λεοντάρι, ἐγὼ μὲ τοὺς 20 ἐκείνους ἐπῆγα καὶ
ἔμασα τοὺς Καρυτινοὺς εἰς δύο, καὶ ἦτον ὅλοι 1,200·
εἰς τὸ ἓνα Ἀρχηγὸς ὁ Κολοιόπουλος, εἰς τὸ ἄλλο ὁ
Ἀνδρέας Παπα-Διαμαντόπουλος. Σὲ 10 ἡμέραις περά-
σοντας, τοὺς ἔγραψα εἰς τὸ Λεοντάρι, ὅτι νὰ ἐλθῆτε
νὰ πιάσουμε τὸ Βαλτέτζι, καὶ τότε ἐκίνησε ὁ Μπεϊ-
ζαντές, οἱ Πετροβέοι καὶ Μεσσήνιοι 1,200, Παπατζώνης·
ἐπῆγα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτζι, τοὺς λέγω: νὰ φτια-
σετε τὰ ταμπύρια κλειστά· εἰς τὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ
ἦτον μία ἐκκλησιά, νὰ γένη ταμπύρι, καθὼς καὶ δύο
καταράχια, ποῦ ἐδιαφέντευαν τὸ χωριό, ὅπου ἂν ἔλθουν
Τούρκοι, νὰ κλεισθῆτε μέσα· μοῦ ἀπεκρίθησαν ἐκείνοι: χανό-
μεθα — ἐσεῖς κλεισθῆτε καὶ ἐγὼ σᾶς ἐρχομαι μεντάτι,
σᾶς πέρνω εἰς τὸν λαιμόμου· ἐκείνη τὴν ἴδια ὥρα, ὅπου
ἡμεῖς ἐφτιάναμε αὐτὸ, ἦλθεν ὁ Κεχαϊᾶς μὲ 4,000 εἰς
τὴν Βοστίτζα ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἔκαψε τὴν Βοστίτζα,
ἐπέρασε εἰς τὰ μαῦρα λιθάρια ἀτουφέριστος, ἔκαψε τὴν
Κόρινθο. Ὁ Φλέσας ἔκαψε τὰ σπήτια τοῦ Κιαμιλ-μπεη·
ἔκαψε τὸ Ἄργος ὁ Κεχαϊᾶς, ἐπέρασε ἀπὸ τὸ Τουρνίκι, ἐμ-
βῆκε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ἔμβαινοντας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,
τοῦ ἱστορίσαν τὸν πόλεμον τὸν πρῶτον τοῦ Βαλτετζιοῦ—
π.ῦ ἐκφυγήσαμεν τοὺς Ῥωμαιοὺς καὶ ἐπαινέματα Τούρκικα·

τοῦ εἶπαν οἱ παλαιοὶ Τούρκοι ἦτον Ρούσσοι, τοὺς κυνηγήσαμεν εἰς τὸν Κάμπο τοῦ Σινάνου, ἐπροσείνησαν— τὸ αὐτὸ σχέδιον ἤθελαν νὰ κάμουν. Ὁ Κεχαϊῆς, καλὰ τερτιπλῆς καὶ πολεμικὸς, κάνει ἓνα σχέδιον καὶ στέλνει τὸν Ῥουμπῆ ἀπὸ τὰ Μπαρδούνια ἐπὶ κεφαλῆς με 5,000 νὰ πάγη στὸ Βαλτέτζι νὰ κυνηγήσῃ τοὺς Ἑλληνας, καὶ στέλνει καὶ 1,500 χωριστὰ διὰ νυκτὸς γιὰ νὰ πιάσουν τὰ ὄπισθεν τοῦ Βαλτετζιοῦ, ποὺ ἂν τζακισθῶν οἱ Ἕλληνες, καθὼς καὶ τὴν πρώτην φορὰν, νὰ τοὺς κτυπήσουν, καὶ ἀπὸς τοῦ πέρνει 2,000 καθβαλαραίους εἰς τὰ ὄπισθεν τοῦ Βαλτετζιοῦ· τὸ ὁμοίως νὰ ἀκολουθήσῃ ὅταν τζακίσουνε οἱ Ἕλληνες, καὶ 1,000 θάνει εἰς τὸ Καλογεροβούνι διὰ νὰ ἀντισταθῶν εἰς τὸ στράτευμα τῶν Βερβενιῶν, ἂν κινήσῃ μεντάτι. Τὸ ἓνα στράτευμα, ὅπου ἤμουν, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι εἶχε 800, καὶ τὸ μὲν στράτευμα τῆς Πιάνας με τὸν Δ. Κολοιόπουλο με 700· τὸν Κανέλο Δελιγιάννη τὸν εἶχαμεν ἔφορον με ἄλλους 4, γιὰτὶ ἔβαλα ἔφορα νὰ οἰκονομοῦν τὰ στρατεύματα. Τὴν αὐγὴν ὅπου ἐκίνησαν οἱ Τούρκοι διὰ τὸ Βαλτέτζι ἢ Βάρδιας ἦτον διὰ νυκτὸς ἀπερασμέναις εἰς ταῖς τοποθεσίαις. Ἐγὼ ἐκοιμούμουν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐγευμάτιζα εἰς τὴν Πιάνα καὶ ἐδείπναγα εἰς τὸ Χρυσοβίτζι καὶ ἐπεριφερόμουν ὅσα τὰ τρία ὄρδια καὶ ἔντεσα ἐκείνη τὴν ἡμέρα νὰ ἦμαι εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Εἰς τὴν ἄνω-Χρέπα, ἄπάνω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, εἶχαμε βάρδιας καὶ ἐδίδαν εἰδησι, πόθεν πᾶνε οἱ Τούρκοι. Ἐκείνην τὴν ἡμέρα μᾶς ἔκαμαν σινιάλο, ὅτι οἱ Τούρκοι πᾶνε εἰς τὸ Βαλτέτζι— μᾶς ἔκαμαν φωτικῆς ὅτι οἱ Τούρκοι πᾶνε εἰς τὸ Βαλτέτζι. Ἐξῆς ἐκίνησα με τοὺς 800 καὶ ἔκαμα διαταγὴν ν' ἀ-

κολουθήσουν κι' οι άλλοι· όσο να ἔλθουν οἱ Τούρκοι εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐφθάσαμεν καὶ ἡμεῖς. Ἄνοιξε ὁ πόλεμος τοῦ Βαλτετζιοῦ· τοὺς ἴδικούς μας τοὺς πολιορκησαν οἱ 5,000· ἀνοίγοντας τὸ τουφέκι ἐφθάσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ταῖς πλάταις τῶν Τουρκῶν, ῥίξαμε μία παταριὰ νὰ ἐμψυχωθῶν οἱ μέσα, καὶ οἱ μέσα ἐχάρηκαν καὶ ἐρρίξαν κ' ἐκείνοι, ἐρρίξαν καὶ οἱ Τούρκοι, ἔγινε κρότος μεγάλος. Οἱ Τούρκοι, ἢ ἐμπροστιναῖς φύλαξες περιμεναν νὰ φύγουν οἱ Ἕλληνες, καρτερῶντας 2 ὥραις καὶ ἀκούοντάς φρικτὸν πόλεμον ὀπίσω, ἐπείκασαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκλείσθησαν καὶ πολεμαῖν ἤρθαν κι' ἐκεῖνοι εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἑλλήνων, ἔπιασαν ἓνα καταράχι δέκα μπαϊράκια καὶ ἐμπόδιζαν τὴν κοινωνίαν μας μὲ τοὺς μέσα. Ἡμεῖς οἱ 800 ἐδυναμώσαμεν τὸν τόπον γὰ νὰ μὴ μᾶς πάρουν τὰ ὀπίσθια οἱ Τούρκοι. Ὁ Κεχαϊᾶς ἐκαρτέρεσε καὶ αὐτὸς, δὲν εἶδε τίποτε, ἦλθε εἰς τὸ Βαλτέτζι μὲ 2 κανόνια· πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες οἱ κλεισμένοι· ἔφθασε καὶ ὁ Κολοιόπουλος, ἐκλείσει τὸν Ῥουμπῆ μὲ τοὺς 5,000 καὶ δὲν εἶχε ἀνταπόκρισι μὲ τοὺς ἄλλους Τούρκους· τοὺς ἔβαλε (ὁ Ῥουμπῆς) τὸ κανόνι, πλὴν δὲν τοὺς ἔκανε ζημίαι· ὁ πόλεμος ἐστάθη σφοδρὸς ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ Τούρκοι ἐπρόσμεναν μὲ τὰ ψυφώματα νὰ ἀδειάσουν τὸ Βαλτέτζι οἱ κλεισμένοι, καὶ ἡμεῖς ἀκαρτερούσαμεν νὰ φύγουν οἱ Τούρκοι. Τὸ βράδυ πέρνω μερικὸς καὶ πάγω εἰς τὸ Καταράχι ὅπου ἦτον ἡ Σημαίικς τῶν Τουρκῶν· ἐπῆγα κοντὰ, τοὺς τουφέκισα, μὲ δίδουν 4 τουφέκια· —οἱ Ἕλληνες ὀπίσω δὲν ἐκατάλαβαν—: ζωντανούς θὰ σᾶς πιάσω, ἐγὼ εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης! —τί εἶσαι σὺ; — ὁ Κολοκοτρώνης· ἀδειασαν τὸν τόπον· τότε ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐδώσαμε φυσέκια, ψωμί, ὅ,τι ἀναγκαῖα

ἦτον εἰς ἐκείνους. Εἰς ταῖς 2 ὥραις τῆς νυκτὸς ἦλθαν 200 ἔδικοί μας καὶ ἔρριξαν μία μπαταρία, ἐνομιζαμε ὅτι εἶναι Τούρκοι καὶ ἦτον Ἕλληνες. Ἐξενουκτίσαμε καὶ τὰ δύο μέρη, ὁ ἓνας πῶς θὰ φύγη ὁ ἄλλος. Ἐξημερώσαμεν εἰς τὸν πόλεμον· βάνω τὸ κιάλι καὶ τηράω, βλέπω τοὺς Τούρκους εἰς ἓνα μέρος, ὁ Ῥουμπῆς ἦτον ἀποκλεισμένος. Τὴν αὐγὴ ὁ Κεχαϊᾶς ἔβαλε τὸ κανόνι εἰς τὸ ταμποῦρι τοῦ Μπεϊζαντέ τοῦ Ἡλίου· τὸ κανόνι προσπέρασε τὸ ταμποῦρι τοῦ Ἡλίου καὶ ἔπερνε τὸ ταμποῦρι τοῦ Ῥουμπῆ. Ἄν τὸ χαμήλωνε θὰ τὸν ἔπερνε.

Ὁ Ῥουμπῆς ἐστενοχωρήθη νὰ γυρίσῃ μὲ γιουρούσι, ἀνάμεσα τῶν δύο ταμπουριῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπέικασα ὅτι θέλει νὰ φύγῃ· τὸν ἐζυγώσαμεν κοντὰ· κάνει γιουρούσι ὁ Ῥουμπῆς — ἀπὸ τὴν τρομάρα τους ἀφίνουν τουφέκια· πέφτουν ἀνάμεσα τῶν δύο, τοῦ σκοτώνουν ὡς 300, ἡμεῖς ἀπὸ πίσω. Ἐπέσαμε ἀπὸ κοντὰ, ἐπετάχτηκαν καὶ οἱ κλεισμένοι Ἕλληνες, τοὺς μάσαμεν μπλαστοί, τοὺς ἠμονομεριάσαμεν, τοὺς ἀκολουθοῦσαμεν· οἱ Ἕλληνες ἔπεσαν εἰς τὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς σκοτωμένους καὶ δὲν ἀκολουθοῦσαν μὲ προθυμία. Ὁ Νικηταρᾶς ἔντεσε νὰ ἦναι εἰς τὰ Βέρβονα, μὲ 800 ἔρχεται, δὲν ἔφθασε εἰς ὦρα, τοὺς ἐκυνηγῆσαμεν ἕως ποῦ τοὺς ἐβγάλαμε εἰς τὸν Κάμπον. Ἐκεῖνος ὁ πόλεμος ἐστάθη ἡ εὐτυχία τῆς Πατρίδος, ἂν ἐχαλιώμεθα ἐκινδυνεύαμε νὰ κάμωμε ὀρδί πλέον.

Ὁ Μπεϊζαντές εἰς τὸ καταράχι, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιὰ ἀνθρώπων τοῦ Μπεϊζαντέ — ὁ Μητροπέτροβας εἰς τὸ ἄλλο καταράχι, ἄλλο ταμποῦρι εἶχαν οἱ Λεονταρίτες. Ὁ Κολιόπουλος εἶχεν ἀποκλεισμένον τὸν Ῥουμπῆ. — Ὅλοι ὁμοῦ ἐκυνηγῆσαμεν τὸν ἐχθρόν.

Δώδεκα δεκατρεῖς Μαίρι ἦτον.

23 ὧραις ἐβάσταξε ὁ πόλεμος.

Ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἦτον Παρασκευὴ καὶ ἐβάλα λόγον, ὅτι πρέπει νὰ νηστεύσωμεν ὅλοι διὰ δοξολογίαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ δοξάζεται αἰώνας αἰώνων ἕως οὗ στέκει τὸ ἔθνος, διατι ἦτον ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος.

Ὁ Κεφάλας καὶ ὁ Παπατζώνης ἦσαν εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτετζιοῦ μετὰ τὴν νίκην τοῦ Βαλτετζιοῦ οἱ Καρυτινοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς θέσεις των Χρυσοβίτζι καὶ Πιάνα, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐστάθηκαν εἰς τὸ Βαλτέτζι. Περᾶσοντας 10 ἡμέραις ἡ Μπουμπολίνα, ὁ Ἰζόκρης καὶ ὁ Σταΐκος μ' ἔγραψαν νὰ τοὺς στείλω βοήθεια καὶ ἔβην Ἀρχηγὸν, καὶ τοὺς ἔστειλα τὸν Νικήτα μὲ 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τοῦ Χρυσοβίτζιοῦ, 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τοῦ Βολτατζιοῦ καὶ 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τῶν Βερβένων, καὶ ἔτζι ἐπῆγε εἰς τὰ Δολιανὰ, διὰ νὰ πάρῃ καὶ τοὺς 50 ἀπὸ τὰ Βέρβενα· ἐκοιμήθηκε τὸ βράδυ ἐκεῖ (Κωνσταντῆς Ἀλεξανδρόπουλος ἦτον Ἀρχηγὸς τῶν 50 Στεμνιτζιώτης). Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμαν Συνέλευσι εἰς τὴν Τριπολιτζά. Οἱ Μιστριώτες καὶ Μπαρδουνιώτες ἐπρόβηλαν: ὡσὰν δὲν ἔκαμαν τίποτε εἰς τὸ Βαλτέτζι νὰ πᾶνε νὰ χαλάσουν τὸ ὄρδι ὅπου εἶναι εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ ἀπεκεῖ νὰ τραβίξουν διὰ τὸν Μιστρά· ἔτζι ἐδέχθηκαν οἱ Τοῦρκοι τὴν γνώμην αὐτὴν, καὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ Δολιανὰ, διὰ νὰ περάσουν νὰ βαρέσουν τὸ ὄρδι τὸ ἐδικόν μας εἰς τὰ Βέρβενα. Ὁ Νικήτας μὲν εἶπε εὔγει ἓνα κάρτο μακριὰ ἀπὸ τὰ Δολιανὰ, καὶ τοῦ εἶπαν: Τοῦρκοι ἔρχονται· καὶ αὐτὸς γυρίζει ὀπίσω καὶ πιάνει τὸ χωριὸν, καὶ τὸν ἐκλείσαν μέσα οἱ Τοῦρκοι· ἄλλοι ἐκλείσαν τὸν Νικήτα καὶ ἄλλοι ἐστράτευσαν διὰ τὰ Βέρβενα· τῶν Βερβένων

τὸ ὄρδι τοὺς ἐκαρτέρευσε, καὶ μὲ πρώτη φωτιά ἐσκό-
 τωσαν ἓνα μπαίραχτάρη, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐφοβήθησαν
 καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τὸ ὄρδι τῶν Βερβένων τοὺς
 ἐπῆρε ἀπὸ κοντά· ἀφοῦ ἐζύγωσαν κοντά εἰς τὰ Δολια-
 νὰ ἐτζάκισαν καὶ οἱ Τοῦρκοι ὁποῦ ἠπολιορκοῦσαν τὸν
 Νικήτα, καὶ ἔτζι ἐβγήκε κ' ὁ Νικήτας μὲ τοὺς ἀνθρώ-
 πους του, καὶ τοὺς ἐκατέβασαν ἕως εἰς τὸν Κάμπον
 κωνηγῶντας· ἐπῆραν 2 κανόνια, 70 σκοτωμένοι, καὶ ἔτζι
 ἐμοῦδισαν οἱ Τοῦρκοι καὶ δὲν ἐβγήκαν ἄλλη φορὰ διὰ ἐκ-
 στρατεῖαν (Μάιος). Ὁ Νικήτας ἐτράβιζε εἰς τὸ Ἄργος, ἐχά-
 λαε τὰ Τζαμιά, τοὺς Μιναρέδες, καὶ μᾶς ἔστειλε μολύβι
 γιατί εἶχαμε ἔλλειψι ἀπὸ μολύβι καὶ χαρτί, καὶ ἐπή-
 ραμε τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Δημιτζάνας καὶ ἄλλων Μονα-
 στηρίων καὶ ἐδέναμε φουσεκία· μπαροῦτι εἶχαμε, ἔκκμε
 ἢ Δημιτζάνα. Τοῦ μπαροῦτιοῦ τὴν ὑπόθεσι τὴν εἶχαν πάρε
 ἀπάνου τους τὰ ἀδέλφια Σππλιτοῦποιοι, καὶ διὰ νὰ δου-
 λεύσουν τὴν μπαροῦτι δὲν ἐπέρναμε πολλοὺς Δημιτζανίτες
 εἰς τὸ στρατόπεδο, τοὺς ἀφίναμε διὰ αὐτὴν τὴν δουλεύειν.
 Σὰν ἀκουσαν ὁποῦ ἐκάμαγαμε προόδους οἱ Σπετζιώτες
 καὶ οἱ Ὑδραῖοι μᾶς ἔστειλαν καὶ πολεμοφόδια καὶ
 πετζιά· γιὰ τζαρούχια· μοῦ τὰ ἔστειλαν ἐμένα καὶ ἐγὼ
 ἔδιδα ὅπου ἦτον ἀνάγκη. Ἐγὼ ἐσκηώθηκα μίξ νύκτα
 μὲ τοὺς Καρυτινοὺς, μετὰ τὸν πόλεμον τῶν Δολιανῶν,
 καὶ ἐπίασα τὰ Τρίκορφα Ἰψηλά, καὶ τοὺς Τζεπχανέδες
 τοὺς εἶχαμε εἰς τὴν Ζαράγοβα ὁποῦ ἦτον ἓνας δυ-
 νατὸς Πύργος, καὶ ταῖς ζωτροφίαις καὶ λοιπά. Εἰς
 τὴν κορυφὴν τῶν Τρικόρφων ἔφκιασα ταμπούρια, καὶ
 ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὁποῦ ἐζυγώσαμε τόσο κοντὰ εἰς
 τὴν Τριπολιτζά, μισὴ ὥρα ἦτον μακριὰ· τοὺς ἠφιλο-
 τιμοῦσα νὰ κατέδουν ὀμπρός, καὶ τοὺς ἀνάφερα τὸ πα-

ράδιγμα τοῦ Φιδιού. Βλέποντας οἱ Τούρκοι τὴν αὐγὴν δι-
 κάμαμε ταμπούρια κοντὰ τους, ἀγάντια εἰς τὴν Τριπολι-
 τζᾶ, ἐβγήκαν καὶ πολεμήσαμεν ἕως 2,000, καὶ ἡμεῖς τοὺς
 ἀντικρούσαμεν καὶ τοὺς ἐκυνηγήσαμεν, καὶ ἔτζι ἀκολού-
 θησε πέντε, ἕξη ἡμέρας νὰ ἔχωμε πόλεμον κάθε ἡ-
 μέρα. Ἡμεῖς 1800 εἴμεθα. ὁ τόπος μᾶς ἔβοηθῆσε
 πολὺ, καὶ οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν νὰ πέρνουν θάβρος,
 γιὰτὶ ἐκυνηγήσαμεν τοὺς Τούρκους καὶ εἰς τὸ Βαλτέ-
 τζι, καὶ εἰς τὰ Δολιανὰ, καὶ εἰς διαφόρους ἀκρο-
 βολισμούς. Ὅταν ὁ πόλεμος ἐβάσταε πολὺ μᾶς ἤρ-
 χετο μεντάτι ἀπὸ τὸ Βαλτέτζι. Εἶχα ἐκτελεστικὴ δύ-
 ναμι εἰς τὴν ἐπαρχία, καὶ ὅποιος ἔφευγε ἀπὸ τὸ
 στρατόπεδο τὸν ἔπιαναν, τὸν ἔδεναν καὶ τὸν ἔστελναν
 ὀπίσω, τοῦ ἔκαιγαν τὸ σπῆτι. Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης
 ἐφρόντιζε διὰ ταῖς ζωτροφίας καὶ ἐγὼ διὰ τὸν πόλεμον.
 Τόσον ἐνθουσιασμὸν ἄρχισαν νὰ ἔχουν οἱ Ἕλληνες ὁ-
 ποῦ μόνον τῶν ἄλλων, ἐζύμωναν ἔψαιναν τὸ ψωμί, καὶ
 τὰ ἔφερναν μὲ τὰ ζῶα τῶν εἰς τὸ στρατόπεδο. Εἶ-
 χουμε φούρνον ἐθνικὸν εἰς τὴν Πιάνα Αλονίσθυνα, Βτίνα,
 Μαγούλιανα, Δημιτζάνα, Στερνίτζα. Πρόβατα μᾶς ἔφερ-
 ναν, πότε ἀπὸ τὰ 20, πότε ἀπὸ τὰ 30, ἀπὸ τὰ 40
 ἀπὸ τὰ 50 τὸ ἕνα, καὶ τὰ ἔδιδαν μὲ εὐχαριστίας τους.
 Ὁ Κυριάκος Τζώλης ἐγάρτισεν 120 τραγιά εἰς τὸ στρα-
 τόπεδο ἀπὸ τὴν Ζαράχωθα. Εἶχαμε κόλια στελεμένα
 καὶ τὰ ἐμάζωναν. Ἀπὸ ἡμᾶς ἐπῆραν παράδειγμα καὶ
 τὰ ἄλλα στρατόπεδα καὶ ἔκαμναν τὸ ἴδιο. Μετὰ 10
 ἡμέραις ἔκαμα μία διαταγὴ καὶ ἐπαρακινούσα τοῦ Βαλ-
 τετζιοῦ τὰ στρατεύματα νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Τρίκορρα,
 καθὼς καὶ τὸ ἔκαμναν. Ἦλθαν καὶ ἔρκιασαν ταμπούρια ἀπο-
 πάνω ἀπὸ τὸν ἀπάνου μύλο τῆς Τριπολιτζᾶς. Ὁ Ἄ-

ναγνωσταράς, ὁ Ἡλίας, οἱ Μεσσήνιοι ἄλλοι, οἱ Λεοντα-
ρίταις, οἱ Σαμπαζιώταις ἕως 1,500· τότε ἐπαρακινήσαμε
τοὺς Γζάκοντας καὶ Ἀγιοπετρίταις ὅπου ἦταν εἰς τὰ Βέρβε-
να καὶ ἔπιασαν τὴν θέσιν τὸ στενὸν, ἐκεῖ ἔφκιασαν γράνες
καὶ ταμπούρια, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ζαφυρόπουλος. Ἐβγαίναν οἱ
Τούρκοι καὶ ἐκάμναν ἀεροβολισμούς· ὁ Γιατράκος ἦλθε μὲ
τοὺς Μισθριώτας. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἕως 1,200 εἰς τὸ
Λεβίδι, καὶ τοὺς ἔγραψα καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Πάνω-Χρέπα,
ἦτον ἐκεῖ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, Ἀνδρέας Ζαΐμης, Πετιμε-
ζαῖοι, Σολιώτης, Λεχουρίτης καὶ λοιποὶ Καπεταναῖοι
τῶν Καλαβρυτινῶν. Εἰς τὴν Πάτραν διέλυσαν τὴν
πολιορκίαν διατὶ τοὺς ἐχάλασαν ἕνα δὺς φοραῖς οἱ
Τούρκοι. Εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐκάμναμεν ἡμεῖς αὐτὰ,
ἔγραψαν οἱ Λαλαῖοι τοῦ Γουσοῦχπασια διὰ νὰ τοὺς
ὑπάγῃ μεντάτι· ἐπῆγε λοιπὸν ἐκεῖ· ἐπολέμησαν πολλοὶ
εἰς τοῦ Ἀλάλα, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πολέμους ἐχάθη
ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κολοιόπουλου, ἐλαβῶθη ὁ Μεταξῆς ὁ
Ἀνδρέας. Οἱ Λαλαῖοι ἐσηκώθησαν μὲ ταῖς φαρμелиαῖς
των καὶ ἐπῆγαν ἀνέγγιαγοὶ εἰς τὴν Πάτρα. Ἄδειασε
τὸ Μεσόγειο τῆς Πελοποννήσου· τότε ἡ Πάτρα ἐδυνά-
μωσε, καὶ τὰ Καλαβρυτινὰ στρατεύματα ἔφυγαν ἀπὸ
ἐκεῖ, καὶ ἦλθαν εἰς βοήθειάν μας εἰς τὴν Πάνω-Χρέπα·
ἐπῆγα εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἔπαρακίνησα νὰ φκιάσουν ταμ-
πούρια εἰς τὸ Περθῶρι, διὰ νὰ σφίξωμεν στενὰ τὴν
Τριπολιτζᾶ. Αὐτοὶ μοῦ ἔδωκαν ἕνα ψεύτικο γράμμα,
ὅτι τάχα ἦλθαν πολλοὶ Τούρκοι εἰς τὰ μαῦρα λιθάρια,
καὶ ἔτξι ἀνεχώρησαν, καὶ ἐπῆγαν ἕξ ἡμέρας μακριὰ
ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τοῦ
Γκόζη, καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης εἰς τὸ Μπακράτι. Οἱ
Τούρκοι εἶχαν στενοχωρηθῆ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

κίαν τῆς Μονοβασίας. Εἰς τὰ Βέρβενα ἦσαν συναγμένοι ἕως 5,000 στρατιῶτες, αὐτοὶ ἐπῆσαν ὄλοι τὰ ἄρματα διὰ νὰ σκοτώσουν ὄλους τοὺς ἄρχοντας· ἦλθαν καὶ μᾶς 'πολιόρκισαν εἰς τὸ Κονάκι τοῦ Πητρόμπεη, ὅπου εἰμεθα ὄλοι συναγμένοι· ἤκουσα τὸν θόρυβον καὶ ἠθέλησα νὰ ἔβγω ἔξω, ὁ Κανέλος Δελιγιάννης μ' ἐμπόδιζε, τοὺς εἶπα: ἀφήσετε νὰ ἔβγω μήπως γένη ἀρχὴ καὶ πέσει κανένα τουφέκι καὶ τότε μᾶς σκοτώσουν ὄλους· ἐγὼ στρατιώτης δὲν εἶχα τότες, ἐβγήκα ἔξω καὶ ὠμίλησα: Ὁ Ἕλληνας, τί θέλετε; ἐλάτε ἐδῶ· καὶ εὐθὺς ἔτρεξαν καὶ μὲ 'σῆκωσαν εἰς τὸν ἀέρα, Μοῦ λέγουν: ὅτι θέλομε νὰ σκοτώσωμε τοὺς ἄρχοντας, διότι μᾶς ἐδίωξαν τὸν Ὑψηλάντη· ἐγὼ τοὺς εἶπα: ἐλάτε νὰ σᾶς εἰπῶ πρῶτον καὶ ἐγὼ, ἔπειτα εἶμαι συμβοηθὸς σας νὰ τοὺς σκοτώσετε· τοὺς ἐτράβιξα τίρο τουφέκι, εἰς μία θρύσι ὄλους, καὶ ἀνέβηκα ἐπάνω εἰς μία πέτρα γιὰ νὰ ἀκοῦν ὄλοι, καὶ τοὺς εἶπα: διατί θέλομε τὸν χαῦμό μας μονάχοιμας; ἡμεῖς ἐσηκώσαμε τὰ ἄρματα διὰ τοὺς Τούρκους καὶ ἐτζι ἀκουσθήκαμεν εἰς τὴν Ἑυρώπη, ὅτι 'σηκωθήκαμεν οἱ Ἕλληνας διὰ τοὺς Τυρῆνους, καὶ στέκεται ὄλη ἡ Ἑυρώπη νὰ ἰδῆ τί πράγμα εἶναι τοῦτο. Οἱ Τούρκοι ὄλοι εἶναι ἀκόμη ἀπείραγοι εἰς τὰ Κάστρα καὶ εἰς ταῖς χώραις, καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ βουνὰ, καὶ ἂν σκοτώσωμεν τοὺς προεστούς; θὰ εἰποῦν οἱ Βασιλεῖς, ὅτι τοῦτοι δὲν ἐσηκώθησαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ σκοτωθοῦν συνατοίτους, καὶ εἶναι κακοὶ ἀνθρώποι, Καρβονάροι, καὶ τότε εἰμποροῦν οἱ Βασιλεῖς νὰ βοηθήσουν τὸν Τούρκο καὶ νὰ λάβωμε ζυγὸν βαρύτερον ἀπὸ ἐκεῖνον ὅπου εἶχαμε· γράφομε καὶ ἔρχεται ὀπίσω ὁ Ὑψηλάντης καὶ μὴν ἐπῆρε ὁ νοῦς σας ἀέρα. Τότε

τοὺς ἡούχασα. Οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ Μαυρομιχάλης ἐστείλαν τὸν Ἀναγνωσταρᾶ καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω τὸν Ὑψηλάντη, καὶ ἐπῆγε πᾶσα ἕνας εἰς τὴν θέσι του. Τότε ἐπροσκύνησε ἡ Μονοβασιά εἰς τὸν Κατακουζινό· ἐπολιορκούσαν ἐκεῖ οἱ Μανιάται καὶ οἱ Τζάκωνοι διὰ Ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης Σπετζιώτικα Καράβια. Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπαραδόθηκε καὶ τὸ Νιόκαστρο, ἐπολιορκούσαν Μανιάτες, Ἀρκαδινοὶ καὶ Μεσσήνιοι διὰ Ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης Σπετζιώτικα Καράβια. Ὅταν ἐπήγαμε εἰς τὰ Τρίκορφα, εἶπαμε τοῦ Πετρόμπεη, νὰ στείλῃ εἰς τὴν Μάνη νὰ φέρῃ βοήθεια, καὶ μᾶς ἀπεκρίθηκε: ὅτι οἱ Μανιάτες δὲν ἐβγαίνουν ἂν δὲν πληρωθοῦν· τότε ἦλθαν 500 Μανιάτες καὶ τοὺς ἐπλέρωσαν ὄλαι αἱ Ἐπαρχίαι ὅπου ἐπολιορκούσαν τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἡ Καρύταινα ξεχωριστὰ ἐπλήρωσε 300 Μανιάτες τοῦ Μούρτζινου. Ἐφέραμεν ἕνα κανόνι ἀπὸ τὸν Μιστρᾶ καὶ ἐκανονιζάραμε τὴν Τριπολιτζᾶ ἀπὸ μακρῶς. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ἐκάθοντο οἱ Ἀρχόντες μας εἰς τὴν Ζαράκωβα, δὲν ἐνθυμούμαι τῶρα: τί τοὺς ἐζήτησε ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ Ἀρχοντες δὲν τὸν ἐδέχθησαν· τὸ στρατεύμα ὅταν τὸ ἤκουσε αὐτὸ, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ζαράκωβα νὰ τοὺς σκοτώσῃ· μοῦ ἔκαμε μία ἀναφορά καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι: οἱ Ἀρχοντες δὲν θέλουν νὰ ὑπογράψουν ἐκεῖνο ὅπου ζητῇ ὁ Ὑψηλάντης, καὶ μοῦ ζήτησαν τὴν γνώμη μου διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν· καὶ ἐγὼ τοὺς ἀπεκρίθηκα: μείνετε ἤσυχοι καὶ ἐγὼ τελειῶν καὶ τούτην τὴν δουλειά· ἐσηκώθηκα λοιπὸν τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζαράκωβα, ἤβρηκα τοὺς Ἀρχοντας, τοὺς εἶπα: τί κάνετε; κάμετε ὅ,τι κάμετε, ὑπογράψατε ὅ,τι σᾶς ζητεῖ ὁ Ὑψηλάντης διὰ νὰ τε-

λειώση και αὐτός ὁ βρασμός· και ἔτζι ἐτελείωσε και αὐτό. Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἀγίου Ἡλία, ταῖς 20 Ἰουλίου οἱ Τοῦρκοι ἤλθαν εἰς ἡμᾶς και ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ἀγιοπετρίτας και Τζακάνους· ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα ἦτον δυσχυγισμένη διὰ ἡμᾶς, ἐσκοιώθησαν 15 Ἀγιοπετρίτες και 10 Μισοριώτες· καθημερινῶς εἶχαμε πόλεμο ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἕως εἰς τὸ βράδυ, και τὸ βράδυ τοὺς ἐμβάζαμεν μέσα· ἐσιμόσαμεν τόσο κοντά, ὅπου ἐφέραμεν κοσμηῖτες διὰ νὰ φτιάσουν λαγοῦμι εἰς τὴν μεγάλη τάπια τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἀρχισαν ἡ ζωοτροφίαις νὰ ὀλιγοστεύουν· τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἔδιωχναν ταῖς Ἑλληνικαῖς φαμηλιαῖς ἀπὸ μέσα διὰ νὰ μὴν τρώγουν τὸν ζαερέ, και ἔτζι εἶχαμεν κάθε ἡμέραν εἰδῆσαι, τί ἔκαμναν και δὲν ἔκαμναν μέσα οἱ Τοῦρκοι· τοὺς ἐφέρονταν εἰς τὸ ὄρδι μου και τοὺς ἐξέταζα. Νερὸ τοὺς ἔλειψε, ἐρρίψακε φλόμο εἰς τὰ τριγυρινὰ νερά· οἱ Ἕλληνες ἐπῆγαιναν ἕως εἰς τὰ τεῖχη τῆς Τριπολιτζᾶς. Μία ἡμέρα ἔμαθα ἀπὸ ἕναν Ἕλληνα, ὅτι ὁ Κιαμιλίμπεης ἐτοιμάζεται μὲ μιὰ τριακοσαριά ἢ πεντακοσαριά διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Κόρινθο και ἔμελλε ν' ἀπεράσῃ ἀπὸ τὸ Μήτικα. Ἐγὼ σὰν τὸ ἄκουσα αὐτό (μύλον ὅτι ἦτον ψεῦμα), ἐγνοιόσθηκα και ἐπῆρα 10 Καβαλαραίους και ἐπῆγα εἰς τὸ Μήτικα διὰ νὰ ἰδῶ τὸ στράτευμα, και ἀντὶ 200 Τριπολιτζόταις ὅπου εἶχα διατάξει νὰ μένουν ἐκεῖ δὲν εὔρηκα παρά 30· τοὺς ὠμίλησα μὲ τὰ χαράματα και ἤλθαν· τοὺς ἐμάλωσα διατὶ ἦτον τόσοσὸν ὀλίγοι, και αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι δὲν ἦτον ἄλλοι φερμένοι και ἦτον 20 ἡμέραις ὅπου ἐφύλαγαν ἐκεῖ. Ὁ Νταγρές μὲ 200 ἀνθρώπους ἦτον εἰς τὰ Τζιπιανὰ και εἰς ταῖς ῥάχαις· τότε τοὺς ἐρρίξαν μερικὰ τουφέκια· ἐκατέβησαν και αὐτοί.

καὶ τοὺς ἐπῆρα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Χωρίον Λουκᾶ· ἔπειτα ἐπῆρα τοὺς 200 τοῦ Νταγρέ καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ Μήτικα ἀντίκρυ εἰς τὴν Καπνίστρα καὶ ἐφκίασαν ταμπούρια· κυττάζω τὴν γῆν, καὶ ἦτον εὐκολο νὰ σκαφθῆ ἀπὸ τοῦ Μήτικα ἕως εἰς τὴν πέρα μεριά τῆς Καπνίστρας, ὅπου ἄφηκα τοὺς στρατιώτας τοῦ Νταγρέ· ἦτον μακριὰ ἓνα μίλι, καὶ τὸ μισὸ ἦτον γράνες ἀμπελιῶν· τοὺς λέγω: νὰ φτιάσωμε μία γράνα ἐδῶ· τότε ἔγραψα μία διαταγὴ εἰς τὰ Τριπολιτζότικα χωριά: νὰ μαζωχθοῦν 70 ὡς 200 καὶ νὰ σκάψουν μία γράνα (χαντάκι), καὶ νὰ ρίχνουν τὸ χῶμα κατὰ τὴν Τριπολιτζά, ἐπειδὴ δὲν ἤλπιζα ὅτι θὰ περάσουν τὴν ἄλλη μεριά τῆς γράνας· καὶ εἰς 3 ἡμέρας τὴν ἐφκίασαν, τὴν ἐπῆγα ἕως τὰ ταμπούρια καὶ τὴν ἄφησαν 700 βήματα ἕως τὴν ρίζα τοῦ βουνοῦ, ὅπου εἶχαν τὰ ταμπούρια· τὸ ἄφημα αὐτὸ ἔγινε πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κεχαϊᾶς εἰς τρεῖς τέσσαρες ἡμέρας μὲ 6,000 στρατεύματα ἐβγήκε καὶ ἐπῆγε κατὰ τὰ Δολιανὰ καὶ γυρίζει ἔπειτα καὶ πλακώνει τὸν Νταγρέ, καὶ τὸ χαλᾶν αὐτὸ τὸ ὄρδι· τοῦ ἐσκότωσαν 27 καὶ 20 λαβωμένους. Οἱ Τούρκοι δὲν εἶδαν τὴν γράνα, διὰ τὴν ἦτον νύκτα, μόνον εἶδαν τὴν ἄκρην καὶ εἶπαν: οἱ Γκιαούριδες σύνορα κάμνουν, μοιράζουσι τὴν γῆν. Ὁ Νταγρὸς ἐκλείσθη εἰς μία Σπηλιά μὲ 4. Ἐυθύς σὰν ἤκουσα τὰ τουφέκια, ἐκατάλαβα ὅτι ἐκτύπησαν τὸν Νταγρέ καὶ ἐλίγησα· εἰδοποίησα ὅλα τὰ ὄρδια τὰ Καρυτινὰ νὰ τραβοῦν κοντά μου, καὶ ἐγὼ ἐβγήκα μὲ τὸν Αἰδουάντε μου Φωτάκο, εἰς τὸ Χωματοβοῦνι, κερσι (ἀντίκρυ) εἰς τὸ Μήτικα, καὶ μὴ τρακοσχηρὰ, οἱ ὀγλιγορώτεροι, τοὺς ἔστειλα νὰ πιᾶσουν τὴν γράνα καὶ νὰ πᾶνε εἰς βοήθεια τοῦ Νταγρέ.

ἐπέρασαν αὐτοὶ ἀπὸ κοντᾶ, ἦλθον ἄλλοι 200. τοὺς ἔπτε-
 λα καὶ αὐτοὺς, καὶ ἦλθον Καρυτινοὶ 1,000. Οἱ Τούρ-
 κοι ὅπου εἶχαν μείνει εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐβγήκων κί'
 ἐπολεμοῦσαν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐλ-
 θουν εἰς βοήθειαν. Οἱ στρατιῶτες ὅπου εἶχα στείλει
 ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους ἀποπάνω, καὶ τοὺς ἐτζάκισαν,
 καὶ ἐγλύτωσαν τὸν Νταγρέ· τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ
 Τουρκικοῦ στρατεύματος, εὕρισκετο εἰς τοῦ Λουκᾶ τὸ
 χωριῶ, καὶ ἐφόρτωναν 600 φορτώματα ζωοτροφίας. Ὁ
 Κεχαϊῆς ἔστειλε 300 καθαλαραίους διὰ νὰ περάσουν τὴν
 γράνα· τοὺς ἐθάρασαν οἱ ἐδικοίμας, καὶ ἔπειτα τοὺς ἄ-
 νοιξαν οἱ ἐδικοίμας καὶ ἐπέρασαν οἱ 300 Τούρκοι, ἐ-
 σκότωσαν 5, λαθωμένοι 10, 15 ἄλογα. Ἐγὼ ἐδυνάμωσα
 τοὺς Ἕλληνας. Τότε ξεκινᾷ ὁ Κεχαϊῆς 1,000. Οἱ Ἕλ-
 ληνες ἐδικομοιόσθησαν πλάτη με πλάτη, καὶ ἡμεῖς
 ἐκτυπούσαμε τοὺς Τούρκους ὅπου ἦτον ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος
 καὶ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος· τοὺς ἐκτύπησαν
 τοὺς 1,000· ἐσκότωσαν μιὰ πενηνταριά ἀπ' αὐτοὺς,
 καὶ πολλοὶ λαθωμένοι, καὶ πολλὰ ἄλογα· ἔπειτα ἦλθε
 καὶ τὸ μεγάλο σῶμα τῶν Τουρκῶν με τὰ φορτώματα
 ἕως 600 μουλάρικα καὶ ἄλογα με τοὺς πεζοὺς καὶ καθα-
 λαρᾶιους· τὰ φορτώματα τὰ εἶχαν εἰς τὴν ἄκρη. Οἱ
 Ἕλληνες ὅπου εἶχα στείλει εἰς βοήθειαν τοῦ Νταγρέ,
 τοὺς ἔφεραν πολεμῶντας ἀποπίσω κατὰκαμπτὰ. Κάμνει
 γιουρούσι καὶ ἡ περασμένη καθαλαριά καὶ ἡ ἀπεραστὴ
 σκοτώνουν 80 καθαλαραίους, καὶ ὅλα τὰ φορτώματα
 μένουσιν εἰς τὴν ἐξουσία τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες
 ἐδόθησαν εἰς τὰ λάφυρα, καὶ ἐγλύτωσαν οἱ Τούρκοι,
 διότι δὲν τοὺς ἐπῆραν κυνηγῶντας. Ἐπάσχισα με τὸ
 σπαθί, με ταῖς κολακείαις διὰ νὰ τοὺς κινήσω, πλὴν

δὲν ἄκουαν, καὶ εἶζι ἐγλύτωσαν οἱ Τοῦρκοι. Εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον Τοῦρκοι ἦσαν 6,000, οἱ περισσότεροὶ καβαλαραῖοι, Ἕλληνες ἦσαν 1,000 ὄλοι Καρυτινοί· ἐλαβῶθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κεχαϊάμπεν, Ἕλληνες 2 μόνον ἐσκοτώθησαν καὶ 2, 3 λαβωμένοι· οἱ Τοῦρκοι 120 σκοτωμένοι καὶ χωριστὰ οἱ λαβωμένοι. Οἱ Τοῦρκοι πλέον δὲν ἐβῆγκαν ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Τριπολιτζᾶς, ἦτον ἡ ὕστερή τους φορὰ· ἐπολεμοῦσαν ἀπὸ τὰ τείχη, ἀπελπίστησαν δια νὰ εὔρουν πλέον ζωοτροφίας· εἰς τὰς 10, 15 Αὐγούστου ἔγεινε αὐτὸς ὁ πόλεμος, ἕνας μῆνας, πρὶν νὰ παρθῇ ἡ Τριπολιτζᾶ.

Ἐπῆγα μίᾳ νυκτιᾷ καὶ ἔπιασα τοῦ Μαντζαγραῦ· Ἐκάμαμε χαντάκια καὶ ἔκαμα καὶ ἦλθε ὁ Δημητράκης Δελιγιάννης μὲ τὸ σῶμά του καὶ ἔπιασε αὐτὸ τὸ χωριὸ 10 λεπτὰ μακρῶν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Τὰ τούρκικα ἄλογα ἄρχιζαν νὰ ἀποσταίνου, διότι δὲν εἶχον πλέον νὰ φάγουν· ἔστειλα τὸν Γεωναῖον καὶ ἐμάζωξε Τζακωνῖτες καὶ Ἀγιοπετρίτες καὶ τοὺς ἔσμιξε μὲ τὸν Παναγιώτη Ζαφυρόπουλο καὶ Γεωργάκη Τζάκωνα κ' ἔπιασαν τὴν Βουλιμῆν, δὲν φθάνει τὸ κανόνι ἐκεῖ, παρομοίως ἔστειλα τὸν Κεφαλᾶ μὲ Μεσσηνίους κατὰ τὸν Ἅγιον Σώστη καὶ ἔταμπουρώθη, καὶ εἶζι δὲν τοὺς ἀφίναμε μὲ τελειότητα νὰ σπαράξουν πλέον. Οἱ Ἀρβανῖτες ἄρχισαν νὰ ἔχουν ὀμιλίας μὲ ἡμᾶς· αὐτοὶ ἦτον 3,000 καὶ ἐκείνη ἦτον ἡ δύναμις τῆς Τούρκικης φρουρᾶς, μὲ ἐπρόβαλαν νὰ τοὺς ἀφῆσω ν' ἀπεράσουν καὶ τοὺς ὑπεσχέθηκα, τοὺς μὲν Τούρκους ἐντοπίους· νὰ τοὺς ἀφῆσω με χωρὶς τὰ ἄρματά τους καὶ τοὺς Ἀρβανίτας μὲ τὰ ἄρματά τους. Ὀμίλησα μὲ τοὺς Ἀρχοντας, μὲ τὸν Μαυ-

ρομιχάλη πρώτα και έπειτα έδωσα λόγον τιμής εις τούς 'Αρβανίταις δια να αναχωρήσουν.

Κατά τον 'Ιούνιον Μήνα όταν πολιορκούσαμε την Τριπολιτζά έσήκωσα από τα Ντερβένια τον Μπακρίτην Πάνν. 'Ο Πάνος, ο 'Υψηλάντης, ο Γενναϊός, ο 'Αποστόλης ήτον εις τα Βασιλικά, 'Επαρχία τής Κορίνθου, διότι τούς είπαν ότι ήλθαν Τούρκοι.

Το στρατεύμα, 700, με τον 'Υψηλάντην από την 'Αγία Είρήνη αγάντευαν τον στόλο που καιγει το Γαλαξίδι. 'Όταν πολιορκούσαμε στενά την Τριπολιτζά, έβγαϊναν έξω οι πολιορκημένοι, 'ς τον πόλεμον τούς 'πιάναμε, μεταξυ αυτών έπίαση ο Χαντζή Χρήστος, ο Κότζος· οι Βούλγαροι ήτον σεΐζιδες· ως 200 έπίασαμεν, ήτον χριστιανοί.

'Εν ταυτώ άρχισαν οι 'Αρβανίταις να πραγματεύονται— ήτον ένας γραμματικός με τούς 'Αρβανίταις, γραμματικός του Βελήμπεη και 'Αλμάσμπεη· Αύτος έκαμνε τον μεσίτη με τούς 'Αρβανίταις να τούς 'εγάλωμεν· οι έπίλοιποι Τούρκοι μανθάνοντας το τραττάτο, ήθέλησαν να πάρουν μέρος και αυτοί· έβγαϊναν εις ένα μέρος, επήγαϊνε ο Πετρόμπεης, ο 'Αναγνώστης Ντελιγιάννης, Κρεβατάς και άλλοι, και τούς έλέγαμε, να αφήσουν τ' άρματα, και να τούς 'μβαρκάρωμε όπου θέλουν· εκείνοι έλεγαν όχι, με τ' άρματά μας στέλνουμε, 'ς τούς 'Αρβανίταις, δια να έμπιστευθοϋν να έβγουν, τον Κολιόπουλο ως ενέχυρον. Βλέποντες οι 'Ελληνες ότι θα πέσει ή Τριπολιτζά, έμαζώχθηκαν 20,000 (22 Σεπτεμβρίου)· καθως έδοκίμασαν οι 'Αρβανίταις να φύγουν, επήδησαν οι 'Ελληνες μέσα από την τάπια του Σαραγιού. Οι 'Αρβανίταις έβγήκαν έξω, επήραν τον Κολιόπουλο, ετραβήξαν κατά τον Μήτικα έως 2,500. Μπαϊνοντας τ' ασχέρι, έβαλα τελάλι να μη σκοτώ-

σουμα τούς Ἀρβανίταις· ἐβγήκαν ὡς 2,000, καὶ μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἔκοβαν.

Τὸ ἄλογόν μου ἀπὸ τὰ τεῖχη ἕως τὰ σαράγια δὲν ἐπάτησε γῆ. Ἀρβανίταις κλεισμένοι εἰς τὸν Πύργον, δὲν πείθονται εἰς τὴν φωνή μου.

Ἐκεῖ ποῦ ἐβγήκα μὲ τούς Ἕλληνας, τὸ πρᾶγμα τοῦς οἱ Ἀρβανίταις τὸ εἶχαν στελεμένο εἰς τὸ τζατῆρί μου ἀπὸ ἡμέρας ἔμπροστὰ τρεῖς. Πηγαίναν ἐκεῖ, ἔδοκίμασαν οἱ Ἕλληνες νὰ κτυπήσουν τοὺς Ἀρβανίταις, ἐγὼ τοὺς εἶπα: ἐὰν θέλετε νὰ βαρέσετε τοὺς Ἀρβανίταις σκοτώσετε ἐμένα πρῶτα, εἰ μὴ καὶ εἶμαι ζωντανὸς ὅποιος πρωτορίζει ἐκείνονε πρωτοσκοτόνω πρῶτα· κ' ἐμβήκα ἔμπροστὰ μὲ τοὺς σωματοφύλακάς μου, καὶ ἐμίλησα τῶν Ἀρβανίτων καὶ ἤρθαν ὁ Λιμάμπης καὶ ὁ Βελήμπης οἱ δύο Ἀρχηγοὶ τῶν Ἀρβανίτων καὶ τοὺς εἰσήτησα 2 ἐνέχυρα, καὶ τοὺς ἔδωσα τὸ πρᾶγμα τοῦς, 13 φορτώματα.

Εἰς τὸ τραττάτο ἦτον οἱ πρώτιστοι τῶν Ἑλλήνων· ἐγὼ ἔμεινα πιστὸς εἰς τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου.

Ἐπῆρα τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίταις καὶ τοὺς ἔδωσα τὸν Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, Χρηστάκη καὶ Βασίλη Ἀλωνισιώτη.

Τὸν Κολιόπουλο τὸν ὠρδίνισα μὲ 300 ἀνθρώπους νὰ τοὺς ξεβγάλη· ἔτζι τοὺς ἐπῆρε εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστιτζα, καὶ ὁ Κολιόπουλος ἐγύρισε ὀπίσω. Τὸ ἀτκέρι ὁποῦ ἦτον μέσα τὸ Ἑλληνικὸ ἔκοβε καὶ ἐσκότωνε ἀπὸ Παρασκευῆ ἕως Κυριακῆ, γυναῖκας, παιδιά καὶ ἀνδραῖς 32,000· μίαν ὥραν ὀλόγουρα τῆς Τριπολιτζᾶς· ἕνας ὕδρατος ἔσφαξε 90. Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν 100· ἔτζι ἐπῆρε τέλος. Τεράλη, νὰ παύσῃ ὁ σφαγμὸς.

Τοῦ Σεχνετζίμπεη ἡ φαμηλιά ἔμεινε μ' ἐμὲ, 24 ἀν-
θρωποι· τὸν Κιαμίλπεη τὸν ἴπῃρε ὁ Γιατράκος — ὁ Κε-
χαϊᾶς ἔμεινε αἰχμάλωτος μὲ τὰ χαρέμια καὶ τὰ ἑπί-
λαβε ὁ Πετρόμπαης.

Μετὰ τὴν νίκη τοῦ Βαλτετζιού τοῦ εἶχα γράψει ἕνα
γράμμα καὶ τοῦ Ελεγα, ὅτι: σ' ἐνόμισα τακτικὸν καὶ ἤλ-
θες κλέφτικα νὰ πολεμήσης, μανθάνω ὅτι κάνεις προσκυ-
νοχάρτια εἰς τοὺς Ῥωμαίους, δὲν εἶναι τῶρα καιρὸς
διὰ τοὺς Τούρκους νὰ δίνης προσκυνοχάρτια, ἀλλὰ εἶναι
τῶν Ἑλλήνων καιρὸς νὰ δίνουν εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ἐλ-
πίζω νὰ σοῦ δώσω ῥάγι, ἀν γλυτώσης, νὰ πᾶς εἰς τὸν
τόπον σου, θάστα ὅσο ἔμπορέσεις καὶ καλὴν ἀντάμωσιν
εἰς τὸ Σαράγι σου. Καὶ ὁ Θεὸς τὸ ἤφερε καὶ ἐμίξαμε εἰς
τὸ Σαράγι — ἤμουν σκλάβος εἰς τοὺς Ῥούσσους ἔλεγε ὁ Κε-
χαϊᾶς, καλῆτερα νὰ χαθῶ εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλοῦ θὰ μὲ
στείλῃ ὁ Σουλτάνος· νὰ χαθῶ — μὴν φοβάσαι, δὲν φονεύομε
ὄσους ἐπροσκύνησαν. Τοὺς ἐπαραδώκαμεν εἰς τὴν φύλαξιν
τῶν Μαυρομιχαλέων.

Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἔδειξαν εἰς τὸ
παζάρι τὸν Πλάτανο ὁποῦ ἐκρέμαζαν τοὺς Ἑλληνας,
ἀναστέναξα καὶ εἶπα: αἴτε, πύσοι ἀπὸ τὸ σόγι μου καὶ ἀπὸ
τὸ ἔθνος μου ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ, καὶ ἐδιέταξα καὶ τὸν
ἐκοψαν ἐπαρηγορήθηκα καὶ διὰ τὴν σκοτομὴν τῶν Τουρκῶν.

Ὅταν ἐκίνησα διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Βαλτέτζι, εἰς
τὸν δρόμον ἐβγήκαν τρεῖς λαγοὶ καὶ τοὺς ἐπιασαν ζωντανούς
οἱ Ἑλληνες, τότε τοὺς εἶπα, ὅτι ἡ νίκη παιδιὰ εἶναι ἐ-
δική μας. Εἶχαν πρόληψι οἱ Ἑλληνες ὅταν ἔβλεπαν λα-
γούς καὶ ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸ στρατόπεδο καὶ δὲν τοὺς ἐ-
σκότωναν ἢ δὲν τοὺς ἐπιαναν ἢ καρδιά τῶν Ἑλλήνων ἐ-
κρύωνε, ὅτι θὰ χάσουν τὸν πόλεμο.

Ἀπὸ βουνὸ εἰς βουνὸ εἶχα τουφέκια μὲ φωταῖς καὶ

εις ὀλίγαις σιγμαῖς ἔδιδα εἶδθαι εἰς τὰ μακρυνὰ στρατεύματα.

Μία φορά εἰς τὰ τρίκορφα ὁ Ἀναγνώστης Ζαφυρόπουλος ἀπὸ τὸ Ζυγοβίσι, τὸν ὁποῖον εἶχα γραμματικὸν τότε, με ἤβλεπε ὁποῦ ἀγωνιζόμενα εἰς τὰς 24 ὥρας. Εἰς τὰς 20 ἐπήγαινα εἰς τὴν τέντα μου καὶ ἔτρωγα ὀλίγο ψωμί· μοῦ εἶπε; ἄϊτε Κολοκοτριώνη παιδεύσου, παιδεύσου, καὶ ἡ πατρίς σου θέλει σὲ ἀνταμείψει· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι, ἐμένα ἡ πατρίς θὰ πρωτοεξορίσει, καὶ ἡ τύχη τὸ ἤφερε καὶ ἀλλήθευσα.

Εἶχαμε σχέδιο νὰ προβάλωμεν εἰς τοὺς Τούρκους τῆς Τριπολιτζᾶς νὰ παραδοθῶν, καὶ ἔτζι νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους μέσα νὰ μαζευθῶν ὅλα τὰ λάφυρα, καὶ ἔπειτα νὰ τὰ διαμοιράσῶν κκτ' ἀναλογίαν εἰς διαφόρους Ἐπαρχίας καὶ νὰ βγάλῶν διὰ τὸ ἔθνος· ἀλλὰ ποιὸς ἤκουσε. Ἡ Καρύταινα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπολιτζᾶς ἕως τὴν πτώσιν τῆς ἔδωσε 48,000 σφαχτὰ καὶ ἐρήνους ἀπὸ τοὺς εὐκαταστάτους.

Ἐπειτα ἀπὸ 10 ἡμέρας ἐβγήκαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες με τὰ λάφυρα καὶ ἐπῆγαν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις τοὺς σκλάβους, σκλάβαις. Σὲ 10 ἡμέραις ὁποῦ ἐπέκασα ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰσγυρεῖσθαι τὰ λάφυρά τους, ἐκάμαμε συνέλευσι, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης καὶ ἄλλοι, ὁποῦ εἶχαμεν ἀρχὴν τοὺς εἶπα, ὅτι, εἶναι καιρὸς νὰ ἐκστρατεύσωμε τῶρα καὶ νὰ κινήσω διὰ τὴν Πάτρα, καὶ τὸ ἔκριναν εὐλογον· τότε ἐκίνησα μόνον με 40 σωματοφύλακας γιὰ τὴν Πάτρα· ἔστειλα προσταγὴ εἰς τὴν ἐπαρχία τῆς Καρύταινας, νὰ μαζωθῶν τὰ στρατεύματα διὰ τὴν Πάτρα· καὶ ὅταν ἐφθασα στὰ Μαγούλιανα ἔζη ὥραις ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐσυνάχθησαν 1700 στρατιῶταις, καὶ ἕως νὰ κατεβῶ εἰς τὴν

Γαστούνη ἐμάζωνα 10,000. Ἀκούοντας ὅτι ἐκστράτευμα διὰ τὴν Πάτρα οἱ Ἄρχοντες, ὁ Ἄ. Ζαΐμης, Σωτὴρ Χαλάμπης, Π. Πατρῶν, ποῦ πολιορκίζαν τὴν Πάτρα, γράφουν ἓνα γράμμα τοῦ Ὑψηλάντη καὶ Πετρόμπεη καὶ ἄλλης τῆς τότε Κυβερνήσεως (Γερουσίας)· ἐμάθαμε ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔρχεται εἰς τὴν Πάτρα, ὁ Κολοκοτρώνης νὰ μείνῃ καὶ νὰ ἔλθῃ βοήθεια μιὰ τριακοσαργιὰ νωμάτοι ἢ μετὸν Δελιγιάννη ἢ μ' ἓνα Μαυρομιχάλη, διατι σὲ ἔξῃ ἡμέραις πέρνομε τὴν Πάτρα, — διατι ἔλεγαν τῶν μικρῶν· δὲν συμφέρει, ὅτι ἂν ἔλθῃ ὁ Κολοκοτρώνης θε νὰ πάρῃ καὶ τῆς Πάτρας τὰ λάφυρα καθὼς καὶ τῆς Τριπολιτζᾶς· σκοπὸς τους ἦτον νὰ μὴ πάρω τὴν Πάτρα καὶ δυναμωθῶ· ἂν μὲ ἄφιναν νὰ πάγω ἀμέσως, θὰ μοῦ ἔδιδαν ἀμέσως τὰ κλειδιά οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸν φόβον τους. (Ἀνάθεμα νὰ ἔχουν). Οἱ Ἀλαίοι ἦτον μέσα — πρῶνι σχετικοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη· εἶχαν ταῖς φημηλιαῖς των εἰς τὸν Ἐπακτο. — Μοῦ γράφουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, νὰ γυρίσω ὀπίσω, διότι ἡ Πάτρα τελειοῦν· νὰ γυρίσῃς ὀπίσω νὰ πᾶμε εἰς τὸ Ναύπλιο. Ἐγύρισα μὲ τὰ στρατεύματα ποῦ εἶχα συναξει· πηγαίνοντες εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐστείλαμε ἓνα γράμμα νὰ ἰδοῦμε τί κάνουν εἰς τὸ Ἀνάπλι; μᾶς ἀποκρίνονται, ὅτι εἴμεθα ἄξιοι νὰ πάρωμε τ' Ἀνάπλι, διότι ἔχει πεινα· ἀρχηγοὶ εἰς τὴν πολιορκίαν, Τζόρκης, Στάϊκος, Σταματελόπουλος, Παππᾶ Ἀρσένης. Τὴν ἴδιαν ὥρα ὁποῦ ἔκαναν τὸ γράμμα ἔφθασε ἓνα καρᾶβι εἰς τὸ Ἀνάπλι Ἀουστριακὸ φορτωμένο σιτᾶρι ἕως 10,000 κοιλᾶ. Τὴν ἴδιαν ὥραν μᾶς στέλνανε ἓνα γράμμα· φθάσατε, ὅτι ἤρθε ἓνα καρᾶβι μὲ προεπιζήναις, καὶ δὲν εἰμποροῦμε μόνον μας· ἀμέσως ἐκινήθημεν διὰ τὸ Ἄργος, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης, ἡ τότε Γερουσία. Κάνουν μιάν ἀναφορὰ οἱ Τριπολιτζιώταις

μου γυρεύουν τὸν Πᾶνο νὰ μείνῃ φρουρὰ διὰ τὴν εὐταζίαν τῆς πόλεως. Τοὺς ἀπεφάσισα καὶ τὸν ἄφηκα. Ἐξοστρετεύσαμε καὶ ἐκατεβήκαμε εἰς τὸ Ἄργος, ἐπήραμε καὶ τὸν Κιζμίλμπεη καὶ ἓνα παιδί τοῦ Κιζμίλμπεη. Σὰν ἐκατεβήκαμε στὸ Ἄργος εὐρήκαμε τὴν πολιορκία πολὺ καλά.

Ἡ Μποβολίνα μὲ τὸν ἀδελφόντης ἐφύλαγε τὸ μπλόκο. Εκεί ποῦ ἐσυνάχθημεν ἦλθαν ἀπὸ Ἰδρα, Σπέτζαις, Πελοπόννησο, νὰ κάμωμε Κυβέρνησι. Τῆς ἰδιαίτης ὥρας ἀπεφασίσαμε νὰ κάμωμε ρεσάλτο εἰς τ' Ἀνάπλι· ἐκεῖναις ταῖς ὥραις ἐκαθάλικα νὰ πάγω ε' τοὺς μύλους νὰ ἰδῶ τὰ καράβια, εἰς τὸν δρόμο μ' ἐβρίξε τ' ἄλογο καὶ ἤμουν ἀρρώστος. Ἐκαναν τὸ συμβούλιο νὰ γενῆ τὸ ρεσάλτο. Τὸ στεριανὸ στράτευμα νὰ κτυπήσῃ τὸ Παλαμίδι καὶ τῆς Στεριᾶς τὴν πόρτα, καὶ τὰ καράβια νὰ κανονιζάρουν τὸ Καστέλι καὶ τὰ 5 ἀδελφία, καὶ 500 μικρὰ Κρανιδιώτικα νὰ κτυπήσουν μέσα ἀπὸ τὸ γιאלό. Ἡ γνώμη μου δὲν ἦτον. Μοῦ εἶπαν σὰν ἦσαι ἀνείμπορος κάτζε· οἱ ἀδελφοί μου πᾶνε νὰ σκοτωθοῦν καὶ ἐγὼ νὰ κάτζω; Ἐμαζώγηκαν τ' ἀσκέρια ε' τὴν Ἄρια. Ὁ Ἰωσαφατ ἔβαλε λόγο εἰς τ' ἀσκέρια: ὅποιος σκοτωθῆ, λαβωθῆ, ἢ Πατρις θέλει τοὺς βραβεύσει.

Εἶμασθε ὡς 4,000· χωρίζουν, ε' τὸ Παλαμίδι μὲ 1,000 νὰ πάγω ἐγὼ, καὶ ὁ Νικήτας, καὶ Γιατράκος καὶ ἄλλοι, νὰ κτυπήσουν τοῦ γιאלοῦ τὴν πόρτα. Ὁ Ταρέλας φιλέλλην εἶχεν ἔως 100.

Τοὺς εἶπα, νὰ κτυπήσουν τὰ καράβια πρῶτα ἕως ἔχουν καιρὸν, καὶ ἂν δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ μὴ δοκιμάσωμεν. αὐτοὶ ἀποκρίθησαν: τὰ καράβια εἶναι ποῦ εἶναι, νὰ τοὺς κτυπήσωμεν πρῶτα ἡμεῖς· νὰ κτυπήσω νύκτα τὴν αὐγὴ εἰς τὸ Παλαμηδι, διὰ νὰ τραβίξουν ἀπὸ τὴν χώρα δι-

ναμιν εἰς τὸ Παλαμίδι, καὶ τότε νὰ κτυπήσουν τῆς Στε-
 ρριάς τὴν πόρτα. Ἐμένα μὲ ἀποφάσισαν μὲ 1,000·400
 μὲ ἀκολούθησαν, οἱ ἄλλοι νομίζοντες νὰ ἐμβῶν εἰς τὴν χώ-
 ρα. Μ' ἐκείνους ποῦ ἐπῆγα ἐγὼ τὴν αὐγὴ, ἀνοιξα τουφέκι
 καὶ εὐγάλαμε ταῖς σκάλας ἀπὸ τὴν Πρόνοια, ἐκτύπησαν
 καὶ ἐπῆγαν ἴσια μὲ τὸ Λεῦκο. Τα καράβια ἀπὸ τὸν γι-
 λό δὲν τοὺς ἔκανε ἀέρας, ἐφυσοῦσε ἀπὸ τὴν στεργιά,
 εἶχαν κατάμπροστα τὸν ἀέρα, δὲν μπουκάριζαν. Οἱ Τοῦρκοι
 ἐδυνάμωσαν στὰ μπετένια, οἱ Ἕλληνες ἐχώθησαν στὰ
 Τουρκημνήματα· 2 ὥρας ἐβάσταξε ὁ πόλεμος. Βλέπωντας
 ἐγὼ ὅτι τὰ καράβια δὲν ἔκαναν δουλεῖν, ἔστειλα τὸν Φω-
 τάκο νὰ εἰπῇ νὰ ῥιτιράρουν μὲ μιᾶς· καὶ ἔτζε ῥιτιρά-
 ρησαν ὅλοι μὲ κοπανιὰ, καὶ ἐσκοτώθησαν ὀλίγοι, —καὶ ἐ-
 παληκαρέυσουμε τοὺς Τοῦρκους— Ἐγυρίσαμε ἴσως εἰς τὸ
 Ἄργος ἀπρακτοί. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦτον καλοὶ τέ-
 τοια Κάστρα νὰ πέρνουν μὲ βεσάλτι, ἦτον μία τρέλα. Ἐ-
 στείλαμε εἰς ταῖς Ἐπαρχίαις νὰ κάμωμε Συνέλευσι· ἦλθε
 ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ζαῦμις διὰ νὰ κάμουν Συνέλευσι, νὰ
 κάμωμε Κυβέρνησι.

Ὁ Μαυροκορδάτος μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Καρατζᾶ ἦλθον εἰς
 τὴν Πάτρα, ἐστάθηκιν ἐκεῖ μερικὸν καιρὸ, ἔπειτα ὁ Μαυ-
 ροκορδάτος ἦλθε, καὶ πρωτοανταμώσαμε εἰς τὸ Ἄργος.
 Ἀφοῦ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ Ἄργος, ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ
 Ἄρχοντες καὶ ἀπὸ διαφόρους ἐπαρχίαις καὶ νησιᾶ τῆς
 Ἑλλάδος.

Υψηλάντης — ἦτον ἓνας ἄνθρωπος σταθερὸς, τίμιος,
 ἀνδρείος, μικρόνους, κοῦφος, εὐκολοαπάτητος, μικρὸς εἰς τὸ
 ἀνάστημα, λιγνός, τὸ ὄνομά του ἐχρησίμευσε πολὺ εἰς
 τὴν ἀρχὴν, εἶχε τὴν φαντασίαν νὰ ἦναι ἀρχηγός (κεφαλὴ),
 πλὴν τὸ μυαλότου δὲν τοῦ ἔσωνε ἀναλόγως μὲ τὰς πε-

ριστάσεις όπου εύρέθηκε. ἂν ἤθελε ἔλθει ὁ Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφός του ἠθέλαμεν κάμει δουλιὰ, διατὶ ἤθελα τὸν ὑποστηρίξει· ἐγὼ δὲν ἐγύρευα παρὰ ἓναν ἢ ἀκουμθῆσω ταῖς πλάταις μου, ἐγὼ δὲν ἔκαμνα καπούλι τοὺς Ἄρχοντας, ἐκεῖνοι ἐμένα, καὶ ἔτζι κανένας τρίτος· — δὲν ἐγίνοντο διχόνοιας. Ἄναγνωσταρᾶς ἦτον μὲ πολὺ νοῦ ἄνθρωπος, ἀλλὰ φθονερός, βαρυκίνητος, παχύς. Ὁ Κρεβατᾶς ἦτον ἄνθρωπος μὲ νοῦ καὶ πολλὰ ὠφέλιμος γιὰ τὴν Πεντρίδα.

Ἐτυμβουλευθήκαμε νὰ κάμωμε Κυβέρνησι· ἐφιλονεικήσαμε κάμποσο, ποῦ νὰ γένη ἡ Συνέλευσις. Τότε ἔκαμαν τὰ στρατεύματα όπου ἦταν ἐκεῖ μιὰ ἀναφορὰ, καὶ μοῦ ἐζητοῦσαν νὰ τοὺς δώσω τὴν ἄδεια νὰ σκοτώσουν τοὺς προύχοντας· κᾶποιος τοὺς εἶχε ἐρεθίσει λέγωντάς τους, ὅτι δὲν θέλουν νὰ κάμουν Συνέλευσι, καὶ ἔτζι γελοῦν τὸν Κόσμο· ἐσηκώθηκα τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα καὶ τοὺς εἶπα· τί κάμνετε αὐτοῦ; κάμετε τὸν ὄρκο, διότι τοῦτο ἔχουν νὰ σᾶς κάμουν, καὶ ἐπειτα πηγαίνετε εἰς ἓνα μέρος διὰ νὰ ἀρχίσετε τὴν Συνέλευσι· τοὺς ἐπῆρα εἰς τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη, ἔκαμαν τὸν ὄρκον, καὶ ἔτζι ἔπαυσε αὐτὸς ὁ χόχλος τοῦ λαοῦ. — Ὁ Λαὸς εἶχε πάντοτε σκοπὸ νὰ σκοτώσῃ τοὺς Ἄρχοντας· καὶ κάθε παραμικρὰ αἰτία ἐρεθίζοντο· — Ἐτζι οἱ πολιτικοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Πιάδα (Ἐπίδαυρον), καὶ ἀρχίησαν νὰ κάμουν τοὺς Νόμους, καὶ οἱ Στρατιωτικοὶ ἐπήγαμεν εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ Π. Γιατράκος ἐπῆρε τὸν Κιαιμίλπη καὶ 20 Ζορμπάδαις Λεονταρίταις καὶ Τριπολιτζῶταις. Ὁ Ἰψηλάντης, ὁ Ἄναγνωσταρᾶς, ἦτον ὄλοι ἐκεῖ, καὶ ὁ Γιατράκος μὲ τοὺς Τούρκους ἐπῆγε εἰς τὰ Ἐξαιμίλια, καὶ τ' ἄλλα στρατεύματα ἐπῆγαν μέσα εἰς τὴν χώρα στὴν Κόρινθο, καὶ ἐπολιορκοῦσαν τὸ Κάστρο. Μιὰ ἡμέρα

σηκώθηκα και ἐπῆγα εἰς τὰ Ἑξαμίλια και ἠύρηκα τὸν Κιαμίλπεη, διὰ νὰ γράψῃ ἕνα γράμμα εἰς τὸν Ἐπίτροπὸν του και εἰς τὴν γυναῖκά του νὰ παραδώσῃ τὸ Κάστρο· ἢ ἐκεῖνος δὲν ἔγραφε καθὼς ἔπρεπε, ἢ ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἤκουσαν, δὲν ἐπαρίδωσαν τὸ Κάστρο· ἐγὼ τοῦ ἔκαμα χίλιους φόβους, πλὴν ἐστάθη ἀδύνατο. Ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐσκότωσε τὸ στράτευμα 20 Τούρκους. Ἦτον μερικοὶ Λαλαῖοι μέσα και Ἀρβανίταις, και ἔβαλα τὸν Καραχάλιο και τοὺς ὠμίλησε μιὰ και δυὸ διὰ νὰ παραδοθῶν, και ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγαν, σήμερον και αὔριο, και ἐπέρασαν 20 ἡμέραις, διατι ἐκαρτέρουν μεντάτι ἀπὸ τὸν Ὁμὲρ-Βριόνι, ὅπου ἦτον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ἐπήγαιναν ἀπὸ τοὺς Κορινθινοὺς και τοὺς ἔλεγαν, μὴν παραδίδοσθε εἰς τὸν Κολοκοτρώνη διατι σὰς ἔρχεται μεντάτι, και ὁ σκοπὸς τοὺς ἦτον νὰ φύγωμεν ἡμεῖς, και τότε νὰ μείνουν μονάχοι, νὰ πάρουν τὰ λάφυρα, και ὁ φόβος ἦτον ἀκόμη. Μετὰ 20 ἡμέρας ἔστειλα τὸν Καραχάλιο και ἐμίλησε τῶν Λαλαίων και ἦλθαν 2 εἰς τὸ κονάκιμου, και τοὺς ὠμίλησα νὰ ἐβγοῦν ἐκεῖνοι, και ἄς μείνουν οἱ ἄλλοι Τούρκοι· και αὐτὸ ἦτον διὰ νὰ κάμω ἀρχὴν, και ἔτσι ἐπῆραν τὰ ἄρματα τοὺς 16, και ἦλθαν εἰς τὸ σπῆτι, και τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ ὄρδι μου. Ἐτραττάραμε και ἔστειλαν, περάσοντας 5, 6 ἡμέραις ἕνα Λαλαῖο, και ἐκραζαν τὸν Κεχαϊᾶ τοῦ Κιαμίλπεη και τὸν Κατῆ και ἄλλους δύο ἀξιωματικούς Τούρκους, δὲν ἐνθυμοῦμαι τὰ ὀνόματά τους· ἐβγήκαν και ὠμίλησαμεν, τοὺς εἶπα νὰ παραδώσουν τὸ Κάστρο και τὰ ἄρματα τους, και νὰ πάρουν 2 φορεσιαῖς (σκουτιᾶ), και νὰ τοὺς βαρκάρουμε, νὰ τοὺς περάσωμε εἰς τὴν Ῥούμελη, ἄλλοι εἰς τὸ Γαλαξίδι· και ἄλλοι κατὰ τὸν Σάλωνα· και μ' ἀποκρίθησαν, ὅτι νὰ πάμε ἀπάνω νὰ εἰπούμε και τῶν

άλλων και σὰς στέλνουμε ἀπόκρισι—τὴν ἄλλην ἡμέραν
 μᾶς ὠμίλησαν πάλι, νὰ κουβεντιάσωμε με αὐτούς· ἐκί-
 νήσαμε νὰ πᾶμε, και τὸ στράτευμα ἀπὸ τὴν ἀταξίαν του
 ἐκίνησε ὄλο σιμὰ· βλέπωντας τὴν ἀταξίαν αὐτὴ ἐπίειμωσα
 και δὲν ἤθελησα κανένα κοντάμου· ἐκαβάλικα και ἐ-
 πῆρα τὸν Καπετὰν Ἀναγνώστη Πετιμεζᾶ μονάχον, και
 ἐκίνησα και ἐπῆγα κοντὰ εἰς τὸ Κάστρο εἰς κάτι Τουρ-
 κομνήματα, και εἶπα οἱ ἀρχηγοὶ νὰ γίνουν 30 νο-
 μάτοι, νὰ ἔλθουν κοντὰ μου, και ἔτζι τοὺς ἔστειλα. Πη-
 γαινάμενος ἐκεῖ, ὅπου εἴμεθα οἱ δύο, ὠμίλησα διὰ νὰ
 καταδοῦν ἀπὸ τὸ Κάστρο νὰ τοὺς εἰπῶ, διατι οἱ Τούρκοι ἔ-
 στρεξαν και τὴν συνθήκη ὅπου τοὺς εἶχα κάμει ταῖς περα-
 σμέναις ἡμέραις· ἐκατέβηκαν οἱ 4 και ἐκάτζαμεν ἀντάμα,
 τότε ἔστειλα εἰς τὸν Κατῆ (σὰν τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ χέρι
 τούτους) με τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσχ εἰς τὸ Κάστρο διὰ νὰ
 παραδώσουν τὰ ἄρματα τοὺς ὄλοι οἱ Τούρκοι και νὰ τὰ βᾶ-
 λουν εἰς ἓνα σπῆτι. Ὁ Κατῆς ἔκαμε λόγον και τοὺς ὠρκω-
 σε εἰς τὴν πίστιν τοὺς νὰ μὴν κρύψουν κανένα ἄρμα, ἄλ-
 λά νὰ τὰ δώσουν ὄλα, και ἔτζι ἐξαρματώθηκαν ὄλοι και
 τὰ ἔβαλαν εἰς ἓνα σπῆτι. Στὴν Συνέλευσιν, ἀφοῦ ἤκουσαν
 ὅδτι ζητοῦν νὰ παραδοθοῦν οἱ Τούρκοι, ἔστειλαμε νὰ ἐλ-
 οῦν και 5, 6 πολιτικοὶ, νὰ ἔλθουν νὰ παρασταθοῦν εἰς τὰ
 λάφυρα, και νὰ βγάλουμε και τοῦ Ἔθνους. Αὐτοὶ ἦσαν ὁ
 Σωτῆρ Νοταρᾶς, ὁ Κορίνθου και ἄλλοι· ἦτον και ὁ Πρω-
 τοσύγκελλοῦ τῆς Ἀρκαδίας ἐκεῖ, ὅπου εἶχε ἔλθει ἐκεῖ ἀπε-
 σταλμένος ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ ὑπογράψουμε τοὺς
 Νόμους, και ἐγὼ δὲν ἤθελα, ἐξ αἰτίας ὅπου ἦτον ἓνα Κε-
 φάλαιο ὅπου ἔλεγε, ὅτι: τὸ ἐκτελεστικὸ νὰ τελειῶ νη μία
 ὑπόθεσι, και ἐπειτα ἀπὸ 6 ἡμέραις νὰ δίδουν τὴν εἰδησι
 εἰς τὸ Βουλευτικὸ ὄλοι τὸ ὑπέγραψιν ἔξω ἀπὸ ἐγὼ, τότε

ἐπῆγαν ἴπισω, ἔκαμαν ἐξαίρεσι (παράρτημα) ἀπὸ τοῦτο τὸ Κεφάλαιο καὶ ἔτι ὑπόγραψα· σὰν ἔβαλα τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσα καὶ ἐξαρμάτωσαν τοὺς Τούρκους, μοῦ ὠμίλησαν, ὅτι, τὰ ἔκαμαν ὄλα· τότε ἔδωκα εἰδήσιν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Συνελεύσεως, καὶ ἐπῆρα 300 ἀπὸ τὰ διάφορα σώματα, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν πόρτα, καὶ ἐσταύρωσα μὲ μία σημαία Ἑλληνικὴ τὴν πόρτα καὶ ἔπειτα τοὺς ἔμβασα μέσα καὶ ἔβαλα αὐτὴν τὴν σημαία ἀπάνου εἰς τὸ Κάστρο. Τὰ στρατεύματα καὶ ἐγὼ ἐκατεβήκαμε εἰς τὴν χώρα, εἴμεθα 6,000· οἱ Τούρκοι ἦσαν 300· εἰς τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου.

Εἰς τὴν πῶσιν τῆς Κορίνθου ἦσαν, Ὑψηλάντης, Μαυρομιχάλιδες, Πετμεζαῖοι, Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης, υἱὸς μου ὁ Γενναῖος, Ἀντώνης Κολοτρώνης, Αναγνωσταρᾶς, Γιατράκος, Κεφάλας, Κολιόπουλος.

Τότε ἦλθε εἰδήσις ὅτι ἡ ἀρμάδα τοῦ Καπετὰν Πασᾶ μὲ 9,000, ἐτράβασε διὰ τὴν Πάτρα· ἀκούωντας αὐτὸ ἔλαβα διαταγὴ καὶ ἐκίνησα εὐθὺς διὰ τὴν Πάτρα, ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Ἄργος, τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διέταξα ταῖς ἐπαρχίας Τριπολιτζᾶς, Καρύταινας, Φαναρίου, Ἀρκαδιᾶς, νὰ τραβίξουν διὰ ταῖς Πάτρας.

Εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ὅπου ἐφθασα, ἐμάθαμε ὅτι ὁ Ἄλῃ Πασᾶς ἐχάθη, καὶ ἔλεγαν μερικοὶ Γερουσιασταὶ, ὅτι, τῶρα ὅπου ἐχάθη ὁ Ἄλῃ Πασᾶς οἱ 80,000 ὅπου τὸν ἐπολιορκοῦσαν θὰ πέσουν εἰς ἡμᾶς· ἐγὼ εἶπα: ἔχει ὁ Θεός. Ἕνας Νικολὸς Τζανέτος ἀπὸ τὸ Φανάρι εἶπε: ἀξιωθήκαμεν καὶ ἐκάμαμε Γερουσία καὶ Βουλὴ, καθὼς λέγουν τὰ παλιὰ χαρτιᾶ, ἃ· χαθοῦμεν τῶρα: — Εὖγε σου Κύριε. Διέταξα τὸν Γενναῖο νὰ πάρῃ τοὺς μισοὺς Τριπολιτζῶτας, Φαναριώτας καὶ ἄλλους καὶ νὰ τραβίξῃ κοντά. Εἰς

τὴν Βυτίνα, ἔλαβα τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως ὅπου ἐπρωτοϋποστηθήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβα τὸ δίπλωμα τοῦ Στρατηγοῦ. Εἰς τὴν 1 Μαρτίου ἐφθασα εἰς τὴν Πάτρα, ἐπίρρασα ἀπὸ Καρύταινα, Πύργο, Γαστούνη καὶ Πάτρα· ἐσυναξα 6,000. Ἀρχηγοὶ Ἀ. Ζαΐμης, Κανέλλος Δελιγιάννης, Πετιμεζαῖοι, Σέκερης Τριπολιτζώτης, Λόντος μὲ τοὺς Βοστιτζάνους.

2 Μαρτίου διηγέθηκα ὡς τὰ τῶρα 1822.

Ἐναντίον τοῦ Ὀμήρ Βριόνη ἐπήγε ὁ Νικηταρᾶς, καὶ ὁ Ἄγγελος.

Ὁ Χάντζος καὶ ὁ Ἰβραήμης Λαλαῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι ὅπου ἐδόξαζαν τοὺς Λαλαῖους.

Φθάνοντας εἰς τὴν Πάτραν ἐπήγαμε μὲ Καρυτινοὺς καὶ Πυργιώταις ἕως 4,000 καὶ Καλαβρυτινοὺς, ὁ Ζαΐμης, ὁ Δεχουρίτης ἕως 1,000, κ' ἀπὸ τὴν Πάτραν οἱ ντοπικοὶ ὄς 500, καὶ ἦτον οἱ Κομμανωταῖοι ἐπὶ κεφαλῆς, ἦτον καὶ μὲ 300 Βοστιτζάνους ὁ Στρατηγὸς Λόντος ὅ τὰ Σελά κατὰ τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας. Ἐγὼ πηγαινάμενος δὲν ἤξευρα τὸν τόπον τῆς Πάτρας, 28 Φεβρουαρίου, καὶ ἐρχόμενοι ἡμεῖς ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι ἕως 5,000, ἐβγήκαν νὰ λαφυραγωγήσουν εἰς τὴν Ἀχαΐαν καὶ ἔντεσε ἡ ἐμπροστινέλα τοῦ Γενναίου, ἐφθασε καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ τοὺς ἐκυνήγησαν ἕως ἐξω τῆς Πάτρας, καὶ ἀπὸ πίσω ἠρχόμενοι ἐγὼ καὶ ἐμαζώωθηκαμε ὄλοι εἰς τὸ Σκραβάλι, καὶ εὐθὺς ἔστειλα 100 νομάτους καὶ ἐπικσαν τὸ μοναστήρι τοῦ Γεροκομιοῦ, τίρο κανονιοῦ ἀπὸ τὴν Πάτραν καὶ βλέποντας οἱ Τούρκοι ὅτι ἐπίσθησε τὸ μοναστήρι ἐβγήκαν εἰς πόλεμον, νομίζοντας ὅτι εἶναι καθὼς πρῶτα· καὶ τὰ στρατεύματα κινήθησαν τὰ ἐδικάμας καὶ ἐγενε ὁ πόλεμος σφοδρὸς

και ἐπήραμε κεφάλια καμιά ὀγδοηνταριά· ἐμβῆκαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μισὴ χώρα (1 Μαρτίου 1822)· μοῦ ἐπαράγγειλαν νὰ μείνουν εἰς τὴν χώρα, τοὺς εἶπα νὰ τραβιχοῦν εἰς τὰ πόστα τους· τὸ μὲν Καλαβρυτινὸ στρατεύμα οἱ 100 ἔμειναν εἰς τὸ Γεροκομιδὸ στοῦ Σαῖταγα τὸν λινὸ, οἱ Τροπολιτσιώταις 400, Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης μὲ 600 ἔπιασε τὸ Πουρναρόκαστρο ἀποκάτω. Τὸν Γενναῖον μὲ τοὺς Φαναρίτας 300 εἰς τὸ Παλιόपुरγο, τοὺς Γαστουναίους τοὺς εἶχα στὴν Ὀθριά· τὸ μὲν δυνατώτερο λοιπὸ στράτευμα τὸ εἶχα εἰς τὸ Σαραβάλι νὰ δίδῃ μεντάτι. Τὸ Σαραβάλι μακρὰν ἀπὸ τὰ ταμπούρια μισὴ ὥρα, ἀπὸ τὴν Πάτρα τρεῖς κάρτα. Εἶδαν οἱ Τούρκοι τὰ ὄρδια, καὶ ἀκούοντας ὅτι ἦλθε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ἔστειλαν τοῦ Γιουσοῦρ-Πασᾶ, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Καστέλι, ὅτι ἦλθαν πολλὰ στρατεύματα καὶ ὁ Κολοκοτρώνης. Πρὶν κάμωμεν τὸν πόλεμον εἶχε ἔλθῃ ὁ Μιαούλης καὶ ἔκαμε μεγάλη χαλάστρα εἰς τὰ καράβια, καὶ ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν κατὰ τὴν Κωσαντινούπουλι, καὶ τὰ ἐδικάμας ἔμειναν ἐκεῖ ἕως ὅπου ἐπήγαμεν καὶ ἡμεῖς κ' ἐκάμαμε τὸν πόλεμον. Ἀναχώρησαν τὰ καράβια, ὁ Γιουσοῦρ Πασᾶς ἔστειλε εἰς τὸν Ἐπακτο καὶ εἰς τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας καὶ τοὺς ἐσήκωσε ὅλους τοὺς Τούρκους καὶ ἐκίνησε καὶ ἦλθε εἰς τὴν Πάτρα. Οἱ Τούρκοι ἐσυνάχθησαν ἕως 12,000, 9,000 Ἀνατολίταις καὶ 3,000, καὶ εἰς τὰς 9 Μαρτίου ὅλοι ἐκινήθησαν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ἐγὼ βλέπωντας ἀπὸ τὸ Σαραβάλι ὅτι ἐκινήθηκε ἀσκέρι πολὺ, ἐτεμπίχισα ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ κινηθοῦν· οἱ Καλαβρυτινοὶ ὅπου ἦταν εἰς τὸ Γεροκομιδὸ, καὶ οἱ Τροπολιτσιώταις εἰς τὸ Σαῖταγα.

Ἐκινήθησαν νὰ πιάσουν τὸν πόλεμον ἔξω ταῖς βάραις, καὶ ἀνοίγωντας τὸν πόλεμον ἔστειλα τὸν Γενναῖο μὲ τοὺς

Φαναριώτας, και οί Γαστουναίοι έστειλαν, και από τό όρδι τό δικόμου. Όσο να πάγη τό μεντάτι να τους κάμη βοήθεια έτσακίσθησαν εκείνοι και ό Γενναίος με 600 έκλεισθη εις του Ζαΐταγα τό λινό, και οί Τούρκοι ήτον πολλοί και τους έκλεισαν και έπροσπέρασαν οί Τούρκοι κυνηγώντας. ό μεν Κολιόπουλος με τό λοιπό στρατεύμα έπεσε κατά την σταφίδα που ήτον λινοί, και έπιασαν με τους Γαστουναίους, του Κανέλου τό στρατεύμα και των Πατραίων έκόλλησαν εις τό Πουρναρόκασρο, ό δε Ζαΐτης έντεσε εκεί με τά στρατεύματα, και τον έκυνήγησαν έως μιση ώρα, και έτράβιξε με όλίγους κατά την ποταμιά κατά τους μύλους, και έγώ ήμουν μοναχός μου, δικτι τό στρατεύμα τό έστειλα όλο, και έντεσε να ήναι και ό Δεσπότης Άρτης από την Δουτικην Έλλάδα και ό Καλαμογάρτης ό Άνδρέας και ό Γραμματικός ό Μιχαλάκης. Βλέπωντας ότι τά στρατεύματα τά Τούρκικα έκινήθησαν και έπιασαν τό Λινο και τό Μοναστηρι λέγω, αφίνω τά μουλάρια με τον Τσερχανέ έδω, αν τσακίσωμε τους Τούρκους έλατε, αν μας τσακίσουν, φύγετε με τά μουλάρια, και έγώ με του θεου την βοήθεια και την ιδική σας πηγαίνω· και έπήγα μόνος μου χωρίς να έχω ούτε ψυχογιόν κοντά μου, και έκίνησα εις ένα κάρτο άπήντησα τον γέρο Άναγνώστη Δεχορίτην, τον έστειλε ό Ζαΐτης « τρέξε αδελφέ διατι την έχάσαμε την μπατάλια » και έκαμα σύντροφον τον γέρο άναγνώστην εις τον δρόμο που επήγαίνα εις τον Παλιόπυργον. Άπάνω από τον Παλιόπυργο βλέπω ένα Μπαϊράκη μικρό, ήτον ό Ευαγγέλης ό Κουμανιώτης με 15, και εκάθοντο και έκανε σείρι τους ώμίλησα και τους είπα, τί άνθρωποι είσασθε εσεεις; και μου αποκριθκαν—“Έλληνες· έγώ τους είπα

—μὲ γνωρίζετε; εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης, ἐλάτε ἐδῶ
καὶ τότενες ἐφοροῦσα φορέματα κόκκινα καὶ φουστάνελα
κόκκινη, καὶ ἐκατέβηκαν καὶ τοὺς ἔβαλα ὀμπροστά, καὶ
ἐπήγαινα ἴσια εἰς τὸ κέντρο τῶν Τουρκῶν, καὶ ζετρο-
πόνοντας Ἕλληνας, ποῦ μὲ ἀκουαν ποῦ ἐπήγαινα, καὶ
τοὺς ἔκαμα κάμιὰ πενηνταριά, καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς ἓνα
π ὅ σ τ ο εἰς τὸ κέντρο τῶν Τουρκῶν ἐμπρός· τοὺς
εἶπα· μπῆχτε τὸ μπαϊράκι ἐδῶ—χαϊόμεθα—σᾶς σέλ-
νω μεντάτι ἐγὼ, καὶ ἐγὼ ἐγύρισα καθαλάρης κατὰ τὴν
σταφίδα τοῦ Κόλ. καὶ τοὺς εἶπα νὰ πάρουν τὸ μπαϊ-
ράκι τους καὶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ ἄλλο τὸ μπαϊράκι. Ὁ
Γενναῖος καὶ οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἀποκλεισμένοι. Τηρᾶω
ὀμπρός ἀπὸ τὰ μπαϊράκια καὶ ἦτον ἓνα χοριγοκάμινο,
καὶ στέλνω τὸν Παρασκευᾶ, τοῦ Κολιόπουλου τὸν ἀδελφὸ, μὲ
20 νομάτους νὰ τὸ πιάσουν ποῦ ἦταν κάμιὰ ἐξηνταριά κα-
θαλαρέοι Τούρκοι νὰ τοὺς ἐμποδίσουν· μοῦ λέγουν χα-
νόμεθα—σύρτε καὶ ἐγὼ ἔχω τὴν ἐγνοιά σας· ὅσο ποῦ
δυναμῶσαν τὸ κέντρον καλὰ ἔντεσε ἐκεῖ καὶ ὁ Καρα-
χάλιος καὶ ὁ Ἄγιουτάντες μου Φωτάκος, διατὶ ἐπαρατή-
νησα τὸν πόλεμο καὶ ἀπὸ τὸ κέντρο δὲν ἤμπορούσαμε
ρὰ τοὺς τσακίσουμε τοὺς Τούρκους, ὅμως ἂν τοὺς χα-
λάσωμε θὰ τοὺς χαλάσωμε ἀπὸ τὰς πτέρυγας· Τότε
ἐπῆρα τὸν Καραχάλιο καὶ τὸν Φωτάκο, καὶ ἐπῆγα ἀπὸ
τὸ ἄλλο μέρος ὀποῦ οἱ Τούρκοι ἐκρατοῦσαν ἕως εἰς τὴν
μᾶνα τοῦ νεροῦ (τοὺς δύο μόνον). Ἐμπῆξα τὴν φωνὴν,
ποῦ εἶστε μωρὲ Ἕλληνες; κάτω, κάτω· ἀκούοντας τὴν
φωνὴν μου οἱ φευγάτοι κατέβαιναν, ἀφοῦ ἐκατέβηκαν κάτω·
βᾶνω τὸ κιάλι, δὲν εἶδα, καὶ ἐφώναξα (στρατήγημα) ἐτσάκισαν
οἱ Τούρκοι· χουμοῦν οἱ Ἕλληνες, ἐτσάκισε τὸ πρῶτο τζογ-

κάρι, ὅπου ἦτον οἱ Τοῦρκοι ποῦ εἶχαν ἀποκλεισμένον τὸν Γενναῖον εἰς τοὺς λινοὺς.

Καβαλάρης ἤμουν, ἡ τύχη ἦτον καλὴ, ὄχι τὸ ἄλογο, ζωντανούς, νὰ τοὺς πιάσωμε. Ἐτσάκισε ἡ πτέρυγα τῶν Τουρκῶν ποῦ ἦτον εἰς τὴν μάνα τοῦ νεροῦ, τοὺς πήραμε μπλαστούς. Εἰς τοὺς Τριπολιτσώταις ὁ Σέκερης ἦτον κουμάντο. Τὸ κέντρο τὸ δικόμου ἐκτύπησε τὸ κέντρον τῶν Τουρκῶν, ἐσκότωσε ἕνα πύμπασι· οἱ Κουμανιώταις τοὺς κτυποῦν, ἐπήραμε κεφάλια 250, τί ἐγείναν οἱ λαβωμένοι δὲν ἤξεύρω· καὶ ἐγυρήσαμε ὀπίσω εἰς τὸ καρτέρι τους. Ἀπὸ τότε δὲν ἐξεμάκρυναν πίσω νὰ πολεμήσουν, ἔλεγαν ὅτι ἡ φ ε υ ο ὕ λ α μ α ς ἦτον στρατήγημα.

Τοὺς πήραμε ἀπὸ κοντὶ· ὅλημέρα ἐγίνοντο ἀκροβολισμοὶ μεζημῖα τῶν Τουρκῶν. Ὁ Καραχάλιος ἐλαβώθη εἰς τὴν κεφαλήν, ἔδωσε τὸ μπαϊράκι : πηγαίνετε ὀμπρὸς, μοῦ ἦλθε σκοτούρα.

Ἡ τροφὴ ὄλου τοῦ στρατεύματος ἤρχετο ἀπὸ Γαστούνη· τόσον τακτικὴ ἦτον ἡ ζωοτροφία, 4,000 σφαχτὰ, 80 κεφάλια γελάδια, ψωμί ἀπὸ τὴν Γαστούνη. Ἡ Γαστούνη ἦτον μελίσσι ἄτρυγο, καὶ μᾶς τὰ ἔστελνε ὅλα ὁ Σισίνης. Ὅσα ἐτρώγαμε τὴν ἐβδομάδα, μᾶς τὰ ἐμβαζαν ὀπίσω καὶ ἦτον πάντοτε οἱ 4,000. Τότε εἶχα γραμμένο εἰς τὴν Ἀρκαδίαν νὰ ἔλθουν. Οἱ Ἀρκαδιανοὶ βάνουν Ἀρχηγὸ τὸν Μῆτρο Ἀναστασόπουλο, ἐκίνησαν 1,200. Ἐκίνησε καὶ ὁ Πονηρὸς, καὶ ἤθελε νὰ πάρῃ τὰ ἄρματα τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἤθελε νὰ τὰ πάρῃ ἐκεῖνος, καὶ ἀνακάτωνε τὸ στρατό· ἐν πρώτοις ἐρχάμενοι οἱ Ἀρκαδιανοὶ εἰς τὸ Σαραβῆλι ποῦ εἶχα τὸ ὄρδι ἐγώ· με εἶπε ὁ Πονηρὸς νὰ τὸν κάμω ἐπικεφαλῆς· δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάμω, νὰ ἐρωτήσω· ἐρώτησα καὶ δὲν τὸν ἐδέχθησαν — τί νὰ σοῦ

κάμω; ἐπῆγαν οἱ Ἀρχιδιανοὶ μόνοι τοὺς καὶ ἔκαμαν ἓνα πόλεμον καλόν, καὶ ἐπολέμησαν ἀνδρειωμένα, καὶ ἐσκότωσαν καμμιά δεκαριά Τούρκους. 1,200 ἦτον Ἀρχιδιανοί. Ἦτον Παπτζόραϊοι, Γρίτζαλης, καὶ ἄλλοι. Εἰς 15 ἡμέρας ἔφυγαν ὅλοι κρυφίως μπουλούκια μπουλούκια· ἔμειναν οἱ Καπεταναῖοι—ἔπιασα μερικοὺς, τοὺς ἐν-τρόπιασα

Οἱ Ἀραδιανοὶ ἀνεχώρησαν, ἔμειναν μόνον οἱ Καπεταναῖοι, καὶ τοὺς ἐδίωξα καὶ αὐτούς· ἔλαβα μίαν διαταγὴν ἀπὸ τὸν Μινίστρο τοῦ πολέμου διὰ νὰ περάσω εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ στρατεύματα, καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀφήσω 12,000 Τούρκους εἰς τὴν Πάτρα, καὶ νὰ ὑπάγω ἐμπροστὰ· πρέπει πρῶτον νὰ σθύσουμε τὴν φωτιὰ ποῦ εἶναι μέσα, καὶ ἔπειτα νὰ ὑπάγῃς καὶ εἰς βοήθειαν τοῦ γειτόνου σου· καὶ αὐτὸς μοῦ δευτεροαποκρίθηκε ὅτι, τὸ γράμμα ὅπου μοῦ ἔστειλες δὲν τὸ ἐδίωξα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἤθελες κακοπέσει, ὅμως τώρα ἄμα λάβῃς τὴν παρούσα διαταγὴν νὰ ἐκστρατεύσῃς· καὶ ἐγὼ ἄφηκα τὸν Καλιόπουλο εἰς τὰ στρατεύματα ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Κόρινθον διὰ τρεῖς ἡμέρας· πηγαίνοντας, 5 ὥρας μακρὰ, ἔστειλα εἰδήσεις τῆς Κυβερνήσεως ὅτι πηγαίνω, καὶ ἀπόκρισι δὲν ἔλαβα· ἐγὼ ἐκίνησα· ἓνα τέταρτο μακρὰν ἔλαβα μία διαταγὴ καὶ μοῦ ἔλεγε ὅτι νὰ ἀφήσω τοὺς 80 ἀνθρώπους ὅπου εἶχα μαζὺ καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὴν Κόρινθο μὲ 5 ἀνθρώπους· ἐγὼ ἐμβῆκα μέσῃ, μοῦ ἔδωκαν ἓνα κονάκι χωρὶς πάτωμα· τὸ βράδυ μᾶς ἄφηκαν ἀπεριποίητους, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησα, καὶ ἐπῆγα εἰς ἓνα χωριὸν τὴν νύκτα· σὰν μὲ ἀκούσαν ὅπου ἀνεχώρησα, τὸ Βουλευτικὸν μὲ τὸ Ἐκτελεστικὸν ἄρχισαν νὰ τρώγονται καὶ νὰ λένε ὅτι : ὄχι σεῖς φταίτε, ὄχι σεῖς,

και δὲν ἔπρεπε νὰ φερθῶμε ἔτσι· ἔστειλαν μίαν Ἐπιτροπὴν ἀπὸ τὸν Κωλέττην, ἀπὸ τὸν Κορίνθου, τὸν Σωτῆρ Νογαρᾶ καὶ μέρος Ἰθραίων· ἐρχάμενοι ἐκεῖ τοὺς ἀπεκρίθηκα ὅτι: σὰν δὲν δέχεσθε ἕναν Στρατηγὸν ὁποῦ ἔρχεται νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ, ἐγὼ ἀναχωρῶ καὶ πηγαίνω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ ὅ,τι ἔχω νὰ εἰπῶ, θέλει τὸ εἰπῶ εἰς αὐτήν· ὄχι, μὲ λέγουν, νὰ γυρίσης ὅπισσω, νὰ προβάλης ὅ,τι θέλεις διατι ἐστάθη ἕνα λάθος καὶ ἦτον Ἐλλειψις κονακιῶν· ἐγὼ ἀποκρίθηκα τοῦ Κωλέττη ὁποῦ μοῦ ὠμιλοῦσε ὅτι: νὰ πᾶς νὰ γίνης Μινίστρος στὰ Γιάννινα καὶ ὄχι ἐδῶ· μοῦ ἔπεσε ὁ Δεσπότης ὁ Κορίνθου καὶ οἱ λοιποὶ καὶ ἐπῆγα μέσα, ἕκαμα τὰς προτάσεις μου καὶ τὰς ἐδέχθηκε ἡ Κυβέρνησις. Τοὺς ἐπαράστησα ὅτι ἂν περάσω εἰς τὴν Ῥοῦμελη, οἱ Τούρκοι τῆς Πάτρας ὁποῦ ἦτον 12,000 θέλει σκορπισθῶν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ θὰ τὴν χαλάσουν· ἔτσι ἡ Κυβέρνησις αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκην καὶ μὲ ἔδωσε νέαν διαταγὴν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰς Πάτρας. Ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Ἄργος, Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Πάτρα ἀρχὰς Μαΐου. Εἰς τὴν Κόρινθο ἀντάμωσα τὸν Μάρκο Μπότσαρη, ὁ ὁποῖος ἐπρόσμενε ἐκεῖ διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς φαμηλιάς του· αὐτὸς μοῦ εἶπε νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μὲ κάμουν ἀρχηγὸν ὅλων τῶν στρατευμάτων, ἐγὼ τοῦ ἕκαμα ταῖς ἴδιαις παρατηρήσεις, ἐπρόβαλα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ὑπάγῃ ὁ Μαυροκορδάτος ὁποῦ ἦτον τότε πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ, νὰ πάρῃ 1,000 τακτικοὺς Φιλέλληνας καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα· ἔτσι ὁ Μαυροκορδάτος ἐπῆρε τοὺς τακτικοὺς καὶ Μάρκο Μπότσαρη καὶ ἀπέρασε ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῆς Πάτρας ὁποῦ εἰρὶσκόμενοι ἐκεῖ· ἀφοῦ ἀπέρασαν

εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, μὲ ἔγραψαν ἀπὸ ἐκεῖ, ὅτι ἔχουν ἀνάγκη καὶ νὰ τοὺς στείλω βοήθεια, καὶ ἀπεφάσισα καὶ ἔστειλα τὸν υἱόν μου Γενναῖον μὲ 200 στρατιώτας διαλεκτοὺς τότε ὁ Γιατράκος εἶχε ἔλθει ἐκεῖ καὶ τὸν ἔστειλα καὶ ἐκείνον μὲ μιᾶ 40, τοῦ εἶχαν φύγει οἱ ἄλλοι, καὶ τὸν Κανέλο Δελιγιάννη μὲ 200· ἐγὼ ἔμεινα ὀπίσω καὶ ἔφερα στρατιώτας διὰ νὰ ἀναπληρώσουν ὅσους εἶχα στείλει εἰς τὴν Ῥούμελη 6,000 εἶχα ἔβαλα ἀλώνια διὰ ταῖς σταφίδαις, καὶ εἶπα τῶν Ἑλλήνων νὰ τρυγοῦν τὴν σταφίδα, νὰ πάρουν τοὺς κόπους τους, καὶ νὰ ἐβγάλωμε καὶ τὸ ἐθνικὸν δικαίωμα· καὶ ἤρχθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ τὴ βάλουν εἰς πρᾶξιν. Οἱ Τούρκοι ἐστενοχωρήθησαν πολὺ εἰς τὸ Κάστρο καὶ ἀπὸ νερὸ, καὶ κατὰ τὸν τρόπο ὅπου τοὺς ἐστενοχώρησα εἰς ἓνα μῆνα ἤθελε παραδωθοῦν.

Σκοτωμένοι Τούρκοι εἰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ πολέμους ἦτον 1,000, καὶ ἄλλοι τόσοι λαβωμένοι καὶ ἄβρωστοι (τὸν Κανέλο τὸν εἶχαν κρυφίως ἀφήσει στρατηγὸν τὸ ἐκτελεστικὸ. — 7 ἢ 8 Μαρτίου ἦτον ὁ πόλεμος ὁ μέγας τοῦ Σαραβαλιοῦ) ἔστειλα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὴν Καρύταινα διὰ νὰ κάμῃ νέα στρατολογία. Τότε τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ἀφοῦ ἀκούσθη ὁ Δράμαλις εἰς τὰ Τρίκαλα τῆς Ῥούμελης, ἐσυνάχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πάγῃ ὁ Κρεδατᾶς εἰς τὸ Μιστρά νὰ πάρῃ 1,000 στρατιώτας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· Ὁ Σωτῆρ Νοταρᾶς νὰ πάρῃ τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ ἐκεῖνος διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ὁ Ζαῖμης, ὁ Σωτῆρ Χαραλάμπης μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς νὰ ὑπάγουν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν Ἀναγνώστην Δελιγιάννη μὲ

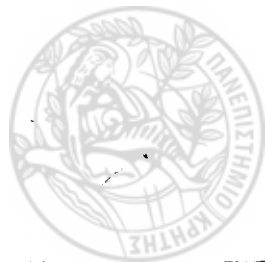

200 Καρυτινούς· ἡ διαταγή λέγει ὅτι : ὅποιος παρακοίση καὶ δὲν κινήσῃ μὲ τοὺς Ἄρχοντας νὰ ᾖναι τὸ ἕνα τρίτο τῆς περιουσίας τοῦ ἐθνικοῦ· ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀρκαδίας μὲ 1,000 Ἀρκαδιανούς καὶ Φαναρίτας νὰ περᾶσῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ὁ Σισσίνης μὲ ἄλλους 1,000 Γαστουένους καὶ Πυργιώτας. ἀφοῦ ἔλαβαν τὴν διαταγὴν οἱ Ἀρχοντες, ἔστειλαν εἰς διαφόρους Καπετανένους ποῦ εὐρίσκοντο μὲ ἐμὲ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ ὑπάγουν μὲ αὐτούς· οἱ Καπετανέοι μὲ ἔδειξαν ταῖς διαταγαῖς τους, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι, δὲν συμφέρει νὰ διαλύσωμε τὴν πολιορκίαν, διότι οἱ Τούρκοι θὰ ἔβγουν καὶ θα χαλάσουν ταῖς Ἐπαρχίαις, νὰ ποῦ κοντεῦει νὰ πέσῃ ἡ Πάτρα· αὐτοὶ μὲ ἀποκρίθησαν ὅτι : δὲν ἠμποροῦμε νὰ μείνωμε, διατὶ ἡ διαταγὴ λέγει ὅτι, ἂν δὲν πᾶμε, θὰ μᾶς κυριεύσουν τὸ ἕνα τρίτο τῆς ἰδιοκτησίας μας· τότε ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, ' σάν εἶναι ἔτσι, ὁσοστέμουτο διαγράψω, ὅτι ἐγὼ δὲν σᾶς διαλύω, παρὰ φεύγετε σεῖς, καὶ πηγαίνετε στὸ καλό. Καὶ ἔτσι μὲ τὸ ἔκαμαν διαγράψω. Αὐτὸ ἦτον εἰς τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου· τὰ στρατεύματα ἀνεχώρησαν καὶ ἔμειναν μὲ μόνον 600· οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν καὶ ἔκαψαν τὰ καρτέριά μας· ἐγὼ τοὺς ἐκτύπησα ὀλίγο ἔπειτα τὸ μεσημέρι ἐκίνησα διὰ τὸ Γαστούνη· ὁ σκοπὸς τους ἦτον νὰ μὴ πάρω τὴν Πάτρα καὶ νὰ μοῦ σκώσουν τὴν δύναμι τὴν Στρατιωτικὴν. Εἰς τὴν Γαστούνη, ὅπου ἐπῆγα, ἐφοβήθηκε ὁ Σισσίνης καὶ ἐκλείσθηκε εἰς τὰ σπιτιά του μὲ 300· τοῦ ἔστειλα ἕναν ἄνθρωπον καὶ ἤλθε· τοῦ εἶπα· Σισσίνη τοῦτος εἶναι ὁ σκοπὸς μου, νὰ μαζευθοῦμε ὅλο τὸ Στρατιωτικὸ εἰς τὴν Κόρινθο, ἂν ᾖναι ἀλήθεια πῶς ἔρχεται ὁ Δράμαλης, νὰ τὴν καρτερέσωμε

εἰς τὰ Δερβένια καὶ νὰ κυττάζωμε καὶ τὰ πράγματα τοῦ Ἐθνους. Ὁ Σισίνης ἰσχυρῶς μαζί καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι εἶμαι ἔτοιμος, καὶ μὲ δευτέραν σου διαταγὴν ξεκινῶ. Ἐστειλα ἐγκύκλιον διαταγὴν εἰς ὅλας τὰς Ἐπαρχίαις Ἀρκαδίας, Φινάρι, Λεοντάρι, Μεσσηνία, νὰ συνάξουν τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐκίνησα διὰ τὴν Καρύταινα· ἡμέρα καὶ νύκτα ἐπεριπάτησα καὶ ἔφθασα εἰς τὴν Δημιτζάνη μαζώνοντας στρατιώτας· φθάνοντας εἰς τὴν Δημιτζάνα ἔρχεται ἕνας ταχυδρόμος μὲ μία διαταγὴ τοῦ Μινίστρου τοῦ πολέμου καὶ μοῦ ἔγραφε· Γενναίωτατε Στρατηγὲ Θ. Κολοκοτρώνη. λαμβάνωντας τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως νὰ κυτπήσῃς τὴν σιδηροῦν ῥάβδον τὴν συνηθισμένην, νὰ συνάξῃς τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν Πάτρα. Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἑκακοφάνη πολὺ διατὶ διέλυσεν τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας, καὶ ὅσο διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Δερβενίων ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα.

Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, ὁ ἴδιος Ταχυδρόμος ἔφερεν ἕνα γράμμα τοῦ Κύρ Ἀναγνώστη καὶ τοῦ ἔλεγε· φιλογενέστατε Κύρ Ἀναγνώστη νὰ πάρῃς τὰ στρατεύματά σου καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια, διατὶ ὁ Δράμαλης ἔφθασε εἰς τὰς Θήβας· καὶ ὁ Κύρ Ἀναγνώστης ἦτον εἰς τὰ Λαγκαδία μὲ τὸν δοῦλο του. Ἡ Κυβερνήσις ἔστειλε τὸν Ῥήγα Παλαμῆδη εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια μὲ 1800 Κορινθίους καὶ Τριπολιτζότας, (καὶ εἰς τὸ Ἄργος ἐμοίραζαν 8,000 ταῖνια) καὶ 1000 Μανιάταις νεοφερμένοι. Ὁ Λουκόπουλος ἔδωσε 1000 μυχμουνητέδες καὶ τοὺς ἔδωσαν εἰς τοὺς Μανιάταις ὅπου δὲν ἐξεκινούσαν χωρὶς χρήματα. Μὲ 2,000 ἔφθασα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ἡ Γερουσία εὐρίσκειτο ἐκεῖ μέρος ἀπὸ τοὺς Γερουσιαστὰς φο-

δούμενοι τὸν ἐρχομὸν μου ἔφυγαν ἀφοῦ ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔβαλα ἄλλους ἀπὸ ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις καὶ ἰδυνάμωσα τὴν Γερουσίαν· ἡ Γερουσία δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκ φήμης τὸν ἐρχομὸν τοῦ Δράμαλης· ἔβγαλα πεζοὺς εἰς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις νὰ ἐτοιμασθοῦν ἔμεινα 4 ἡμέρας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν ἤρχοντο ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ μᾶς ἔλεγαν, ὅτι ὁ Δράμαλης ἔρχεται, καὶ εἰς ἐμένα ὁποῦ μὲ ἄκουαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν μοῦ ἔγραφεν τίποτε ἢ Κυβέρνησις, οὔτε ἔστειλε ταῖς 6,000 στὰ Δερβένια· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχα εἰδησιὴ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, δὲν ἔστειλαν καὶ τὰ στρατεύματα, ἐνόμιζα ὅτι ἦτον ψεύματα ὄλα· ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν μου στέλνω δύο καβαλαρέους νὰ πᾶν εἰς τὸν Ἁγιογιώργη καὶ τὸ ὅ,τι μάθουν νὰ μοῦ στείλουν· νὰ πᾶνε εἰς τὴν Κόρινθον, στὰ Δερβένια ἕως εἰς τὰς Θήβας νὰ εὔρουν τὸν Ὑψηλάντη καὶ Νικήτα, καὶ νὰ μοῦ στείλουν καθαρὰ εἰδησιὴ τί τρέχει. (Εἰς τὸν μῆνα Ἰαννουάριον 1822 ἐβγήκε ὁ Νικήτας καὶ Π. Ζαφειρόπουλος.) Ὅσο νὰ πᾶν εἰς τὴν Κόρινθον, ἀπάντησαν τοὺς Τούρκους καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς πιάσουν ζωντανούς, καὶ ἐγύρισαν πίσω. Ὁ Ῥήγας ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Δερβένι, κινώντας οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὰ Μίγαρχ, ἄφηκαν δύο τρεῖς σημαίας καὶ ἔφυγαν χωρὶς νὰ ριξοῦν τουφέκι. Οἱ Τούρκοι ἐνόμιζαν, ἀφοῦ εἶδον τὰς σημαίας ἀνοικτάς, ὅτι ἦτον στράτευμα καὶ ἄρχησαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄερα· ἀφοῦ εἶδαν ὅτι δὲν ἦτον στράτευμα, οἱ Καβαλαραῖοι Τούρκοι ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ τοὺς Ἕλληνας. ἄλλοι ἔφυγαν κατὰ τὴν Αἴγινα καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ Σορικό. οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν Ἕλληνας. . . Ὁ Ῥήγας ἐπῆρε τὸ φύσημα εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἔδωκε τὴν εἰδησιὴ ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὸ Δερβένι μὲ 60,000 ὠσάννὰ τοὺς εἶχε μετρήσει· τὸν ἐρώτησαν τί ἔγεινε τὸ στρα-

τευμα ; και τούς αποκρίθηκε, ότι ολοι έχάθησαν, μόνον εγώ
εγλύτωσα. Ἡ Κυβέρνησις εἶχε Φρούραρχον εἰς τὴν Κό-
ρινθον ἕνα Καλόγηρον λεγόμενον Ἀχιλλέα, Διδάσκαλος τῆς
Ἀλληλοδιδασκτικῆς, και βλέποντας τοὺς Τούρκους ἔφυγα
μὲ τοὺς στρατιώτας, ἀποῦ ἐσκότωσε τὸν Κιαμίλμπεϊ. Ὁ
Δράμαλης ἔστειλε και ἔπρασε τὸ Κάστρο· τότε ἔστειλε 49
Καβαλαρέους νὰ φέρουν τὰ συγχαρῖκια εἰς τὸ Ἀνάπλι· τὸ
Ἀνάπλι, πρὶν ἕνα μῆνα, εἶχε κάμει συνθήκη μὲ τὴν Κυ-
βέρνησι νὰ δώσουν οἱ Τούρκοι τὸ Καστέλι και δέκα
Τούρκους ἀξιωματικούς ἐνέχυρον και ἐδικούς μας 30, και
νὰ τοὺς στέλνουν ζωτροφίας ἕως οἱ νὰ ἔλθουν τὰ Ἑλ-
ληνικὰ καράβια νὰ τοὺς πάρουν και νὰ βάλουν εἰς τάξιν
τὰ λάφυρα. Ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τοὺς Τούρκους· ὁποῦ
ἔφεραν τὰ συγχαρῖκια ἔφυγαν και ἐμβῆκαν εἰς τὰ κα-
ράβια (τὸ Βουλευτικὸ), και τὸ στράτευμα ὁποῦ ἦτον ἐκεῖ
συναγμένον διελύθηκε. Οἱ δύο καθαλαραῖοι μὲ ἔδωσαν
εἰδήσιον ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκεν εἰς τὴν Πελοπόννησον και
ἦλθε στὴν Κόρινθον· δὲν ἤξευραν ἀκόμη ὅτι τὸ Κάστρο
ἦτον εἰς τοὺς Τούρκους, και ἐλπίζαμε νὰ τοῦ πᾶμε βο-
ήθεια. Ὁ πεζὸς ἦλθε 1 ὥρα πρὶν νὰ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος.
λαμβάνωντας τὸ γράμμα ἐπῆγα εἰς τὴν Γερουσίαν και
τοὺς εἶπα ὅτι, νὰ ἔλθουν οἱ ἡξεύρουν γράμματα, και
ἔτσι ἐγράψαμε ὅλη τὴν νύκτα και ἔστειλαμεν εἰς ὅλας τὰς
Ἐπαρχίας διὰ νὰ προφθάσουν μὲν ὥραν ἀρχήτερα, δι-
ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὴν Πελοποννησον. Εἶπα τῆς
Γερουσίας, νὰ σταθῆς ἐδῶ και νὰ μᾶς βοηθᾷ ἀπὸ τροφὰς
και πολεμοφόδια, και ἐγὼ πέρνω τὰ στρατεύματα και
πηγαίνω ἐμπρὸς, και ἂν ἰδῶ ὅτι δὲν ἡμπορῶ νὰ βα-
στάξω, τότε σᾶς στέλνω εἰδήσι και ἀναχωρεῖτε και ἔτσι
ἐβάσταξαν τὴν θέσι. Τὴν αὐγὴν ἔβαλα λόγῳ εἰς τοὺς στρα-

τιώτας και τούς εἶπα· "Ἕλληνες μὴ φοβείσθε! ἔμεῖς ἐσκοτώσαμε τόσους Τούρκους ἐντέπιου;, και τούτους ἐτζί θα τοὺς κίμωμε· δὲν εἶναι πολλοὶ οἱ Τούρκοι ὅσους τοὺς λέγουν· νὰ ὑπάγωμε νὰ σκοτωθοῦμε μακρὰν ἀπὸ τὰ παιδιάμας και ταῖς φαμελιαῖς μας· μὴν πέρνετε μαζί σας οὔτε μουλάρια, καπόταις, ὄλα μᾶς τὰ φέρνουν ἐκεῖνοι. Ἐδιώρισα τὸν Κολοζόπουλο και Ἀντώνη Κολοκοτρώνη μὲ 1700 νὰ τραβήξουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον και νὰ ὑπάγουν ἀντίκρου νὰ ρίξουν δύο τρεῖς μπαταριαῖς, νὰ ἀκούσουν οἱ Ἕλληνες ὅπου ἦτον εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου και νὰ ἐνθαρρυνθοῦν· ἐλπίζα ὅτι τὸ Κάστρο ἐβάσταγε ἀκόμη· ἰβάσταξα μόνον 300 και ἐκίνησα διὰ τὸ Ἄργος ὅπου ἤξευρα ὅτι ἦτον ἐκεῖ 5, 6 χιλιάδες στρατιῶτες και νὰ τοὺς πάρω και νὰ ὑπάγω ἐμπρὸς εἰς τοὺς Τούρκους εἰς τὰ Δερβένα. Ἐρχοντας εἰς τὸ Παρθένη ἀπάντησα τὸν Ρίγα μὲ τὸν Κολῆ τὸν Δαρειώτην· τοὺς ἐρώτησα τί ἤξεύρουν και αὐτοὶ μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἐμβῆκαν 60,000 Τούρκοι μέσα, ὅτι μόνον αὐτὸς ἐγλύτωσε· τὸν ἐμάλωσα, και τοῦ εἶπα· νὰ μὴ ματαιεπῆς τέτοια λόγια εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· αὐτὸς μόλις ἐπῆγε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἔδωσε τὴν εἰδησι και ἐφυγε ὅλος ὁ Κόσμος ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, μόνον ἡ Γερουσία ἔμεινε. Οἱ στρατιῶταις ὅπου εἶχα μαζί, ὡσὰν ἤκουσαν αὐτὰς τὰς εἰδήσεις, ἐδείλιασαν, και διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω ἄρχισα και ἐτραγοῦδαγα· παρακάτω ἀπάντησα τὸν Λουκούργον Κρεστενίτη μὲ 15 και τοὺς εἶπα· ποῦ πηγαίνουν, και αὐτοὶ· πηγαίνουν εἰς τὸ Πύργον και πάλιν ἐρχονται· Οἱ Μανιάταις ἐγδυσαν τὸ Ἄργος και ἐφυγαν· τοὺς ἀπαντάω εἰς τὸν δρόμον· τοὺς ἐρωτῶ ποῦ πηγαίνουν, και αὐτοὶ μοῦ ἔλεγον· ὅτι ἔχομεν ἄρρωστο, και πᾶμε και γυρίζομε· τοὺς ἔλεγα· τὸν ἄρρωστο τὸν πάει ἕνας δύο·

ὄχι τόσων εἰς τὸ Ταβούλι ἀπάντησα τὸν Ὑψηλάντη, τὸν Κρεβατᾶ, τὸν υἱὸν μου Πᾶνο ὁποῦ ἦτον μετὰ τὴν Γερουσία, τὸν Μαυρομιχάλη· τοὺς ἐρωτῶ ποῦ πάτε; τοὺς εἶδατε μετὰ τὰ μάτια σας τοὺς Τούρκους; ὄχι· μᾶς εἶπαν πῶς ἐμβῆκαν 50 Καβαλαραῖοι εἰς τὸ Ναύπλιον ἐσεῖς ποῦ πάτε; ἔχομε κανένα Κάστρο νὰ ἐμβοῦμε; ἔχομε καμμίαν δύναμιν νὰ τραβιχθοῦμε καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ Τούρκοι νὰ σκλαβώσουν τὸν Κόσμον; καὶ ἔτσι τοὺς ἐκράτησα.

Ἐκράξα τότε τὸν Πέτρο Μπαρμπιτζιότη καὶ τὸν Θεόδωρῃ Ζιχαρόπουλο καὶ τὸν Ἀντώνη Κουμουστιώτη, καὶ τοὺς λέγω: νὰ πάτε νὰ μοῦ πιάσετε τὸ Κάστρο τοῦ Ἄργους μετὰ 100 ἀνθρώπους διαλεκτοὺς, καὶ πιάνοντας τὸ Κάστρο, νὰ κάμετε φανὸ, ὅτι ἐπιάσαν τὸ Κάστρο· μετὰ ἀπεκρίθησαν ὅτι πᾶμε, μὰ χανόμεθα· τοὺς εἶπα: πηγαίνετε καὶ ἐγὼ σᾶς πέρω εἰς τὸν λαιμόμου, καὶ ἔτσι ἐπῆγαν καὶ ἔλαμαν τὸν φανό. Εὐθὺς στέλνω τὸν Πᾶνο μετὰ 150 στρατιώτας νὰ υπάγῃ νὰ πιάσῃ τοὺς Μύλους καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὰ καράβια τῆς πεθερᾶς του νὰ πλησιάσουν κοντὰ, καὶ ἂν τὸν εὕρῃ πόλεμος νὰ τὸν βοηθήσουν μετὰ τὰ Κανόνια· Τρεῖς ἡμέρας ἐκαθίσταμεν εἰς τὸ Ἀγλαδόκαμπον, καὶ ἐγράψαμεν νὰ ἔλθουν στρατεύματα· ἦλθαν οἱ Ἀγιοπεριίται μετὰ τὸν Ζαφειρόπουλον καὶ Μιστριώταις καὶ ἐγινήκαμε ὡς 1, 000. τότε εἶπα τοῦ Πετρόμπεη καὶ τοῦ Ὑψηλάντη νὰ πᾶν νὰ πιάσουν τοὺς Μύλους καὶ νὰ στείλουν βοήθεια εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ νὰ τραβίξω κατὰ τὴν Κόρινθο, νὰ ἰδῶ πόθεν πηγαίνουν οἱ Τούρκοι, καὶ ἔγειναν 2 κολόναις, ἡ μία νὰ υπάγῃ κατὰ τὰ Βασιλικά καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸ Ἄργος. Ἐπῆγαν εἰς τοὺς Μύλους· ὁ Πᾶνος, ὁ Μπεϊζαντὲ Γεωργάκης, ἐπῆγαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἄργος· ἐγὼ ἐτράβιξα διὰ νὰ υπάγω εἰς τὴν Κόρινθο· ἤρξακα τὸν

Κολιόπουλο εἰς τὸ Σκηνοχώρι· ὁ Ἄντωνης ἦτον εἰς τὸν Ἅγιο-Γεώργη· οἱ Τούρκοι ἄρχισαν νὰ καταβιάζοντο εἰς τὸ Ἄργος. Οἱ Τούρκοι μὴν εὐρίσκοντας ἐναντιότητα ἐξαπλώνονται. Ὁ Κολιόπουλος ἀπαντᾷ εἰς τὸ Χαρβάτι με τοὺς Τούρκους, ἐσκότωσαν 20, Ὁ Κολιόπουλος μονομαχεῖ μ' ἕνα καβαλάρη καὶ τὸν φονεύει· τότε ἐγύρισε εἰς τὸ Σκηνοχώρι, ἐκατέθηκαν καὶ ἀπὸ τὸ Κάστρο τοῦ Ἄργους μερικοὶ, καὶ ἐπολέμησαν με τοὺς Τούρκους ποῦ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ ἐσκοτώθηκαν καμιά δεκαεὶα, Μανιάταις καὶ Πελοποννήσιοι. — Οἱ Κουμουντουρῆοι, ὁ Σισίνης, ἔμειναν ὅσοι ἦτον με τὸν Μπέη. ὁ Ἄντωνης ἐκατέρεψε εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοὺς Τούρκους στὴν Κόρινθο καὶ ἐσκότωσε 17. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγαν 2,000 καὶ τὸν ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἐδιώξαν καὶ ἐκαψαν σπῆτια.

Ἐγὼ, σὰν ἔστειλα τοὺς ἄλλους νὰ πάνε εἰς τοὺς Μύλους, ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθο καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Σκηνοχώρι, καὶ ἐπῆγα καὶ ἤρα τὸν Κολιόπουλο, καὶ μοῦ εἶπε τὸν ἀναχωρισμὸν τοῦ Ἄντωνη ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον· καὶ ἐκίνησα νὰ πάγω στὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ πηγαίνάμαιος εἰς τὸ Μαλανδρίνο, ἤρα δέκα Καβαλαραίους Τούρκους, καὶ βλέποντάς μας ἐκλείσθησαν εἰς ἕνα σπητιδὴν ἠθέλησαν νὰ παραδοθῶν, τοὺς ἐκάψαμεν. Ἐνας στρατιώτης ἐπιασε τὸ τουφέκι ἐνὸς Τούρκου ἀπὸ τὴν θύραν, τοῦ τὸ πῆρε. Τραβῶ καὶ πάγω εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸ χωρὶν ἦτον γεμάτο ἀπὸ λάδι κτλ. Τὸ ἐπιασα, ἀγνάντευσα καὶ εἶδα, ὅτι ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐκίνησαν τὰ Τούρκικα στρατεύματα διὰ τὸ Ἄργος καὶ Ἀνάπλι· ὅταν ἐκατέθηκαν οἱ Τούρκοι, ἐπῆγαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ παλιόκαστρο τοῦ Ἄργους, καὶ οἱ Τούρκοι ἦτον δύο Πασάδες.

Οἱ Πασάδες ἔλεγαν τῶν στρατιωτῶν, ὅτι ἐδῶ εἶναι τὸ βίος τοῦ Κόσμου, τὸ Ἀνάπλι τὸ ἔχομε, τὰλλα τὰ πέρνομε δλα' τὸ ἑπολιορκησαν. Ἦτον συναγμένα στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους ἕως 5,000. Ὁ Κολιόπουλος ἦτον κλειστός εἰς τὸ παλιόκαστρο με Φαναρίτας καὶ Καρυτινοὺς, με τὸν Δημητράκη τὸν Δελιγιάννη. Μοῦ γράφουν ἕνα γράμμα· ὅτι νὰ φθάσω, διατὶ ἔλειψαν τὸ κάστρο καὶ δὲν ἔχουν προβεζιό· τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔκαμαν ἀρχηγὸ τοῦ στρατεύματος τὸν Ἀντωνάκη Μαυρομιχάλη, τοῦ στρατεύματος ποῦ εἶναι ε' τοὺς Μύλους. Σὰν τὸν ἔκαμαν Ἀρχηγόν, ἠθέλησαν νὰ κάμουν ἕνα πόλεμο με τοὺς Τούρκους, καὶ τὸν Κολιόπουλον δὲν τὸν ἐτεμπέχησαν ποῦ ἦτον εἰς τὸ πλευρό τους, καὶ ὁ πόλεμος ἐπιάσθη σὴν ἄκρην ἑὰ ἀμπέλια, καὶ ἐβγήκαν Τούρκοι 10,000 Καβαλαραῖοι καὶ ἐτζάκισαν τοὺς Ἑλληνας, καὶ ἐχάθηκαν 150 Ἑλληνες. Σὰν ἔχασαν τὴν μπατάλια, μοῦ στέλνουν ἕνα γράμμα καὶ μοῦ λένε· ἂν τρώγω ψωμί νὰ τὸ ἀφήσω, νὰ τοὺς βοηθήσω — Ἦμουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον—διατὶ ἡ πατρὶς ἐχάθη. Δὲν ἔλειψα εὐθὺς νὰ κινήσω με 100 στρατιώτας καὶ τὸν Ἀντώνη Κολοκοτρώνη τὸν ἀφήνω στὰ Δερβενάκια με καμιά χιλιάδα. Πηγαινάμενος εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους κῦρα ὅλους τοὺς στρατιώτας λυπημένους ἀπὸ τὸν πόλεμον τῆς ἄλλης ἡμέρας ποῦ ἐχάθηκαν στρατιώταις· δὲν ἔλειψα νὰ τοὺς ὀμιλήσω καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω, ὅτι ἂν οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν 150, ἡμεῖς χιλιάδες· καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοὺς εἶπα καὶ ἐμψυχώθηκαν· τοὺς ἐμάλωσα πολὺ με τὴν ἀταξία τοῦ πολέμου ὅτι δὲν ὀμίλησαν καὶ τοῦ Κολιόπουλου. Ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Κρεβατᾶς ἦτον εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς (Μῦλοι Ἀργίτικοι, μῦλοι Ἀφεντικοὶ διαφορῆ). Τὴν

ἄλλην ἡμέρα ἐπλάκωσαν 1200 Ἀρκαδιανοί. Οἱ Τούρκοι ἔβριγαν βόμβαις ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ἔβαναν 2 κανόνια ἀπὸ μία ῥάχη καὶ ἐπολιορκούσαν τὸ παλιόκαστρο. Οἱ κλεισμένοι δὲν εἶχαν τίποτε μέσα καὶ ἦτον στενοχωρημένοι. Στὰς 20 τοῦ Ἰουλίου στὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Ἡλίας, ἔκραξα τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους καὶ τοὺς ὠμίλησα 2 ὥραις· νὰ πολεμήσωμε, νὰ βγάλωμε τοὺς κλεισμένους, οἱ Τούρκοι εἶναι ὅλοι σαβοῦρα.

Ἀπεφάσισα νὰ κτυπήσωμε τὸ βράδυ ἀπὸ ὄλαις ταῖς μεριαῖς τοὺς Τούρκους, διατι δὲν ἠμπορούσε νὰ πάγη ἄνθρωπος νὰ τοὺς ἰδῇ ἀλλ' ὅ,τι ἔκαναν τὰ σινιάλα. Τότενες διατάττωταῖς ἐπαρχίαις νὰ κτυπήσουν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν θέσιν καθεμιά πού εἶχε. Τόσο καὶ τὸν Κολοῖόπουλο καὶ τοὺς Ἀρκαδιανούς· τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ κέντρον νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους ὁποῦ εἶχαν τὰ κανόνια, καὶ οἱ Ἀρκαδιανοί, καθὼς ἐπῆγα τὸ βράδυ καὶ ἐκτύπησα ἀπὸ ὄλαις ταῖς μεριαῖς, ἐπῆγα νὰ καὶ ἔχάλασαν μὲ τὰ πόδια τὰ ταμπούρια. Ἀναχωροῦν πάλιν διὰ νυκτός, διότι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἐκινήθησαν. Ἐκεῖνοι ζεῖναι ἀκόμη κλεισμένοι εἰς τὸ παλιόκαστρο. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἐστενοχωρήθηκα διὰ τοὺς μέσα, νὰ μὴ βλαφθοῦν ἕκαμα ἓνα στρατήγημα· νὰ πᾶμε ὅλοι ὀλοτρόγυρα ν' ἀδιάσωμε ἀπὸ δύο τουφέκια, νὰ κάμωμε φανὸ καὶ ἐκεῖνοι νὰ κάμουν τρόπον νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὸ παλιόκαστρο. Ἐτὶ ἐζυγώσαμεν κοντὰ, ἐκεῖνοι ἔβγαῖκαν τότε ἀβλαβεῖς ἀπὸ τὸ παλιόκαστρο καὶ ἄρρηκαν μέσα ἓνα ἄσπι τυρί, καὶ ἔβγαῖκαν ὅλοι εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἄργους ὑγιεῖς. Τὴν αὐγὴν μβαίνουν οἱ Τούρκοι στὸ Κάστρο καὶ δὲν εὔρισκαν οὐδέν. Αὐτοὶ (οἱ δικοί μας) εἶπαν ὅτι ἀναχω-

ρήσαμεν τὰ στρατεύματα τὴν αὐγὴν Ἑγαιίνου καμιὰ δεκαρὰ χιλιάδες καβαλαραῖοι καὶ Ἑγαιίνου εἰς τοὺς Μύλους τοῦ; Ἀργίτικους νὰ ἰδοῦν. Βλέπωντας ἡμεῖς τὴν Καβαλαρία, ἐγὼ ἔκαμα τοὺς δικοὺς μου κολόνα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λόφου καὶ κατέβηκαν καμιὰ 20 Καβαλαραῖοι καὶ ἔκαμαν ἀκροβολισμοῦ; εἰς τοὺς κάμπους, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν νὰ ἰδοῦν, ὅχι νὰ κάμουν πόλεμο. Ἐγύρισαν εἰς τὰ ἀμπέλια, ὅτι ἦτον προβαλμένα τὰ σταφύλια καὶ ἐπῆραν. Δίδαξα τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀφεντικούς νὰ πιάσουν ἐκεῖ καὶ νὰ ἀνάψῃ ἀπὸ καθένας 20 φωτιαῖς, καὶ τὸ τριπολιτζῶτικο τὸ ἔβλα ἀντίκρυ εἰς ταῖς βράχαις νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιο. Ο Κολιόπουλος μὲ τὸ στρατεύμα του νὰ πιάσῃ τὸ Σκηνοχωρὶ ἀνάμεσα εἰς ταῖς δύο Δημοσιαῖς τοῦ πᾶνε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Βλέπωντας οἱ Τοῦρκοι ὅτι τύσαις φωτιαῖς ὄλο-τρόγυρα, ἀπεφάσισαν ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ περάσουν διὰ Τριπολιτζᾶ· εἰχαν ἔλλειψι ἀπὸ τροφᾶς, διότι ὁ Τζοκρης εἶχε κάψει μ'προστήτερα τὸν κάμπον τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἐκαμαν συμβούλιο νὰ γυρίσουν πῖσω στὴν Κόρθο, ν'ἀπεράσουν στὴν Βοστίτζα, νὰ πᾶνε στὴν Γαστούνη διὰ τροφᾶς, διότι δὲν εἶχαν. Ἐγὼ ἔκαμα Συνέλευσι μὲ ὄλους τοὺς ὄπλαρχηγούς εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους, τοὺς εἶπα· οἱ Τοῦρκοι θε νὰ γυρίσουν ὀπίσω κατὰ τὴν Κόρθο· τὸ βλέπουν, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ δὲν ἤμποροῦν νὰ περάσουν, μόνον σταθῆτε ἐδῶ νὰ πάγω νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, διατὶ οἱ Τοῦρκοι θὰ ἀπεράσουν. Ἀρίνω τὸν Γετράκο τὸν Π. εἰς τὰ σώματα ὅπου ἦτον εἰς τοὺς Μύλους, καὶ αὐτοὶ δὲν ἤθελαν, ἔλεγον νὰ κάτζω ἐγὼ, τοὺς ἔλεγα νὰ πάγουν αὐτοὶ. Ἀναχώρησα πὲρ βίας νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, ἀπὸ ἐκεῖθε ἡμουν βέβαιος ὅτι θὰ

περάσουν και όχι από την Τριπολιτζά. Ὁ Κολοκοτρώνης, ἔλεγε ὁ Πετρούμπης, πάγει κλέφτης εἰς τὰ βουναῖ· και ἀνεχώρησα και ἐπῆγα εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο· σταῖς 26 τοῦ Ἰουλίου, ἡμέραν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἶχε τὴν αὐγὴν ὁμίλησαι ἡ βάρδια τοῦ Ἀντώνη μὲ 300 νομάτους· οἱ Τούρκοι ἐβῆκαν και ἔρχονται εἰς δύο κολόνες. Τῆς εὐθὺς ὀρδινάρησα ἐγὼ εἰς τὸν ἅγιο Γεώργιο νὰ μαζώξουν ὅλαις ταῖς ζωοτροφίαις εἰς 4 σπήτια οἱ Τζαουσάδες, ὅπου εἰν ἰδοῦν και ἔρχονται εἰς δύο κολόνες, νὰ σᾶ; κάμω σενιάλι νὰ κάψετε ταῖς τροφαῖς και νὰ μὴν τὰ λάβουν οἱ Τούρκοι· ἐγὼ ἐπῆρα τὸ λοιπὸ στράτευμα και ἐπίασα τὸ Δερβενάκι. Ὁ Νικήτας και ὁ Παπᾶ-Φλέσσας και ὁ Ὑψηλάντης μὲ 500 στρατιώτας τοὺς εἶχα βάλει και εἶχαν πιάσει τὸ Κινάρι, χωρὶ δύνατὸ εἰς τὸν δρόμον τῶν Κορινθίων. Οἱ Τούρκοι, ἡ ἔμπροστέλα ἐφθασε εἰς τὸν Ἀντώνη και καθὼς εἶδε τοὺς Ἕλληνας ἐμπρός, ὁμίλησαν οἱ Τούρκοι νὰ τοὺς ἀφήσουν τὸν δρόμο, διατὶ θὰ ἀπεράσουν ὀπίσω εἰς τὴν Ῥοίμελη στὴν Πατρίδα μας· ἐγὼ ἔστειλα πεζὸ νὰ πάγη εἰς τὸ Σκηνοχώρι· ποῦ ἦταν ὁ Κολοϊόπουλος, νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς δώσῃ βοήθεια· ἀπὸ ἐκεῖ ἦτον ὥραις 6, ἀπὸ τὸ Δερβενάκι ἕως τὸ Κινάρι ὥραις 2, ὅπου ἦτον ὁ Νικηταρᾶς, ἦταν και ἀπὸ τὸν ἅγ. Γεώργη, ὁ Παπᾶ-Νίκας ἀπὸ τὴν Κόρινθο μὲ τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα εἰς ἓνα χωριὸ στὴ Μάγκα. Ἔστειλα και εἰς ἐκείνους νὰ ἔλθουν μεντάτι. Ἐγὼ πηγαϊνάμενος εἰς τὸ Δερβενάκι ἔκλεξα 800 στρατιώτας εἰς τὸ Γελέκι, και τοὺς ἔκαμα 4 κολόναις, και τοὺς ἐκατέβασα κάτω ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πτόστο ὅπου ἐκρατοῦσα εἰς τὴν Ῥάχη, και ὁ Ἀντώνης ἐκρατοῦσε τὸ κεφάλι, ἦτον ὀμπροστά· και οἱ Τούρκοι ἐβαίνανε ἀπὸ

τὸ Κάστρο καὶ οἱ ἔμπροστινοὶ ἐκαρτεροῦσαν νὰ συνα-
χθοῦν ὄλοι. Ὅσο νὰ συναχθοῦν οἱ Τούρκοι, ἔβαλα ταῖς
σημαίαις καὶ τὰ ζῶα καὶ καπόταις, τὰ ἔβαλα ὅλα
εἰς μίαν βράχην, διὰ νὰ νομίσουν, ὅτι ἐκεῖ εἶναι οἱ πολλοὶ
στρατιώταις καὶ νὰ κάμουν κάτω, νὰ μὴν ἔλθουν ἐπά-
νωμας καὶ μᾶς χαλάσουν. Ἐγὼ ἰστέκωμαι μὲ 10 ἀν-
θρώπους στὴν κορφή· οἱ ψυχογοὶ μὲ τὰ μουλάρια ἀρά-
δα. Τοῦ δὲ Νικήτα ὁ πεζὸς τοῦ εἶπε, ὅτι ἐβγήκαν
οἱ Τούρκοι, καὶ ὄχι ὅτι ἔρχονται ν' ἀπεράσουν εἰς τὸ
Δερβενάκι. Οἱ Κορίνθιοι ἐσκόρπισαν. Ὁ Κολ. β ὥ-
ραις ἀλάργα ἐνύκτωσε ἕως νὰ πάγῃ ἐκεῖ ὁ πεζός.
Σταῖς 3 ἡ ὥρα συνάχθησαν ὄλοι οἱ Τούρκοι, καὶ οἱ
Πασάδες ἦτον στὴν ἴσσω μεριά. Οἱ δὲ 6 χιλιάδες,
ποῦ ἦταν εἰς τοὺς Μύλους, δὲν εἶχαν βάρδια διὰ νὰ
ἰδοῦν ὅτι ἄδειασε τὸ Ἄργος νὰ ἔλθουν ἀπὸ κοντά.
Οἱ 4 κολόνες τοὺς εἶχα τεμπίχι νὰ μὴ κάμουν ἀρχὴ
τοῦ πολέμου, παρὰ ἀφοῦ ἀκούσουν τὰ 10 τουφέκια,
καὶ ἔτζι ἐστέκονταν. Οἱ Τούρκοι σὰν ἐσυνάχθησαν
ὄλοι, διέταξε ὁ Πασᾶς νὰ κινήσῃ ἡ ἔμπροστέλα, καὶ
ἔτζι οἱ Τούρκοι ἐξεκαθάλικαν διὰ τὸν τόπο, καὶ ἐκίνη-
σαν μὲ τὰ πόδι· καὶ ὁ Ἀντώνης ἦτον ταμπουρωμένος.
Ὁ Ἀντώνης ἐκτύπησε ἀφοῦ ἔφθασαν 100 βήματα οἱ
Τούρκοι, καὶ ἐκράτησαν καμιὰ δεκαριά Τούρκους· ἐκεῖ-
νοι ἔδωσαν ταῖς πλάταις καὶ ἔκαμαν κατὰ τὸν ἅγιον
Σώστη, καὶ ἐκεῖ εἶναι βεῦματα, καὶ ἐπῆρε τὸ ἀσκέρι
τὸ Τούρκικο ταῖς βράχαις. Ὁ Ἀντωνάκος δὲν ἔπεσε κον-
τὰ εἰς ἐδαύτους, πέρνει ἓνα μπαϊράκι μὲ 30 νομάτους
καὶ πέφτει εἰς τὸν ἅγιον Σώστη ἔμπρὸς, οἱ Τούρκοι ἐ-
γένικαν τρεῖς κολόνες, μία ὀπίσω, οἱ Πασάδες, μία στὴν
μέση, ἡ ἄλλη κατὰ τὸν Ἀντωνάκος, ἕως 10,000 ἐκί-

νησαν κατά τὸν Ἀντωνάκη, οἱ 30 ἐσκότωσαν πολλούς, δύο μόνον ἐσκοιώθηκαν, ἀνέψια μου.

Οἱ Τοῦρκοι ὅσοι ἔμειναν ἐπέρασαν κατὰ τὴν Κορτέσσα καὶ ἐκεῖ ἔκαμαν στάσι. Ἀκούοντας ὁ Νικητάς, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Φλέσσας ἔφθασαν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη καὶ ἔπιασαν τὸν δυνατώτερον τόπον εἰς τὸν Ἅγιον-Σώστην. Τὸ μεικρὸν στράτευμα ὁποῦ ἐσκότωναν οἱ Ἕλληνες ἔδωκε νὰ περάσῃ καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἔπεσεν εἰς τὸν Νικητά, ἐκεῖ ἐσκότωσαν ἕως 1,000· ἐπέρασε καὶ αὐτήν ἡ κολόνα κατὰ τὴν Κορτέσσα καὶ ἔσμιξε μὲ τοὺς ἀλλουνοὺς· οἱ δὲ Πασσάδες τοῦ ἔμειναν ὀπίσω, ἐνούκτωσε καὶ δὲν ἤμποραγαν νὰ ἀπεράσουν. Ὁμίλησαν τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς εἶπαν· ποῖος Καπετάνιος ὀμπροστά; ἀποκρίθηκε ἕνας παπᾶς ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι· ἀποκρίθηκαν οἱ Πασάδες· νὰ κάμωμε μπέσα νὰ ἀπεράσωμε καὶ τοῦ δίνομε ὅ,τι ζητήσει· καὶ τότενος ἔστειλε ὁ Παπᾶ-Δημήτρης ἕναν ἄνθρωπον νὰ τοῦ ὀμιλήσῃ λαμβάνοντας τὴν εἶδησι, καὶ ἐκίνησα νὰ ὑπάγω· εἶχα σὺν νοῦν μου νὰ τοὺς χασομερήσω ὥστε νὰ ἔλθῃ τὸ πρῶτ, νὰ τοὺς χάσωμε· μέσα εἰς τὸ στράτευμα εἶχαμε καὶ μερικοὺς καθαλαρέους, ὁ Φωτάκος καὶ ὁ Σπυλιωτόπουλος καὶ ὁ Βούλγαρης ὁ Κότζος, καὶ ὁ Κωστ. Ἀναστασόπουλος, καὶ ἄλλο ἕνα ἀνιψίδιμου· Ἐκεῖνοι ἐκίνησαν οἱ Πασάδες βλέπωντας καθαλαρέους ἄδικούς μας, ἐνόμισαν ὅτι ἔχομεν καθαλαρία πολλή· γυρίζουν πᾶνε σὴν Τύρινθον, ἀφίνουν ὅ,τι εἶχαν, ἐνούκτωσε, τὸ μπουχὸ τοὺς ἐβλέπαμε. Ἐξημέρωσε καὶ ὁ Κολοιοπούλος μὲ 2,000 μὲ τὸν Δημ. Δελιγιάννην καὶ μὲ τοὺς Φαναρίταις.—Οἱ ἐδικοίμας ἔπεσαν στὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς λόγκους. Οἱ Τοῦρκοι ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Κορτέσσα ἐλοίμασαν νὰ μάθουν τί ἔγειναν οἱ Πασάδες; καὶ ἐκεῖ-

νησαν 1,000 νὰ ἔλθουν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη· τοὺς ἐκαρτέρησαν οἱ ἴδιοί μας, τοὺς ἐρρίζαν μία μπαταρία τουφεκία, τοὺς ἴσοδρομησαν. Οἱ Πασάδες ἐπῆγαν, ἐστάθηκην εἰς τὴν Τύριθο, εἰς τὴν Γλυκιά, καὶ ὁ Νικήτας ἐτραβίχθηκε μὲ τὸν Παππᾶ Φλέσσα στὸ Ἄγιονόρι, πρῶτα ἦταν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη.—Τὸ Δερβενάκι εἶναι πλευρᾶ ἀπὸ τοῦ Ἄγαμέμνονος τὸ μνημα—ἐκείνη τὴν ἡμέρᾳ ἐξημέρωσε καὶ ὁ Κολοιόπουλος καὶ ἐγενήκαμε ἡμεῖς 4,000 εἰς τὸ Δερβενάκι. Ὁ Γιατράκος μὲ τὸν Τζώρη ἦλθαν εἰς τὸ Δερβενάκι, τοὺς λέγω· ποῦ εἶναι τὰλλα στρατεύματα; — εἶναι εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἔως εἰς τοῦ Χαρθάτη· τοὺς εἶπα· οἱ Πασάδες ὅπου εἶναι εἰς τὴν Τύριθο ταχυνὰ θὰ ἐκστρατεύσουν διὰ τὴν Κόρινθο, μόνον ἐσεῖς νὰ πάρετε τὰ στρατεύματά σας καὶ νὰ πάτε εἰς ἓνα χωριὸ εἰς τὸν δρόμον ποῦ πηγαίνει ἀπὸ τὸ Ἄγιονόρι εἰς τὴν Κόρινθο, καὶ νὰ σταθῆτε ἐκεῖ νὰ βάλετε Καραούλι νὰ μὴν ἐπελάσσουν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ Ἄγιονόρι· ἂν ἔλθουν κατ' ἐμᾶς, νὰ ἐλθῆτε ἀπὸ πίσω, καὶ ἡμεῖς τοὺς κερτεροῦμεν ἐμπρός· — ἐσεῖς ἔρχεσθε ἀπὸ πίσω, σὰν προσπεράσουνε κατὰ μᾶς — διὰ νὰ πιάσωμε τοὺς Πασάδες ζωντανούς· ἂν κἀμουν κατὰ σᾶς, νὰ μᾶς κάμετε σενίλο νὰ ἐλθῶμε κατὰ σᾶς βοήθειά σας. Αὐτοὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ στρατεύμα, καὶ τὸ στρατεύμα ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς (ὁ Γιατράκος ὡς φαίνεται τοὺς παρεκίνησε νὰ φύγουνε). Ὁ Γιατράκος, σὰν ἀνεχώρησε τὸ στρατεύμα, δὲν μοῦ τὸ ἐμήνησεν, ὅμως ἐγὼ ἤλπιζα ὅπως θὰ ἴαγῃ ἐκεῖ ὑποῦ τὸν διώριζα καὶ ἔμεινα ἀναπαυμένος, καὶ εἶχα βράδιας νὰ ἰδῶ τὸ Σε-

νιάλο 'που θά μῶ κάμουν. Οἱ Τούρκοι ἐκίνησαν καί ἐτράβιζαν ἴσια τοῦ Ἁγιοιοριού τὴν στρατά οἱ Πασάδες. Ἐπῆγαν ἐπάνω στήν ἑπροστοφυλακὴν τοῦ Νικήτα· ἀρχινώντας ἡ ἑμπροστοφυλακὴ τὸν πόλεμο, ἔδωγαν οὐ Νικήτας νά τοὺς ἑπάγη μεντάτη, καί δὲν ἑμπόρεσαν νά βιστάξουν, ἀλλὰ ἐγώρισε ἔλο τὸ στρατεύμα καί ἔπιασε τὸ χωριό. Οἱ Τούρκοι ἐπῆγαν στήν ἄκρη στοῦ χωριὸ πολέμωντας τους. Οἱ Τούρκοι δὲν εἶχαν σκοπὸν νά πολεμήσουν τὸν Νικήτα, ἀλλὰ εἶχαν σκοπὸ κατὰ τὴν Κλένια νά ἀπεράσουν, καί καθὼς ἐκίνησαν οἱ Τούρκοι νά πάνε κάτω, ἐκίνησε ὁ Νικήτας καί οἱ νιοπικοὶ καί αἱ γυναῖκες ἀκόμα· τότε μᾶς ἔδωσαν εἶδησι εἰς τὰ Δερβενάκκια (2 ὥραις μακρὰν ἀπὸ τὸ Ἁγιοιορι τὰ Δερβενάκκια) ἑβσειλα τὸν Δημήτρη Κολοιοόπουλον νά πιάσῃ τὴν Κλένια, ὅταν ἄκουσα τὸν πόλεμο, μὲ 2,000. Ὁ Νικήτας τοὺς ἔπρεσε ἀπὸ κοντὰ καί, ὡς τὴν Κλένια ἑπου τοὺς ἐπῆγε, 500 ἐσκάτωσε καί ἕνα Πασά. Ἀπαράτησαν τὰ καμηλιὰ τους, τὰ φορτώματά τους. Ὁ Κολοιοόπουλος δὲν ἔφθασε νά πιάσῃ τὴν Κλένια. Τὸ ἀσκέρι ἑπου ἦταν στοὺς Μύλους βλέπωντας τοὺς Τούρκους ἑπου ἔφυγαν, ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, πλὴν δὲν ἔκαμαν πόλεμο — Γιατράκος. Οἱ Τούρκοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο ὅσοι ἔμειναν· μανθάνωντας ἐγὼ ὅτι οἱ Τούρκοι ἀπέρασαν, καί ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο καί οἱ Πασάδες, ἐπέικασα ὅτι θ' ἀπεράσουν ἀπὸ τὰ μαῦρα λιθάριζα διὰ Βοστίτζα καί Πάτρα δια Ζαερέδες· εὐθύς διέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα νά μὲ ἀκολουθήσουν καί ἔπιασα τὰ Βασιλικά· τὸ στρατεύμα μᾶς ἔως 7,000.

Τὸ βράδυ ὅπου ἐνούκτωσε ἔτεμπίχισα τοὺς στρατιώτας νά κάμουν ἀπὸ 10 ἢ 15 φωτιαίς, που εἶμεθα ἀντίκρυ

τῆς Κορίνθου, καὶ ἐφωτολόγησαν τὰ βουνά, καὶ οἱ Τοῦρ-
 κὶ ἐνόμισαν ὅτι εἴμεθα τόσαις χιλιάδες στρατεύματα.
 Τὴν αὐγὴν οἱ Τοῦρκοὶ κινᾶν 15,000 νὰ δοκιμάσουν τὸ
 πέρασμά τους· ἐπολεμήσαμεν, καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ
 περάσουν, ἐσκοτώθηκαν ὀλίγοι, τὸ βράδυ ἐγύρισαν πίσω
 εἰς τὴν Κόρινθο· ὁπότεν ἔβγαιναν ἐκεῖ, τοὺς ἔκαρτε-
 ροῦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐπολεμοῦσαν μὲ ἀκροβολι-
 σμοὺς. Μία ἡμέρα κινᾶν 2,000 ὄλοι διὰ ν' ἀπεράσουν
 μὲ πόλεμον καὶ τοὺς ἀντιστάθηκαν οἱ Ἕλληνες π ε ι σ μ α -
 τ ω δ ῶ ς καὶ ἡ Καβαλαρία κάνει γουρουοῖσι κ' ἐτζάκις
 ἓνα ταμπόυρι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς πλάκωτε κάτω
 σαῖς ρίζαις, ἐσκοτώθηκαν 30, μεταξὺ αὐτῶν ὁ
 Ἄναγνώστης, Πετιμεζᾶς καὶ τὸ παιδί του τοῦ
 ἦτον κουμάντο, καὶ ἓνας Παπᾶς σημαντικὸς ἀπὸ τὸ
 Μιστρά. Ἐκατέβηκαν τ' ἄλλα ταμπόυρια κ' ἐβοήθησαν
 τοὺς φευγάτους. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐγύρισαν ἀπρακτοὶ κ' ἐκεί-
 νην τὴν ἡμέραν ὁ Δράμαλης ἐδιάλεξε 400 Τούρκους,
 καὶ τοὺς ἄφησε μὲ τὸ ζαρέ τους 6 μῆνες μ' ἓνα κου-
 μάντο εἰς τὸ Παλαμῆδι, καὶ οὔτε ἐμβαινε οὔτε ἔβγαίνε
 κανένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους Τούρκους· ἐπ ἦ ρ α ν τὴν ἀπό-
 φασιν ὅτι δὲν ἡ μ π ο ρ ο ὦ ν νὰ τοὺς ἔ λ θ η μεντάτι, — ἐ-
 πρόσμεναν τὴν ἀρμάδα — ἔβγαιναν μόνον κ' ἔκαναν ἀκρο-
 βολισμοὺς. — Μπροστῆτερα οἱ Κορίνθιοι μὲ εἶχαν εἶπει νὰ
 τοὺς στείλω ἓνα κουμάντο, καὶ στρατολόγηε τοὺς Κορινθίους
 καὶ ἐβασάνιζε τοὺς Τούρκους. Μοῦ ἦλθε μία διαταγὴ
 ἀπὸ τὴν Γερουσία νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ
 εἰς τὸ μέρος τὸ Βασιλικὸν ἄφησα τὸν Γενναῖο καὶ Ἄπ. Κο-
 λοκοτρῶνη (εἶχα καὶ ὀρδὶ στὴν Κλένια

Ἄπὸ τὴν Κόρινθο ἐπῆγχα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ

υποστηρίξω τὴν Γερουσία. Οἱ Ἄρχοντες ἐφθόνησαν διὰ τὰ κατ'εἶδηματα ὅπου ἔκαμα εἰς τὸν Δράμαλη, ἐφθόνησαν καὶ τὴν Γερουσία ὅπου μὲ υποστήρηξε. Ὄταν ἐτζάκισα τὸν Δράμαλη εἰς τὰ Δερβενάκια, τὸ στρατεύμα μὲ ὑπόγραψε Ἄρχιστράτηγο καὶ ἔλαβα καὶ τὸ Δίπλωμα ἀπὸ τὴν Γερουσία. Ἐὐ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ δὲν εἶχε καμμίαν δύναμιν, οὔτε ἐνέργησε τίποτε εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν· (ὁ Κανακάρης ἔλεγε. τὰ ἀρχεῖα ἄς γλυτώσωμε καὶ τὸ ἔθνος ἄς πάγη — παρὰξενία!).

Οἱ Ἄρχοντες ἐνέργησαν διὰ νὰ γίνῃ Συνέλευσις μὲ σκοπὸν νὰ γκρεμίσουν τὴν Γερουσία, (ἡ ὁποία εἶχε κάμει τὰς μεγαλητέρας ἐκδουλεύσεις) καὶ τὴν ἐδικὴν μου Ἄρχιστρατηγίαν, καὶ ἐτζι ἐκήρυξαν τὴν Συνέλευσιν. Ἐγὼ εὐρισκόμενος εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔμαθα, ὅτι ἐπέρασαν 200 φορτώματα ἀπὸ τὰ Δερβενάκια καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ναύπλιον· ἤμουν αἰβρωστὸς καὶ ἐστενοχωρούμουν· ἔπειτα ἀπὸ 5, 6 ἡμέρας ἐκίνησαν μὲ δεκαρὶά χιλιάδες μὲ 400 φορτώματα καὶ ἐπιασαν τὴν θέσιν τοῦ ἀγίου Σώστη, καὶ τὰ ἐστειλαν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἐπρόσμεναν νὰ ἐπιστρέψουν ὀπίσω. Εἰς τὰ Δερβενάκια εἶχα ἀφημένον τὸν Νικήτα, Πᾶνο, τὸν Κεφάλα, τὸν Γενναῖον, τὸν Μῆτρον Ἀναστασόπουλον, τοὺς Φαναρίτας. Τότε σὺν ἤκουσα 2 φοραῖς νὰ βάζουν ζωοτροφίας, ἐκίνησα καὶ ἐπῆγα εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀφεντικίου, καὶ ἔγραψα ἓνα γράμμα τῶν Πασάδων καὶ τῶν Μπέδων εἰς τὸ Ἀνάπλι, ὅτι, ἂν θελήσουν ν' ἀδειάσουν τ' Ἀνάπλι, καὶ τοὺς βαρκάρω, νὰ πάγουν ἔπου θέλουν τῶρα ὅπου ἔχουν ζαερὲ, εἴτε μὴ καὶ σταθοῦν εἰς τὸ πείσμα ἀκόμη, θέλει πάρουν τὰ παιδιᾶτους καὶ ταῖς

φραμπλιαίς τους εις τὸν λαιμόν τους, διατι πλέον ἐγὼ τραττάτα δὲν κάμνω, καὶ μὴν καρτερεῖτε πλέον ζαερέδες ἀπὸ τὴν Κόρινθον, διατι πηγαίνω ἀτός μου εις τὰ Δερβενάκια καὶ δὲν θὰ ἀφήσω νὰ σὰς περάσουν ζωοτροφίας, καὶ ἂν δὲν ἀκούσετε, ἄς ἔχετε τὸ κρίμα εις τὸν λαιμόν σας. Ἀπὸ τοὺς Μύλους ἐπῆγα εις τὰ Δερβενάκια, εἶχα ὄρδι καὶ εις τὴν Κλένια καὶ ὄρδι εἶχα εις τὸ Στεράνι μία ὥρα ἀλόργα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Σώστη· εις τὸ Στεράνι, ἦτον ὁ Χατζῆ Χρῆστος καὶ εις τὴν Κλένια ὁ Ζαφυρόπουλος, καὶ εις τὸν Ἅγιον Γεώργιο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γιατράκου μὲ 300 Μιστριώταις καὶ ὁ Νικήτας μὲ τοὺς Κρανιδιώταις εις τὸν Ἅγιον Σώστη, — εις τοὺς Τριπολιτζώταις Ἀλέξης Κολιῆς Ἀρχηγός. Εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη εἶχα φέρει μαστόρους καὶ ἔφτιανα ἕναν πύργο καὶ ταμπύρια διὰ νὰ μὴ ματαπεράσουν ζαερέ. Ὁ Γενναῖος, ὁ Πᾶνος μὲ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα ἀποπάνω ἀπὸ τὸ Δερβενάκι, καὶ ἐγὼ ἤμουνα εις ταῖς πλάταις των. Ὅταν ἐμβῆκαν οἱ Τοῦρκοι εις τὸ Ἀνάπλι καὶ τοὺς ἔφεραν ζαερέ καὶ ἐπέστρεψαν, ἐπῆραν μαζύ τους καὶ Ἀναπλιώταις καὶ τοὺς ἐπῆγαν εις τὴν Κόρινθο μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς στείλουν ἴπισω μὲ ζαερέδες. Οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι ἤξευραν τὸν τόπο, καὶ ἐκίνησαν 10,000 διὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Σώστη, καὶ στέλνουν 500 διὰ νὰ πᾶνε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν Νικήτα καὶ τὰ φορτώματα ἤρχοντο ἀπάνω εις τὸν Ἅγιον Σώστη καὶ ἄρχισε ὁ πόλεμος, καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἦτον ἀπὸ ταῖς πλάταις τοὺς ἔπεσαν ἀπὸ ἴπισω, καὶ ἔτζι τὰ στρατεύματα ἐτζάκισαν τὰ ἐδικάμας καὶ ἐσκοτώθη ὁ Παπᾶ Ἀρσένιος. Ὁ Νικήτας ἐκλείσθη μέσα εις τὸν Πύργο. Ὁ Χατζῆ Χρῆστος προσθάνει βοή-

θεια και τούς βαρεί από ταις πλάταις, τότε ἐτζά-
 κισαν οἱ Τοῦρκοι, ὁ Νικήτας βγαίνει ἀπὸ τὸν Πύργον,
 (ὁ Πύργος τοὺς ἐγλύτωσε) ἐπλάκωσαν και τὰ ἐδικάμας
 στρατεύματα, και ἐτζι τοὺς ἐπῆγαν κунηγῶντας ἔως
 δύο ὥρας ἐσκοτώθηκαν μιὰ σαρανταριά και ἐμποδίσθηκαν
 νὰ πάγουν ζωοτροφίας, και ἀπὸ τότε δὲν ἐμπόρσαν
 πλέον νὰ ὑπάγουν οἱ Τοῦρκοι βοήθεια εἰς τὸ Ναύπλιον,
 διότι εἶχαμε ὄλα τὰ πόστα πιασμένα, και ὁ Γιαννάκης
 και Ἄποστόλης Κολοκοτρώνης ὁποῦ ἦσαν εἰς τὰ Βα-
 σιλικὰ ἐπῆγαιναν και τοὺς ἔπερναν εἰς ἓνα μῆνα διά-
 στημα περισσότερο ἀπὸ 3,000 ἄλογα. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ
 Ναυπλίου ἐστενοχωρήθηκαν ἤλθεν ὁ Φθινόπωρος· εἰς τὰς 26
 Νοεμβρίου ἐπέθανε ὁ Δράμαλης· ἔμειναν οἱ ἄλλοι Πασά-
 δες και ὄλο ἀδυνατίζαν. Ὁ θάνατος και ὁ σκοτομὸς
 τοὺς ἐπερικύκλωσε, και ἔμειναν πολλὰ ὀλίγοι Τοῦρκοι.
 Ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα ὄλον τὸν Δεκέμβριον ἔως
 τὰς 27.

Εἰς τὸ Ναύπλιον εἶχα ἀφήκει τὸν Νικόλα, ἀνεψιὸν
 μου ἀρχηγὸν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ κάστρου· μιὰ ἡμέρα εὐ-
 γῆκαν οἱ Τοῦρκοι, ἐπολέμησαν και ἐσκοτώθη ὁ Νικόλας και
 ἔμεινε ὁ Σταΐκος ἀρχὸς· π ρ ι ν μερικὸν καιρὸ, ἦλθε και ἡ
 ἀρμάδα ἡΤούρκικη, ἦλθε ἔως τὸ Ἄστρο· τὰ ἐδικάμας τὴν ἐ-
 φοβέρισαν μὲ τὰ μπουρλότα και τὴν ἐβγαλαν ἔξω ἀπὸ ταις
 Σπέτζαις κунηγῶντας. Εἰς τὰς 27 τοῦ Δεκεμβρίου ἐβγῆκαν
 οἱ Τοῦρκοι και ἐμίλησαν τοῦ Σταΐκου, νὰ στείλῃ στὸν Κολο-
 κοτρώνη νὰ κάμουν τραττάτα, και ὁ Σταΐκος μοῦ ἔστειλε αὐ-
 τὴν τὴν εἰδήσιν μὲ τὸν ἀδελφὸν του. Τοὺς ἔγραψα ἐγὼ ἓνα
 γράμμα, ὅτι: σεῖς ζητεῖτε τραττάτο, και ἡ θέλησίς μου εἶναι:
 νὰ παραδώσετε ὄλα τὰ Φρούρια και νὰ ἀφήσετε και τὸ
 βίος σας και νὰ σᾶς μπαρκάρω εἰς τὰ Ἑλληνικὰ κα-

ράβια και να σας στείλω όπου θέλετε, αφού μᾶς δώ-
 κετε τὰ ἐνέχυρα· ὅταν σᾶς ἔγραφα ἀπὸ τοὺς Μύλους,
 σᾶς ἔλεγα, ὅτι νὰ φύγετε και νὰ πάρετε και τὸ πρᾶγ-
 μάσα, τώρα ὁμως ὁποῦ ἐπεινάσατε και ἐστενοχωρη-
 θήκατε, νὰ φύγετε ἔτσι· τέτεια εἶναι ἡ θέλησίς μου, και
 ἂν δὲν ἀκούσετε και τώρα, οἱ Τούρκοι τῆς Κορίνθου
 ἔλωσαν ὅλοι, και εἰς 10 ἡμέραις τὰ στρατεύματα θὰ
 γυρίσουν και θὰ ἔλθουν νὰ σᾶς πάρουν με βεσάλτο και
 θὰ σᾶς περάσουν ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί· ἐπειδὴ και εἶχαν
 ἀδυνατήσει οἱ Τούρκοι εἰς τ' Ἀνάπλι, εἶχα ἀφήκει πολλὰ
 ὀλίγους ἐκεῖ με τὸν Σταίικο, και ἐβάσταγα τὰ Δερβε-
 νάκια διὰ νὰ μὴν ἔρθουν βοήθεια ἀπὸ τὴν Κορίνθου· τὸ
 γράμμα τὸ ἐπῆγαν τοῦ Σταίικου, ὁ Σταίικος ἔκραξε τοὺς
 Τούρκους και τοὺς ἔδωσε τὸ γράμμα εἰς τὰς 29 τὸ
 ἑσπέρα· τὸ γράμμα ἀφοῦ τὸ ἔλαβαν, ἔκαμαν Συνέλευσιν
 εἰς τὴν χώραν και ἔκραξαν τὸν Τεζτάραγα και ἄλλους
 σημαντικούς νὰ καταιδῶν ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι διὰ νὰ δώ-
 σουν τὴν ἀπόκρισιν και ἄφηκαν 9 ἀνθρώπους εἰς Μπε-
 ζεϊράν τέτεια και καμιὰ δεκαριὰ τζεταρτάσια. 10 . . .
 και 2, 3 Ἀρβανίταις εἰς τὴν Γιουρτάπια· ἄφηκαν τόσους
 ὀλίγους εἰς τὸ Παλαμῆδι, διατι δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ
 τοὺς Ἑλληνας ὁποῦ ἦτον ἀπέξω διατι ἦτον ὀλίγοι· δύο
 Ἀρβανίταις κρεμοῦνται ἀπὸ τὴν Τάπια και πάνε εἰς
 τὸ Σταίικο και τοῦ λένε, ὅτι οἱ Τούρκοι ἐκατέβηκαν εἰς
 τὴν χώραν και πᾶμε νὰ πάρωμε τὸ Κάστρο και ἂν δὲν σᾶς
 λέμε ἀλήθεια βαστάτε τὸν ἕνα ἐδῶ και σκοτώστε μας
 ἔπειτα, ἂν εὐγη ψεῦμα. Ὁ Σταίικος ἐπῆρε τοὺς Στρατιώτας
 και ἐπήδησε μέσα. Οἱ Τούρκοι ὁποῦ ἦσαν εἰς ταῖς ἄλλαις
 τάπιας, ἐκατέβηκαν εἰς τὴν χώραν, και μερικοὶ ὁποῦ ἦσαν
 εἰς τὴν Τζοτάρ . . . ἐμβῆκαν τὰ μεσάνυχτα ξημερώνοντας

τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου. Ἐβρίξε κανόνια καὶ ἐκατάλαβα ὅτι ἐπύραν τὸ Παλαμῆδι· ἐκαθάλλικα εὐθύς, ἐπήγαινα στὸν δρόμο, ἀπάντησα τὸν πεζοδρόμο ὁποῦ ἔστειλε ὁ Σταίικος διὰ νὰ με δώσῃ τὴν εἶδησι. Εἰς τὸ ὄρδι εἶχα ἀφήκει τὸν Πᾶνο, τὸν Γεναῖο κ τ λ. Τὸν πεζοδρόμο τὸν ἔστειλα εἰς τὸ στράτευμα διὰ νὰ δώσῃ τὴν εἶδησιν καὶ τῶν ἄλλων ὅσο νὰ πάγω εἰς τὸ Παλαμῆδι, ὁ Σταίικος εἶχε τὸ παστρέφει ἀπὸ τοὺς Τούρκους· ἀνέβηκα εἰς τὸ Παλαμῆδι βίχωντα, οἱ ἐδικοί μας 50 κανόνια· ἅμα ἐπῆγα, ἐπρίσταξα καὶ ἐγύρισαν τὰ κανόνια κατὰ τὴν χώρα καὶ τὸν Ἰτζ—Καλεῖ ἔστειλα εἰς τὴν χώραν καὶ εἶπαν τῶν Τουρκῶν Ἀρχηγῶν νὰ ἔλθουν νὰ ὁμιλήσωμε· ἦλθαν εἰς τὸ Παλαμῆδι οἱ Μπαῆτες καὶ ἓνας Ἀρβανίτης Ἀρχηγὸς τῶν Ἀρβανιτῶν, τοὺς εἶπα τί κάμνετε τώρα; νὰ μοῦ παρξώσετε ὅλα τὰ κάστρα καὶ τὰ ἄρματα σας, καὶ νὰ σᾶς γλυτώσω τὴν ζωὴν καὶ τὰ παιδιὰ σας, νὰ πάρετε 2 μόνον ἀλιτζαῖς καὶ νὰ σᾶς βαρκάρω εἰς καράβια Ἑλληνικά, καὶ νὰ πᾶτε ὅπου θέλετε· ὅταν μοῦ δώσετε τὰ κλειδιά ὄλων τῶν Κάστρων καὶ βάλω ἀνθρώπους μου, τότε σᾶς δίδω στρατιώτας καὶ σᾶς συντροφεύουν καὶ σᾶς βαρκάρουν ἀπὸ τὰ πέντε Ἀδέλφια.

Ὁ Ἀρβανίτης λέγει: τὰ ἄρματα μας δὲν τὰ δίδομε καὶ θὰ πολεμήσωμε, θὰ κάψωμε τὴν χώρα, καὶ νὰ μὴν ἀφήσωμε πέτρα εἰς τὴν ἄλλην πέτρα. Τοῦ ἀπεκριθηκα· Βρὲ Ἀρβανίτη τίνος τὰ λὲς αὐτά; ἄς πολεμήσωμε καὶ μιὰ φορὰ Καζάλα καὶ τότε βλέπετε! τὴν χώρα ἂν τὴν κάψετε, οἱ προγόνου μας τὴν ἔφκιασαν, καὶ πάλι τὴν φκιάνομε, ἐτεῖς ὅμως θὰ σᾶς περάσωμε ὄλους ἀπὸ τὸ σπαθί· οἱ Μπαῆδες μὲ εἶπαν μὴν τὸν ἀκούς αὐτόν, διότι εἶναι ἐργένης, ἄς ἐρωτήσῃ καὶ ἡμᾶς ὁποῦ εἴμεθα φαμε-

λίταις· ἡμεῖς πάμε κάτω, κάμνομε τὸ τραπτάτο, τὸ ὑπογράφομε καὶ σᾶς τὸ στέλνομε μὲ τὰ κλειδιά, καὶ νὰ μᾶς δώκῃς τὸ ἴδιον ἀπὸ τὸ μέρος σας καὶ τὸν ὄρκον σου· ἔτζι ἐκατέδῃκαν κάτω, ἔκαμαν Συνέλευσι, ὑπόγραψαν τὴν Συνθήκη, καὶ τὴν ἔστειλαν μὲ τὰ κλειδιά. Ὁ Ἄλλῃ—Πασᾶς καὶ ἄλλος ἓνας Πασᾶς δὲν ὑπόγραψαν διατι ἐροβοῦντο ἀπὸ τὸν Σουλτάνο, καὶ ἐκείνους μὲ 45 ψυχὰς τοὺς ἐβάσταξα αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου. Μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέος 3, 4, ἡμέραις ἔστειλα στρατεύματα ἔπιασα τὸν Ἴτζ—καλὲ, τὰ πέντε Ἀδέλφια, τοῦ γιγαλοῦ τῆς ξηρᾶς, τὴν τάπια, καὶ ἔστειλα ἀνθρώπους κ' ἐμάζωναν τὰ πράγματα τὰ Τούρκικα εἰς τὰ τζαμιὰ· ἔγραψα νὰ ἔρθουν ἀπὸ τὴν Ἰδρα καὶ Σπέτζαις καὶ ἔστειλαν καράβια. Τὸ Κάστρο τὸ εἶχαν κλεισμένο διὰ νὰ μὴ γενοῦν καταχρήσεις. Εἰς τὰ φρούρια ἔστειλα ἀπὸ ὅλα τὰ σώματα· τοὺς ἐμβρακάρισα τοὺς Τούρκους διὰ τὴν Σμύρνην καὶ ἔστειλε καὶ ἡ Γερουσίᾳ διὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν πτώσιν καὶ εἰς τὰ λάφυρα. Τὰ Καράβια τὰ ἔκαμα παζάρι 110,000 γρόσια· ὅσο πρᾶγμα ἔμεινε τὸ ἔβηλαν εἰς τὰ τζαμιὰ, τὸ λοιπὸν τὸ ἄρπαξαν οἱ Ἕλληνες· χρήματα μετρητὰ δὲν εὐρέθησαν, διότι τὰ εἶχαν ἐξοδεμένα διὰ ζωοτροφίας εἰς τὴν πολιορκίαν· ἀσημικὰ καὶ σκουικὰ ἦσαν πολλά· τοὺς ἔδωσα ἀσημικὰ καὶ σκουικὰ διὰ τὸν ναῦλον τους τῶν καραβιῶν· εἰς τρεῖς ἡμέραις ἐκατέδῃκαν ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι εἰς τοῦ Ἀγᾶ—Πασᾶ τὰ σπήτια· τὰ λάφυρα τὰ ἔβηλαν εἰς δημοπρασίαν, καὶ καθε ἐπαρχία καὶ τὰ νησιά ἐπῆραν τὸ ἀνάλογόν τους. Ἐτζι ἐγλύτωσα καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἔγνωσαν τοῦ Ἀναπλιτοῦ.

Τὸν ἴδιον καιρὸ οἱ μεινεμένοι Τούρκοι ἔω; 3,000

εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθον τὴν πτώσιν τοῦ Ἀναπλιῶ καὶ ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα καὶ ἄρῃσαν εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐτρώγοντο μεταξύ των. Ὁ Ζαΐμης, Σωτὴρ Χαραλάμπης καὶ Πετιμεζαῖοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθον τοὺς Τούρκους, ἀφίνουν ταῖς διχονομαῖαι των καὶ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, τοὺς χαλοῦν καὶ τοὺς ἐπολιόρκισαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Τὸ Στράτευμα ὅπου εἶχα ἀφῆσει εἰς τὸ Δερβενάκι τὸν Πᾶνο, Γενναῖο, ἔμαθον ὅτι ἔφυγαν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, καὶ ἦλθαν καὶ ἐκείνοι εἰς τὸ Ἀνάπλι. Μανθάνοντες ἐμεῖς, ὅτι τοὺς Τούρκους τοὺς ἐπολιόρκησαν εἰς τὴν Ἀκράτα, ἐτοίμασα τὸν Νικήτα, τὸν Γενναῖο, τὸν Πᾶνο, διὰ νὰ τοὺς στείλω εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνοι (οἱ Ἀρχοντες) μᾶς γράφουν νὰ τοὺς στείλωμεν πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴ στείλω στρατευμα, — καὶ ἡ ὑπόθεσις των ἦτον διὰ τὰ λάφυρα. Εἰς τὴν Ἀκράτα τοὺς ἐπολιόρκησαν 2 μῆνας. Οἱ Τούρκοι στενοχωρημένοι ἔκαμον συμφωνίας χωρὶς νὰ ταῖς ἐκτελοῦν. Τὰ Καράβια τὰ Τούρκικα ἔφθασαν μὲ μιντάτι, τοὺς ἐπῆσαν καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτραν, ὥστε ἀπὸ 32,000 τοῦ Δράμαλη μὲ 7 Πασάδες ἐγλύτωσαν 4,000 ὅπου ἔμειναν εἰς τὴν Ἀθήνα καὶ Εὐβοία καὶ 2.000 ὅπου ἐγλύτωσαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Ἐβρωτοῦσα τὸν Ἀλλῆ Πασᾶ καὶ ἄλλους σημαντικούς Τούρκους, καὶ μοῦ εἶπαν 28,000 ἰμβῆκαν εἰς τὴν Πελοπόννησον 20,000 ἄλογα τῆς Σέλας καὶ 30,000 ἄλογο — μουλάρια φορτηγὰ καὶ 500 Καμήλια. Ὅλα αὐτὰ ἔμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον, θησαυροὺς καὶ ἄρματα ὠραῖα τὰ ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες. Αὐτὸ τὸ Στράτευμα ἦτον ὅλο πλούσιο, διότι τὰ εἶχαν πάρει ἀπὸ τὸν θησαυρὸ τοῦ Ἀλλῆ—Πασᾶ ὅπου τὸν ἐπολιόρκουσε.

Ἄ ν ά π λ ι. Οἱ Τούρκοι τοῦ Ἄργου ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἀνάπλι. Οἱ Ἀργεῖτες μαζὺ μὲ τὸν Τζώκρη, καὶ ὁ Κακάννης, ὁ Νέζος, ὁ Σταΐκος καὶ οἱ Κρανιδιώταις ἐπὶ κερφαλῆς Ἀρσένης, Ἀναγ. Λέκας καὶ λοιποὶ, καὶ ἀπὸ τὸ Καστρί ὁ Γιάννη Μίτζος καὶ ὁ Σταμάτης ἐπολιόρκησαν τ' Ἀνάπλι· ἐπολιορκεῖτο ἀκόμη ἕως ὅπου ἔπεσεν ἡ Τριπολιτζᾶ. Μᾶς ὠφέλησε τὸ Ἄργος πολὺ ἀπὸ τὸ μολύβι, ἀπὸ τὰ τζαμιά. — Ἡ Κόρινθος ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ τοὺς Καλαβρυτινοὺς Ἀναγ. Πετιμεζᾶς, Γ. Χελιώτης καὶ Νικολάκης Σολιώτης. Τὰ 1822 εἰς τὸν Ἰανουάριον μῆνα ἐπῆγε ὁ Ἀναγνωστιαρᾶς καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Μεθώνη τὴν Κορώνη μὲ Λιονταρίταις, μὲ Σπαρτιάταις, μὲ Ἀνδρουσάνους, μὲ Καρυτινοὺς· οἱ Καρυτινοὶ πάντοτες ἔχειμαζαν ἐκεῖ καὶ ἦτον καμμιὰ διακοσαριά. Ἦτον λαδιά. Τὸν ἴδιον καιρὸ ἐπρόσταξε ἡ Κυβέρνησις τὸν Νικηταρᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάς καὶ εἰς τὸν Ὀδυσσεά καὶ μὲ τὸν Π. Ζαφυρόπουλον μὲ τοὺς Ἀγιοπετρίταις· — πόλεμος τοῦ Νικηταρᾶ μὲ τὸν Ζαφυρόπουλο.

Πάντοτε ἐπροσπαθοῦσα καὶ ἐπὶ Ῥώσων καὶ ἐπὶ Γάλλων (καθὼς καὶ ἐπὶ Ἀγγλῶν) διὰ νὰ ἀποστατήσω τὸν Μωρέα, ὄχι διότι περιωριζόμεν μόνον εἰς αὐτὰν τὸν τόπον, ἀλλὰ τότε ὁ Κόσμος δὲν εἶχεν εἰδῆσαι τὸ πρᾶγμα δὲν ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ γενικὸν, διότι δὲν ἦτον προετοιμασμένον τὰ μέσα τὰ ἐβλεπα ὀλίγα, ἀλλ' ὁ σκοπός μου ἦτον, μίαν φορὰν νὰ ἐλευθερώναμεν τὴν Πελοπόννησον ἐκάμαμεν μίαν βᾶσιν, ἓνα quartier, καὶ ἔπειτα προωδεύαμεν καὶ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου. Ἐπειτα ἡ Πελοπόννησος ἦτον ὡς νησί καὶ ἦτον εὐκόλον νὰ ὑπερασπισθῇ αὐτὸ τὸ μέρος. Ἡ ἐποχὴ τοῦ 1821 μὲ τὴν ἐποχὴν τῶν 1805, 1806 καὶ

1807 ἦτον πολλὰ μεγάλη ἡ διαφορά. Ὅταν ἐκατέφευγα τὴν πρῶτην φορὰν εἰς τὴν Ζάκυνθον, 1806, ἤλθε ἓνας ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν νὰ μὲ ζητήσῃ ἀπὸ τοῦς Ῥώσσοις καὶ εἶδαν 50,000 γρόσια. Ὁ Ῥώσσοις Διοικητὴς μὲ εἶπε νὰ κρυθῶ καὶ ἕκαμα κρυμμένος ἔνζυ μῆνα· τοῦ Τούρκου τοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἔφυγε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ δὲν εὐρισκόμην εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ ἔτζι ἀνεχώρησεν. Μίαν φορὰν μὲ ἐζήτησε ὁ Ἄλῃ-Πασᾶ, διὰ τοῦ Μάνθου καὶ μὲ ἔλαμε μυρίας καὶ μεγάλας ὑποσχέσεις διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα.—

Αἱ ἐπαρχίαις ἐτοίμαζον τοὺς Πληρεξουσίους διὰ τὴν Β' Συνέλευσιν· τοὺς ἔγραφα νὰ ἔλθουν νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις εἰς τὸ Ναύπλιον· τὸ κόμμα τῶν Ἀρχόντων δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, πρῶτο, διότι ἦτον Φρούριο, καὶ δεύτερο, διότι τὸ εἶχα ἐγὼ. Ἄφρα τὸν Κολοῖόπουλο Φρούρχο καὶ ἐπέρασα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἀντάμωσα τὴν Γερουσίαν καὶ τὸν Μαυρομιχάλη, ἐκάμαμε συμφωνίαν διὰ νὰ βεστάξωμε εἰς τὴν Συνέλευσιν τὴν Γερουσίαν καὶ νὰ μείνῃ ἡ Ἀρχιστρατηγία· ὠρκωθήκαμε διὰ νὰ βεστάξωμεν τὴν σεῖράν. Τέλος πάντων ἀποφασίσθη εἰς τὸ Ἄστρος νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις. Ἐτυνάχθηκα μέρου, Ἐκεῖ ἔγραψαν εἰς τὸν Μαυρομιχάλη τάζοντες του νὰ τὸν κάμουν πρόεδρον φθάνει νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ· Ὁ Μαυρομιχάλης ἀλησμόνησε τοὺς ὄρκους μας καὶ ἐπῆγε, τόσον καὶ ὁ Παπᾶ Φλέσας καὶ λοιποὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐκεῖ εἴμεθα χωρισμένοι φανερὰ δύο κόμματα, τὸ ἓνα ἐλέγετο τῶν Προεστῶν καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐτῶν προεστῶν ἦτον οἱ περισσότεροι, ἦτον 150 Πληρεξούσιοι καὶ 6,000 στρατιῶτες (Ἀπρίλ. 1823). Ἐγὼ εἶχα τὸν

Ὀδυσσεύα, τὸν Μούρτζινο καὶ ἄλλους 40 Πληρεξουσίου με 800· αὐτοὶ ἔφεραν στρατιώτας γὰρ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν γνώμην τους με τὴν δύναμιν καὶ ἐγὼ με τὴν δύναμιν ἐγύρευα νὰ τοὺς ἀνατρέψω τὴν γνώμην. Ἐμεῖς ἐκαθήμεθα εἰς τὰ Μελεγίτικα κονάκι καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὰ Ἅγια-νήτικα, μίαν τουφεκιὰ μακρὰ. Ἐκεῖνοι ἔκκαναν συνεδρίασιν καὶ ἡμεῖς δὲν ἐπηγαίναμε· αὐτοὶ ἤθελαν καὶ ἐψήφισαν νὰ γίνου 50 Στρατηγοὶ καὶ 150 Βουλευταὶ· αὕτῃ ἡ πολυαρχία δὲν με ἄρξε ἐμένα διατὶ ὁ πολὺς ἀριθμὸς ἤθελε μᾶς χάσει καθὼς καὶ μᾶς ἔχασε· ἐψήφισαν τόσους Στρατηγοὺς διατὶ ἐνόμισαν νὰ γκρεμίσουν με τοῦτο τὴν ἐπιβροχὴν τὴν ἐδικήν μου· ἐψήφισαν νὰ ἐκποιήσουν τὴν γῆν, με σκοπὸν νὰ ἴβγάλουν ὅ,τι εἶχαν ἐξοδεύσει ὅσα ἤθελαν, καὶ νὰ ἀποζημιωθοῦν εἰς γῆν καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν λαὸν γυμνὸν καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐλπίδα τῆς γῆς. Τότε ὁ λαὸς ἐγύρισε με τὴν γνώμην τὴν ἐδικήν μου· αὐτοὶ σὰν εἶδαν τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ὁποῦ ἔκαμεν ἡ ἐκποίησις, ἐδιάσθησαν νὰ τὸ σβύσουν αὐτὸ τὸ ἄρθρον· αὐτοὶ ἄρχισαν νὰ κολακεύουν τοὺς φίλους μου καὶ τοὺς ἔπερναν ἕναν ἕναν με τὸ μέρος των· με ἐπροσκάλεσαν νὰ ὑπάγω· ἐπῆγα εἰς ἕνα περιβόλι ὁποῦ ἔκκαναν τὴν Συνέλευσιν καὶ ἄρχισα νὰ τοὺς εἰπῶ : Σεβαστὴ Συνέλευσις δὲν εἶναι καλὰ αὐτὰ τὰ ψηφίσματα ὁποῦ ἐκάματε, νὰ ἦναι τόσο πολλοὶ Βουλευταὶ καὶ τόσο πολλοὶ στρατηγοὶ, διατὶ θὰ μᾶς φέρουν τόσα ἐξοδα καὶ τόσαις ζημίαις, διότι τὸ ἔθνος μας εἶναι πτωχὸ καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ πληρώσῃ τόσους πολιτικούς καὶ πολεμικούς ἀνωφελεῖς· ὁ Ζαΐμης ἐσηκώθηκε τότε καὶ λέγει : Κολοκοτρώνη ! Κολοκοτρώνη ! εἰς τὸ χέρι σο, εἰσέχεται νὰ χαθῆ ἡ Ἑλλάς, ἢ νὰ ἐλευθερωθῆ

ἂν ἐνώθῃς μαζί μας· τὸν ἐρώτησα τρεῖς φοραὶς « ἐγὼ Κύρ Ἀνδρέα ; » μὲ ἀπεκρίθηκε, ἐσύ ! ἐτζι ἐπήγα καὶ ἐγὼ καὶ ὑπόγραψα, λέγωντας : ἂς ἔψεσθε διὰ ἐκεῖνα ὅπου θὰ ἀκολουθήσουν κακὰ εἰς τὴν Πατρίδα μας διὰ τὴν πολυαρχία. — Εἶχαν ψηφίσει πρόεδρον τοῦ ἐκτελεστικοῦ τὸν Μαυρομιχάλη, μέλη, τὸν Ἀνδρέα Ζαΐμη, Σωτῆρη Χαράλαμπε, Ἀνδρέα Μεταξᾶ, καὶ Ἀρχιγραμματεῖα τὸν Μαυροκορδάτο· εἶχαν ψήφισμα νὰ μὴ βάλουν ἄλλον εἰς τὴν δούλευσιν κανέναν ἀπὸ τοὺς νεοφερμένους ἀπὸ τὴν Εὐρώπη παρὰ μόνον τοὺς αὐτόχθονας. Ὁ Παπᾶ φλέσας, Μινίστρος τῶν Ἐσωτερικῶν, Βάρβογλης Μινίστρος τοῦ Δικαίου, Πεβραϊδῆς, Ἀναγνωσταρᾶς Μινίστροι τοῦ Πολέμου, τὸν Δαινιάν Μινίστρο τῆς Ἀστυνομίας, Περούκα Μινίστρο τῆς Οἰκονομίας. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ ἐκτελεστικοῦ εἶχε καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐξωτερικοῦ· τότε ἐπροβάλαμε τὸν Γ. Κουτουριώτη Πρόεδρον καὶ τὸ ἐδέχθη, Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ τὸν Ὀρλάνδο, ἀντιπρόεδρον τὸν Βρυσθῆνης καὶ ἐτελείωσε ἡ Συνέλευσις, ἀφοῦ ὑπόγραψα ἐγὼ καὶ οἱ ἐδικοί μου. Ἐπήγαμε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐκεῖ ἔκκμην διαταγὴ Βουλευτικὸ καὶ Ἐκτελεστικὸ καὶ ἐδιώρισαν τὸν Πάιο Φρούραρχον τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐβγήκε ὁ Κολοῖόπουλος· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἔβαζον ὅλους ἐδικούς τους καὶ ἐκατάτρεχαν τοὺς ἴδικούς μας. Ἐπήρα τὸν Νέγρι· ἐβγαίνομε εἰς τὴν Σιλήμνα καὶ κάνομε νόμους· αὐτοὶ ἔμειναν μονάχοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ σκοπὸς μας ἦτον, νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ οἰκονομοῦν τοὺς στρατιώτας καὶ ἐμεῖς νὰ κινήσωμεν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ νὰ μὴ γνωρίζωμε τὴν Κυβέρνησι· αὐτοὶ εἶδον τὴν ἀδυναμίαν τους, ἔκκμην Συμβούλιον, ἔκραξαν τὸν Κύρ Ἀγγελώστη Δελιγιάννη ὡς Μεσίτη, διὰ νὰ

δεχθῶ τὰς προτάσεις των· ὁ Ὑψηλάντης ἦτον μὲ ἡμᾶς· ἡ γνώμη τους ἦτον νὰ μὲ βάλουν Ἀντιπρόεδρο τοῦ ἐκτελεστικοῦ διὰ νὰ ἔβγω ἀπὸ τὰ ἄρματα, νὰ μὲ ἀδυνατίσουν· ἔστειλαν πρέσβεις, μὲ εὔρηκαν εἰς τὴν Πιάνα· ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς δυσκολίας ἔρχονται, ἐπέστρεψα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ.—

1823. Ἀπρίλιος, στοχάζομαι, Ἄστρος.

Εἰς τὴν Συνέλευσιν ἔγεινεν Πρόεδρος ὁ Μαυρομιχάλης τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ὁ Ζαΐμης στὸ ἐκτελεστικόν, ὁ Σωτῆρ Χαραλάμπης ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς Ἀρχιγραμματεὺς καὶ Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν ὁ Μαυροκορδάτος. Εἰς τὸ Βουλευτικὸν Ὁρλάνδος καὶ Ἀντιπρόεδρος ὁ Βρυσηνὴς καὶ 70 Βουλευτικῆ. Ἐκάμαμεν τὸν Ὀρκον εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἐκινήσαμεν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶν. Μίνιστρος τῆς Δικαιοσύνης ὁ Μπαρμπογλός· Μίνιστρος Ἐσωτερικῶν ὁ Παπᾶ Φλέσας· τῆς Ἀστυνομίας ὁ Γ. Αἰνιᾶν Μίνιστρος τοῦ Πολέμου ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Πέρραιβός, ὁ ἓνας διὰ τὴν Ρούμελην καὶ ὁ ἄλλος διὰ τὴν Παλοπόννησον. Πηγαίνόμενοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν ἀρχήνησαν τῆς ραδιοουργίας, ὅτι ἤθελαν νὰ βάλουν ἀπὸ τὸ μέρος τους εἰς ὅλα τὰ ὑπουργήματα, πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ, ἀπὸ τοῦς συγγενεῖς τους. Ἐκάμαμεν τὴν Συνέλευσιν διὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκείνοι τὸ καταμέρισαν εἰς τὴν συγγένειαν καὶ εἰς τὰ κόμματα. Ἐπιπῆγα ὁ ἴδιος μίξ βολὰ καὶ τοὺς εἶπα τί εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνουνε οἱ Μίνιστροι, ὅ,τι σᾶς προβάλλουν κάνουνε. Ἡ Συνέλευσις σᾶς ὤρκωσε νὰ τηρᾶτε τοῦ ἔθνους τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ βιάλλετε εἰς τὰ ὑπουργήματα ἀπὸ ὅλους νὰ δουλεύουν τὴν Πατρίδα καὶ νὰ πορεύονται καὶ ἐκεῖ-

νοι εις την δυστυχίαν, και ἐγὼ βλέπω τοὺς Ὑπουργοὺς νὰ κάνουνε κατὰ μέρος, και ἔτζι διαιροῦνται και οἱ πολιτικοὶ, διαιροῦνται και τὰ ἄρματα.

Μοῦ ἀπεκρίθησαν « και ἀφτοῦνο τὸ διορθόνομε » μὲ λόγο, και μὲ ἔργον ἦγον ἡ γνώμη των νὰ βάλουν ἀπὸ τοὺς ἐδικούς των, και ἐγὼ νὰ ἀδυνατήσω· βλέποντας ἐγὼ τὸ πρᾶγμα ὅσον ἐπῆγαινε τόσο χειρότερα, ὠμίλησα και κάμαμε Συνέλευσι.

Στὴν Συνέλευσιν ἔγεινε ψήφισμα ὅτι νὰ μὴ θάλουν ἄλλους ξένους, εἰμὴ τὸν Μαυροκορδάτον διὰ τὰ Ἐξωτερικά. Ἄρχήνησαν και ἔβαλλαν φιλικῶς, και ἐκεῖνα ποῦ ὑπογράψαμεν τὰ ἀλησμόνησαν. Τότενες σὰν ἕκαμα Συνέλευσι, εἶπαμε, τί εἶναι τοῦτο ποῦ γίνεται, πατριῶτες: Ἄλλα ὑπογράψαμε και ἄλλα βλέπομεν νὰ κάνουν. Ἡμεῖς εἶπαμεν ὅτι πολιτικῶς και στρατιωτικῶς νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀξιούς, και ἐκεῖνοι νὰ ὁμιλοῦν ὅλοι συμφώνως, και ἔτζι νὰ τοὺς διορίζουν, και αὐτοὶ τὸ ἐναντίον· τότε ἐκίνητα τὸ μεσημέρι και ἐπῆγα εις ἓνα χωριὸ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ μίξ ὥρα, και εἶχαμε και τὸν Νέγρη (τὸ χωριὸ Σιλλίμνα), ὁ Ὑψηλάντης ἦτον. Οἱ Βουλευταὶ πλειότεροι ἦλθαν. Ἀποφασίσαμεν και ἐκάμαμε ἓνα νόμο νὰ μὴν ἀκούωμεν τὰς διαταγὰς· και ὅσοι εἴμεθχ στρατιωτικοὶ νὰ πᾶμε κατὰ τοὺς Τούρκους· ὅσοι πολιτικοὶ νὰ μᾶς προβλέπουν ἀπὸ τροπὰς νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρίδα μας, και ἐκεῖνοι ἂς κάθωνται. Βλέποντας τὴν πανουργίαν ὅπου εἶχαν διὰ νὰ μὲ ἐξοντώσουν, ἐκεῖνοι μὲ ἐδυνάμωσαν — Τότε ἄρχησαν καινούριο σχέδιο, και ἔβανου μετίτχς, και τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δελιγιάννη, ποῦ ἐκράταε τὸν μέσον ἔρο, νὰ ἰδῆ ποῖος στέλει τὸν διδάσκαλον τὸν Θεόδωρον και

τὸν Γιάννην Ῥάγκον νὰ ἔλθουν νὰ μοῦ εἰποῦν νὰ γυρίσω ὀπίσω, νὰ μὴ χαλάσῃ ἡ Κυβέρνησις, καὶ ἔμβα καὶ σὺ Ἄτικπρέσβηρος. Παρακούοντας ὁ Ἄ ναγνώστης ὁ Δελιγιάννης, καὶ διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἐμφύλιος πόλεμος ἐγύρισσα νὰ ἰδῶ τί θὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ τούτην τὴν Κυβέρνησι· ἔιζι ἐπῆγα εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν. Τὴν πρώτην ἡμέραν ποῦ ἐπῆγα ἐχαιρέτησα τὸν Μαυρομιχάλη καὶ λοιποὺς, καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Πετρόμπεης ὅτι, ὡς πότε θὰ χορεύῃς, Κολοκοτρώνη; καὶ τοῦ εἶπα, ὅσο τραγουδάτε σεῖς χορεύω ἐγώ· παῦτε τὰ τραγούδια καὶ παῦε τὸν χορὸν.

Ἀκολουθοῦσαμεν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως. ὁ Ἄρχιγραμματέας μας θάνει τὸν Περβραϊὸν καὶ τὸν Λίνιαν νὰ κάμουν μίαν ἐταιρίαν διὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ Εὐβοϊαν, ὅτι νὰ ἔλθουν ἐδῶ νὰ κάμουν ἄλλο Γκυβέρνο. Κάνουν ἐντὸς μῆνα Συνέλευσιν μυστικῶς· κάνουν δεκατέσσερα κεφάλαια, τὰ ὅποια δὲν τὰ ἐνθυμοῦμαι, καὶ ὑπογραφήθηκαν πολλοὶ, καὶ οἱ δύο Μινίστροι, ὁ ἓνας τῆς Ἀστυνομίας, καὶ ὁ Περβραϊὸς, καὶ ἄλλοι ὀποῦ ἔκαναν τὸ μιστικοσυμβούλιον· νὰ τὸ ὑπογράψωμεν καὶ ἡμεῖς. Τότες τὸ ἐπῆρε ὁ Μαυροκορδάτος νὰ τὸ διαβάσῃ, ὡς Ἄρχιγραμματέας. Ἀρχήνης καὶ ἐδιάβασε τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ἀργά· τὸ δεύτερον κεφάλαιον, ποῦ εἶχε τὴν δύναμι, τὸ ἐδιάβασε ὀγλίγορα, διὰ νὰ μὴ καταλάβωμε τίποτε· τοῦ λέγω ἐγώ· γιὰ διαβάσῃς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον νὰ μὰς τὸ ἐξηγήσῃς καλὰ, νὰ ἰδοῦμε τί εἶναι. Τὸ ἕκταλον ὅτι ἐμούδιασε— τὸ ἐδιάβασε τζάτρα-πάτρα—, διαβάσῃ καὶ τὸ τρίτον κεφάλαιον— τὸ ἐδιάβασε, τὸ ἐτελείωσε. Τελειώνοντας τὰ κεφάλαια, ἔγραψαν ὅτι ὅλα τὰ κεφάλαια νὰ ἀλλάξουν, ἂν ἀνάγκη, ὄχι ποτὲ τὸ δεύτερον, νὰ μὴ ἐγγιχθῇ (εἶχαν καὶ τσεκοῦρι μέσα)· ἐγὼ ἐμ-

ἔβηκα σὲ ὑποψία· ἀκαρτέρῳ νὰ ὀμιλήσουν ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ συντρόφοι μου· δὲν ὀμίλησε κανεὶς. Τότε ἐπετάχθηκα ἐγὼ καὶ λέγω· Κύριε Αἰνιάν, σὺ εἶσαι Μινίστρος, αὐτὰ τὰ γράμματα—ξεύρω ποῦ μαζώνεστε τριάντα ἡμέραις . . . διατὶ δὲν εἰδοποιούσατε τὴν Κυβέρνησι; καὶ τὰ φέρετε τώρα νὰ ὑπογραφοῦμε· δὲν εἶσαι ἄξιος τῆς Ἀστυνομίας· κόπιασε στὸ καλὸ·—καὶ τὰ γράμματα ἐκεῖνα τὰ ἐκρατήσαμε — Τὸ ἴδιο ἔκαμα καὶ τοῦ Πιέρραιβοῦ. Δὲν ἐπέρασε καὶ ἐκεῖ ἡ ραδιουργία τους. Μετὰ ἡμέραις κά- νουνε ἄλλο σχέδιο, ὅτι ἦτανε γέννημα τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Ζαῦμη; τὸ Ἐκτελεστικὸ εἶναι εὐλογο νὰ [βγῆ] εἰς τὰ Δερβένια, νὰ βρῆ στρατεύματα καὶ νὰ τὰ βαστάξῃ—τὸ ἐφτιασαν μόνοι τους· πρῶτα τὸ ἐστολίζαν καὶ ὕστερα τὸ ἔβγαναν ἔξω ἕνα ἕνα πρόβλημα.—παράστησαν τὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ ὑπάγῃ τὸ Ἐκτελεστικὸ στὰ Δερβένια, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα, νὰ στοχαστῶ· ἄς μείνῃ διὰ αὐ- ριον αὐτὴ ἡ σκέψις· Ἐρώτησα καὶ τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δεληγιάννη, καὶ τὸν Παπᾶ Φλέσσα, καὶ ἄλλους τοῦ κόμ- ματός μου, καὶ πρῶτα δὲν τὸ εὗρηκαν εὐλογο· γυρίζω ἐγὼ καὶ τοὺς λέγω· δὲν ἐβγῆκα μὲ τὰ ἄρματα εἰς τὴν Ῥούμελην, δὲν ἐβγῆκα οὔτε πολιτικός· μόνον τοῦτο ἄς πᾶμε. Ἔτσι ἀποφασίσαμε τὴν δευτέραν ἡμέρα διὰ τὸν πηγαϊμόν μας. Ὅσο ποῦ ἔστερξα τὸν πηγαϊμόν μου, ἀρ- χησαν ἄλλο σχέδιο, ὅτι νὰ πάγῃ ὁ Ἄνδρέας ὁ Ζαῦμης διενθунτής· εἰς Βοστίτσα καὶ Καλαύριτα καὶ Πάτρα, διὰ νὰ πολιορκήσῃ τοὺς Τούρκους μὲ ἄρματα, καὶ νὰ πύρῃ καὶ τὸν Ἄνδρέα Μεταξᾶ· ὁ Σωτῆρ Χαραλάμ- πης φοβούμενος μὴ πάγῃ εἰς τὴν ἐπαρχία του, εἶπε «νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ», καὶ ἐμείναμε οἱ τρεῖς, καὶ ἦτο πλη- ρες τὸ Ἐκτελεστικὸ· Ἀποφάσισε νὰ ὑπάγῃ καὶ ὁ Χαρ-

λάμπης, και ἔπειτα νά γυρίσῃ ὅπου εἶμεθα ἡμεῖς. — Λογαριάζαμε νά πάμε εἰς τὰ Δερβένια, ἐτῆ ἀνεχώρησαν διὰ τὰ Καλάβρυτα. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ποῦ ὀρδινιαζόμεθα ἡμεῖς νά πάμε εἰς τὰ Δερβένια μετὸν Ἀρχιγραμματέα, τῆς Ἐπαρχίας Κορίνθου ἦτον ἀγοραστής ἓνας Κορινθὸς καλόγηρος μετὰ ἄλλους συντρόφους, καὶ οἱ Νοταράδες τοὺς κακοφάνηκε ὅτι ἔβαλε περισσότερο καὶ τὴν πῆρε· καὶ πηγαινόμενος εἰς τὴν Κόρινθο νά συναζῆ τοὺς προσόδους τὸν ἐσκότωσαν καὶ ἐδιώξαν καὶ τοὺς συντρόφους του· ἦλθε εἰδήσις εἰς τὴν Κυβέρνησι. Μοῦ εἶπε ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ ἄλλοι οἱ συντρόφοι μου διὰ νά πάγω μετὰ δύναμι διὰ νά παιδεύσω τοὺς φονεῖς καὶ νά συστήσω τοὺς ἀγοραστάς· καὶ εἶχαν καὶ ἑπτὰ χιλιάδας γρόσια ἔρανον εἰς τὴν Ἐπαρχίαν, καὶ νά τὰ συναζῶ καὶ αὐτά· καὶ ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα « δὲν πάγω μοναχός μου, διατὶ, ἂν καλὸ κάμω, κακὸ θὰ εἰποῦνε· δόμουτε καὶ τὸν Μεταξᾶ, ποῦ εἶναι μέλος τῆς Κυβερνήσεως, νά ἦναι αὐτόπτης καὶ εἰς τὸ καλὸ καὶ εἰς τὸ κακὸ, νά δώσῃ τῆς Κυβερνήσεως λόγον τῶν πράξεών μου. » — Φεύγοντας ἐγὼ δὲν ἔμεινε πλήρης ἡ Κυβέρνησις, ὅμως πάμε οἱ δύο· καὶ ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς συναζοῦν τὰ πρακτικὰ καὶ τὰ ἀρχεῖα καὶ ἔρχονται εἰς τὴν Κόρινθο καὶ τραβᾶμε διὰ τὰ Δερβένια· ἐτῆ ἀποφάσισα νά κινήσω μετὸν Μεταξᾶ, καὶ ἐκίνησα μετὰ 400 στρατιώτας. Ἀναχωρῶντας ἐγὼ μετὸν Μεταξᾶ διὰ τὴν Κόρινθο, ἐγύρισε καὶ ὁ Σωτὴρ Χαλαλάμπης εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὰ δύο ἄτομα, ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Σωτὴρ Χαλαλάμπης, καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς, ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ μετὰ τὸ Βουλευτικὸν (τὸν Πρόεδρον ποῦ εἶχε τὸ Βουλευτικόν, ὁ Ὀρλάνδος, ἀνεχώρησε· ἔ-
y*

μεινε ὁ Βρυσηνὴς Ἀντιπρόεδρος) ἔκαμαν συνέλευσι καὶ ἀποφάσισαν νὰ στείλουν πρέσβυν τὸν Δελιγιάννη καὶ ἄλλους, νὰ στείλουν εἰς τὴν Πορτογαλίαν νὰ ζητήσουσι Βασιλέα· ὁ Δελιγιάννης τοὺς ἀπεκρίθηκεν ὅτι, ἂν δὲν ῥωτήσω τὸν ἀδελφόν μου τὸν Κανέλλο καὶ τὸν Κολοκοτρώνη, δὲν ἔμπορῶ νὰ σᾶς δώσω λόγον, διατὶ εἶμαι φανερίτης,

Ἐκτελεστικὸν νὰ ἔλθῃ στὴν Κόρινθο, νὰ πᾶμε στὰ Δερβένια καὶ ἐσυνητροφεύθηκε ὁ Κύρ Ἀναγνώστης Δελιγιάννης νὰ ἐλθῇ διὰ ἡμᾶς, διὰ τὴν ὀμίλιαν ποῦ τοῦ ἐκάμαμεν· καὶ ὁ Μαυροκορδάτος τοὺς εἶπεν ὅτι «δὲν εἶμαι ἔτοιμος... ἔρχομαι καὶ ἐγὼ» ὁ σκοπὸς τοῦ ἦγον νὰ μᾶς συνηγάλλῃ. Ἐκίνησαν καὶ ἦλθαν καὶ μετ' ἡμῶν στὸ Κλιμεντοκαισάρι μετ' ὁ Μεταξᾶ, καὶ εἶχα καὶ τοὺς ἀγοραστὰς βαλμένους εἰς τάξιν, καὶ τὸν ἔρανον μαζωμένον. Ἐξετάζοντας ποῖος ἐσκότωσε τὸν καλὸν ὑπογράφηκαν ὅλοι ἡμεῖς καὶ ὁ Σωτὴρ Νοταρᾶς· ἐκράτησε τὸ γράμμα ἢ Κυβέρνησις νὰ θεωρήσῃ τοῦτο τὸ φονικόν· οἱ ἐνοικιασταὶ ἐκουβάλασαν τροφὰς διὰ τὰ Δερβένια, ἔφθασε καὶ ὁ Πετρόμπεης, καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, καὶ Δελιγιάννης· ἐφθασαν τὴν Παρασκευὴν· τοὺς ἐρώτησαμεν ποῦ εἶναι ὁ Ἀρχιγραμματεὺς.—«Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς δὲν εἶχε φορητῆν, καὶ ἔμεινε νὰ ἐλθῇ, τὴν δευτέραν μουτουλάκην εἶναι ἐδῶ»— μετ' αὐτὸν τὸν λόγον ἐμείναμε ἡσυχοί. Ἐρχάμενη δευτέρα τὸ βράδυ καὶ δὲν ἦλθε, ἐγὼ ἔλαβα ὑποψίαν· τὴν Τρίτην ἕως τὸ γεῦμα δὲν ἦλθε καὶ τότες ἔβηκα ἐντὸς ζῆλον καὶ ἐτήραγα κατὰ τὴν Τριπολιτζᾶ—ποῦ ἢ Κόρινθος, ποῦ ἢ Τροπολιτζᾶ—μετ' ἐρώταρχον «τί τηρᾶς;» τηρᾶν στὴν Τριπολιτζᾶ· ἀ μὲν τι βλέπεις; » βλέπω τὸν Μαυροκορδάτον, τὸν Δεσπότη Ἄρτης καὶ

Σπετζιώταις και Ἰθραίοις και πλέκουν ἓνα γαϊτάνι τοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν πόρτα, μὰ τὸ τι γαϊτάνι εἶναι δὲν τὸ ἤξεύρω. Αὐτοῖνοι ἐγελάγανε· τρεῖς ἡμέραις κοντὰ κοντὰ ἔκανα τούτῃ τὴν τέχνην· ὁ Μαυροκορδάτος ἔμεινε γιὰ νὰ γείνη Πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ και ὄχι νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ χρέος του.— Ὄντας ἡμεθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἀποφασίσαμε τὸν Παν. Γιατράκο νὰ πολιορκήσῃ τὴν Πάτρα με Μιστριώταις, και ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις ταῖς εἶχαμε νὰ ἔλθουν εἰς τὸ Δερβένι, και ἔφθασε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ με ἀλαῖ Πασαλίτικο, με δέκα ζυγιάς ταβούλια και με ἄλλα μασκαραλίκια τοῦ Γιατράκου— Τὴν ἴδια ὥραν ἤλθαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τετρακόσιοι Ἀρκαδιοὶ με τὸν Γρίτζαλη, Μήτσο Ἀνστασάκοπουλο, Παπατζόρα, νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Δερβένια· εἰς τὸ παζάρι ἐπιάσθησαν οἱ Ἀρκαδιοὶ και οἱ Μιστριώταις, ἐπάνω εἰς τὸ κρασί, και σκοτόνονται δεκαπέντε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος και ἄλλο· τῆς εὐθὺς τὸ Βουλευτικὸν ἔστειλε ταχυδρόμο καθάλαρη και μᾶς τὸ εἶπαν· ἐκράταγαν τὴν μισὴν χώραν οἱ Ἀρκαδιοὶ, τὴν ἄλλην Μιστριώταις, και τὸ τουφέκι ἐδόυλευε. Ἀκούοντας ἡμεῖς αὐτὸ, με ἀποφασίζουσι νὰ πάγω στὴν Τριπολιτζᾶ τὸ γλιγορώτερον νὰ παύσω τὴν φωτιάν· τοὺς εἶπα « δὲν πάγω »— με φορτώθηκαν διὰ νὰ πάγω· ἀπεφάσισα. Τοὺς ἄφησα μὴ ἐντελεῖς. Ἐκίνησα με τὰ ἡλιοβασιλεύματα, ὀλονυκτίς και με θίαν ἔφθασα εἰς ἓνα χωριὸν, τρεῖς ὥρας μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἔστειλα ἓνα γράμμα α Σακίμ, ὅποιος ρίξῃ τουφέκι εἶναι ἐχθρὸς μου, κί ἄς με καρτερῇ· Πηγαίνοντας ἡ διαταγὴ μου ἐπέκλασε τὸ τουφέκι· μετὰ δύο ἡμέραις ἐπῆγα και ἐγὼ, Πηγαινόμενος ἐκεῖ ἔκραξα τοὺς Ἀρκαδίους· τὴν ἄλλην ἡμέραν τοὺς ἔστειλα, πᾶνε σὸ Δερβένι. Τὴν ἄλλην

ἡμέραν πάγει καὶ ὁ Γιατράκος στὴν Πάτρα. Ἐμείνα ἐγὼ ἐκεῖ καὶ ἔστειλα ταχυδρόμο καὶ ἔδωσα εἶδησιν τῆς Κυβερνήσεως τὰ ὄσα ἔκαμα. Μία ἡμέρα βλέπω καὶ ἔρχεται ὁ Μαυροκορδάτος· νὰ μὲ χαιρετήσῃ, ὅταν ἔπαυσαν τὰ δεινὰ τῆς Πύλεως. Τοῦ εἶπα, γιατί, κύρ Ἀρχιγραμματεῖα, δὲν ἦλθες κοντὰ εἰς τὴν Κυβέρνησι; μοῦ ἀποκρίθηκε προφάσεις ποῦ δὲν εἶχαν τὸν τόπον τους, καὶ μοῦ βγάει ἓνα γράμμα προσκλητικὸν, ποῦ τὸν προσκαλεῖ διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ· μοῦ ἔβγαλε καὶ μίαν κόπια τῆς ἀπαντήσεώς του ποῦ δὲν ἤθελε γιατί εἶναι Ἀρχιγραμματέας τοῦ ἐκτελεστικοῦ· ἐγὼ τοῦ εἶπα, ἔκαμες ὡς πατριώτης, καὶ στέκεσαι καὶ εἰς τὸν λόγον σου, γιατί ἂν ἐμβαινεις εἰς τὸ Βουλευτικὸν, τὸ ἐκτελεστικὸν ἐχάλαγε, γιατί ἡ ψυχὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἶσαι ἡ εὐγενία σου, καὶ ἀποκρίθηκες πολὺ καλὰ. Ἐγὼ ἐξέγνοιαι καὶ ἡ δουλιὰ ἐδούλευε εἰς τὸ Βουλευτικόν. Μία τῶν ἡμερῶν τὸ Βουλευτικὸν ἐκλεξε τὸν Ἄρτης καὶ ἄλλους νὰ μοῦ ὁμιλήσουν διὰ νὰ δώκω γράμμα νὰ τοὺς δεχθῇ ὁ μακαρίτης ὁ Πάνος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον Φρούραρχος, διὰ νὰ κάτῃ τὸ Βουλευτικὸν εἰς τ' Ἀνάπλι· ἐγὼ ἐπῆρα τὸν Ἀναγνώστη Δεληγιάννη καὶ τὸν Παπαφλέσσα διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν χωριστὰ εἰς μίαν κάμαραν τοῦ Βουλευτικοῦ· σὰν ἐπήγαμε, ἄρχισε ὁ Ἄρτης τὴν ὁμιλίαν νὰ τοὺς δώσω τὸ γράμμα. «Τὰ ἀσκήρια τουφεκίζονται κτλ.» ἀποκρίθηκα· δὲν εἶναι καιρὸς νὰ πᾶτε στ' Ἀνάπλι· τὸ Ἐκτελεστικὸν πᾶει στὰ Ντερβένια, καὶ νὰ πᾶῃ τὸ Βουλευτικὸν στὸ Νάπλι δὲν φθάνει νὰ παρακινήταις ἐπαρχίαις. Ὅταν γυρίσῃ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν, συναζόμεθα καὶ πᾶμε στ' Ἀνάπλι. Ὁ Ἄρτης ὠμίλησε μὲ θυμὸν καὶ ἐδάρσε τὸ χεῖρ του εἰς τὸ μηρί του· λέγει· ἔτσι τὸ θέλει τὸ ἔθνος, μὲ πεισιμαχτῶδη ὁμιλία· καὶ ἐγὼ ἐστωκώθηκα· διὰ νὰ τοῦ ἀπο-

κριθῶ καθῶς ἔπρεπε, ὅμως μὲ ἐμπόδισεν ὁ Δεληγιάννης καὶ ὁ Παπαφλέσσας, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησε καὶ ἔπαυσε αὐτοῦνο τὸ ζήτημα· σὲ δύο ἡμέραις ἀκοῦμε ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος κάθεται ἐπὶ θρόνου Πρόεδρος· ἀκούοντας ἡμεῖς ὅτι ἕκατος Πρόεδρος, μᾶς ἐφάνη παράξενον, γιὰτὶ οὔτε τὰ Ἀρχεῖα ἐδῶσε, καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ θὰ ἐχάλαγε· λέγει ὁ Δεληγιάννης: ἄσε νὰ τὸν ρίξωμε πολιτικῶς· τοῦ εἶπα καλὰ . . . πολιτικῶς δὲν ρίχνεται, μόνον ἐγώ, ἐγὼ ἔχω τὸν τρόπον, θέλει βία τὸ ρίξιμό του· κάθεται τρεῖς ἡμέραις κοντὰ κοντὰ Πρόεδρος· ἐπάνω σὲ τούταις ταῖς τρεῖς ἡμέραις ἡ γνώμη τοῦ Βουλευτικοῦ ἦτον νὰ τὸν κάμουν Πρόεδρον καὶ νὰ τὸν σταίλουν μὲ τὸν Α. Δεληγιάννην εἰς τὴν Πορτογαλίαν διὰ βρασιλέα καὶ μᾶς προσκάλεσαν νὰ κάμωμε συνέλεψιν εἰς τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ τὸ σπῆτι. Ἐκάλεσαν καὶ μένα· μέρος βουλευτικοῦ συνάχθη, ὁ Δεσπόστης Ἄρτης, ὁ Παπαφλέσσας, Δεληγιάννης, ἐμαζώχθησαν ἕως τριάντα ὄλοι· ἐγὼ κάτι ἐχασομέρησα καὶ ἐπῆγα ὄλο στερνᾶ· ὠμιλοῦσαν μέσα· ἐπῆγα καὶ ἐγὼ σὰν μὲ προσκάλεσαν μπαίνοντας μέσα ἐπροσηκώθηκα καὶ μοῦ εἶπαν νὰ κάτσω στὴν ἀπάνω μεριὰν ὡς Ἀντιπρόεδρος, τοὺς εἶπα: κάθουμαι ἐδῶ, καὶ ἕκατος στὴν πόρτα· παύουν τὴν ὀμιλίαν καὶ κάμουν σιωπὴν ἕως δέκα λεπτά· τοὺς εἶπα: ἂν ἔχετε καμμία μυστικὴ δουλιὰ καὶ σὰς ἀντίσκοψα, νὰ πάγω νὰ σεργιανήσω ἐγὼ· μοῦ ἀπεκρίθηκα ὄχι, ἔχομεν ὀμιλίαν νὰ εἰπῶμεν, καὶ σὰν ἐντισσε ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ Ἀντιπρόεδρος, νὰ εἰπῆς τὴν γνώμην σου. Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, τί ἀνάγκη ἡ γνώμη μου νὰ τὴν δώσω; εἰς μερικὰ ἐρωτᾶτε τὸ Ἐκτελεστικὸ, εἰς ἄλλα ὄχι τί πάει νὰ εἰπῆ αὐτό; Ἐπετάχθηκα ὁ Ἄρτης, σὲ ποῖο δὲν σ' ἐρωτήσαμε; — δὲν μ' ἐρωτήσατε

ὅταν ἐβάλετε καὶ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ—ἓνα μῆνα προτίτερα ὁ Ἄρτης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἦτον εἰς τὰ μαχαίρια.—Τὸ Βουλευτικὸν λέγει ὁ Ἄρτης, ἦτο χηρευόμενον, ἐγὼ εἶπα, ἐχάθησαν τόσοι πατριῶται νὰ βάλετε, μόνε νὰ βάλετε τὸν Ἀρχιγραμματέα; με ἀπεκρίθηκε, δὲν εἶναι κανένας προκομμένος σὰν τὸν Μαυροκορδάτον· καὶ ἐγὼ τοῦ εἶπα: μοῦ φαίνεται καὶ κουθεντιάσαμε. . . καὶ μοῦ λεγες τόσα γιὰ τὸν Μαυροκορδάτο. . . πῶς εἰς ἓνα μῆνα ἔγενε καλός; ἀπεκρίθηκε: ὁ καλὸς εἶναι αἰκῆκος.—σὰν τὸν ἐκλεξε γιὰ καλὸν, πάρτον εἰς τὴν Ἄρταν, ὄχι ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. . . καὶ μὴ μοῦ βροντᾶς τὸ πόδι, γιὰτι βροντῶ τὸ σπαθὶ καὶ σοῦ κόβω τὰ κεφάλι—εἰς τὸν θυμὸν μου λέγω τέτοια—ἀκούοντας ὁ Δεσπότης σηκώνεται νὰ φύγη: σὰν δὲν μᾶς θέλετε τοὺς ξένους. . . καὶ φόρεσε τὰ πασουμάκι του.—προφάσεις εἶναι αὐταῖς διὰ τοὺς ξένους, αὐτὰ εἶναι τῆς φαντασίας σου λόγια. καὶ ἔτσι ἐδιαλύθηκε ἡ ὁμιλία. Τὴν ἕδραν ὄραν ἐπῆγα εἰς τὸ σπῆτί μου, καὶ ἐβγήκε καὶ ὁ Δελιγιάννης, καὶ ὁ Δελιγιάννης ἔβαλε Ἀστυνομία στὸ σπῆτί μου νὰ μὴ κράξω τὸν Μαυροκορδάτο· ἔστειλα μὴ ἐλθῆ ὁ Μαυροκορδάτος εἰς τὸ κονάκι μου, ἦτον τὸ βράδι βράδι· μπαίοντας ὁ Μαυροκορδάτος, ἦλθε καὶ ὁ Ἀναγνώστης ἐκάτσαμε οἱ τρεῖς, καὶ ἐκλείσαμε τὴν πόρταν, καὶ ἀρχήνησα νὰ εἰπῶ τοῦ Μαυροκορδάτου: διατι νὰ κάμης αὐτό; αὐτὸς ἀρχήνησε νὰ μοῦ ἀπολογηθῆ με τὰ γέλια τὰ συνειθισμένα, καὶ μοῦ λέγει: ὅτι εἶναι συμφερότερον διὰ τὸ ἔθνος τὸ Βουλευτικὸν παρὰ τὸ Ἐκτελεστικόν. Σοῦ λέγω τοῦτο, κύριε Μαυροκορδάτε, ὅτι ἐσυναστράφημεν σαράντα ἡμέρας εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν, καὶ δὲν ἤμπορώ. . . σοῦ λέγω, μὴ καθίσης Πρόεδρος, διότι ἐρχομαι καὶ σὲ διώχνω με τὰ λεμόνια, με τὴν βελάδα ποῦ ἦλθες—καὶ ἐβγήκα εἰς σου-

λάτσο· ὁ Κύρ Ἀναγνώστης, ποῦ ἔμεινε ὀπίσω, τοῦ εἶπε· ἐντεσὰ ἐγὼ καὶ ἐγλύτωσες, εἰμὴ, θὰ σὲ ἐσκότωνα·—καὶ ἔρριξε τὸ φαρμάκι του καὶ αὐτός. Τὴν ἴδια νύκτα ἐπῆρς τὰ πλυμένα του ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ἐπέρασε στὸ Κρανίδι καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ὑδραν.

Ὅταν ἦτον εἰς τάξιν τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ἐδόθη ἡ ἀδεια νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ δάνειον. Ἐλάμαμεν τὴν πρᾶξιν διὰ τὸ δάνειον πρὶν νὰ διαιρεθοῦμεν τὸ Βουλευτικὸ μὲ τὸ Ἐκτελεστικὸ· ἔμεινα μερικαῖς ἡμέρας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνίαν, διὰ νὰ συνάξω τὸν ἄρνον ὅπου εἶχαμεν ῥίξει διὰ νὰ βασταξώμεν τὰ στρατεύματα εἰς τὰ Δερβένια. Εἰς τὴν Δημητζάναν ἦτον συναγμένοι διὰ τοὺς προσόδους, καὶ ἐκεῖ ἐπίσθηκαν τοῦ Κολιόπουλου οἱ ἄνθρωποι μὲ ἀνθρώπους τῶν Δελιγιανναίων· ἐκεῖ ἔρριξεν ἓνας στρατιώτης τοῦ Κολιόπουλου καὶ ἐλάβωσε τὸν Ἀνάστο Δελιγιάννη· ὁ Κανέλος, ὅπου ἦτον διωρισμένος διὰ τὰ Δερβένια, ἐγύρισεν ὀπίσω εἰς τὴν Καρύταιναν. Εἰς τὴν Καλαμάταν ἀρρώστησα ἐγὼ, ἀρρώστησε καὶ ὁ Κανέλος, καὶ ἐγύρισα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ἀπὸ τότε ἀρχισαν ἀναφανδὸν νὰ ἐχθρεύονται οἱ Δελιγιανναῖοι μὲ τὸν Κολιόπουλον· ἐγὼ δὲν ἤθελα τὸ κακὸ οὔτε τοῦ ἐνός, οὔτε τοῦ ἄλλου· ὁ ἓνας ἦτο συγγενὴς μου, καὶ ὁ ἄλλος συμπέθερός μου. Τὸ Ἐκτελεστικὸ, συνθεμένον ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Σωτῆρ Χαραλάμπην καὶ Μεταξᾶν ἔμεινε τρεῖς μῆνας εἰς τὴν Σαλαμίνα, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν. Ἐκεῖ ἐσμίξαμεν ἡμῶν ἀκόμη ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ· ἓνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἄργος· ὁ Πάνος ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν νὰ πάρῃ τὰ Ἄρχεα τοῦ Βουλευτικοῦ· ὁ Θεοδώρῃς Ζαχαρόπουλος,

ὅσους ἦτον φρούραρχοι τοῦ Βουλευτικοῦ, τοῦ κόμμα-
 τὸς των, ὑπερασπίσθη καὶ δὲν τὰ ἔδωκε τὰ Ἀρχεῖα ἀπ'
 ἐκεῖ τὸ Βουλευτικὸ ἀνεχώρησε διὰ τὸ Κρανίδι· ἐκεῖ ἐξ-
 ῥίξαν τὸ Ἐκτελεστικὸ, ὅπου ἦτον ἐκλεγμένον ἀπὸ τὴν
 Συνέλευσιν τοῦ Ἄστρους, καὶ ἐδιώρισαν τὸν Κουντουριώτην,
 Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, Ἰωάννην Κωλέττην, Π. Μπό-
 τασιν καὶ Α. Σπηλιωτάκη· ἔπειτα ἐμβῆκαν εἰς τὰ κα-
 ράβια· καὶ ἔστειλαν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ παραδώσῃ ὁ
 Πᾶνος τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου· αὐτὸς ἀπεκρίθηκεν· ὅτι
 ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἔθνους τοῦ ἐμπιστεύθηκε καὶ εἰς τὸ Ἔ-
 θνος μόνον χρεωστὴ νὰ τὸ δώσῃ· καὶ ἔτσι ἀρχισεν ὁ ἐμ-
 φύλιος πόλεμος· αὐτοὶ ἦταν ἓνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ
 καὶ ἐνόμιζαν ὅτι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ κηρμίνουσιν τὸ Ἐ-
 κτελεστικὸν· τὸ Ἐκτελεστικὸν ἔλεγεν, ὅτι αὐτοὶ παρέλαβαν
 τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸ Ἔθνος, καὶ δὲν ἔχει δικαίωμα ἓνα μέ-
 ρος βουλευτῶν νὰ κάμῃ ἄλλην Κυβέρνησιν.—τὸ ἄλλο μέρος
 τῶν βουλευτῶν ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· τὸ Ἐκτελεστι-
 κὸν ἦτον τότε ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Πρόεδρον, τὸν
 Σωτῆρ Χαλαράμπην, Ἀνδρέαν Ζαήμεν καὶ Ἀνδρέαν Με-
 ταξᾶν. Ἐγὼ, ὅταν ἦμουν εἰς τὸ Νάυπλιον, πρὶν νὰ ἀρχίσῃ
 ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, εἶχα δώσει τὴν παραίτησίν μου ὡς
 Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, διότι ἐπρόβλεπα αὐτὰ τὰ
 πράγματα· ἡ παραίτησίς μου ἔλεγεν ὅτι, εἰς τὴν θέσιν τοῦ
 Ἀντιπροέδρου ἂς βάλουν ἄλλους πατριώτας, μόνον τὸν Κο-
 λοκοτρώνην δὲν ἤμποροῦν νὰ μὴ βγάλουν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα
 εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐπολιορκεῖτο καὶ δευτέραν φοράν
 ἀπὸ τοὺς Κορινθίους καὶ Σταίικον· οἱ Τούρκοι τῆς Κορίν-
 θου ἐζητοῦσαν νὰ ἐλθῇ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ παραδοθῶν· ἐτί-
 ζε ἐπῆγα καὶ ἕκαμα συνθήκην, ν' ἀφήσουν ὅλα τοὺς τὰ πράγ-
 ματα καὶ νὰ πάρουν τὰ ἄρματα τοὺς καὶ νὰ τοὺς μπαρκάρω

νά τοὺς στελῶ εἰς τὴν Σαλονίκην· ἔτσι ἐδέχθησαν τοὺς ἐμπαρκάρησα εἰς τὸ Καλαμάκι εἰς δύο Σκλαβούρικα καὶ ἓνα Κεφαλονήτικο· οἱ Κορίνθιοι μὲ ἐζήτησαν νὰ θάλουν φρούραρχον τὸν Χελιώτην· τὸν ἔβαλαν προσωρινῶς, ἕως οὔτου νὰ διατάξῃ ἡ Κυβέρνησις. Τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα εὗρήκαμεν εἰς τὴν Κόρινθον τὰ διεμοίρασα εἰς ὄλους τοὺς Κορινθίους· 1823, μῆνα Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον.— Ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα νὰ συμβιβάσω τὸν Κολιόπουλον μὲ τοὺς Δελιγινναίους ὅπου ἦτον εἰς πόλεμον· ὁ Δημητράκης Δελιγιάννης ἐμάζωξε στρατιώτας καὶ ἐπῆγε νὰ χαλάσῃ τὸ χωριὸ τοῦ Παλούμπα, ὅπου εὕρισκονται τὰ σπήτια τοῦ Κολιόπουλου· ἐσκοτώθη καὶ ἓνας γαμβρὸς τοῦ Κολιόπουλου. Ὅταν ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταιναν ἔγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Μεταξᾶς διὰ νὰ εἰρηνεύσουν ὅπου ἐτρώγοντο. ἦλθεν· ἔτσι εὗρηκεν ἀφορμὴν τὸ Βουλευτικὸν ὅτι ἐπῆγεν ὁ Μεταξᾶς εἰς τὴν Καρύταιναν χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Βουλευτικοῦ, τὸν ἔκαμαν ἐκπτωτον, καὶ ἔτιζι τὸ Ἐκτελεστικὸν δὲν ἦτον πλῆρες, καὶ ἔκαμαν τὸ ἄλλο Ἐκτελεστικόν. Πρὶν νὰ γείνη αὐτὸ, εἰς τὴν Καρύταινα ὁ Ζαχῆς, Λόντος καὶ ἄλλοι ἔκαμαν μίαν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν· ὁ Σισίνης δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην τοὺς καὶ ἦτον ἐναντίος· αὐτοὶ ἐμάζωσαν στρατιώτας καὶ ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Σισίνη διὰ νὰ τὸν χυλάσουν καὶ νὰ ἐνώσουν τὴν Γαστούνην μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν τοὺς συμμαχίαν· ἔτιζι ἄρχισε ὁ πόλεμος· μαθαίνοντας ἐγὼ αὐτὸ, ἐπῆγα εἰς βροῦθειαν τοῦ Σισίνη. Οἱ Ἀνδρέιδες ἅμα μὲ ἤκουσαν ὅτι πηγαίνω ἐναντίον τοὺς, ἀνεχώρησαν καὶ ἄφησαν τὴν Γαστούνην ἐλεύθερη. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα εἰς τὴν Ἀρκαδίαν· εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἔλαβα γράμματα ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν καὶ μὲ ἔλεγε νὰ προφθάσω, καὶ ἔτσι ἐπῆγα εἰς τὴν Τροπολιτζᾶ. Ἐγὼ ὑπεστήριξα τὸ Ἐκτελεστικὸν αὐτὸ ὡς τὸ μόνον νόμιμον, ἔτσι

τὸ ἐνόμιζα. Ἄρχισε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος· πολιορκοῦν τὸ Ναύπλιον διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, στέλνουν καὶ στρατεύματα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, μᾶς πολιορκοῦν κἀμνωμεν ἓνα μῆνα πολιορκημένοι· ὁ Λόντος, Νοταρᾶς, Ζαφειρόπουλος, Μπάρμπογλης, Γιατράκος, ἔκαμναν τὴν πολιορκίαν. Ὅταν μᾶς ἐπολιόρκησαν, μᾶς ἐπρόβλελαν νὰ τοὺς δώσωμεν τὸ Ἐκτελεστικὸν, — Πειρόμπη, Σωτὴρ Χαραλάμπη καὶ Μεταξῆ — γὰρ τοὺς πᾶνε κάτω· ἡμεῖς τοῦ ἀπεκρίθηκαμεν, ὅτι αὐτὰ δὲν γίνεται, πλὴν, ἂν θέλετε, νὰ πάρωμεν καὶ τὸ ἓνα Ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ ἄλλο, καὶ τοὺς κρίνωμεν, καὶ ὁποῖος ἔχει ἄδικον ἐκεῖνος νὰ παιδευθῆ· δὲν ἤκουσαν ἀκολούθησαν διάφοροι ἀκροβολισμοί· ὁ Κολιόπουλος ἦλθεν ὡς μεσίτης, καὶ ἐσυμφωνήσαμεν ὁ Πετρόμπης νὰ μείνῃ ἀπέτραγος καὶ νὰ πάη εἰς τὴν Μάνην, καὶ τὴν Τριπολιτζᾶν νὰ τὴν ἀφήσωμεν εὐκαιρῇ, καὶ νὰ μὴν ἔμβουν μέσα οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου μέρους στρατιῶται· ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα, ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τὰ Καλάβρυτα· τὸ Ναύπλιον ἐπολιορκεῖτο ἀκόμῃ· ὁ Νικήτας ἦτον εἰς τοῦ Μπουγιᾶτι· ἀκούσθηκε μὲ τὸν Κουντουριώτη, ὁ Κουντουριώτης τοῦ ἐπρόβαλε νὰ γυρίσῃ μὲ τὸ μέρος του, αὐτὸς ἀποκρίθηκε· Εἰσακουσθῆτε μὲ τὸν Μπάρμπα μου, καὶ ἂν ἐνωθῆ, ἐγώνομαι καὶ ἐγώ. Τοῦ ἔγραψα νὰ ὑπάγω νὰ ὁμιλήσωμεν· μὲ ἔγραψε νὰ ὑπάγω στὸ Τσιβέρι μὲ μόνον 50 ἀνθρώπους καὶ νὰ περᾶσω ἀπὸ ἐδικούτου ἀνθρώπου· ἐγὼ ὑπωπτεύθηκα καὶ δὲν ἐπῆγα. Εἰς τὴν Καρύταινα ἐσύναξα στρατιώτας καὶ τοὺς ἐκτόπησα εἰς διάφορα μέρη, ἔπιασα 300 ζωντανούς, χωρὶς νὰ χυθῆ αἷμα· ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ τοὺς ἐπολιόρκησα. ὁ Γενναῖος, ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Νικήτας ἐπῆγα εἰς βοήθειαν τοῦ Πάνου εἰς τὸ Ναύπλιον

και ἐπέστρεψαν ὀπίσω. Τότε ἦλθε ὁ Ἄνδρέας Ζαήμης καὶ ἐσιμίζαμεν ἀπ' ἑξῶ ἀπὸ τὴν Τροπολιτσᾶ· με εἶπε νὰ γράψω τοῦ Πάνου νὰ παραδώτῃ τὸ κάστρο· ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, ὅτι δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ παραδώσω εἰς τοὺς τυχοδιώκτας, εἰς ἰσαῖ, ἀν ἦσθε ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξετε, σᾶς τὸ παραδίδω, καὶ ἔχω καὶ 300,000 γρόσια ἔξοδα, εἰς μισθοῦς· αὐτὸς μ' ἀπέκρίθηκεν ὅτι εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξωμεν καὶ ἀποκρινόμεθα ὅλα τὰ ἔξοδα ὅπου ἔχετε καμωμένα, καὶ ἔτσι ἔγραψα τοῦ Πάνου καὶ τὸ παράδωκε τὸ φρούριον εἰς τοὺς Ἀνδρείδες, ὅχι εἰς τὴν Κυβέρνησιν· τοὺς προεῖπα νὰ βάλλουν φρουρὰν εἰς τὸ Παλαμῆδι ἐδικούς τους καὶ ὅχι χαϊμένους· καὶ ἐκεῖ ἔβλαλαν τὸν Φωτομάρα καὶ ἔπειτα ὁ Γρίβας καὶ ἔγειναν ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅπου ἔγειναν. Ὁ Πᾶνος ἦλθεν εἰς τὴν Καρύταιναν, ἔγεινε ἀμνηστία διὰ τὸν Πᾶνο καὶ ἔτσι ἔλαβε διαταγὴν διὰ τὴν Πάτρα νὰ τὴν πολιορκήσῃ. Ἐκεῖ ἐσιμίζεν ὁ Πᾶνος με τὸν Ζαήμην καὶ Λόντον· αὐτοὶ ἦσαν δυσαρσστημένοι ἀπὸ τὸν Κουντουριώτην· ἐνώθησαν με ἡμᾶς ὁ Παπαφλέσας ἐβγήκε διὰ νὰ καθυποτάξῃ τὰς ἐπαρχίας Ἀρκαδίας, Φανάρι καὶ λοιπὰς. Τὰ δάνεια ἐδανάμωσαν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Κουντουριώτη, καὶ ἡ δύναμι τὴν ἔκαμε νόμιμη· ἔγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Πᾶνος καὶ ὁ Γενναῖος εἰς τὴν Καρύταιναν διὰ νὰ ἀντισταθοῦν, τὸν Παπαφλέσα τὸν ἐκυνήγησαν (ἐπολέμησαν εἰς τοὺς Κωνσταντίνους) αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ Νάυπλιον· ἔστειλαν δύναμιν τὸν Βίσσον με 800, ἀπαντήθηκαν οἱ στρατιῶται με τὸν Πᾶνο καὶ ἐσκοτώθη.

Ὁ Ζαήμης ἐφθάσε διὰ νὰ ἐμβοῦμεν εἰς τὴν Τριπολιτζίαν· οἱ Τριπολιτζῶται ἐφοβήθησαν διὰ τὸν σκοτωμὸν τοῦ Πάνου καὶ ἀντιστάθηκαν, τοὺς ἐροβέρισε καὶ ὁ Κα-

νέλος Δελιγιάννης· ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτη ἐδυναμώσεν, ἔστειλεν εἰς τὴν Ῥούμελην, ἔφερε τὸν Γκούρα, καὶ οἱ ἄλλοι Καπετανεοὶ τῆς Ῥούμελης ἐμβῆκαν εἰς τὴν Κόρινθον, ἐκυνήγησαν τὸν Νοταρᾶν, ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κερπενή, χωρὶς τῶν Καλαβρύτων, ἔκλεισαν τὸν Ζαήμεν, ἦλθε καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας ἐναντίον τοῦ Ζαήμεν, τὸν ἐχάλασαν τὸν Ζαήμεν, καὶ ὁ Ζαήμενς Λόντος καὶ Νικήτας κατέφυγαν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα· ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας μ' ἐγραφαν διὰ νὰ μείνω νὰ ὀμιλήσωμεν, καὶ μὲ παίρνουν ἀπάνω τους ἀνπάθω τίποτε. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἤμουν πλέον εἰς τὴν Καρυσταίαν, διότι ἦλθεν ὁ Κολιόπουλος σταλμένος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι νὰ πᾶμεν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματα. Ἐπήγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν, ἐκεῖ ἦτον μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Σκούρτην τὸν Γ. Μαυρομάτην καὶ Κ. Ζαφειρόπουλον, καὶ μὲ ἔκαμαν ὄρκους ὅτι νὰ πάγω κάτω νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματα, καὶ ἀπὸ αὐτά. Ἐνεμπιστεύθηκα ἐγὼ, ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐκεῖ εἰς ἓνα δύο ἡμέραις βλέπω νὰ διώχουν τοὺς ἀνθρώπους μου καὶ νὰ μὲ ἀφίνουν μοναχόν, in arresto, ἕως ὅτου νὰ μαζώξουν καὶ τοὺς ἄλλους· μᾶς ἐμβαρκάρησαν εἰς μίαν Γολέταν, Γοργῶ, ἦτον καὶ ὁ Σκούρτης καὶ μᾶς ἐπῆγαν εἰς τὴν Ὑδραν. Ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέραις καὶ μᾶς ἔστειλαν στὸν Προφήτην ἅγιον Ἥλιαν, ἓνα μοναστήρι. Ἐκαθήσαμεν 4 μῆνας· 20 ἡμέραις μετὰ τὸ πιάσιμόν μας ἦλθεν ὁ Μπραίμης εἰς τὴν Πελοπόννησον· εἰς τὴν Ὑδραν ἄρχισε νὰ γίνεταί ἀπὸ τὸν λαὸν μίτ ἐταιρία διὰ νὰ μᾶς βγάλουν· ὁ Κουντουριώτης ἐτοιμάζετο διὰ τὴν Πάτρα, ἔπειτα σὰν ἤκουσε ὁ Μπραίμης ἦλθεν εἰς τὰ Μοθωκόρωνα, ἔκαμαν διαταγὰς διὰ νὰ γυρίσουν τὰ στρατεύματα διὰ

τὸ Νεόκαστρον. Ἐπῆγεν ὁ Κουντουριώτης εἰς Τριπολιτζᾶν καὶ ἔστειλε τὸν Σκούρτην ἀρχιστράτηγον εἰς ὅλα τὰ στρατεύματα· εἶχε μαζὺ ἕνα ἡμισὺν μιλλιοῦνι γρόσια. Τὰ ρουmeliώτικα στρατεύματα ἐκίνησαν καὶ αὐτὰ, πηγαίνουσι εἰς τὸ Νεόκαστρον· ἐκεῖ βάζουσι φρουράρχους τὸν Π. Γιατράκο καὶ Γεωρ. Μαυρομιχάλη. Ὁ Ἱμπραϊμης ἐπολιόρκησε τὸ Νεόκαστρο, ἔπειτα ἐξεμδαρκάρησεν εἰς τὸ παλιὸ Ναυαρίνο, ἐκεῖ ἐκλείσθησαν 1,000 Πελοποννήσιοι, στενωχωρημένοι ἀπὸ ζωοτροφίας ἐπροσκύνησαν, καὶ ὁ Ἱμπραϊμης τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους· ἦτον ἐκεῖ ὁ Γζόρκης καὶ ὁ Γζανέτος καὶ ἄλλοι· ὁ Ἱμπραϊμης ἐφέρθηκε μὲ γλυκὸν τρόπο εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν διὰ νὰ τραβήξῃ τοὺς Ἑλληνας διὰ νὰ προσκυνήσουν. Ὁ λαὸς ἄρχησε νὰ λέγῃ ὅτι δὲν πολυμοῦμεν ἂν δὲν βγάλετε τοὺς ἀρχηγούς μας· τὰ ρουmeliώτικα καὶ σουλιώτικα στρατεύματα, μάλιστα ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας ἐπρόβαλαν διὰ νὰ μὲ βγάλουν· ἐκεῖ ἔκαμαν ὅλα τὰ στρατεύματα μίαν ἀναφορὰν καὶ ἐζητοῦσαν τὴν ἐλευθερίαν μας· ἐπαρουσίασαν τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Ἀναγνωσταρᾶν ὅπου ἦτον Μινίστρος τοῦ πολέμου, καὶ αὐτὸς τὴν ἔσκισε λέγοντας, μὴν ἀνακατόνεσθε σ' αὐταῖς ταῖς δουλαιῖς, ἀφήσετε αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Γίνεται εἰς τὸ Κρεμίδι πόλεμος καὶ νικῶνται οἱ ἐδικοί μας· Ὁ Καρατάσσοσ ἐκαμεν ἕναν καλὸν πόλεμον. Τότε ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ρουmeliώται ἐσυνάχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ βοηθήσουν τὴν Ρούμελην, καὶ μάλιστα τὸ Μεσολόγγι ὅπου ἄρχισε νὰ πολιορκηταί· τότε ἐπῆγαν εἰς τὸν Κουντουριώτην, ἐπῆραν τοὺς μισθοὺς των καὶ ἀνεχώρησαν ἄλλοι διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλοι διὰ τὴν δυτικὴν. Ὁ Ἱμπραϊμης ἔχικμε

ντεσμπέρκο και εις την Σφακτηρίαν, και έσκοτώη και ο Άναγνωσταράς καθώς και ο Τζαμαδός. Έπιάσθησαν εις την Σφακτηρίαν μερικοί ζωντανοί, ο Π. Ζαφειρόπουλος έπιάσθη σκλάβος εις το Κρεμμύδι, πηγαίνει και ο Κ. Ζαφειρόπουλος πιάνεται και αυτός, και ο Χατζη Χρήστος. Το Νεόκαστρον εάν εστενοχωρήθη πολύ, έκαμε συνθήκας και παρεδόθηκεν· ο έχθρός τους μόν στρατιώτας, χωρίς τὰ άρματά τους, τους άφησεν ελευθέρους, εις τους αξιωματικούς τους τὰ άφησε, και μόνον εδάσταξεν αιχμαλώτους τον Γεωργάκη Μαυρομιχάλην και Παναγιώτην Γιατράκον. Μανθάνοντας ο Κουντουριώτης ότι τρατάρει το Νεόκαστρον έμβαρκαρίσθηκεν εις το Άλμυρό και ήλθεν εις την Ύδραν. Ήκει εκατέστημεν και ήμεεις· εαν ειδαν τον κίνδυνον της πατρίδος και την επιμονήν όποι εδουχεν ο λαός δια να μεις ελευθερώσουν, μεις ελευθερώσαν. Ήλθαμεν εις το Άνάπλι. Έρχόμενοι εις το Ναύπλιον ώρκοθήκαμεν το Βουλευτικόν, το Έκτελεστικόν και ήμεεις εις την εκκλησιάν, ότι να αφήσωμεν τὰ περασμένα να τὰ λησρονήσωμεν, να ενωδωμεν και να μὴν έχωμεν άλλην ιδέαν παρὰ να δουλεύσωμεν την πατρίδα μας. Έτσι μ' έκαμαν γενικόν Άρχηγόν· εσυνάχθηκε τότε το Βουλευτικό και το Έκτελεστικόν εις ένα μέρος και επήγα και εγώ.

Εις την Ύδραν εύρισκόμεθα: ο Κολοκοτρώνης, ο Άναγνωστής Δεληγιάννης, Κανέλος Δεληγιάννης, Νικολάκης και Δημητράκης Δεληγιάννης, Ίωάννης και Παναγιώτης Νοταράς, Γέρο Σισίνης, Χρύσανθος Σισίνης υίός του, Μητρος Άναστασόπουλος, ο Γρίτζαλης, ο Άναστάσης Κατζαρός, ο Δημήτριος Παπατζώνης, ο Θεόδωρος Γρίβας.

Εις την Σφακτηρίαν ο Άναγνωσταράς ήτον αρχηγός, ο Άναστάσης Τζαμαδός με 10 κομμάτια καράβια είχε την θάλασσαν.

Καθὼς ἐσυνάχθηκε τὸ Ἐκτελεστικὸ καὶ Βουλευτικὸ μὲ προσκάλεσαν ἐμὲ, κ' ἐγὼ τοὺς εἶπα· Σεβαστὴ Διοίκησις, ν' ἀκούσετε τὴν γνώμην μου ὅπου θέλει σᾶς εἰπῶ· στὴν Πάτρα, στὴ Κορώνην καὶ σιὰ Μεθοκώρωνα Τοῦρκος νὰ μὴν ἀκούεται πουθενά, μόνον νὰ εἶναι ὅλο Ἑλληνικὸ, τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ Κάστρο πρέπει νὰ τὸ χαλάσωμε, διατι δὲν συμφέρει μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ ᾔῃαι μία τέτοια μάνδρα, διατι βγάνει ἀπὸ μέσα ὅλο ἐμρυλοὺς πολέμους, καὶ ὄχι τώρα ὅπου ὁ Ἰμπραίμης εἶναι μὲ πενήντα χιλιάδες στρατεύματα εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ κρατεῖ τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας τρία, καὶ κρατεῖ καὶ τὴν Πάτραν, καὶ ἔκαμε καὶ τόσαις νίκαις εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐσκότωσε καὶ τὸν Φλέσαν μὲ τοὺς πεντακοσίους, καὶ ὁ Φλέσας ἤμπορεῖ νὰ ἐσκότωσε 1000, καὶ ἔκαψε καὶ τὴν Καλαμάτα καὶ τὰ στρατεύματα ἔφυγαν, καὶ ἔχει τόσαις νίκαις καμωμένας· θὰ ἔλθῃ καὶ στὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ σὰν ἔλθῃ στὴν Τριπολιτζᾶ πιάνει καὶ τὸ κάστρο, καὶ τότε χαλαίει καὶ ὅλην τὴν Πελοπόννησον, διατι εἶναι εἰς τὸ κέντρον. Μὲ ἀπεκρίθησαν, δὲν ἔχουν ἔξοδα· Ἀπεκρίθηκα ἐγὼ, Δότε μου τὴν ἀδειαν, καὶ μὲ τὸν λαὸν τὸ χαλλῶ διὰ πέντε ἡμέραις· καὶ τότε δὲν εὐρίσκει Μπραίμης νὰ κάμῃ φωλιὰ· καὶ τὸν κτυπῶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη· ἂν πιάσῃ τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν τοῦ χρειάζεται ἄλλῃ φωλιὰ διὰ νὰ χαλάσῃ τὴν Πελοπόννησον· ἐὰν καὶ χαλάσωμεν τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν εὐρίσκει φωλιὰ καὶ τὸν κατατρέχω μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Πελοποννήσου· τότε ἐνόνοται τὰ στρατεύματα, ἀλλέως δὲν θὰ ἐνόνοται διατι θὰ φοβοῦνται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη· καθὼς καὶ ἔγεινε.

Αὐτοὶ ὑπωπετεύθησαν ὅτι ἔχω μῖσος νὰ χαλάσῃ ἡ Τριπολιτζᾶ, τὰ τείχη, καὶ ἀπεκρίθησαν· νὰ ἰδοῦμεν· ἐπῆγα εἰς

τὸ Ἄργος, ἕκαμα ἀναφορὰν, ἕκαμαί καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ δὲν ἀκούσθηκα· τότενες ἔμασα 8000 στρατεύμα· ἦλθαν τὰ στρατεύματα εἰς συναπάντησίν μου· Οἱ Ἀργῖται εἰς τὸ Νάυπλιον, οἱ Τριπολιτζῶται εἰς τὸ Ἄργος· τοὺς ἔλεγα, Τρέξατε ἀδελφιά μου, νὰ μὴν μᾶς πάρουν σκλάβους οἱ Ἀραπάδες, δὲν ἔχομεν βοήθειαν εἰμὴ ἀπὸ τὰ ἄρματα μας·—Δοξολογίαις εἰς τὸν ὕψιστον ἄνδρες καὶ γυναῖκες·— Ἔστειλα διαταγὴν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐσυνάχθησαν διὰ τρεῖς ἡμέραις 8000.—Ὅταν ἤμουν ἀκόμα στὴν Τριπολιτζᾶ ἦλθεν ἡ εἰδησις τοῦ Φλέσα· ἔκαψε τὴν Καλαμάτα ὁ ἐχθρὸς δυνατὸς· ἐκυρίευσεν τὴν Μεσσηνίαν· ἐγὼ ἐπίασα τὰ Δερβένια, ἐπέρασα καὶ ἀπὸ τὸ Λιοντάρι, ἔφτιασα φούρνους, διὰ νὰ κουβαλεῖν τροφὰς εἰς τὸ Δερβίνι, ἔφτιασα ταμποῦρι δυνατὸ διὰ νὰ τὸν πολεμήσου· αὐτὸς εἶχε κατασκόπους, καὶ εἶδε ὅτι ἤθελε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ Δερβένια μὲ χαλασμόν· Ἐνας Τοῦρκος Λιονταρίτης, σκλάβος εἰς τὴν Μπολιανὴν, ἦτον φευγάτος εἰς τὸν Ἰμπραϊμην, εἶπε· Ἐγὼ ἠξέυρω ἓνα τόπον νὰ πάμεν ἀπὸ τῆς πλάταις, νὰ ἀναβοῦμεν εἰς τὸν ἀπάνω κάμπον· ἐτζι ἐγὼ μὴν ἠξέυρωνας ὅτι θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μονοπάτι, ὅπου ἐγὼ δὲν ἔλπιζα ποτέ· — ὅμως μὲ παρεκίνησε ὅτι οἱ Μεσσηνιοὶ ἦτον τραθημένοι εἰς τὰ βουνὰ, καὶ ἐκίνησα, νὰ πιάσω ἐκείνην τὴν θέσιν ὅπου ἐπέρασε· οἱ Τοῦρκοι ἐντόπιοι σκλάβοι ἐφευγαν καὶ ὠδηγοῦσαν τὸν Μπραϊμην· ἔστειλα τὰν ψίδια μου νὰ τὸ πιάσου· ἐγὼ ἐκίνησα εἰς τὰ Σαμπάζικα μὲ 80 ἀνθρώπους νὰ μαζώξω τὰ χωριά, νὰ πιάσω τὰς θέσεις· Ἐξημέρωσα εἰς ἓνα χωριὸν, εἰς τὴν Ἄκοβο, ἦλθαν καὶ ἀπὸ ἄλλα χωριά νὰ πιάσωμεν τὴν θέσιν· δὲν ἐφθασαν τρεῖς ὥραις τῆς ἡμέρας, καὶ μὲ τοὺς ὀδηγοὺς τοὺς Τοῦρκους ἐπίασε τὸ βουνὸ πρὶν νὰ πάμεν ἡμεῖς μὲ στρατεύμα. Ὁ κόσμος ὅπου

ἦτον εἰς τὸ χωριὸν σὺν εἶδαν καὶ ἐκαθάλιξε τὸ βουνὸν, ἐτζάκισαν κ' ἐφρευγαν· καὶ ἐγὼ ἤμουν σὲ μίαν ῥάχην, κ' ἐφρυγαν ἀπὸ ἔμπροσθάμου. Οἱ Τούρκοι ἐμβαίνουν εἰς τὴν Μπολιανήν, χωριὸν ἀπὸ 250 οἰκογένειας· οἱ πεζοὶ ἔβαλαν φωτιὰ εἰς τὸ χωριὸν, οἱ καβαλαραῖοι ἐκυνηγοῦσαν τὰ παιδιὰ νὰ τὰ σκλαβώσουν, ἀπ' ὀπίσω ἤρχετο τὸ στράτευμα· ῥίχνω μιά μπαταριά τουφέκια· οἱ Τούρκοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐγλύτωσαν ἐκεῖνος ὁ λαὸς, καὶ ἦτον τὸ μεσημέρι. Ἐκεῖνο τὸ βουνὸν ὅπου ἤμουν ἐγὼ ἦτον δυνατὸν, καὶ τῆς εὐθύς ἔστειλα διαταγὴν εἰς τὸ Δερβένι νὰ γυρίσῃ ὅλο τὸ στράτευμα κατ' ἐμέ, διατὶ οἱ Τούρκοι ἤλθαν ἀπὸ τὴν Μπολιανήν, καὶ τρέξατε νὰ μὴν πιάσουν τὸν κάμπον· τὸ στράτευμα ἦτον ὄρας ἕξ μακρὰν ἐνύχτωσε· κ' ἐγὼ ἔμεινα τοποτηρητῆς, νὰ ἰδῶ οἱ Τούρκοι ποῦ θὰ κάμουν. Λαβαίνοντας τὸ γράμμα μου ἐκίνησεν ὁ Γ. Γιατράκος μὲ 800, καὶ τὰ ἄλλα ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, Γεναῖος, Κολιόπουλος, Κανέλος Δελιγιάνης, Παπατζώνης, Ἀρκαδινοὶ, Γκρίτζαλης, οἱ Τριπολιτζώταις, ὁ Κολιδὸς (ἐσκοτώθη)· ἐγὼ ὠπισσοδρόμησα μίαν ὄραν κατὰ τὸν δρόμον ὅπου ἤρχονταν οἱ δικοίμας· Μὲ τὰ χαράγματα ἔφθασε ὁ Γιατράκος, ἔκαμε νὰ πιάσῃ ἓνα χωριὸν, Δυράχι, ἐπειδὴ ὑποπευθῆκε μὴ περάσουν οἱ Τούρκοι κατὰ τὸ Μιστρὰ· ἀνεχώρησε καὶ ἐπῆγε. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὴν ἰδίαν τοποθεσίαν· Ὁ Ἀντώνης ὁ Κολοκοτρώνης ποῦ ἤξευρε τὸν τόπον ἐπέρασεν ἀπὸ ἓνα μονοπάτι καὶ ἐβγήκε ἔμπροσθὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὰ στρατεύματά μας ἐρχόντανε κοματιαστὰ. ἤλθαν ἄλλοι 1000 καὶ τοὺς ἔστειλα καὶ ἔπιασαν κάτι καταράχια, καρπὶ τῶν 500 (Κανέλλος, Γεναῖος, Γρίτζαλης, Παπατζώνης,)· ὁ Κολιόπουλος ἐρχόντουσε ἀπὸ κοντὰ μὲ τοὺς Ἀρκαδινούς καὶ μὲ ἄλλα στρατεύματα, οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν πρῶτ' καὶ ἔ-

καμν κατά μᾶς· ὄχι κατά τὸ Δυράχιον· ἀπαντήθηκαν, καὶ τὰ δικάμας δὲν τοὺς βᾶσταξαν, καὶ ἔκαμαν ρετιράδα κατ' ἐμένα· ἐρχάμενοι εἰς ἐμένα τοὺς ἀποφασίζω, στέλνω 3000 εἰς τὴν ῥάχην νὰ τοὺς βαστάξωμεν ἐδῶ. Οἱ Τούρκοι ἤλθαν ἴσια μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ ἐστάθηκαν. Δὲν τοὺς εἶδιδε χερί νὰ περάσουν ἐμπρός, διότι ἄριναν τὸ στράτευμα πίσω. Ἐπίσθησαν πόλεμον μὲ Γενναῖον, Κανέλλον καὶ λοιπούς. Οἱ δικοί μας ἔρτισαν ταμπούρια οἱ 3000, καὶ τοὺς ἔβαλε εὐθὺς τὸ κανόνι, μὰ δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτες. Ἐγὼ ἐπέρασα μισὴν ὥραν μακρὰ, διὰ νὰ ἴμαι ἀγνάμια τοῦ πολέμου, καὶ ἐπρόσταξα τὸν Κολλιόπουλον νὰ πάγη βοήθεια εἰς τὸ πρόποδον τοῦ βουνοῦ, ποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος ἀπᾶνω, καὶ ἐπῆγε καὶ ἐπολέμαε καὶ ὁ Κολλιόπουλος μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Γενναῖος κατεβαίνει καὶ τοῦ λέγει, Μπάρμπα, τραβήξου ἀπ' αὐτὴν τὴν θέσιν, καὶ πήγαινε στοῦ πατέρα μου, νὰ δυναμώσετε ἐκεῖ. Ἦλθε ὁ Κολλιόπουλος εἰς ἐμέ· ἤλθαν καὶ Ἀρκαδιανοί, καὶ ἡμεθεῖς ἓνα σῶμα καλό. Ὁ Γενναῖος μὲ τὸ στράτευμά του πολεμεῖ ὄλην τὴν ἡμέρα· ἐβρίχταν μπόμπαις καὶ κανόνια, πολεμᾶν ὄλην τὴν ἡμέραν. Ὁ Γιατράκος ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ χωριὸ σὰν ἤκουσε τὸν πόλεμον ἦλθε μεντάτι ἀπὸ ἓνα μέρος· καὶ οἱ Τούρκοι ἦταν πολλοὶ καὶ τοῦ ἔπεσαν ἐπάνω καὶ τὸν χάλασαν. Δὲν μᾶς βόλιε νὰ τοῦ δώσωμεν βοήθειαν· διότι ἦτον βράχοι στὴν μέσση. Λαβώθηκε ὁ Γιατράκος, ἐσκόρπισε ἐκεῖτο τὸ στράτευμα· περιμένωμεν βοήθειαν καὶ ἀπὸ τᾶλλα χωριὰ, πλὴν δὲν ἦλθαν. Ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ Καταράχι ἐπολέμητε καὶ ὄλην τὴν νύκτα· μὰ οἱ Τούρκοι δὲν ἐπῆραν τὰ ὀμπρός. Τὴν ἄλλην ἡμέραν στέλνω τοὺς Ἀρκαδινούς νὰ πιάσουν ἓνα μονοπάτι, διατὶ εἶδα τοὺς Τούρκους καὶ ἔπιασαν ὄλα τὰ καταράχια. Βλέπον-

τας δι' εστειλα να πιάσω τὸ μονοπάτι, ἐκίνησαν οἱ Τούρκοι ἐκεῖ. Οἱ Ἀρκαδιοὶ ἀρῶν ἐπολέμησαν δὲν τοὺς βάρβάρους καὶ ἤλθον κατ' ἐμένα. Οἱ Τούρκοι ἐπῆραν τὸν κάμπον. Ἡ καβαλαρία ἢ Τουρκικὴ ἤλθεν ἕως εἰς τὸ Λιοντάρι, καίοντας τὰ χωριά· Καμμὶχ δεκαριὰ χιλιάδες ἐτέντωσαν ἀπὸ ταῖς πλάταις τοῦ Γενναίου σιὸν κάμπον. Βλέποντας ἐγὼ ἐκείνους δι' ἐπλεύρωσαν τὰ στρατεύματα τὰ ἰδικὰ μας, ἐκατέβηκα μὲ τὸν Κολιόπουλον ἓνα κάρτο μακρὰν ἀπὸ τοὺς Τούρκους νὰ τοὺς φοβίσω. Δύο μέραις καὶ τρεῖς νύχταις ἄπαυτα ὁ πόλεμος. Σὺν εἶδα δι' δὲν ἐμποροῦσα νὰ τοὺς κάμω βοήθειαν, — μιὰ βρυσούλα ἦτον, δὲν ἐκόταγαν νὰ στείλουν νὰ πάρουν νερὸ, διατὶ τοὺς ἐφευγαν· δὲν εἶχα πολυεφόδιον τροφᾶς, καὶ νερὸ — τοὺς ἔκαμα σινιάλο νὰ φύγουν, μὲ φωτιὰς. Εἰς ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἐσκοτώθησαν 5 δικοὶ μας, Τούρκοι ἀρκετοί· ἔφυγαν οἱ ἰδικοί μας καὶ ἐτράβηξαν κατὰ τοῦ Τουρκολέκα, κ' ἐπῆραν τὰ Δερβένια· Ἡμεῖς ἐτραβιχθήκαμεν κατὰ τὴν Καρύταιναν, ὅπου ἦτον τόπος δυνατὸς. Οἱ Τούρκοι ἐτράβηξαν κατὰ τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· Ὅταν ἐφύγαμεν τὸ βράδυ εστειλα νὰ κάψω τὴν Τριπολιτζᾶ, τὸν Τζόκρη, καὶ δὲν ἐπρόφθασε· Ἀρχίνισε νὰ κάψῃ τὴν πόλιν· ἔφθασε ὁ Μπραΐμης καὶ ἐπῆρε τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ πρᾶγμα ὅλο· ἔκατσε ἡμέραις δέκα διὰ ν' ἀναπαυθῶν τὰ στρατεύματά του· Ἐκείναις ταῖς δέκα ἡμέραις ἐγὼ ἐσύναξα Κολιόπουλον, Κανέλλον, Δελιγιάννην, Παπατζώνην — τὴν νύχτα ὅπου ἔφυγαν ἐσκοτώθηκε ὁ Κολιδός, ὄχι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς — καὶ ἐγινήκαμεν ὡς 4500· ἐζυγώσαμεν κοντὰ, διὰ νὰ πιάσωμεν τὰ πόστα, νὰ μὴν τραβήξῃ κατὰ τὴν Καρύταιναν καὶ χαλάσῃ ταῖς χώραις· Ὁ Ζαΐμης καὶ τὸ Ἀρχοντόπουλον ἦτον εἰς τὸ Τορνίκι, ὡς

2000. Οί Μιστριώταις και οί Ἀγιοπετρίταις μέ τόν Ζαφειρόπουλον και μέ τόν Π. Μπαρπιζιώτην. Ὁ Ἰμπραϊμης ἐκίνησε, και πάγει εἰς τὸ Ἄργος· Ἄφινει στρατεύμα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, πάγει στήν Γλυκεᾶ, (περιβόλι τοῦ Μισούλην)· ἡμεῖς σάν ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Μπραϊμης ἐκατέβηκε στὸ Ἄργος, τοὺς ἔκαμα ἓνα στρατήγημα νὰ ἐβγούν ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, νὰ τοὺς πολεμήσωμεν και πηδήσωμεν μέσα· ἔστειλα τὸν Κολιόπουλον μέ 1000, νὰ πιᾶση τὴν μάννα τοῦ νεροῦ κρυφίως, ποῦ νὰ μὴ φαίνεται τὸ στρατεύμα του· τὸν Γεναῖον εἰς τὸ περιθώρι μέ 2000, και τὸν Κανέλλον Δεληγιάννη Παπατζώνη και λοιποὺς εἰς τὸ κέντρον, ψηλά εἰς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τὴν πόρταν, κρυμμένοι· κ' ἐκεῖνοι· ἐγὼ στεκούμουν εἰς τὸ κέντρον. Ὁ Κανέλλος, ὅπου ἦτον εἰς τὴν μέσην, νὰ βγάλῃ 50 ἀνθρώπους· Οἱ Τούρκοι βλέπωντες τοὺς ὀλίγους νὰ βγούν· ὁ Κολιόπουλος, Γεναῖος νὰ ἐμβοῦν ἀνάμεσα Τούρκους και Τριπολιτζᾶ, και νὰ ἐμβοῦν μέσα ἀπὸ τοῦ Λεονταριοῦ τὴν πόρταν. Τὸ στρατήγημά μου ἐγένει ἀνωφελές. Οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν ὀλίγοι και δὲν ἄρῃσαν τὸ κάστρο. ἐγένει καμμιά ὥρα ἀκροβολισμός, εἶδαν οἱ Ἕλληνες ὅτι δὲν ἐβγεναν και ἐφανερώθηκαν, κ' ἐπιασαν ταῖς τάμπαις οἱ Τούρκοι· τὴν ἰδίαν ὥραν λαβαίνω ἓνα γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τ' Ἀνάπλι· Ἡ Κυβέρνησις μᾶς ἔγραφε, ὅτι ὁ Ἰμπραϊμης πάγει εἰς τὴν Ἀκροχόρινθον, και τὰ στρατεύματά μας νὰ πᾶν κοντά· Ἡμεῖς οὔτε πολεμοφόδια εἶχαμεν οὔτε τροφὰς, ἐτρώγαμεν κριαρία και ψάνη, διατι τὰ χωριά ἔφυγαν ἀπὸ τὴν τρομάρα τους. Οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιτζᾶς γράφουν εἰς τὸν Ἰμπραϊμην νὰ φθάσῃ. Σάν ἔλαβα και τὸ γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν διορίζω τὸν Δημήτριον τὸν Κολιόπουλον νὰ πᾶμε εἰς τοὺς μύλους

τούς ἀφεντικούς, νά πάρωμε τζοπχανέ και τροπαίς· Ἄφινω τὸν Κανέλλον και τὸν Παπατζώνη μὲ 1500, νά φοβίζουσι τοὺς Τούρκους· ἐγὼ μὲ 300 ἐκίνησα νά κάμω κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Κεβερνήσεως· Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐβρίξε ἕνα νερό και ἔγεινε ἕνα πέλαγος· Οἱ ἄνθρωποι περνοῦν ἀπὸ μερικὰ χωριά, πίνουν κρασί, τοὺς πιάνει και ἐμέθυσαν, και ἀργοπόρησαν νάβγοῦν εἰς τὸ Παρθένι· Ἐστειλα τὸν Κωνσταντῖνον Ζαχειρόπουλον, νά μετρήσῃ τ' ἀσκέρι τοῦ Κολιόπουλου, ἀπὸ κοντὰ ἐπῆγα και ἐγὼ· Ἐτράθηξα νά ξεσημεριάσωμεν εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον· Ἐγὼ ἐκατέθηκα εἰς τὸ χάνι τοῦ Ἀχλαδόκαμπου νά ξανασάνουν τὰ στρατεύματα και ἐγὼ νά κινήσω. Ἐγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νά μοῦ βγάλουν τζοπχανέδες και ψωμί εἰς τοὺς μύλους τοὺς ἀφεντικούς, νά πύγω ἔπειτα εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον.

Ὁ Ἰμπραίμης ἐκίνησε ἀπὸ τὸ Ἄργος και ἐκοιμήθηκε εἰς τὰ βρυσάκια· ὁ τόπος ἦτον σκάπετα· ὅταν ἐστειλάμεν τοὺς ταχυδρόμους, αὐτοὶ συναπαντήθησαν μὲ τὴν μπρεστέλαν τοῦ Ἰμπραίμη, και ἐγύρισαν φεύγοντας ὀπίσω, και μᾶς εἶπαν ὅτι ἔφθασαν οἱ Τούρκοι ὠργάνισα εἰς 4 κολόνες τὸ στρατεύμα· τὸν Βασίλην τὸν τουρμπετιέρη τὸν ἔστειλα νά μᾶς κάμη σημάδι, ἂν οἱ Τούρκοι εἶναι ὀλίγοι, νά βρέσῃ τὴν τρουμπέτα, ἂν ὄλο τὸ στρατεύμα, νά βίξῃ ἕνα ντουφέκι· ἐπῆγε κ' ἐβρίξε τὸ ντουφέκι· ὁ Κολιόπουλος νά πάγῃ εἰς τὴν Γύρα, ὁ Γ. Ἀλωνισιώτης νά πάγῃ τοῦ Μπέγη στὴν σκάλαν, και ὁ Γεναῖος νά πιάσῃ τοῦ Παρθενιοῦ τὴν στρατάν, και ἐγὼ εἰς τὴν ἄκραν· βλέπομεν και ξαγνανταίε ὄλο τὸ στρατεύμα τοῦ Ἰμπραίμη ἕως 3000, και ἔπεσε στὸν κάμπον τοῦ Ἀχλαδόκαμπου· τοὺς ἔκαμε 4 κολόνες κ' ἐκεῖνος, ἐμοίρα-

σε τὴν πλείοτερη καβαλαρία κατὰ τὴν Γύρα. Οἱ Ἕλλη-
νες ἔμου ἀποσταμένοι, ἔμου δὲν εἶχαν ταμπούρια, ἐπί-
κάσα οἱ θὰ χλασθοῦμεν. Ἄν εἶχαμεν τὴν εἰδησιν ἀπὸ
τὴν νύχτα, καὶ ἤθελε ταμποροθοῦμεν καὶ ἔλθῃ καὶ ὁ Ζα-
τμης θὰ ἐπολεμούσαμεν καλά. ἐστοχάσθηκα, τὸ στρα-
τευμα νησιτικὸ καὶ χωρὶς τζοπχανέ· ἐβάρεσα βιτηράδα νὰ
γλυτώσω τὸ στρατευμα· Ὁ Κολιόπουλος ἐτράβηξε κα-
τὰ τὸ μοναστήρι τὸν Ἅγιον Νικόλα, ὅπου ἦτον δυνατὸς
ὁ τόπος· βαρῶ τὴν τουρμπέτα νὰ σηκωθῇ καὶ ὁ Γεναῖος,
δὲν θέλει νὰ σηκωθῇ· βλέπωντας ὁ Ἰμπραϊμης αὐτὸ οἶ-
μένει, ἔβαλε κολόναις κολόναις εἰς τὸν ἄγριον τόπον· ἐγὼ
ἐκ νέου διέταξα τὴν βιτηράδα· βγαίνωντας εἰς τὸ Παρθένι
μὲ καμιὰ εἰκοσαρὶὰ καβαλαρέους ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ
εἰς ἓνα χωριδ, στὰ Ππερτζοβᾶ· ὁ Γεναῖος ἔπιασε ἓνα
καταράχι ἀντίκρου τοῦ χωριοῦ στὴν κορφήν τοῦ βουνοῦ μὲ
1500· ἐκεῖ ποῦ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ δὲν εὔρα, καὶ ἦτον
σκάπετα μία βρυσούλα, καὶ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ· Οἱ Τούρ-
κοι ἐστάθηκαν στ' ἀμπέλια τὰ Μπερτζοβίτικα, ἕως ὅπου
νὰ βγοῦν ὄλοι· καὶ ἡ καβαλαρία ἡ Τούρκικη ἐσκόρπισε
στὸν κάμπον, καὶ μᾶς πλάκωσαν στὴν βρύσιν· τοὺς
βάλλομεν στὸ τουρέκι, κ' ἔφυγαν· ἐτουφεκίσθημεν,
στοὺς Ἅγίους ἐπῆγα καὶ ἐκάθισα ἀντίκρου τοῦ
Γεναῖου· Οἱ Τούρκοι δὲν ἐστράτευσαν· ἔμειναν ἐκεῖ
στ' ἀμπέλια· τὸν ἔβλεπαν τὸν Γεναῖον, καὶ δὲν τοῦ πῆ-
γαν ἀπάνω. Τὸ δειλινὸ ἐκάλεσα τὸν Γεναῖον μὲ τὴν
τρομπέτα νὰ ἔλθουν σ' ἐμᾶς, καὶ μὲ τὸ ἐσπέρας ἀντα-
μωθήκαμεν· ἀνταμώνωντας τοὺς λέγω· Ὁ Κανέλλος εἶ-
ναι ἐκεῖ θαρβρευμένος καὶ ὁ Παπατζώνης ὅτι οἱ Τούρκοι
εἶναι ὀλίγοι, νὰ πᾶμε ἐμπρὸς νὰ τοὺς σηκώσωμεν, διὰ
νὰ μὴν τοὺς κλείτουν οἱ Τούρκοι· ἐφθάσαμεν, τὸν ἐση-

κώσασμεν, καὶ ἐπήγαμεν κατὰ τὴν Ἀλωνίστεινα ὄλοι. Ὁ Ἱμπραϊμῆς ἔμεινε στὴν Τριπολιτζά· ἔγραψα εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐσυνάχθησαν εἰς τὰ Δερβένια 7000· ἦλθε τὸ Ἀρχοντόπουλο, ὁ Ζαίμης, καὶ ὁ Λόντιος, καὶ εἶχαν τὸ Λεβίδι μὲ 2000 καὶ ἐγὼ εἶχα 5000· τὸν Κολιόπουλον, τὸν Κανέλλον, τὸν Παπατζῶνην, καὶ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα μὲ τὸν Γενναῖον· ἐμάθαμεν ἀπὸ ἑνα Τοῦρκον, ὅτι τοῦ ἦλθε μεντάτι ὁ γαμβρός του μὲ στρατεύματα εἰς τὴν Μοθώνην, καὶ θεὸν νὰ κινηθῆ διὰ βοήθειαν τοῦ Ἱμπραϊμῆ· καὶ τότε ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Δερβένια, διὰ νὰ μὴ περάσῃ πρὸς βοήθειαν· ἔγραψα ἕνα γράμμα εἰς τὰ Δερβένια, νὰ ἔλθουν κ' ἐκεῖνοι εἰς βοήθειαν, δικί τι πιάσω τὰ Βέρβενια, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν, τὸσον καὶ τοῦ Ζαίμη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πάνω Κρέπα, καὶ τὸν Κολιόπουλον τὸν ἔστειλα μὲ 2000 νὰ πιάσῃ τὰ Βαλδέτζια, καὶ τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Παπατζῶνην τὸν ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Τρίκορφα· καὶ τὸ βράδυ ἦλθε ὁ Ζαίμης εἰς τὴν ἐπάνω Κρέπα καὶ ἀναψαν φωτιάς, ταῖς εἶδαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν, καὶ ὑπωπτεύθησαν μήπως πιάσων τὰ Τρίκορφα οἱ Ἕλληνες, καὶ τὴν αὐγὴν ἀπεράσισε ὁ Ἱμπραϊμῆς, καὶ ἔστειλε ἕνα δύο χιλιάδες νὰ πιάσουν διὰ νυκτὸς τὰ Τρίκορφα· ὁ Γενναῖος ἐκίνησε, δὲν ἐπρόφθασε νὰ πιάσῃ τὰ ταμπύρια ὄλα, πρὸς τὰ μισὰ, καὶ τὰ μισὰ ἔπιασε ὁ Μπραϊμῆς· ἀρχίνισε τὸν πόλεμον· ἐγὼ εἶμουν εἰς τὴν πάνω Κρέπα, ὅπου εὕριχοντο τὰ Καλαβριτινὰ καὶ Κορινθιανὰ στρατεύματα· ὁ Κολιόπουλος ἐκίνησε νὰ ἔλθῃ μεντάτι εἰς τὸν Γενναῖον· ἔστειλε ὁ Μπραϊμῆς τὴν καβαλαρίαν, ὅπου ἐθέρισε στὸν κάμπον· ἐπῆγε στὴν Σύλιμνα, ὡπισθογύρισε τὸν Κολιόπουλον, ἦτον κάμπος καὶ δὲν ἤμποροῦσε ν' ἀντισταθῆ ὁ Κολιόπουλος. Τὰ στρατεύματα

ἦσαν εἰς τὰ Βέρβενα 7000· ἄκουσαν τὸν πόλεμον καὶ δὲν ἤλθαν εἰς βοήθειαν· ἀν' αὐτοὶ ἤρχοντο εἰς βοήθειαν δὲν ἔσπελνε ὁ Μπραΐμης ὅλον τὸ στράτευμα ἐναντίον τοῦ Γενναίου. Ὁ Ἰμπραΐμης ὅσον ἔσπελνε ἀπὸ Τριπολιτζᾶ βοήθειαν, τόσον ἔσπελνα κ' ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς βοήθειαν τῶν ἐδικῶν μας. Ὁ πόλεμος διήρκεσε ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἕως δύο μετὰ τὸ μεσημέρι, 9 ὥραις· κανόνια ἐβρίχναν ἐναντίον τὸ ταμποῦρι τοῦ Γενναίου· ὁ Γενναῖος ἐβγήκε δύο φοραῖς ἀπὸ τὸ ταμποῦρι διὰ νὰ τοὺς πάρῃ κανόνια· ἀλλ' εὗρισκε πολλὴν δύναμιν καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Τὰ κανόνια τῶν ἐχθρῶν δὲν ἐπροξενούσαν βλάβην. Εἰς τὸ ταμποῦρι ἐσκοτώθη ὁ Παπατζώνης, καὶ ἄλλοι δύο τρεῖς σημαντικοί. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμπραΐμη ἦτον ἕως 20,000· τὸ ταμποῦρι ὅπου ἦτον ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε φόνον, καὶ ἀφοῦ εἶδαν οἱ Τούρκοι ὅτι δὲν κάμνουν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐξεαπλώθηκε εἰς ταῖς πτέρυγες· ὁ Παναγιωτάκης Νοταρᾶς ὅπου βαστούσε τὴν πλάτην τοῦ Γενναίου ἀνεχώρησε καὶ ἐτζί ἔφυγε καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς μὲ μεγάλον κίνδυνον· ἐπῆραν τὰ ὀπίσθια τοῦ Γενναίου, καὶ ἀφοῦ εἶδαν, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ ταμποῦρι καὶ ἔκαμαν κατὰ μᾶς. Ἡ καθαλαρία τοὺς ἐφθασε, καὶ ἐκεῖ ἐχάθησαν 180, καὶ πολλοὶ σημαντικοὶ ἀξιωματικοί, καθὼς Γεώργιος Ἀλονιστιώτης, Κώστας Μπούρα, Ν. Ταμβακόπουλος, Χριστόδουλος Ναυτίης, Χρήστος Παναγούλιας, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἦτον διαλεκτοί, 110 ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ 70 ἀπὸ ταῖς λοιπαῖς Ἐπαρχίαις· ἔστειλα ἕναν Μπαϊρακτάρην Μιχαλάκην τοῦ Ζιμίη μὲ 30 ἀνθρώπους· ἐβάσταξε τοὺς Τούρκους, καὶ ἐγλύτωσαν οἱ ἐδικοί μας. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὴν Ἀλωνίστανα· ὁ Ἰμπραΐμης ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ἦτον ἐκεῖ στρατεύματα Ἑλληνικὰ, ἔπιασε τὴν Πιάνα καὶ τὸ Χρυ-

σοβίτζι μίαν ὥραν μακρὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ εἰς τὴν μέσην εἶναι οἱ μῦλοι τῆς Νιαβιάς· ἄρθηκε τὸν Σουλεϊμάν μπέη μὲ 5000, καὶ ἔφκιασε 12 ταμπούρια διὰ νὰ φυλάγη τοὺς μύλους· ὁ Ἰμπραήμης ἐξαπλώθηκε εἰς τοὺς κάμπους καὶ ἐθέρισε τὰ γεννήματα, καὶ τὰ ἔρβασε εἰς τὴν Τριπολιτζὰ, καὶ ἐπῆγε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ. Εἰς τὴν Ἀλωνίστενα ἐβγήκαν 100 Ἀράπιδες, τοὺς ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐσκότωσαν ὅλους ἐκτὸς ἀπὸ τρεῖς τέσσερους ὅποῦ ἔφυγαν καὶ ἔδωσαν τὴν εἶδησιν. Ὁ Ἰμπραήμης ἔμαθε ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς Ἀλωνίστενα, ἐκίνησε μὲ ὄλον τοῦ τὸ στρατεύμα εἰς πέντε κολόνας, καβαλαρέους καὶ πεζοὺς· εἴχαμεν σκοπὸν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Δημιτζάναν, ἀλλὰ δὲν ἐκταφθάσαμεν. Τὴν αὐγὴν ἐρύγαμεν καὶ ἀφήκαμεν τὸν Κολιόπουλον μὲ 1000, καὶ ἐκεῖ δὲν ἐμπόρεσε νὰ βασιτάξῃ καὶ ἔλθε στὴν Βυτίνα, καὶ ἀπὸ τὴν Βυτίνα εἰς τὰ Μαγούλιανα. Ὁ Ἰμπραήμης ἔκαψε τὴν Βυτίνα καὶ ἔλθε εἰς τὰ Μαγούλιανα· ἐκεῖ δὲν ἠπορέσαμεν νὰ τὸν βασιτάξωμεν καὶ τὸ στρατεύμα ἐσκορπίσθη. Οἱ Καρυτινοί, σὰν ἐμβῆκεν ὁ Ἰμπραήμης εἰς τὴν ἐπαρχίαν τους, ἐπῆγε ὁ καθένας νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν φαμελιάν του· οἱ Κορινθιοὶ ἀνεχώρησαν· ὁ Λόντος ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς· ἐμείναμεν κατὰ περίστασιν ἐγὼ, ὁ Ζλίμης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Κολιόπουλος, Ἀναγνώστης Παπασταθόπουλος, καὶ Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης· ἐπήγαμεν εἰς τὰ Λαγκάδια· ἔλθε ὁ Ζαχαριάδης μὲ τὰ γράμματα, διὰ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφορὰν, καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν ὑπεράσπισιν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἠμπορούσαμεν ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων νὰ ἐνωθοῦμεν ὅλοι καὶ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφορὰν, ὑπογράψαμεν οἱ ἕξ καὶ ἐβάλαμεν καὶ ὄλων τῶν ἄλλων τὰς ὑπογραφάς· εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν εἴμε-

θα ἀπελπισμένοι, τὰ ὑπογράψαμεν· τὰ ἐδώσαμεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον ἄνθρωπον, καὶ ἐπῆγε στὴν Ζάκυνθον. Ὁ Ζαΐμης ἀνεχώρησε διὰ τὰ Καλάβρυτα· ὁ Γενναῖος ἐπῆγε διὰ τὰ εὐρῆ τὸν υἱὸν μου Κωνσταντῖνον εἰς τοῦ Ψάθαρη μὲ τὸν Κανέλλον καὶ ἐπῆγαν ἐπῆραν ταῖς φαμελιάς, καὶ ταῖς ἐπῆγαν εἰς Ναύπλιον. ὁ Κολιόπουλος ἐπῆγε εἰς τὸ Πιλοῦμπα, ἐπῆρε τὴν φαμελίαν του καὶ ἐπῆγε στὴν Μονεμβισία, καὶ ἔτι διελύθη αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ ἔμεινα μὲ 30 ἀνθρώπους, καὶ ἐπέρατα κατὰ τὸ Φανάρι· ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλα διαταγὰς, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐμαζώθησαν 2000· ἐκεῖνο ὅπου ἐγάλαγε τὸ μυαλὸ τοῦ Μπραΐμη ἦτιον ποῦ μοῦ χάλαγεν ἓνα στρατόπεδον καὶ εἰς δύο ἡμέρας ἐτύστενα ἄλλο· Ὁ Ἰμπραΐμης ἐπῆγε στὴν ἐπαρχίαν Καρύταινα, ἐπῆγε ἕως εἰς τὰ Καλάβρυτα, Στρέξοβα καίοντας καὶ σκλαβόνωντας· ἐλεηλάτησε ἕως ἐκεῖ, καὶ ἐγύρισε ὀπίσω στὴν Τριπολιτζᾶ· ἀπὸ ἐκεῖ μονονυχτὶς ἐπῆγε εἰς τὸν Μιστρᾶ, ἐσκότωσε, ἐλεηλάτησε, καὶ ἐκεῖ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκίνησε διὰ τὰ Μοθωκόρωνα· ἄφηκε ταῖς 2000 εἰς ταῖς Καρυαῖς· ἐπῆγα ἐγὼ εἰς τὰ Βέρβена, διὰ τὰ ἐμποδίσω τὰ διαλυθῶν οἱ 5000 συναγμένοι ἐκεῖ· μόλις εἶδαν τοὺς Τούρκους ἐζάκισαν· εἰς τὰ Βέρβена ἐκλείσθησαν καὶ μερικοί· ὁ Ἀνδρέας παιδὶ τοῦ Κονιάκι, ἐπολέμησαν, ἐσκότωσαν 15, καὶ οἱ Τούρκοι ἐμβήκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπήγαμεν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, καὶ διελύθη τὸ στράτευμα· ὁ Ἰμπραΐμης καταβαίνοντας εἰς τὰ Μοθωκόρωνα, ἐκτύπησε τὸ στράτευμα ὅπου εἶχα ἀφήσει εἰς ταῖς Καρυαῖς, τοὺς ἐκτύπησε δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτες, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κορώνην. Ἐσκοτώθησαν Τούρκοι 70.

Ἴδου πῶς ἐστάθηκε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν ὑπεράστισιν τῆς Ἀγγλίας· μία φορὰ ἔλαβη ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Ῥώμαν, καὶ μοῦ ἔλεγε· ὅτι ὠμίλησε μὲ τὸν Ἄδαμ. Ὁ Ἄδαμ τοῦ εἶπε, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποσπάσωμεν τὸν Κολοκοτρῶνην ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸν κόμμα; Τὸ κόμμα αὐτὸ ἐνομιζέτο Ἀγγλοδιωκτικὸ καὶ Ῥωσσολάτρικο καὶ αὐτὸ τὸ διέδιδαν οἱ Μαυροκορδατισταί· μοῦ ἔγραψε ὁ Ῥώμας καὶ μοῦ ἔλεγε τὰ ὅσα τοῦ εἶπε, καὶ νὰ τοῦ γράψω ἰδιοχείρως τὸ φρόνιμά μου· ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι δὲν εἶμαι Ἀγγλοδιωκτικὸς καὶ Ῥωσσολάτρικος ἀλλὰ εἶμαι φίλος ἐκείνου ὅπου θέλει νὰ κάμῃ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος μου, καὶ γίνου ἐγγυητὴς εἰς τὴν ἐξοχότητά του τὸν Ἄδαμ, καὶ ὁ Ἄδαμ αἰ γείνη εἰς τὴν αὐτὴν του διὰ τὰ φρονήματά μου· Ὁ Ἄδαμ ἔστειλεν εἰδησιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μὲ μερικὸν καιρὸν ἔκραξε τὸν Ῥώμα, ἐκλείσθηκε δύο ἡμέραις, ἔκαμε τὸ σχέδιο τῶν ἀναφορῶν, καὶ τὴν ἔστειλε τὴν μίαν νὰ τὴν ὑπογράψω ἐγὼ, καὶ τὴν ἄλλην ὁ Μιαούλης· τὴν ὑπογράψαμεν. Ἐννοεῖτο τὸ ἔθνος συνασμένον εἰς Συνέλευσιν, καὶ ἔιξε τὸ Βουλευτικὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ ὑπογράψαν ὡς ἄτομα, ὅχι ὡς διοικήσεις· ἔλεγε ὅτι τὸν παρόντα νόμον νὰ ἐκτελέσουν οἱ πρόεδροι τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης· ὑπογράφηκα Πρόεδρος τῶν ἐνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος· Μιαούλης πρόεδρος τῶν νήσων, καὶ νύαρχος τῶν κατὰ θάλασσαν Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Αὐτὴν τὴν πρᾶξιν τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν Λόνδραν, τὴν ἐπικύρωσε τὸ ἔθνος εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Τροιζήνος.

Ἐκαμα διαταγαῖς Μιστρά, Μονεμβασιά, Ἅγιο Πέ-

τρο, και ἐσύναξα δέκα χιλιάδες, και ἦλθα και ἐπι-
 ασα τὰ Βέρβενα, καὶ ἡ γερόντισσα ἡ μάνα μου (εἶχα
 ἓνα καπετάνιο Χιμαριώτη μαζή της) ἦλθε στὸ Γεωρ-
 γίτζι και ἐπέρασε σιὴν ἄκραν τοῦ Μιστρᾶ, διὰ νὰ
 περάσῃ σι' Ἀνάπλι, και εἶχαμε και τὰ δύο τοῦ Σε-
 νετζίμπεϊ παιδιὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐνέχυρον, τὰ
 ἔβαλα εἰς ἓνα τόπον και ἐφυλάχθησαν ἕως ποῦ τ' ἄλ-
 λάξαμεν μὲ τοὺς δύο Ζαφειρόπουλους ἀπὸ τὸν Ἰμπρα-
 ἴμη, και ἐπῆγα και ἄφηκα τὸ στρατεύμα εἰς τὰ Βέρ-
 βενα, και ἐπῆγα νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν φαμελιάν μας, δύο
 ὥραις τὰ Βέρβενα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρον· τὸ στρατεύ-
 μα εἶδε μπουχρὸ τῆς Τριπολιτζᾶς στὸν κάμπο και εἶ-
 πε πῶς εἶναι στρατεύμα, και ἐσκόρπισαν, και ὅταν ἐ-
 γύρισα τοὺς ἀπάντησα· εἶδα ὅτι δὲν ἔκανα δουλιὰ, ἐ-
 στεῖλα εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι νὰ κάμουν στρατιώτας σι'
 Ἀνάπλι, και νὰ δώσουν τοῦ Λόντου, Γενναίου, Κανέλ-
 λου πληρωτικούς και τότε στέλνω, ἔχοντας ἐκτελεστι-
 κὴ δύναμι, και μαζώνω καὶ ἄλλα στρατεύματα. ἔτσι ἦλ-
 θαν και ἐσυνάχθημεν ἕως τέσσερες χιλιάδες, ἦλθε ὁ
 Λόντος, ὁ Κανέλλος, καὶ ἐγινήκαμεν ὡς τέσσαρες χιλι-
 ἄδες· ἦτον εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον· Τότενες ἐδῶκα δια-
 ταγὴ τοῦ Ἀντώνη Κολοκοτρώνη τοῦ νὰ ἐρχωνται νὰ
 πέρνουν τζοπχανέδες, νὰ κτυποῦν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη και
 ἔπερναν σημαίαις, ἐσκότοναν, μᾶς ἤπερναν κεφάλια, και
 ἐπλήρωνα ἓνα τάλλαρο τὸ κεφάλι· ἓνα τάλλαρο τ' ἄ-
 γόραζα ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, και τὰ ἐστεῖλα, και τό-
 τενες ἦλθε ὁ Μπραίμης μὲ ὄλον του τὸ στρατεύμα εἰς
 τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἄφηκε τὴν δύναμιν εἰς τοὺς Μύ-
 λους Δαβιά, και εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἐκίνησε
 μὲ τριάντα χιλιάδες κατὰ τοῦ Μιστρᾶ ἐγὼ ἐκεῖναις

ταῖς ὥραις ἔτυχα νὰ ἦμαι σι' Ἀνάπλι, διὰ ὑπόθεσιν τοῦ στρατεύματος καὶ νὰ δώσω γνώμην καὶ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τροφᾶς καὶ πολεμοφοδία, καὶ ἔιζι ἀποφάσισα μία ἐπιτροπὴ τὸν Κωνσταντῖνον Δεληγιάννη κ' ἕναν ἄλλον Ῥουμελιώτην μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ Ἀναστάση Λόντον, καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἔκαναν τροφαῖς, καὶ ἐπλήρουν καὶ τοὺς λουφεντζίδες, καὶ ὅτοι μπουλουζίδες ἔρχοντο, τὸ μηνιάτικόν τους ἔπερναν τεσκερὲ, καὶ ἐπληρόνονταν εἰς τὸ Ἄστρος· ἐγὼ ἐβγῆκα εἰς τὸ Ἄστρος· ἐκεῖ μοῦ ἤλθε ἡ εἶδησις ὅτι ὁ Ἰμπραΐμης πάει εἰς τὸν Μιστρᾶ, καὶ ἔγραψα τοῦ στρατεύματος νὰ κινήσῃ διὰ τὸν Μιστρᾶ καὶ ἐμβῆκα εἰς ἕνα κλίκι, καὶ ἐβγῆκα εἰς τὸ Λενίδη διὰ νὰ συνάξω στρατεύματα· ἔιζι ἠκολούθησε· ὅταν ἐπῆγα εἰς τὸ Λενίδι ἔκαμα 200 Λενιδιώταις, καὶ ἐβγῆκα ἐμπρὸς, καὶ ἀντάμωσα καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα, ἕως 4000· Ζάιμης, Λόντος, Γενναῖος, Πιναχιωτάκης, Νοταρᾶς. Ὁ Ἰμπραΐμης ἐπῆγε ἕως ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Μονεμβασία καίοντας· ἐγύρισε εἰς τὴν ἀπιδιά, ἐχώρησε τὸν γαμβρὸν του μὲ 1000, καὶ ἤλθε εἰς ἕνα χωριό· ἡμεῖς τὸν ἐβαρέσαμεν, 4 σκοτομένοι, καὶ ἐτράβιξε σ' ἕνα βουνό· ἔκαμε σενιάλο, καὶ ἤλθε τακτικὸ εἰς βοήθειάν του· ἐπολέμησε μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶ· ἀπὸ ἐκεῖ τὰ στρατεύματα τὰ Τούρκικα ἐκινήθησαν εἰς τὸ Γεράκι, καὶ οἱ ἐδικοί μας εἰς τοῦ Κοσμᾶ· ἐδιέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Ἅγιον Βασίλειον, νὰ ἀναχωρήσουν, καὶ νὰ ἐτοιμασθῶμεν εἰς πόλεμον· ὅλοι οἱ μισθωτοὶ ἀνεχώρησαν μὲ τὰ φορητὰ ἕως 3000, καὶ ἔμειναμεν μόνον μὲ 1000· οἱ Τούρκοι δὲν ἤλθαν νὰ πολεμήσωμεν· ἐτράβηξαν εἰς τὸ Μαραθωνῆσι, ἐπῆγε εἰς

τὸν Πολυτζάραβον ἐκεῖ ἀπάντησαν τοὺς Μανιάταις, ἔκαμαν πόλεμον δυνατὸν, καὶ οἱ Τούρκοι ὀπισθοδρόμησαν εἰς διάφορα μέρη δυνατὰ ἐκλείσθησαν οἱ ἰδικοί μας, καὶ πολέμησαν χωρὶς νὰ τοὺς κάμουν οἱ Τούρκοι τίποτε· ἐτράβηξαν ἔπειτα διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐβγήκαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ τότε ἀνεχώρησε ὁ Ζαΐμης κατὰ τὰ Καλάβρυτα, ὁ Νοταρᾶς διὰ τὴν Κόρινθον καὶ ἐσύναζον στρατιώτας διὰ νὰ ἀντισταθοῦν τοὺς Τούρκους ἀν ἐπήγεον εἰς τὰς ἐπαρχίας κων. ἔως ὅπου ἔπιασεν τὰ Τζιπιανὰ Κορίνθιοι, ἐγὼ, ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Λόντος ἐμείναμεν εἰς τὰ Βέρβενα. ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἐρχεται ἀπὸ τὸ Ναύπλιον μὲ 300 ἀνθρώπους εἰς τὰ Δολιανὰ. Τότε ἀποφάσισα καὶ πέρνω 200 ἀνθρώπους διὰ νὰ πάω εἰς τοὺς Μύλους τῆς Δαβιάς, ἄρῃκα τὸν Γενναῖον, τὸν Λόντο, καὶ τὸν Κανέλλον εἰς τὰ Βέρβενα καὶ τοὺς εἶπα, ὅτι εἰς τόσαις ἡμέραις θὰ ἰδῆτε φωτιαῖς, νὰ ἔχετε βάρδια καὶ ὅσαις φωτιαῖς ἐδῆτε μὲ τόσαις χιλιάδες εἶμαι καὶ νὰ κάμετε καὶ σεῖς φωτιαῖς διὰ νὰ καταλάβωμε ὅτι τὰς ἴδατε. Καὶ αὐγὴν θὰ κτυπήσω τοὺς Τούρκους εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἐσεῖς ὀλοουκτῆς νὰ πιάσετε τὰ Τρίκορρα, καὶ νὰ ἐμποδίζετε κάθε βοήθεια ὅπου θὰ ἔλθει ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐπῆγα εἰς τὰ Δολιανὰ ἐπῆρα τὸν Θ. Γρίβα κοντὰ μὲ τοὺς 300 ἀπὸ τὰ Δολιανὰ, ἐπέρχεται εἰς τὰ Τζιπιανὰ καὶ τοὺς εἶπα: ἀν ἰδῆτε εἰς τὸ δεῖνα βουρὸ φωτιαῖς νὰ κινήση ἐκεῖνο τὸ στράτευμα διὰ νὰ πιάσῃ τὴν Πανοχρέπα· ἐπῆγα εἰς Ἀλωνίστρινα, ἔστειλα πεζοδρόμον εἰς τὸν Ζαΐμην ὅπου ἦτον εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ τοῦ ἔγραφα, μιὰ ὥρα ἀρχήτερα νὰ ἔλθῃ μὲ ὅσους εἰμπορέσει· ἦλθε μὲ 600 ὁ Ζαΐμης καὶ εἶχα καὶ 1400 καὶ ἐγεινήκαμε

2000 εἶχα σκοπὸν νὰ κτυπήσω τοὺς Μύλους τῆς Τα-
 βιδᾶς διὰ νὰ τοὺς κόψω ταῖς ζωοτροφιαῖς· ἐρώτησα με-
 ρικοὺς Τούρκους, ὁποῦ ἐπιασαν οἱ Ἕλληνες, πόσοι
 ἦτον εἰς τὰ ταμπούρια τὰ Τούρκικα, καὶ με ἀπεκρίθη-
 καν ὅτι ἦτον μόνων 800· ἕκαστα τὰ σημεῖα καὶ τὰ
 διάφορα στρατεύματα ἦλθαν καὶ ἐπιασαν τὰς θέσεις, ὁ-
 ποῦ τοὺς εἶχα εἰπεῖ, με τὰ χαράματα. ὁ Θ: Γρύβας
 ἐζήτησε τὴν θέσιν ὁποῦ ἦτον ὁ Χασάν-μπεῖς, τοῦ ἔδωσα
 ὁδηγούς καὶ ἐπῆγε· ὁ Βασίλης Ἀλωνιστιώτης με τοὺς
 ἄλωνιστιώτας ἐπῆγε εἰς τὸ πλευρό του, καὶ τὸν Ἀντώ-
 νη τὸν Κολοκοτρώνη τὸν ἔστειλα εἰς τὸ Χρισοβίτζι με 500
 διὰ νὰ τοὺς πέρσουν ἀποπάνω ἂν δοκιμάσουν οἱ Τούρ-
 κοι νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὰ Ταμπούρια διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς
 βοήθειαν τῶν ἄλλων Τούρκων ὁποῦ ἐμελλε νὰ κτυ-
 πῆσῃ ὁ Κωνσταντῖνος Ἀναστόπουλος τῆς ἀδελφῆς μου
 τὸ παιδί· ἐγὼ καὶ ὁ Ζαΐμης με 200 ἐσταθήκαμεν εἰς
 τὴν μέσην τῆς Πιάνας καὶ τῶν Ἀλωνιστιωτῶν ἐμοιρα-
 σθήκαμεν εἰς πέντε θέσεις· εἰς τὴν Πιάνα εἶναι ἕνας πρ-
 λιάκωργος, καὶ ὁ Τούρκοι τὸν εἶχαν φιάσει ὡς κάστρο,
 ἦτον 130 Τούρκοι· ἐκείνους εἶχα εἰπεῖ νὰ βαρέσουν τὴν
 νύκτα ἢ εἰς τὴν ῥάχην ἢ εἰς τὸ χωριό· ἢ μιὰ θέσις
 ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁποῦ ἐβαστούσαμεν ἦτον μακριὰ 10
 λεπτά.

Ὁ Κωνσταντῆς καὶ ὁ Λεχουρίτης ἐκατέβηκαν με τὰ
 χαράματα εἰς τὸ χωριό, τὸ ὁποῖον ἦτον χαλασμένοι
 ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπίτηδες, διὰ νὰ μὴ τὸ πιάσουν οἱ
 Ἕλληνες· εἰς τὰ πρόποδα τοῦ χωριοῦ ἦταν δύο λόχοι
 Τούρκοι.

Ἄνοιξε τὸ τουφέκι εἰς τὴν Πιάνα, ἡμεῖς ἐκινήσαμεν
 εἰς βοήθειαν, οἱ δύο λόχοι ἦλθαν ἐπάνω εἰς ἐμᾶς. Οἱ

Τούρκοι βλέποντας ἑμᾶς 10 καβαλαρέους ἐνόμισαν πῶς εἴμεθα πολλοὶ καὶ ἐτράβηξαν, οἱ Ἀλωνιστιῶταις ἤθλαν ἀπὸ ταῖς πλάταις τῶν Τούρκων, ὁ Γρύβας δὲν ἐστάθηκε νὰ πολεμήσῃ ἀφ' οὗ εἶδε τὸν Σουλεϊμάνπεϊ· ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης μὲ τὸν Κολφῖνον Πετιμεζᾶ ἐρίχθησαν νὰ πιάσουν τὸ κεφαλόβρυτον, τοὺς Μύλους· δὲν ἤμπορεσαν νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ Τούρκικα Ταμπούρια· ὁ Μπαϊρακτάρης ὁ ἐδικός μου καὶ τοῦ Ζαΐμη πλησιάζουν εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Τούρκων, ὁ Μπαϊρακτάρης τοῦ Ζαΐμη τοὺς ἐπρωτοτζάκισε, ἀφοῦ ἐσκοτώσε τρεῖς μὲ τὴν λόγχην τοῦ Μπαϊρακτιοῦ· οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς ἀταξίαν, ἀπὸ τοὺς δύο λόχους τέσσαροι μόνον ἐγλύτωσαν, ἐπήραμεν 16 ταμποῦρα καὶ τὴν σημαίαν των· οἱ Τούρκοι ὁποῦ ἦτον κλεισμένοι εἰς τὸν Παληόπυργο ἐτζάκισαν, καὶ τοὺς ἐσκοτώσαν ὄλους 130. Τὸ σῶμα τῶν Βερβένων ἤλθε εἰς τὴν προσδιορισμένην θέσιν τῶν Τρικόρφων· ἦτον Ἀρχηγοὶ Λόντος, Γιατράκος, Κανέλλος, Γενναῖος καὶ Χατζῆ Μιχάλης μὲ τὴν καβαλαριάν· Εἴκοσι καβαλαρέοι ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὁποῦ ἀρχήσαμεν νὰ κάμωμεν καβαλαριάν· οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιτζᾶς ἐκίνησαν εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων, ὁποῦ ἐπολεμούσαμεν ἡμεῖς· ἐκτυπήθησαν καὶ ὀπισθοδρόμησαν ἀπὸ τὴν καβαλαριάν τὴν ἐδικὴν μας, τότε ἐπρόφθασε καὶ ὁ Νοταρᾶς εἰς τὴν Ἀπάνω-χρέπα· ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἀπὸ τὴν Σύλιμνα ἐβγήκαν καὶ ἐκτύπησαν τὸν Γενναῖον εἰς τὰ Τρίκορφα ἀντικρῦ τῆς Σουλίμνας· ἔπειτα ἀπὸ μίαν πεισματιώδη μάχην ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· Ἐσκοτώθησαν ἕως 70· ἐπιάσθησαν 9 καὶ 4 ταμποῦρα· τοὺς ἐπήραν καὶ ἑνδεκα ταμπούρια καὶ τὴν καστράκι τῆς Σουλίμνας, ἀπὸ τὸν χαλασμένον των δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ὁ Ἀρ-

χηγός τῶν Τουρκῶν ἔστειλε 4 καβαλαρέους διὰ νὰ δώσῃ εἰ-
 δεῖσιν τοῦ Ἰμπραίμη, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τὴν Μεσσηνίαν
 καὶ ἐτοιμάζετο νὰ πάῃ νὰ χαλάσῃ τὰ Σουλιμοχώρια. Ὁ
 Ἰμπραίμης ἐκίνησε εἰς βοήθειαν τῶν ἀποκλεισμένων Τούρ-
 κων εἰς τὴν Ταβιά. ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε πλέον πολεμοφόδια καὶ
 ψωμί καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Βαλτέτζι καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Διάσελο τῆς
 Ἀλωνίστενας. Τὴν τρίτην ἡμέραν διέταξα τὸν Γενναῖον νὰ
 πάρῃ τὸ σῶμα του καὶ νὰ πάῃ εἰς τοὺς κάτω Μύλους
 κατὰ τὴν Συλίμνα· ἐκεῖ ἐπῆγε, ἐπολέμησε 4 ὥρας καὶ
 ἐκυρίευσε τὰ ὀχυρώματα καίωντας καὶ τοὺς Μύλους,
 ἐφρονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 50 καὶ ἐκυρίευταν τὰ Ταμπού-
 ρια· τὸ ἄλλο μέρος ἡμεῖς καὶ ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρῶ-
 νης, Γκολφίνος, Γρύβας, Νοταρόπουλος, Τζόρκης ἐχαλά-
 σαμεν τοὺς ἐπιλοίπους μύλους, καὶ τοὺς ἐκλείσαμεν εἰς
 ἓνα Παλιόκαστρο, εἰς ἓνα βράχο ὅπου ἦτον ἀδύνατον νὰ
 ἀνέβῃ κανένας, εἶχαμεν γνώμη νὰ τοὺς κόψωμεν τὸ νε-
 ρὸ καὶ εἰς δύο ἡμέραις νὰ προσκυνήσουν. ἀλλ' εἰς αὐ-
 τὴν τὴν στιγμήν μᾶς κάμνει φανὸς ὁ Γενναῖος ὅτι
 ἐφθασε ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἐτράβηξε κατὰ τὰ Βέρβена ὁ Γεν-
 ναῖος· ἦλθαν 2000 καβαλαρέοι, ἐπῆραν τοὺς Τούρκους
 τοὺς κλεισμένους καὶ τὰ στρατεύματα τοὺς ἐπήγαγιναν
 πολεμῶντας ἀπὸ τὰ πισινά· ἐπήγαμεν, ἀναχωρήσαμεν διὰ
 τὰ Βέρβена, καὶ τὸ Νοταρόπουλο καὶ ὁ Τζόρκης ἔμει-
 ναν εἰς τὰ Τζιπιανά. Εἰς τὸν κάμπον τῆς Ταβιάς ἐ-
 χαλάσαμεν 8 ἢ 9 μύλους, ἀπὸ ἐκεῖ ἄλθαν καὶ ἐ-
 πήγαιναν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· Τακτικὸὶ Τούρκοι ἐχά-
 θηκαν εἰς τρεῖς ἡμέρας καὶ εἰς τὰς διαφόρους θέσεις
 500, ταμποῦρλα 20, πολλὰ μουσκέτα, σημαῖαις 4,
 ἄλογα, ἀξιωματικοὶ πολλοί· ἡμεῖς ἐπολεμούσαμεν ἐκεῖ,
 ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη, εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἐκτυ-

ποῦντο οἱ Τούρκοι καὶ δὲν ἔλειπε ἡμέρα ὅπου νὰ μὴ σκοτόνωνται Τούρκοι· γράφω ἐγὼ ὅμως ἐδῶ ὅσας μάχας ἤμουν παρῶν καὶ ὠδηγοῦσα ἐγὼ αὐτὸς ἦτον ὁ μόνος τρόπος νὰ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, ἐπειδὴ διὰ νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον δὲν ἤμποροῦσα, ἅ διότι δὲν εἶχα ζωοτροφίας, β'. πολεμοφόδια καὶ γ'. διότι ἦτον τὸ μόνον ἀδύνατον νὰ νικήσωμεν τοὺς Τούρκους μὲ παρατεταγμένη μάχη διὰ τὸ πολυάριθμον τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ εἶχα θῶσει ὀδηγίας νὰ κτυποῦν πάντοτε τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ ἐμπρός, ἀπὸ πίσω, ἀπὸ τὰ πλευρὰ, τὴν νύκτα νὰ τοὺς πεύτουν εἰς τὸ ἔρδι, νὰ καίουν οἱ ἐδικοί μας τοῖς ζωοτροφίαις ὅταν δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ταῖς πάρουν διὰ νὰ μὴ ταῖς ἀφήσουν εἰς τοὺς Τούρκους· καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐγαλιῶντο πολλοὶ Τούρκοι χωρὶς νὰ χάσωμεν Ἑλληνας. Πολλοὶ ἐρώναζαν τότε, καὶ ἡ εἰς ἡ Κυβέρνησις μὲ ἔγραφε νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον, καὶ νὰ κάμω ἕνα γενικὸν πόλεμον· αὐτοὶ ὅμως δὲν ἤξευραν τὴν κατάστασίν μας· διότι οἱ Τούρκοι εἶχαν πιάσει τὸ κέντρον καὶ δὲν μᾶς ἄφηκαν ποτὲ νὰ συγκεντρωθῶμεν 10 καὶ 15 χιλιάδες νὰ ἀντιπαραταχθῶμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν· κάθε ἐπαρχία ἐφρόντιζε διὰ τὴν ὑπεράσπισίν της· ἔπειτα ὁ τόπος εἶχε ἐρημωθῆ, ὁ πόλεμος δὲν ἄφινε νὰ καλλιεργῆται, ψωμί δὲν εὐρίσκαμεν, ἡ Κυβέρνησις ἦτον μόνον διὰ τὸ ὄνομα, διότι δὲν εἶχε καὶ ἐκεῖνη καὶ δὲν μᾶς ἔστειλε, μόνον με ἀστάχουα, ψάνι, καὶ μὲ κρέας ἐζούσαμεν 20 καὶ 30 ἡμέρας. καὶ ἂν ἐκάμαμεν καὶ ἕνα γενικὸν πόλεμον καὶ ἐχάνοντο 4 ἢ 5 χιλιάδες ἦτον ἀδύνατον νὰ ματακεύσω στρατεύμα ἐν ᾧ ἂν ἐχάνοντο καὶ δέκα, δεκαπέντε χιλιάδες παλιαραπάδες ἔφερνεν ἄλλους ὁ Ἴμ-

πραξίμης· εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν οἱ ἰσπανίδες μᾶς ἐβοήθησαν πολλοὶ, διατὶ ὅλο μὲ τὰ ζωντανὰ τοῦ κόσμου ἐβαστείετο στρατόπεδο· εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀκροβολιστικοὺς πολέμους ὅλοι εὐδοκίμησαν, ὅλοι πλὴν καὶ ἐξοχῆν ὁ Ἀνεωνάκης Κολοκοκρόνης, ὁ Κορέλης ἀπὸ τὸ Ἄρκουδορέμα, ὁ Παπᾶ Δημήτρης ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ἐκτότοναν πότε 20, πότε 30, 40, 50· εἰς ἔλαις ταῖς ἐπαρχίαις ἀπαντοῦσε ἀντίστασι· εἰ Ἄρκαδινοὶ καὶ οἱ Κοντοβουνήσιοι καὶ ὅλοι οἱ Μεσσήσιοι, ἐπήγαιναν εἰς τὰ Μεθωκόρωνα καὶ τοὺς ἐκυποῦσαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐκώτωναν καὶ τοὺς ἔπερναν πότε 20, πότε 30, 40, μουλάρια, καὶ ἔτιζε ἐζοῦσαν, διατὶ μισθὸν εἰ Πελοποννήσιοι δὲν ἐπήραν παρὰ ἀπὸ τὰ Τούρκικα λάφυρα ἐζοῦσαν· οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐπήγαιναν εἰς ἓνα βουνὸ, ἐρχόνταν· οἱ Τούρκοι, ἔρευγαν καὶ ἐπήγευαν εἰς ἄλλο βουνὸ, ὅλα αὐτὰ ἐγένοντο εἰς τὰ 1826.—Ἐπειδὴ τοῦ ἐχάλατα τοὺς μύλους τοῦ Ἰμπρατμῆ δὲν εἶχε πλέον πῶς νὰ ἔχη ζωοτροφίας· ἀνοιξε δρόμον ἀπὸ τὰ Μεθωκόρωνα ἕως τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν ἔστειλε φοριηγὰ μὲ ζωοτροφίας, ἔπιασε εἰς τοῦ Ἰσταρι καὶ ἔχαμε στρατόπεδον· ἀροῦ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐφοδίασε διὰ κάμποσον καιρὸν τὴν Τριπολιτζά καὶ ἄφηκε καὶ 5,000 φρουρὰ, αὐτὸς ἐτυνάχθηκε εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια. — Ἀροῦ ἔμαθα ἀπὸ ζωντανοὺς ἀράπιδες ποῦ ἔπιαναν οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ Ἰμπρατμῆς ἐτοιμάζεται διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Γαστούνην καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Μισσολόγγι, ἔγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς ἔδωκα γνώμην μὲ δύο γράμματά μου, ὅτι νὰ μὴ δώσουν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Γαστούνην ἢ ἄλλον νὰ στείλουν διὰ νὰ σηκώσουν ὅλαις ταῖς ζωοτροφιαῖς ὅπου εὐ-

ρίσκοντο εἰς τὴν Γαστούνην καὶ νὰ ταῖς ἐμβάσσουν εἰς τὸ Μισολόγγι, καὶ ἂν ἤθελαν μὲ ἀκούσῃ ὁ θεὸς ἤξευ-
ρει πῶς ἤθελε γυρίσουν τὰ πράματα, διατι τὸ Μισο-
λόγγι δὲν ἤθελε πέσει ἔχοντας ζωοτροφίας· εἶχαν καιρὸν
20 ἡμέραις, τοὺς ἔδοσα τὴν εἰδησιν προτίητερα· ἐφοδίασε
τὰ τρία φρούρια μὲ στρατεύματα καὶ ζωοτροφίας, καὶ
ἐκίνησε διὰ τὴν Γαστούνην· οἱ Γαστουναῖοι, ἄλλοι ἐπῆ-
ραν τὰ βουνά, καὶ ἄλλοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Χλόμου-
τζι, ἀπὸ ταῖς ζωοτροφίαις· ἄλλαις ἔκαψε καὶ ἄλλαις ἐβά-
σταξε καὶ ταῖς ἐπῆρε στὸ Μισολόγγι.

Τότενες οἱ Γαστουναῖοι σὰν ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Χλουμού-
τζι δὲν εἶχαν τ' ἀναγκαῖα, καὶ εἶχαν πολλὰ γυναικό-
παῖδα καὶ ὀλίγαις τροφαῖς· Βλέποντας ἀπὸ τὸ Χλου-
μούτζι οἱ Γαστουναῖοι ὅτι εἶναι πολιορκιμένοι, ἀπεφάσι-
σαν τριακόσιοι νὰ πέσουν εἰς τὸ στρατεύμα τοῦ ἐχθροῦ,
νὰ πέσουν ἑξαφνα, νὰ βρέσουν τοὺς ἐχθρούς· καὶ νὰ ἐ-
πιστρέψουν εἰς τὸ Κάττρο καὶ τοὺς ἐκτύπησαν τοὺς
Τούρκους καὶ ἐχάλασαν πολλούς· ὅμως ἔπιασε ἓνα νε-
ρὸ τὸ βράδυ, καὶ ἐγύρισαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς ἓνα χω-
ριὸ καὶ τοὺς ἐκοψαν δλους. Τούρκους ἐσκότωσαν ὄτους
ἠμπόρεσαν καὶ ἐκεῖνοι ἐχάθησαν, ἐπαρὰδόθησαν καὶ εἰς τὸ
Χλουμούτζι· ἦτον καὶ ὁ Μιχαλάκης Σισίνης ἐκεῖ. — Ἐσύναξε
τ' ἄρματα τοῦ Ὁμπραίμης κ' ἐπῆγε στὸ Μισολόγγι· τὸ τί
ἐγίνηκε στὸ Μισολόγγι εἶναι γνωστὸ, καὶ ἄλλη ἱστορία
τὸ λέγει· Ἔσμιξε μὲ τὸν Κιουτάγιαν, ἄλλη ἱστορία θέ-
λει σημειώσῃ τὴν γενναιότητα τοῦ Μισολογγιῶ· Πέρ-
νοντας τὸ Μισολόγγι ἔχαστομέρησε πολλὰ ὀλίγαις ἡμέ-
ραις, ἡμεῖς εἶχαμεν συνέλευσιν εἰς τὴν Πιάδα.

Ὅντας ὁ ἐχθρὸς ἔλειπε στὸ Μισολόγγι, ἐπεριφερῶ-
μουνα ἓνα γύρο τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἐπῆγα καὶ εὔρη-

κα τὸ στενὸ ἀπὸ τὰ Ἀγιγεωργίτικα καὶ Μπεριζο-
 βᾶ, ἀκαγα τὰ σπίτια ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐμέτρησα
 διὰ τὰ κάμω ὀρδί ἐκεῖ, διατί ἦτον χειμῶνας, καὶ ἐ-
 κατέθηκα στοὺς Μύλους τοὺς ἐθνικοὺς, καὶ ἔστειλα εἰς
 τὴν Κυβέρνησιν νὰ μὲ δώκῃ τροφάς, καὶ πολεμοφόδια,
 νὰ συνάξω στρατιώτας εἰς ἐκεῖνα τὰ χωριά, ποὺ εἴ-
 ναι μιάμιση ὥρα ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, ποὺ νὰ εὕρω
 καιρὸν νὰ πηδήσω μέσα· καὶ ἡ Κυβέρνησις μοῦ εἶπε νὰ
 ἐμβῶ μέσα εἰς τὸ Ἀνάπλι· καὶ ἐγὼ τῆς ἀπεκρίθηκα,
 δὲν εἶναι ὥρα νὰ ἐμβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, πλὴν ἂν μοῦ δί-
 νετε ἐκεῖνο ποὺ θὰ εἰπῶ, διὰ νὰ ἤμπορέσω νὰ κάμω
 βλάβην εἰς τὸν ἐχθρὸν, εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, — καὶ εἶτι μοῦ
 ὑπεσχέθησαν, καὶ ἀρχησαν νὰ μοῦ στέλνουν Ζαῖρέ, καὶ
 τὸν ἐμετακόμιζα εἰς τὸ χωριὸ ἐκεῖνο, ποὺ ἔφτανε τὸ
 ὀρδί· ἔκαμα προσταγὴ εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐσυ-
 νάζοντο, τὴν μίαν μερὶά ἐσύλαζον στρατιώτας, καὶ τὴν ἄλ-
 λην τοὺς ἔστειλαν τροφάς· τότενες εἶχαν τὸν Κωσζιτῆ
 Μαυρομιχάλη στελμένον, ποὺ ἦτον ἓνα μέλος τῆς Διοικήτε-
 ως, μὲ καμμιά ἑκατοστὴ ἀνθρώπους, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀχλα-
 δόκαμπο στὴν μέσην καὶ τοῦ ἔδωκα κ' ἐκείνοῦ τροφαῖς, καὶ
 ἀκούοντας ἡ ἐφημερίδες ὅτι μοῦ στέλνουν Ζαῖρέδες διὰ τὴν
 Τριπολιτζᾶ — διὰ τὸ βεσάλτο, — τὸ ἔβαλαν σταῖς ἐφη-
 μερίδαῖς καὶ ἔλεγαν, ὅτι ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς ἐσυμφώνησε
 μὲ τὴν Κυβέρνησιν νὰ τοῦ δώσουν Ζαῖρέ καὶ πολεμοφό-
 δια νὰ βεσζιτάρῃ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἡ ἐφημερίδαῖς ἐ-
 ξεδόθησαν πρὶν ἐτοιμαθῶ, τέτοια μυστικότητα εἶχαν, ἔ-
 δωσαν εἰδῆσιν τοῦ ἐχθροῦ· ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποὺ ἐγὼ
 ἐσύναξα τὰ στρατεύματα στέλνουν γράμματα ἀπὸ τὴν Κυ-
 βέρνησιν ὁ Πετρόμπεης καὶ ὁ υἱὸς του Γεωργάκης, ποὺ
 εἶχαν συμφωνήσει εἰς τὸ Νιόκαστρον ὅταν τὸν ἀλικότησαν

ὅτι με τρόπον κατὰ τὸν σκοπὸν τοὺς ἐστάλθη ἄνθρωπος, (διὰ τὰ τοὺς ξεπατήση εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ) (ἐδώκαμεν τοὺς δύο πκασάδες, καὶ ἐπῆραν τὸν Γεωργάκην Μαυρομιχάλην καὶ Ἰατράκον), στέλνουν τὸν Φιλήμονα καὶ περνᾷε ἀπὸ τοὺς Μύλους καὶ πάγει ἐκεῖ ὅπου ἦτον ὁ Κωσταντιῆς ὁ Μαυρομιχάλης με τὰ γράμματα καὶ κάθεται ἕνα ἡμερόνυχτο εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τὸ τοῦ κάμη τὴν ἀπάντησιν ὁ Τούρκος κουμαντάντης ὅπου ἦτον ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἔκαμε τὴν ἀπόκρισιν κλειστήν, ὡς τοῦ ἔγραφαν καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐγύρισε εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον με τὰ γράμματα καὶ ἦλθε νὰ ἐμπαρκαρισθῆ εἰς τοὺς Μύλους διὰ τ' Ἀνάπλι· ἐγὼ τὸν ἐρώτησα — ποῦ ἦσουν ; — εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ με γράμματα — Ποῖος σ' ἔστειλε ; — ἡ Κυβέρνησις. Τότενες εἶπα· ὅτι ἐγὼ συνάζω στρατεύματα καὶ τροφαῖς, καὶ εἶμαι ἀρχηγός, καὶ κάνει μυστικαῖς ὀμιλίαις με τοὺς Τούρκους; σχίζω τὰ γράμματα, δέρνω καὶ τὸν Φιλήμονα· ἀκούοντας ἡ Κυβέρνησις ὅτι ἔκαμα τοιοῦτο πρᾶγμα, τῆς κακοφάνηκε καὶ μοῦ ἔγραψε πληκτικὸ γράμμα· ἐγὼ τοῦς ἀπεκρίθηκα, ὅτι τὸ χρέος μου εἶναι ὡς ἀρχηγός νὰ γνωρίζω τί κάνει ἡ Κυβέρνησις με τὸν ἐχθρόν· ἐγὼ νὰ παιδεύωμαι. . . .

Ἐγὼ ἄρχησα τὴν δουλειάν μου καὶ εἶχα συναγαμέναις 5000 στρατεύμα, καὶ σκάλαις καὶ ἀνέθηκα ἀπὸ στρατόπεδον, καὶ διαμοίρασα μίαν ἡμέραν, ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα, γιὰ τὴν ἦτο σκάπετα ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ τὸ στρατεύμα τὸ δικόμας, ἐμοίρασα τὸ στρατεύμα με ἀρχηγούς· ἔστειλα τὸν Νικήτα ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ Μιστρά, τὸν Γενναῖον ἀπὸ τῆς Καρύταινας τὴν Πόρταν, τὸν Κωσταντιῆ Μαυρομιχάλη ἀπὸ τῶν Καλαβρύτων τὴν Πόρταν, καὶ τὸν Παναγιώτην Ζαφειρόπουλον με τοὺς Ἀγιοπετρίταις ἀπὸ

τοῦ Σαραϊοῦ τὴν πόρταν, καὶ ταῖς ἄλλαις πόρταις μὲ ἄλλα κουμάντα, καὶ ἐδιαιμοίρασα ταῖς σκάλαις εἰς τὰ κουμάντα, ὅπου ἔ' ἀναιβοῦν εἰς τὸ κάστρο, καὶ ἐγὼ ἔμεινα μ' ἓνα σῶμα, διὰ νὰ διδῶ βοήθειαν· κ' ἐκινήσαμεν ἔλοιμαζή, καὶ ὅταν ἐζυγώταμεν εἰς τὴν Τριπολιτζὰ κάποι-οι προδότες, ἤτον νύκτα, ἔβριψαν δύο νιουφέκια, σενιάλε τοῦ ἐχθροῦ· ἐμπῆκαν καὶ δύο Βούλγαροι, ποτὸς τοὺς ἔ-στειλε, ἀγνοῶ· εἶπαν οἱ προδότες, ἀπόψε θὰ σᾶς γένει ρισάλτο· ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι στὰ τεῖχη, παιδιὰ, γυναῖκες καὶ ἔσκουζαν ὡς τὴν αὐγὴν. Ὁ Νικήτας ἔβαλεν ἀποκάτω σκάλαις, — καὶ βλέποντας ὅτι εἴμεθα προδομένοι μὲ τὰ ζημερώματα ριτιράραμεν. Οἱ Τούρκοι τὸ πρῶτ' εἶδαν ὅτι δὲν εἶναι στρατεύματα, καὶ ἐκτύπησαν τοὺς Τριπολιτζώταις Λάμπρο Ῥιζιώτην· ὁ Γενναῖος τοὺς ἐπῆγε μεντά-τι, εἶχαν σκοτωθῆ ἀπὸ τοὺς Τριπολιτζώταις 10· ὁ Γενναῖος ἀπὸ ταῖς ρίζαις βλέποντας ἐκίνησε μεντάτι· ἔτζι ἀπετύχαμεν ἀπὸ ταῖς προδοσιαῖς, δὲν ἤμπορέσαμεν νὰ κάμωμεν δουλειά. Ἐτυνάχθημεν ὀπίσω εἰς τὰ χω-ριὰ, καὶ ἄρχησε ὁ κόσμος νὰ φεύγη· ἐγὼ ἐτράθηξα νὰ κα-τεβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, νὰ ὀμιλήσωμεν διὰ νὰ κάμωμεν Συνέλευτην, διότι ἡ Κυβέρνησις στατικῶς ἕναν χρόνον ἔ-πειτα ἀπὸ τὸν διορίαν ἐκυβέρναε. Νὰ εἰπῶ, Τί προδοσι-αῖς εἶναι τούταις; καὶ νὰ ὀμιλήσωμεν τὸν κίνδυνον τῆς Πατρίδος. Ἡ Κυβέρνησις κάνει μίαν διαταγὴν, ὅτι κανεὶς στρατιωτικὸς νὰ μὴν πάγη στὸ Ἀνάπλι, διότι δὲν εἶναι δεκτός. Τότενες, βλέποντας τὴν διαταγὴν, ἔγραψα εἰς τὸν Ζαίμην καὶ εἰς ταῖς ἐπαρχίας νὰ συναχθοῦν νὰ κάμω-μεν Συνέλευσιν εἰς τὸ Ἄργος· ἀρχήνισαν καὶ οἱ πληρε-ξούσιοι, ἤρχοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ συνακούσθημεν νὰ πᾶ-μεν εἰς τὴν Πιάδα, καὶ ἐκινήταμεν καὶ ἐπήγαμεν ἤλθαν

καὶ ἀπὸ τὰ νητιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ἐκάμαμεν συνέλευσιν.—τότε ἐκαταράσθη ἡ συνέλευσις τὸν Ὑψηλάντην.—ἐρχόμενοι ἐκεῖ ἀρχήσαμεν ταῖς ἐργασίαις, καὶ εἶχαμεν ἐκτελεστικὴν δύναμιν τὸν Ἀνδρέα Λόντον, πρόεδρον τὸν Γέρο Πανουῖζον,—διὰ τὴ ἤθελαν μέρος νὰ θάλουν τὸν Πετρόμπετην, μέρος τὸν Ζαζμην, διὰ νὰ παύσουν τὴν φηγομάρα ἐβάλαμεν τὸν Πανουῖζον πρόεδρον τῆς συνελεύσεως· καὶ εἰς ταῖς ἐργασίαις ἐπάνω, εἶχε μέρος Ῥουμेलιώταις εἰς τὸ μέρος του, καὶ εἶπε ὁ Ὑψηλάντης, δὲν δεχόμεθα τὴν πρόσκλησιν ὅπου ἐκάματε σὴν Λόνδραν· μὲ μιά φωνὴ ἀποκρίθηκα, Ἐθνος ἐκεῖνο ὅπου θέλει ἔκαμε, καὶ ἐκεῖνος δὲν μπορεῖ νὰ κάμη τῆς γνώμης του πράγματα.—δὲν τὸν ἤθελαν μὲ τελειότητα διὰ Ἑλληνα· οἱ Ῥουμελιώταις μὲ τὸν Ὑψηλάντην, ἦτον ὁ Γκούρας κλ.

Τότε ἐσηκώθηκα ὀρθὸς καὶ εἶπα· δὲν εἶναι δίκαιον νὰ καταδιώξωμεν τὸν Ὑψηλάντην· διότι, με φαίνεται, ἀρχῆς νὰ ἔχετε γράμμα ἀπὸ τὸ μακαρίτην τὸν ἀδελφόν του, καὶ πῶς νὰ καταργήσωμεν τὸν ἀδελφόν του ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; καὶ μὲ ἄλλους λόγους τοὺς κατέπεισα· ἀλήθεια ἀντιστάθηκε, ἀλλ' ἂς ἰδοῦμεν καὶ τὰ καλὰ,—ἐκατόρθωσα καὶ ἔγινε συγκατάβασις, ἐπεριορίσθη εἰς ἓνα χρόνον ἡ κατάργησις, καὶ ἀκολουθοῦσαμεν τὰς πράξεις μας.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βατίων ἔκαμαν γιουρούσι στὸ Μισολόγγι οἱ ἥρωες τοῦ Μισολογγιοῦ, σὲ τόσαις χιλιάδαις ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χαντάκια, καθλαριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγινε θύμα· μᾶς ἤλθε εἰδησις, μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ λειδίνο, ποῦ εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καὶ εἶμεθα εἰς κάτι ἴσκιους, μᾶς ἤλθε εἰδησις ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη· εἶτι· ἐβάλαμεν τὰ μαῦ-

ρα ὄλοι, μιτῆ ὥρα ἐστάθη σιωπὴ ποῦ δὲν ἔκρινε κανένας, ἀλλ' ἐμέτρας καθένας μὲ τὸν νοῦν του τὸν ἀφανισμόν μας· βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλητα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθῶν· τοὺς εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνη αἰῶνας αἰῶνων ἢ ἀνδρεία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ ὀκνεύσωμεν θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ὄλων· Μὲ ἀπεκρίθησαν· τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη; Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω; Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσι νὰ ἀποφασίσωμεν Κυβέρνησιν πέντε, ἕξη, ὀκτὼ ἄτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀπορρασίουν νὰ ἀνταποκρίνωνται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ, ποῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ ὁ μινίστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἢ ἐπιτροπὴ τῆς συνελεύσεως διὰ τὰ ἐξωτερικὰ νὰ εἰδῆ λόγον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσωμεν εἰς ταῖς Ἐπαρχίαις καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρματα, ὡς τὰ πρωτο-πιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Καὶ ἔτι τὴν αὐγὴν τὴν μεγάλην πέμπτην ἐσυνεδριάσαμεν καὶ ἀποφασίσταμεν ἕνδεκα μέλη Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ πρόεδρον τὸν Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δελιγιάνην, Γεώργιον Σισίνην, Ἀν. Χ. Ἀναργύρου, Δ. Τζαμαδόν, Σ. Τρικούπτην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακόπουλον, Ἀνδρέαν Ἴσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον· ἢ διάρχεια τῆς Ἐπιτροπῆς ἕως εἰς τὴν 1.7βρίου 1826. καὶ τότε, ἂν γλυτώσωμεν, συναζόμεθα καὶ τελειώνωμεν τὴν συνέλευσιν· — 26 Ἀπριλίου ἢ προκλήρυξις. Ἐκμαν καὶ μίαν ἄλλην Ἐπιτροπὴν τῆς συνελεύσεως διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ τὰς ξένας δυνάμεις, Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, Ἄρτας Πορφύριον, Π. Νοταρῶν, Α. Κοπανίτζαν, Ἀναστ. Λόντον, Γ. Δαρεϊ-

ώτην, Σ. Καλογερόπουλον, Γ. Αινιάν, Βασ. Μπουδούρη
 Έμ. Ξένον, Ν. Ρενιέρη

Εἶχαμεν τὸν Γενναῖον εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ μὴν γείνη
 ἀντίστασις· ἡ νέα Κυβέρνησις δὲν ἀπάντησεν ἐναντιότητα
 καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὸ Ἀνάπλι μπαίνοντας μέσα ἀρχίνη-
 σαν τὰ ἐδικὰ τους· εὐγῆκα στὸ Ἄργος, ἐσύναξα στρατεύ-
 ματα καὶ πάω ἐμπρός· ἐταξην τοῦ Γενναίου νὰ τὸν κά-
 μουν φρούραρχον καὶ τότε ἤθελαν νὰ κάμουν τὸν Λόντον.
 Ἐγραψα τοῦ Γενναίου, ἔβγα νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρί-
 दा, καὶ αὐτοὶ β.τι θέλουν ἄς κάμουν· καὶ εἶτι ἐκίνησε
 καὶ ὁ Γενναῖος· ἐσύναξα ἕως χιλίους στρατιώτας καὶ ἔ-
 πιασα ἓνα χωριὸ εἰς τὸ μπουγιάτι, ἔξ ὧρας ἀπὸ τὸ
 Ἄργος, κατὰ τὴν . . . ἀπόλυσα τζαουσάδες καὶ
 ἐμάζωσαν σφικτὰ, ἔγραψα καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους νὰ συ-
 ναχθοῦν διότι ὁ Ἰμπράιμ Παζᾶς θὰ εὐγῆ ἀπὸ τὸ Μι-
 σολόγγι· Ὁ Ἰμπράιμης ἐβγήκε μὲ ὄλο του τὸ στράτευ-
 μα εἰς τὴν Πάτρα καὶ εἰπόθηκε ὅτι ἐβγήκε καὶ μὲ τὰ
 στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ· εἶδησις ψεύτικη, γιὰτὶ ὁ Κι-
 ουταχῆς ἐκίνησε διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· σὰν ἐπέρα-
 σε ὄλο τὸ στράτευμα εἰς τὴν Πάτρα, ἐκίνησεν ἀμέσως καὶ
 ἔκαμε ὄλα του τὰ στρατεύματα κατὰ τὴν Πάτρα· ὁ κό-
 σμος καὶ ὁ λαὸς ἐσυναχθῆκε καὶ ἔπιασε τὰ βουνὰ μὲ παι-
 διὰ τους, γυναικόπαιδά τους καὶ πράγματά τους, καὶ ἔ-
 φουσαν δύο τούρκοι πελοποννήσιοι ἀπὸ τὸ βουνὸ Χελμὸ
 καὶ ἀπρόδωσαν εἰς τὸν Ἰμπράιμ· ἐπῆγε ὁ Ἰμπράιμης εἰς
 τὸ Χελμὸ καὶ τουφέκι δὲν ἀπάντησε πουθενά, καὶ ἐσκέλ-
 θωσε περίπου ἀπὸ δύο χιλιάδες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ
 ἐπῆρε καὶ 4000 . . . καὶ ἄλλοι ἀνεμοσκορπίσθησαν, καὶ
 ἐδόθηκε φῆμη ὅτι ἐτκότωσαν 5000. Οἱ Καλαβρυτινοὶ εἰς
 τὴν Καρύταινα εἰς τὸ Λεοντάρι, εἰς τὴν Μάνην κατέφευ-

γαν ἢ Ἐπαρχίαις καὶ ἐπῆρε φρίκη ὅλη ἡ Πελοπόννητος, καὶ ὁ Ἱμπραίμης ἤλθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· καὶ ἐγὼ μαθαίνοντας τὴν εἴδησιν τούτην εἶχα δύω χιλιάδες καὶ ἐπεράσαμεν ἀντίκρου ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ νὰ ἰδοῦμεν ποῦ θὰ κινηθῆ, καὶ ἐτραβήξαμεν στῆς Καρύταινας τὴν ἐπαρχίαν.

Ὁ Ἱμπραίμης μὲ τὸ στράτευμα κατέθηκε Καρύταινας κάμπο καὶ Λεονταριῦ, ἐγὼ ἔστειλα τὸν Γενναῖον μὲ 500 νομάτους καὶ ἔπιασαν τὴν Στεμνίτζα, χωροπούλα δυνατῆ, διὰ νὰ κλειθῆ μέσα, ἂν ἔλθῃ ὁ Ἱμπραίμης ἀπάνω του· ἀπὸ τὴν Στεμνίτζα ἕως τὸ ὄρδι 4 ὥραις, καὶ ἐγὼ ἐκρύφθηκα μὲ τὸ λοιπὸ στράτευμα, ἂν ἰδῶ τοὺς τούρκους νὰ κτυπήσουν τὸν Γενναῖον νὰ τοὺς πᾶρω ἀπὸ πίσω· ὁ Ἱμπραίμης δὲν ἤλθε διὰ τὸν Γενναῖον· ἔμαθε ὅτι τὰ γυναικόπαιδα ἐπῆγαν κατὰ τὴν Μάνην καὶ ἐκεῖ ἀκολούθησε· τὸ ὄρδι τὸ εἶχε εἰς τὸν κάμπον· ὁ λαὸς ἀκούοντας ὅτι ὁ Ἱμπραίμης ἐβγήκε εἰς τὰ πισινὰ χωριά καίοντας, ἐτραβήξαμεν κατὰ τὴν Μάνην ὡς ὅπου ἐγύρισε τὸ στράτευμά του· ἐτραβήξε διὰ τὴν Μεσσηνίαν, καὶ Ἀρκεθιοὶ καὶ οἱ Ἀνδρουτζῆνοι, ἀκούοντας τὴν φθορὰν τοῦ ἀπάνω κόσμου, ἐτραβοῦσαν κατὰ τὴν Μάνην, κάπου ἔγινε καὶ τουφέκι, κάπου ἐσκλάβωνε· ἐβῆξε τὸ ὄρδι του εἰς τὸ Νησί τῆς Καλαμάτας. — Ὅταν ἔλειπε ὁ Ἱμπραίμης εἰς τὸ Μισολόγγι, οἱ Μανιάταις ἐφκίασαν εἰς τὸν Ἄρμουρ, ὅπου εἶναι τῶν Καπετανιῶνων τὰ σπίτια, ἓνα ταμποῦρι δυνατὸ ἀπὸ τὸ πέλαγος ἕως εἰς τὸν βράχον, ἐκράτιε ἕως ἓνα μίλι, καὶ ἐκίνησε μίαν φορὰ καὶ ἐπῆγε καὶ τὸν ἀντέκρουσαν οἱ Μανιάταις, καὶ ἐσκότωσαν ἀρκετούς, καὶ ὠπισθοδρόμησεν· ἐγὼ ἐκατέθηκα μὲ τὸ στράτευμα ἕως 3000 εἰς τὰ Δερβένια, καὶ τοὺς ἄφηκα ἐκεῖ, καὶ ἐπῆρα μόνον 80 ἄν-

θρώπους και ἐκατέβηκα εἰς τὴν Μεσσηνίαν και ἐτραβήξα ὄλο τὴν ἄκρη, διότι ἦτον τὸ ὄρδι τοῦ Ἰμπραίμη εἰς τὸ Νησι, και εἰς τὸν δρόμον περὶ ἐπάγαινα ἔβανα τὴν τρομπέια διὰ νὰ με γνωρίσῃ ὁ κόσμος, και με ἐγνωρίσαν και τοὺς ἐμφύχονα νὰ πάνε πίσω στὰ σπίτια τους, και ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄρμουρ και ἔγραψα εἰς ὄλους τοὺς τόπους ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι γυρίζουν εἰς ταῖς ἐπιρχίαις, και ἔτσι ἐγύρισαν ὄλοι, τὰ γυναικόπαιδα στὰ σπίτια, οἱ ἄνδρες εἰς τὸν πόλεμον. Ἐτέτθηκα ὀκτώ ἡμέραις μὴ καταδοκιμάσῃ ὁ Ἰμπραίμης νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Βέργα· ὁ Ἰμπραίμης ἐτραβήχθη και ἐπῆγε εἰς τὰ κάστρα διὰ νὰ ἀνασάνῃ τὸ στράτευμά του και νὰ ἀφήσουν τὰ γυναικόπαιδα. Ἐγὼ ἐγκαρδίωσα με λόγους τοὺς Μανιάταις και ἐσυναχθησαν πολλοὶ εἰς τὸ Ἄρμουρ, και ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στράτευμα, στὰ Δερβένια τοῦ Λεονταριῦ, και τὸ ἐσῆκωσα τὸ στράτευμα και ἐπῆγα εἰς τοῦ Μάνεσι, ἀνάμεσα Λεονταριῦ και Μιστρᾶ, και ἔστειλα και ἦλθαν τὰ στρατεύματα τὰ μιστριώικα, ὄλοι ἡμεθα 4000· τροφᾶς εἶχα ἀπὸ τὸ Μιστρᾶ· ὁ Ἰμπραίμης ἔστειλε τὸν Κεχαγιά του νὰ ματακτυπήσῃ τὴν Βέργα εἰς τὸ Ἄρμουρ, και ἀπὸ πίσω ἔστειλε δύναμι ἔως νὰ ἐβγῇ και ὁ ἴδιος· μαθέοντας ὅτι ὁ Ἰμπραίμης ἔχει νὰ πάγῃ εἰς τὴν Βέργαν νὰ πολεμήσῃ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔρχεται ἐπάνω μας και νὰ ἐλθῆτε μεντάτι· λαθέοντας τὴν εἰδησιν τούτην ἐκίνησα με 2000· τὸ διάστημα ὁμως μᾶς ἔστειλε μακρυνὸ, 10 ὥραις. Ἐγὼ εἰδησιν μου ἔστειλαν—Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν, ἀντικρούσθησαν ἀπὸ τοὺς Μανιάταις και ὠπισθοδρόμησαν—οἱ Τοῦρκοι μίαν ὥραν ἀπὸ τὴν Βέργαν κατὰ τὴν Καλαμάταν—ἐφθάσαμεν και ἡμεῖς εἰς τὴν Γιάμιτσα, μακρυνὸ ἀπὸ τὸ στράτευμα τὸ τούρκικο μίαν ὥραν· Κινῶντες ἡμεῖς ἐβάρσα

τὴν τρομπέτα διὰ τὴν κινήσῃ τὸ στράτευμά μας· δὲν ἠλπίζαμεν νὰ ἀκούσῃ οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα, διότι ἦτον σκάπετο· Ἀκούοντας οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα ἐτραβίχθησαν μίαν ὥραν μακρύτερα εἰς τὸ Ποτάμι τῆς Καλαμάτας, ὅπου ἦτον κάμπος· ἀνὲς ἐπρόφθανα εἰς τὸν κεντρὸν ὅπου ἐπολεμοῦσαν οἱ Τούρκοι με τοὺς Μανιάταις ἠθέλωμεν τοὺς κλείσει καὶ ἠθέλωμεν σκοτωθῆ πολλοί. οἱ Τούρκοι μετὰ δύο ἡμέρας ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Νητι, ἀνεχώρησαν καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Μάνεσι ὅπου εἶχα τὸ ἐπίλοιπον στράτευμα, διότι δὲν εἶχα τροφὰς νὰ σταθῶ ἐκεῖ· περάτοντας δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμέρας ὁ Ἰμπραϊμης ἐκίνησε τὴν καθαλαρίαν νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν Μάνην ἀπὸ τὸ Ἀρμυρό· καὶ τὸ πεζικὸν στράτευμα τὸ ἐμβαρκάρισε εἰς τὰ καράβια καὶ τὸ ἐξεμπαρκάρισε εἰς τὸ Βηρό, εἰς τὴν τζιμοθὴν πλευρὰ· οἱ Μανιάταις ἐπετάχθησαν καὶ ἡ γυναῖκες, καὶ ἐπελάγησαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἔκαμαν πολὺ ἀφανισμόν, ἀντεστάθησαν καὶ εἰς τὴν Βέργαν εἰς τὴν Καβαλαρίαν, καὶ ἀφοῦ ἶδε ὁ Ἰπραϊμης ὅτι δὲν κάμνει τίποτε ἐτραβίχθη εἰς τὰ Μεττηνιακά φρούρια. Εἰς τὸ Μάνεσι ἔκαμα 10 ἡμέρας, ἐκεῖ ἔλαβα ἕνα γράμμα ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς τοὺς Ῥουμελιώταις, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον, Καραϊτκάκης, Τζαβέλας, Κώστας Μπότζαρης, Λάμπρος Βίτικος, Γεώργιος Δράκος καὶ ἄλλοι ὀπλαρχεγοὶ ἀπὸ τὴν φρουρὰν τοῦ Μισολογιοῦ, καὶ με ἐγγραψαν νὰ ὑπάγω νὰ ὀμιλήσωμεν νὰ ἐνωθοῦμεν ὅλοι, καὶ νὰ κάρωμεν μέτρα ὅλοι συμρώνως, καὶ νὰ βρέσωμε τὸν ἐχθρὸν ἄρηκα ἀντιπρόσωπόν μου εἰς αὐτὸ τὸ στράτευμα τὸν Γεωργάκη Γιατράκο, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα 50 νομάτους καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος· ἐκεῖ ἐστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἦλθε εἰς τὸ Ἄργος ὁ Καραϊτκάκης, Τζαβέλας καὶ λοιποί, ὁ Κώστας Βότζαρης καὶ μερικοὶ ἄλλοι τοὺς κράτησε ὁ Ζαί-

μης καὶ τοὺς ἔκχμε νὰ μὴν ἔλθοῦν νὰ ἐνωθοῦμεν τὰ στρατεύματα. Ἡ σταφίδες ἐκόντευαν νὰ γενοῦν, ὁ Γιάννης καὶ ὁ Παναγιώτης Νοταράδες, ἄρχησαν νὰ τρώγονται· ἡ αἰτία ἦιον, αὐτὴ ἡ ἐπαρχία τῆς Κορίνθου, τὸ μεγαλύτερον μέρος, ἤθελε ἀρχηγὸν τὸν Παναγιώτην, ὁ Γιάννης ἐπῆρε μισθωτοὺς καὶ ὑποστηριγμένους καὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἤθελε νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν ἐπαρχίαν νὰ ἦναι ὑπὸ αὐτὸν, καὶ ὄχι ὑπὸ τὸν Παναγιωτάκη, καὶ ἐτιζομένη ἄρχησαν καὶ πολεμοῦσαν ἀνάμεσόν των, μὲ ἔκραξε ἡ Κυβέρνησις νὰ πάω μέσα εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι δὲν ἤμπορῶ νὰ ἐμβῶ μέσα, ἀλλὰ νὰ ἔλθοῦν εἰς τὴν Ἄρδια νὰ ὀμιλήσωμεν· ἦλθε ὁ Ζαΐμης, ὁ Π. Μαυρομηχάλης, Βασίλης Μπουδούρης, καὶ ἄλλοι διοικηταὶ ἦλθαν εἰς τὴν Ἄρδια. Μοῦ ἐζήτησαν γνώμην τοῦ νὰ ἐβγῇ ὁ Ζαΐμης νὰ πάη νὰ σβύτῃ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐγὼ τοὺς εἶπα νὰ μὴν ἐβγῇ ὁ Ζαΐμης, ἀλλὰ νὰ γράψουν μίαν διαταγὴν εἰς τὸν Γιάννην, καὶ μιὰ εἰς τὸν Παναγιώτην, καὶ νὰ λέγῃ ὅτι· αὐτοῦ ἔρχεται ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς καὶ νὰ τὸν ἀκούσετε εἰς ὅ,τι σᾶς εἰπεῖ· καὶ ὁ Ζαΐμης ὡς πρόεδρος νὰ μὴν ἐβγῇ διὰ νὰ μὴν χαλάσῃ καὶ ὄχι νὰ φιάσῃ· δὲν μὲ ἄκουσαν· πηγέοντες μέσα ὀρδίνιασαν τὰ στρατεύματα τὰ Ῥουμελιώτικα, καὶ ἐκίνησε ὁ Ζαΐμης νὰ πάη εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὸ Ἄργον. — Ὅταν ἀνταμώσαμεν μὲ τὸν Καραϊσκάκη καὶ λοιποὺς ὀπλαρχηγούς, ὠρμισθήκαμεν νὰ εἴμεθα ὅλοι ἐνωμένοι, νὰ νικήσωμεν τὸν ἐχθρὸν, νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Βοττιτζα καὶ Κόρινθον, καὶ ὅσα συναχθοῦν νὰ πληρωθοῦν ὅσοι κινήσουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὁ Ἰμπραΐμης ἦλθε τότε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐκίνησε κατὰ τὸν Ἅγιο Πέτρον καὶ ἐκατέβηκε εἰς τὸ Ἄστρον· ὁ Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος μὲ ἔδωκε εἰδησιὴν, ἔ-

στειλα τὸν Νικήτα μὲ 200 καὶ ἐκλείσθηκε εἰς τὸ Καστράκι. Οἱ Τούρκοι ἐπῆραν ὅλην τὴν Τζακωνιά πλαστρί· ἐγὼ πέρνω 100 ἀνθρώπους καὶ πηγαίνω εἰς τὰ χωριὰ τῆς Κορίνθου ὁποῦ εἶχα γράψει νὰ ἔλθῃ ὁ Γενναῖος καὶ Κολιόπουλος· τὸν Γενναῖον τὸν ἔστειλα μὲ 1,000 εἰς βοήθειαν εἰς τὸ Ἄστρος, ἦλθε καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ ἄλλους 1,000, τὸν ἔστειλα καὶ αὐτὸν, ἔφθασε καὶ ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης μὲ 500, τριακοσίους ἔστειλε εἰς βοήθειαν τοῦ Παναγιωτάκη, διότι οἱ Δεληγιανναῖοι ἐβοηθοῦσαν τὸν Παναγιωτάκην ἐπειδὴ τὸν εἶχαν συμπέθερο, καὶ ὁ Ζαΐμης καὶ Λόντος τὸν Γιάννη. — Εἰς τὰ Κλιμεντοκέσαρα ἐσιμίζαμε μὲ τὸν Ζαΐμη καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγούς, ὁ Καραϊσκάκης εἶχε κινήσει διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρούμελης. — Ὁ Παναγιώτης εἶχε μερικοὺς ἀνθρώπους του εἰς τὸ Σοφικὸ, πηγαίνει ὁ Γιάννης καὶ διὰ νὰ τοὺς βγάλῃ καίει ὅλο τὸ χωριὸν τσιούτης λογιῆς ἐφέροντο. Ἐπιάσαμεν ὀμιλίαν διὰ τὴν σταφίδα· οἱ στρατιωτικοὶ ὁποῦ ἦτον βγαλμένοι ἀπὸ τὸ Μισολόγγι, ἤλπιζαν νὰ λάβουν μισθοὺς τῶν ἀπὸ ταῖς σταφίδες, διατὶ ἄλλον πόρον δὲν εἶχαμεν τοὺς εἶπα νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν νὰ τὰ συνάξῃ, καὶ ἡμεῖς νὰ μετρηθῶμεν, ὁποῦ εἴμεθα ἕως 6 χιλιάδες, καὶ νὰ πᾶμε κοντὰ εἰς τὸν ἐχθρὸν, καθὼς ἔστειλα τὸν Γενναῖο, τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Νικήτα, καὶ ὅταν κτυπήσωμεν τοὺς Τούρκους, ἕποιος δουλεύσει νὰ πάρῃ τὸν μισθὸν του· δὲν ἐστέργθησαν τὴν γνώμην μου, μόνον εἶπαν νὰ μείνωμεν ἐδῶ νὰ πάρωμεν τοὺς λουφέδες μας, καὶ στερνὰ ἐνονόμεθα καὶ πᾶμε κοντὰ εἰς τοὺς Τούρκους· ἐγὼ τοὺς εἶπα τώρα εἶναι καιρὸς νὰ πᾶμεν ὁποῦ καίουν οἱ Τούρκοι τὰ χωριὰ καὶ σὰν τὰ κάψουν τί χρειάζεται νὰ πᾶμεν· ἐμαλώσαμεν μὲ τὸν Κύρ Ἀνδρέα, καὶ ἦλθαμεν εἰς λόγια· διατὶ Κύρ Ἀνδρέα δὲν ἔστειλες εἰς

τὸν ἀνεψιὸν σου τὸν Γιάννη νὰ μὴν κάψῃ τὸ Σοφικὸ ὄπου ἦτον τὸ πρῶτο χωριὸ τῆς ἐπαρχίας; Μὲ ἀπεκρίθηκε οὐ δὲν εἶχε ἄνθρωπον νὰ στείλῃ. Τοῦ λέγω, τίνος τὰ λῆς αὐτὰ Κύρ Ἀνδρέα; ἐσὺ εἶχες μαζὺ σου 4000 ἀνθρώπους καὶ δὲν ἐστελενες ἕνα καθαλάρη διὰ νὰ μὴν καοῦν 200 σπίτια; Ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἄλλα, μοῦ εἶπε, ἐμπρὸς εἰς ἔλους τοὺς ὄπλαρχηγούς, Κολοκοτρώνη Κολοκοτρώνη, 6 χρόνους πασχίζεις νὰ ἐνώσῃς τὰ ἄρματα καὶ ὑδὲ σὲ ἄρῃσῃ νὰ τὰ ἐνώσῃς ὑδὲ θέλει σὲ ἀφήσω. Δὲν τοῦ ὠμίλησε κανεὶς· τοῦ ἐβάρεσα τὰ παλαμάκια, (ἐχειροκρότητα), λέγοντάς του, εὔγε καλὲ πατριώτη ὄπου δὲν ἀφίνεις νὰ ἐνωθοῦν τὰ ἄρματα, καὶ ἂν ἦτον ἐνωμένα δὲν ἔκαιε ὁ Ἰμπραίμης τὰ χωριά καὶ νὰ σκλαβώνῃ τὸν κόσμον. Εἶδα οὐ δὲν εἶχα διάφορο ἀπὸ αὐτοῦς. Τότε μὲ ἔστειλε ὁ Ζάμης τὸν Κίτζο Τζαβέλα, καὶ τὸν Νότη Βότζαρη καὶ ἄλλους, καὶ μὲ εἶπαν νὰ πάρω 70 χιλιάδαις γρόσια διὰ τὰ ἐξοδά μου ἀπὸ ταῖς σταφίδαις. Τοὺς εἶπα οὐ ἔχει μόνον 70 χιλιάδαις νὰ ἦναι, εὔτε 70 μυριάδια νὰ ἦναι δὲν πέρνω, ἐδούλευσα τὸν τόσον καιρὸν χωρὶς μισθὸν τὴν Πατρίδα μου, θὰ τὴν δουλεύσω καὶ τώρα, τὸ κατὰ δύναμίν μου. Ἐμεινα πέντε ἕξ ἡμέραις καὶ ἀνεχώρησα· εἶχα τὸν Χατζῆ Μιχάλη μὲ 50 καθαλαρέους μαζὺ μου. Αὐτοὶ ἔμειναν, ἐμάζωξαν 400 χιλιάδες γρόσια καὶ τὰ ἐμοιράσθησαν.

Ὁ Καραϊτκάκης ἀρῶν ἐβγήκε εἰς τὴν Ῥούμελη ἐγραφε καὶ ἐζητοῦσε βοήθειαν, καὶ τότε ἐκίνησαν οἱ ὄπλαρχηγοὶ Ῥουμेलιώται, καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς ἦλθε εἰς τὸν Φαληρέα. Ὁ Ἰμπραίμης ἔκαψε ὅλα τὰ χωριά τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ (ὁ λαὸς ἐγλύτωσε εἰς τὸ Λενίδι) καὶ ἐπῆγε ἕως τὸ Μιστρᾶ καίωντας καὶ ἐγύρισε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Γενναῖος, Νικήτας, Κολιόπουλος, δὲν ἔλειπαν νὰ πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ μὲ ἀκροβολισμοὺς πολεμοῦντες τον. Ὁ Γεν

ναῖος ἦλθε εἰς τὰ χωριά τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ Κολιόπουλος τοὺς ἔστειλα πάλιν ὀπίσω. Ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα ἦτον ἐκεῖ καὶ ὁ Μελετόπουλος καὶ ὁ Νικολάκης Πετιμεζᾶς, ἕκαμαν ἓνα καλὸν ἀκροβολισμὸν καὶ ἔσκοτώθηκαν ἀρκετοὶ Τούρκοι. Ὁ Κολιόπουλος ἔπιασε τὸν Ἀτσίχωλον, κοντὰ εἰς τὴν χώρα Καρύταινα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους νὰ ὑπάγουν κατὰ ταῖς Λιοδώραις. Ἐγὼ ἐκράτησα τὸν Νικήτα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος, ἔστειλα τοῦ Ἀλμείδα ὀπού ἦτον Ἀρχηγὸς τακτικῶν καβαλαρέων ἕως 90, χωριστὰ οἱ 50 ἀτακτοὶ ἐπῆγα μὲ αὐτούς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, ἐσύναξα Ἁγιοπετρίταις, Τζακόνους, Μιστριόταις, Τριπολιτζόταις ἕως δύο χιλιάδες. Οἱ Τούρκοι ὀπού ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἶχαν συνήθειαν κάθε ἡμέραν κατὰ ταῖς ρίζαις καὶ ἐθέριζαν καὶ ἐμάζευαν καὶ χορτάρια· ἔστειλα καταπατητάδες καὶ ἐπαρτήρησαν· σηκόνομαι διὰ νυχτὸς, χωρίζω τὴν ἀτακτὴ καβαλαρία, ἐπικεφαλῆς ὁ Χατζῆ Μιχάλης, καὶ παγαίνει μὲ τὸν Νικήτα μὲ 1000, νὰ πάγουν νὰ χοσασθοῦν κρυφά, καὶ ὁ Παναγιωτάκης Γιατράκος μὲ ἄλλους 1000 καὶ μὲ τὴν τακτικὴν καβαλαρίαν, Ἀρχηγὸς Ἀλμείδας· ἐγὼ ἐβάσταξα τέσσαρους, καὶ ἔμεινα εἰς τὸ κέντρο, μὲ συμφωνίαν νὰ ἰδῶ τοὺς Τούρκους καὶ ἅμα τοὺς κάμω σινιάλο νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ ταῖς χοταῖς νὰ περιζώσουν τοὺς Τούρκους. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἦλθαν οἱ Τούρκοι ἐκεῖ ὀπού τοὺς προσμέγαμεν· οἱ Τούρκοι ἐβγχαν 300 τακτικὸς καραμπινιέριδες μὲ σκοπὸν νὰ περιφέρωνται εἰς τὰ χωριά νὰ κυτᾶζουν μήπως οἱ Ἕλληνες εἶναι χοσασμένοι καὶ πειράξουν τοὺς πολλοὺς Τούρκους ὀπού ἐθέριζαν εἰς τοὺς κάμπους· διατί οἱ Ἕλληνες ἕκαμαν χοσιαῖς κάθε ἡμέραν καὶ ἔσκοτώνοντο πέντε ἕξ τὴν ἡμέρα, καὶ ἔδιδαν εἰς κάθε Ἕλληνα ὀπού μοῦ ἔφερνε ἀπὸ ἓνα κεφάλι καὶ

ένα τουφέκι ή ζωντανόν από ένα τάλλαρο. Ἐκίνησαν διὰ νὰ περιέλθουν· ἤλθιν εἰς ἕνα χωριό Μειμέταγα ὀνομαζόμενον· ἦτον ἐκεῖ ἕνας πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν κλεισθοῦν ἐκεῖ δὲν ἔκαμα τὸ σινιάλο, παρὰ ἀφοῦ τοὺς ἄφησα καὶ ἐβγήκανε ἀπὸ τὸ χωριό κάμπου· τοὺς κάμνω τὸ σημεῖον καὶ εὐθὺς πετᾶται ἡ καθαλαρία ἑποῦ ἦτον μὲ τὸν Νικῆτα καὶ ἀπαντοῦνται ἔξωρα με τοὺς Τούρκους· οἱ Τούρκοι ἐδοκίμασαν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν κάμπον κάμνοντες τετραγώνον, ὅμως βλέποντες τὴν καθαλαρία καὶ τὸ πεζικό ὁποῦ τοὺς ἐπλάκωσε ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐγύρισαν εἰς τὸ χωριό· δὲν ἐμπόρεσαν νὰ πιάσουν τὸν πύργον· εἰς μισή ὥρα μόνον τέσσαρες ἐγλύτωσαν ἀπὸ 300, τέτοιο σκότωμα δὲν εἶδα ποτὲ μου· ὅλοι οἱ καθαλαρεῖοι Τούρκοι ἤκουσαν τὸν πόλεμον καὶ ἤλθιν πρὸς βοήθειαν, ἀλλὰ δὲν ἐκατάφθασαν κανένα ζωντανόν. Τοὺς εἶχα εἰπεῖ ἀπὸ τὸ βράδι ὅτι ἂν ἰδῶ στρατεύματα νὰ ἐρχονται Τούρκικα σὰς κάμνω σινιάλο καὶ τραβίεθε κατὰ τὸ μέρος ὁποῦ ἤμουν· τοὺς ἔκαμα τὸ σημεῖον· ὁ Νικῆτας δὲν ἀκολούθησε καθὼς τοῦ εἶχα εἰπεῖ, εἰ Τούρκοι τοὺς πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸ βράδυ· ὁ Νικῆτας ἐστάθη με μίαν τριανταριά, ἐσκότωσεν ἕνα σημαντικὸ Τούρκο καὶ εἶτι ἐγύρισαν οἱ Τούρκοι καὶ ἡμεῖς ἀνταμώθημεν ὅλοι ὑγιεῖς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο· τὰ μουσκέτα καὶ τὰ ταμπόυρλα τὰ ἐστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ πάρω πολεμοφόδια καὶ νὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω διὰ νὰ κάμνω ἀπὸ αὐταῖς ταῖς χουσιαῖς· οἱ Ἕλληνες ἐθάρευαν καὶ ἐκατέβεναν εἰς τὸν κάμπον ὅταν εἶχαμεν καθαλαρία. Εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ἐφέρθησαν ὅλοι μὲ ἀνδρείααν, ὁ Θεοδωρῆς Ζαχαρόπουλος διακρίθηκε περισσότερον, διότι ἔπεσε μέσα εἰς ἕνα σπιτί ὁποῦ ἦτον εἴκοσι Τούρκοι καὶ τοὺς ἐχάλασε· ὁ Σταμάτης Μί-

τζας ελαβώθηκε εἰς τὸ ποδᾶρι ἀπὸ μπαγιονέτα. Ἡ καθλα-
ρία ἢ τακτικὴ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἄρια· ὁ Ἀλμείδας μὲ ὑπο-
σχέθηκε ὅτι ἐπιστρέψει, καὶ αὐτὸς ἔλαβε διαταγὴ καὶ ἐ-
πῆγε εἰς τοῦ Δαμαλά.

Ὁ Ἰμπραίμης ἐτραβήχθηκε εἰς τὴν Μεσσηνίαν· ἦλθε ὁ
Σεπτέμβριος μῆνας, καὶ εἰς τὸν Ὀκτώβριον ἐπῆγα εἰς τὸ
Ἀνάπλι διὰ νὰ δμιλήσωμεν διὰ τὴν Συνέλευσιν. Εἶπα τῆς ἐ-
πιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως νὰ συναχθοῦν νὰ τοὺς εἰπῶ μι-
ὰν δμιλίαν· ἐσυνάχθησαν καὶ ἐπαρησιάζθηκα εἰς τὴν Συνέ-
λευσίν τους καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ καὶ τοὺς ὠμίλησα τοιοῦ-
τως· ὅτι τώρα εἶναι καιρὸς νὰ προκηρύξετε, ὡς ἐπιτροπῆ
τῆς Συνελεύσεως, νὰ συναχθοῦν οἱ πληρεξούσιοι ὅπου ἦ-
τον γνωρισμένοι, νὰ τελειώσωμεν τὴν Συνέλευσιν τοῦ ἀ-
περατμένου Ἀπριλίου καὶ θέλει χασωμερίσωμε· τώρα εἶναι
καιρὸς, εἶναι χειμῶνας καὶ οὔτε ἡμεῖς πολεμοῦμε οὔτε ὁ
Ἰμπραίμης. Ἐκεῖνοι μοῦ ἀπεκρίθησαν, ποῦ νὰ γένῃ ἡ Συ-
νέλευσις, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα ἀπάνω στὴν Πελοπόννησον
νὰ γένῃ ἡ Συνέλευσις, νὰ ἔχωμε καὶ ἐγνοίῃ τὸν Ἰμ-
πραίμη ὅπου νὰ δίνωμε εἰς τὸ στρατιωτικὸ βοήθειαν εἰς κά-
θε ἀνάγκη, διότι ἔχομε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν πόρτα μας·
καὶ εὐτοῦνοι μὲ ἀπεκρίθησαν ποῦ νὰ κάμωμε συνέλευσιν
εἰς σίγουρον τόπον, καὶ τοὺς ἀπεκρίθηκα εἶναι τὸ Λενίδι,
εἶναι τὸ Κρανίδι, εἶναι τὸ Καττρί, εἶναι καὶ ἡ Πάδα, ἀπὸ
τοὺς 4 τόπους ὅποιον θέλετε ἐκλέχτε· μὲ ἀπεκρίθησαν νὰ
ῥωτήσωμεν καὶ τὴν διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν· καὶ ἀνταμώσα-
μεν, καὶ ὠμίλησαν τὰ δύο σώματα, καὶ ἀποφάσισαν μὲ δό-
λο, ἢ εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα, διὰ νὰ κάμουν τὴν
Συνέλευσιν κατὰ θέλησίν τους, ὅποιον πληρεξούσιον θέ-
λουν νὰ ἐμβάζουν, ὅποιον δὲν θέλουν νὰ μὴν τὸν δέχων-
ται εἰς τὸ Νησί· καὶ μὲ ἀποκρίθηκε ἡ ἐπιτροπὴ τὴν ὁ-

μιλίαν ὁποῦ ἔκαμε μὲ τὸ ἄλλο σῶμα τὸ Κυβερνητικὸ, ὅτι νὰ γένη ἡ Συνέλευσις εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα· καὶ ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα, καὶ τοὺς ἐπροφασίσθηκα ὅτι ἐγὼ εἰς τὸ γιὰ τὸ δὲν ἐμπαίνω γιατί ἔκαμα ὄρο ὅταν μὲ εἶχαν εἰς τὴν Ὑδρα, καὶ δὲν μπαίνω πλιὸ στὸ πέλαγο· ἐὰν δὲν ἦμαι εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐγὼ, ποῦ ἡμουν ἓνα ἄτομο, δὲν ἔβλαβε· ὅμως εἶχα πολλοὺς ψήφους, καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα καὶ πολιτικούς, εἶχα καὶ ἄλλους ποῦ δὲν ἤθελαν νὰ πάνε. Καὶ μὲ αὐτὸ ἐσηκώθηκα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Κύρ Ἀνδρέα νὰ τοῦ ὁμιλήσω περὶ τοῦ τόπου τῆς Συνελεύσεως· ἦτον πρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἀρχήνισα τὴν ὁμιλίαν, καὶ τοῦ ἔλεγα, ἡ συνέλευσις εἰς τὰ νησιὰ δὲν εἶναι εὐλόγο διὰ τὴν Πελοπόννηστο, οὔτε διὰ ὅλο τὸ ἔθνος· διότι ἀλαργεύοντας ἐμεῖς ἀπὸ τὴν Πελοπόννηστο, ἡ Πελοπόννησος κρυώνει· καὶ ὅσο εἴμεθα εἰς τὴν ξηρὰ τοὺς ἐμψυχόνομε. Ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἐκάθουσαν εἰς τὸ παράθυρο καὶ ἐκύταζε ἔξω καὶ ἔχε ἐμέ· ἐκούνιτε καὶ τὸ πόδι. Τότες γυρίζω, Κύρ Ἀνδρέα ἐγὼ σοῦ κουβεντιάζω καὶ ἐσὺ κυτᾶς· ἀλλοῦθε· ὑγιαίνει ἀδελφὲ καὶ πλέον δὲν σοῦ ὁμιλῶ δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι. Καὶ τῆς εὐθὺς ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἐκαθάληκα καὶ ἐπῆρα καὶ τὸν Τσόκρη μὲ διακοσίους ἀνθρώπους καὶ τὸν Νικολάκη Πονηρὸ καὶ Ἀναγνωστάκο, ἀνήμερα τοῦ Ἀ. Δημητρίου· καὶ ὅσο νὰ πάγω ἴστην Ἐρμιόνη ἐσύναξα τετρακοσίους. Καὶ μαθαίνοντας ὅτι ἐγὼ πάω ἴστην Ἐρμιόνη σηκώθησαν καὶ αἱ δύο ἐπιτροπαὶ καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Αἴγινα καὶ ἐπροκῆρυξαν τὴν συνέλευσιν. Καὶ ἐπροκῆρυξα καὶ ἐγὼ νὰ μαζωχθοῦν νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσιν ἴστην Ἐρμιόνη. Ἔστειλα τὸν Νικολάκη Πονηρὸ εἰς τὴν Ὑδρα, εἰς τὸν Κύρ Γεώργη καὶ λοιποὺς Ὑδραῖους καὶ ἦλθον καὶ οἱ Ὑδραῖοι καὶ ἡ συνέ-

λευσις ἡ ἐδικήμας ἦτον ὡς ἐννενηντα πληρεξούσιοι καὶ εἰς τὴν Αἴγινα ἦτον πενήντα μὲ ταῖς δύο ἐπιτροπαῖς. Ἡ διαίρεσις ἀκολουθοῦσε τρεῖς μῆνας. Ὁ Ἄμιλτων εὐρισκό-
 τουνε τὸν τότε καιρὸ ἐκεῖ, ἐπήγαυε καὶ εἰς τὴν Αἴγινα
 καὶ ἔρχονταν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ μᾶς ἐνώση νὰ κάμωμε τὴν
 συνέλευσήμας, καὶ ἡμεῖς ἐλέγαμε ἅς ἔλθουν ἐδῶ οἱ Αἰγινί-
 ται, 'ποῦ εἴμεθα πλειότεροι καὶ τοὺς δεχόμεστε· ἐκεῖνοι ἔ-
 λεγον τὸ ἴδιον. Καὶ ἐφιλονεικοῦνταν τὸ πρᾶγμα καὶ ἔγρα-
 φαν εἰς τὸν μινίστρο Κάνιγγ ὡς ἐπιτροπῆ, καὶ ἐγὼ ἔγραφα
 ἀτομικῶς. Καὶ ἐλάβαιναν καὶ ἐκεῖνοι ἀπόκριση, ἐλάβαινα
 καὶ ἐγώ. Ἐγενε ἓνας καυγᾶς εἰς τὴν Ὑδρα μὲ τὸν Ἄ-
 μιλτων καὶ ἐσκοτώθησαν, καὶ ὁ Ἄμιλτων ἦτον ἐνοχλι-
 σμένος μὲ τοὺς Ὑδραίους. Ἦλθε μία ἡμέρα ὁ Ἄμιλτων εἰς
 τὸ κονάκι ὁποῦ ἐκρατοῦσα εἰς τὴν Ἐρμιόνη καὶ πάντα εἶχα
 διερμηνευτὴ τὸν Κόντε Ἀνδρέα Μεταξᾶ, μὴν ἤξεύροντας
 τὴν γλῶσσα. Μοῦ λέγει μία ἡμέρα ὁ Ἄμιλτων, ἔμαθα ὅτι
 ἡ δικήμας συνέλευσις ἔχει γνώμη νὰ καλέση τὸν Καποδί-
 στρια καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα «ὅποιος σὲ τὸ εἶπε σὲ ἐγέ-
 » λασε· διατὶ ὁ Καποδίστριας ἦτον Μινίστρος τῆς Ῥωσ-
 » σίας καὶ δὲν μᾶς δίδει χέρι κατὰ ὥρας νὰ προσκαλέσω-
 » μεν τοιοῦτον ἄνθρωπον, καὶ ὁ καιρὸς θέλει μᾶς ὀδηγήσει·
 » διατὶ κρεμίωμαστε ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν 'ποῦ ὑπεσχέθη τὴν
 » διαφέντεψήμας ». Καὶ ἔτσι ἀναχώρησε ὁ Ἄμιλτων· καὶ
 ἡμεῖς τὸν Μάρτιον μῆνα, ὅταν ἐγινήκαμε πλήρεις ἐννενηντα,
 ἀρχίσαμεν ταῖς ἐργασίαις μας καὶ ἐβάλαμεν πρόεδρον τὸν
 Σιτήνην. Τότενες ἔφθασε καὶ ὁ Κόχραν καὶ τὸν ἐψηφίσαμεν
 ἀρχιθαλάσσιον εἰς ταῖς τρεῖς μοίραις Σπετωῶν, Ὑδραίων καὶ
 Ψαρῶν. Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἦλθε καὶ ὁ Τσόρτσης· διατὶ ἔ-
 λεγε ἡ συνέλευσις τῆς Αἰγίνης, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης γυρεῖει
 πάντα νὰ γείνη ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος καὶ γὼ ἀ-

ποράσιτα, διὰ τὸ μὴ εὐρίσκουν αὐτὴν τὴν πρόφασιν, ἐβρί-
 ξα τὴν φιλοτιμίᾳ μου κάτω διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος,
 καὶ ἐβρίξαν κάτω τὴν φιλοτιμίαν τους καὶ αἱ τρεῖς νῆσοι·
 καὶ ὑπόγραψαν ἀρχιθαλάσσιον τὸν Κόχραν. Καὶ ἐρχόμε-
 νος ὁ Κόχραν εἰς τὸν Πόρον ἐπῆρα τὸν Μεταξᾶ τὸν ἀν-
 ταμῶσω εἰς τὸ καράβι καὶ ὠμιλήσαμε τὰ ὅσα ἀπεφάσισε ἡ
 συνέλευσίς μας. Αὐτὸς ἐζήτησε τὴν ἔνωση καὶ ἡμεῖς ἐλέ-
 γαμεν τὴν ἴδιαν ὀμιλίαν «ἄς ἔλθῃ ἡ συνέλευσις τῆς Αἴ-
 γινας καὶ ἡμεῖς τὴν δεχόμεθα» καὶ εἶδα εἰς τὴν ὀμιλίαν
 τοῦ τὴν φαντασίαν ὅπου εἶχε ὁ Κόχραν καὶ ἐγὼ τοῦ ἀ-
 ποκρίθηκα, ὡς Ἕλληνα, φαντασμένα. Βγαίνοντας ἀναχωρή-
 σαμεν καὶ ἐπήγαμεν πίσω τὴν Ἑρμιόνη καὶ ἐκρατήσα-
 με καὶ τὸν Νικεράλη Τσοῦρτο εἰς τὴν Ἑρμιόνη· καὶ
 τότε ἐσμίξε ὁ Κόχραν μὲ τὸν Τσοῦρτο καὶ ἔγειναν μία
 γνώμη διὰ τὸ μᾶς συμβιβάσθαι. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ἔ-
 γραφαν ἀπὸ τὴν Ἀθῆνας, ὅτι εἶναι στενοχωρημένοι ἀπὸ στρα-
 τεύματα, καὶ τότε ἡ συνέλευσις μ' ἐπεφόρτισε νὰ στείλω
 στρατεύματα, καὶ διέταξε τὸν Γενναῖον καὶ ὄλαις ταῖς ἐ-
 παρχίαις, καὶ σὲ εἴκοσι ἡμέραις ἔγεινε μὲ τρεῖς χιλιάδες,
 καὶ μὲ ὑποσχέθηκε ἡ συνέλευσις ὅτι νὰ τοὺς πληρώσῃ ἡ συ-
 νέλευσις, τὸ ἔθνος, τοὺς λουφίδες, καὶ ἔτσι ἐμείναμε ἡτυχοί.
 Τότες ἤθελαν οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῆς θαλάσσης καὶ ξηρᾶς νὰ μᾶς
 ἐνώσουν, καὶ νὰ εὕρουν ἕνα τρίτον τόπον, διὰ νὰ τελειώ-
 σουν τὴν συνέλευσιν, καὶ ὁ τρίτος τόπος ἦτον ἡ Τροιζήνα,
 λεγόμενη Δαμαλᾶ· ὅμως ἀποκριθήκαμεν τῶν ἀρχηγῶν, ἡ-
 μεῖς πηγαίνομεν, ὅσα πρακτικὰ ἔχομεν κάμει νὰ ἦναι ἐ-
 πικυρωμένα ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, ἡ φρουρὰ νὰ μείνῃ ἡ ἴδια
 (τὸν Νικηταρὰ εἶχαμεν) καὶ ἂν στερχθοῦν ἐρχόμεθα καὶ
 ἡμεῖς εἰς τὴν Τροιζήνα, καὶ ἔτσι ἐστέρχθησαν οἱ Αἰγινη-
 τες, καὶ ἐσηχόθημεν καὶ τὰ δύο μέρη καὶ ἐσμίξαμεν εἰς τὴν

Τροϊζήνα και ἐνεόμενοι εἰς τὴν Τροϊζήνα, ἀρχίσαμεν τὰ πρακτικά (ὅσα εἶχαμεν καμωμένα ἡμεῖς ἔμειναν ἀσάλευτα) και ἀρχίσαμεν ἐμπρός. Ἀπεφασίσαμεν νὰ ψηφίσωμεν τρία ἄτομα, ἐπιτροπὴ Κυβερνητικὴ διὰ νὰ τηρᾷ τὰ στρατεύματα, 15 τόσα ἄτομα διὰ τὸ Βουλευτικόν και ἐψηφοφορήσαμεν και οἱ πλεόν ψῆφοι ἔπεσαν εἰς τὸν Γεωργάκη Μαυρομηγάλη, Μαρκῆ και Νάκο, νὰ ἦναι ἐπιτροπὴ προσωρινή, ὅσο νὰ ἐκλέξωμε πρόεδρο. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐστηκόθη και ὑπῆγε εἰς τὸν Πόρο, και ἔμεινε ἡ συνέλευσις νὰ τελειώσῃ τὰ πρακτικά της. Ἡμεῖς εἶχαμεν γνώμην νὰ προβάλωμε τὸν Καποδίστριαν (1827)· ὅλοι ἐδοκιμάσθησαν σταῖς Κυβέρησαις, και ὅλο εἰς τὸ χειρότερο ἐπηγαίναμεν τὸ ἔθνος ἀπὸ ταῖς διχόνοιαις μας· τότε ἐξεφώνητα και εἶπα: ἡμεῖς τὰ ἄρματα ἐρίξαμεν τὴν φιλοτιμίαν μας, και ἔβαλαν τὸν Τζούριζ Ἄγγλον, και οἱ ἄνδρεῖοι θαλασσινοὶ μας τὸν Κοκράν, τώρα, και οἱ πολιτικοὶ πρέπει νὰ ρίξετε και ἐσεῖς τὴν φιλοτιμίαν σας, νὰ ἐκλέξωμε ἕναν Πρόεδρον νὰ μᾶς κυβερνήσῃ, νὰ ἰδοῦμεν οἱ Ἄγγλοι ὅπου ὑποσχέθησαν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας. Μία τῶν ἡμερῶν ἐβλεπαν ὅτι ἤθελαν νὰ προσκαλέσουν τὸν Καποδίστριαν εἰς τὸ ἔθνος, και ἐκίνησαν ὠπλισμένοι νὰ ἐλθοῦν ἂν ἠμπορέσουν και μᾶς φοβίσουν νὰ πάρουν τὰ πρακτικά· (ἦτον γραμματικὸς ὁ Σπηλιᾶδης) κ' ἐγὼ τοὺς ἐκατάλαβα μὲ τί σκοπὸν ἦλθαν· και ἔκαμαν συνέλευσιν εἰς τοῦ Μαυρομηγάλη τὸ σπῆτι· ἐπροσάλεσαν κ' ἐμένα, και ἐπῆγα μόνος μου· και ἀρχίνησαν νὰ μὲ ὀμιλήσουν περὶ τῆς συνελεύσεως, ὅτι δὲν βλέπουν καλὰ πράγματα εἰς τὴν συνέλευσιν. Ἐγὼ ἀποκρίθηκα μὲ πείσμα, ὅτι τὸ ἔθνος αὐτὸ θέλει, και ὅποιος δὲν τοῦ ἀρέσῃ ἂς τὸ χαλάτῃ ἂν ἠμπορέσῃ, και ἐβγήκα χωρὶς ἄλλον λόγον ἐξω· Βλέπωντας ὅτι δὲν εἶχαν δύναμιν, και ἂν εἶχαν

δοκιμάσει ἤθελε ἐντροπιασθεῖν, ἐδιαλύθησαν. Σέ δύο ἡμέρας ἐκάμαμεν συνέλευσιν καὶ ἀπορασίσαμεν τὴν αὐγὴν, ὅτι τὸ ἀπόγευμα νὰ ὑπογράψωμεν τὸν Καποδίστριαν· καὶ εἶτι ἐπῆγα εἰς τὸ κονάκι μου, ἐραγα φωμὶ καὶ ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ. Βλέπω καὶ ἦλθε ὁ κύρ Γεώργης Κουντουριώτης καὶ Καρακκιζάνης Σπετζιώτης, καὶ Μαρκῆς Ψαριανὸς νὰ μοῦ ὁμιλήσουν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Καποδίστρια, ὁποῦ θέλει ἀπογράψωμεν ἀπομεσήμερα· μοῦ λένε, ὅτι τὸ ἀπομεσήμερον θὰ ὑπογράψωμεν διὰ τὸν Καποδίστριαν. Τί; μ' ἐρωτᾷτε ἐμένα, ἐγὼ δὲν εἶμαι Πρόεδρος οὐδὲ ἔθνος· ἐτί ἀποφασίσανε τὴν αὐγὴν ὁ Πρόεδρος Σιτίνης καὶ τὸ ἔθνος. Μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι εἶναι καλὸ νὰ στείλωμεν νὰ πάρωμεν γνώμη, ἀπὸ τὸν Ἄμιλτον ἀρβραμένον εἰς τὸν Πόρον, ὅτι ἦτον φερμένος ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Τί νὰ στείλωμεν κανένα τυχοδιώκτην νὰ λέγη ἄλλα καὶ ἄλλα νὰ μᾶς λέγη, καὶ νὰ χαλάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔθνους· ποῖον εὐρίσκετε εὐλογον νὰ στείλωμεν· ἂν ἐμπιστευέσθε εἰς ἐμένα νὰ πάγω ἐγὼ ὁ ἴδιος. Σ' ἐμπιστευόμεθα, τρεῖς φοραῖς μὲ εἶπαν, σ' ἐμπιστευόμεθα. Ὁ Κουντουριώτης ἦτον μὲ μίαν γνώμην, ὅτι εἶχα εἰπεῖ τοῦ Ἄμιλτον, ὅτι δὲν θὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν, καὶ ἐνόμιζε ὅτι θὰ εὕρω ἀντίστασιν ἀπὸ τὸν Ἄμιλτον, καὶ τέτενες τοὺς εἶπα, Σύρτε εἰς τὸ καλόν. Καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἔκραξα τὸν Μεταξᾶν, καὶ ἐπῆρα καὶ δέκα νομάτους τὸ μεσημέρι, καὶ δὲν ἤξευρε ἄλλος κανένας ποῦ ὑπάγω, μόνον τὸν Νικηταρᾶν ἔκραξα, καὶ τοῦ εἶπα νὰ ἔχη τὴν ἔγνοιαν, νὰ μὴ γείνη κανένα σκάνδαλον, ἕως ὅπου νὰ ἔλθῃ· ἢ συνέλευσις τῆς ἤρχετο θαῦμα, μὴν ἠξεύρωντας ποῦ ὑπάγω. Καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Πόρου, καὶ ἡ βάρκις τοῦ Ἄμιλτον ἔκταναν νερό, καὶ ἐμπήκαμεν εἰς μίαν βάρκα, καὶ ἐπήγαμεν ἐπάνω στὴν φεργάδα. Μᾶς ἐδέχ-

θηκε ὁ Ἄμιλτον καὶ ἐκάτιζαμεν εἰς ὀμιλίαν. Τοῦ λέγω, πῶς σοῦ φαίνεται τώρα ποῦ ἐνώθηκε ἡ Συνέλευσις καὶ κοινεύει νὰ τελειώσῃ; Χαίρομαι τὴν ἔνωσίν σας, ἐκάμετε πολλὰ καλὰ. Τοῦ εἶπα, Καπιτὰν Ἄμιλτον, ἤλθαμεν νὰ πάρωμεν τὴν συμβουλήν σου, ὡς μᾶς συμβούλευες πάντοτε διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας, σὲ γνωρίζομεν ὡς ἕναν εὐεργέτην ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καλίτερον. Μᾶς εἶπε, πέστε τὴν γνώμην σας, καὶ ἂν δύνωμαι κ' ἐγὼ νὰ σᾶς ἀποκριθῶ εἰς τὴν γνώμην σας. Στοχάζομαι Καπετὰν Ἄμιλτον, οἱ τοὺς γνωρίζεις τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ ἐδῶ καὶ τόσους χρόνους, τοὺς βράλαμεν ὅλους νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ ποτὲ δὲν μᾶς κυβέρνησαν καθὼς ἔπρεπε, καὶ βλέποντας οἱ δὲν ἔχομεν ἄνθρωπον πολιτικόν νὰ μᾶς κυβερνήσῃ ἤλθαμεν νὰ σὲ πάρωμεν εἰς γνώμην, διατὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἤρξατο τῆς Συνελεύσεως ἀπὸ τὸ χέρι της, τὸ διωρθώσαμεν, ἔβαλε τὸν Κόχραν ἀρχιθαλάσσιον, τὸν Γζώρτο ἀρχιστράτηγον, τώρα χρειαζόμεθα ἕναν πολιτικόν τάχα δὲν μᾶς δίδει ἡ Ἀγγλία ἕνα πρόεδρον, ἕνα Βασιλέα; Μᾶς ἀποκρίθηκε, ὄχι, ποτὲ δὲν γίνεται.—Δὲν μᾶς δίδει ἡ Φραντζα;—Ὁμοίως μᾶς ἀποκρίθη—Ἡ Ρουσία;—Ὁχι. Ἡ Προυσία;—Ὁχι.—Ἡ Ἀνάπολι;—Ὁχι.—Ἡ Ἰσπανία;—Ὁχι, δὲν γίνεται, ἀφοῦ ἐμελέτησα ὅλα τὰ βσιλεια.—Σὰν δὲν μᾶς δίδουν τούταις ἡ αὐλαῖς, τί θὰ γείνωμεν ἡμεῖς;—Μᾶς ἀποκρίθηκε, οἱ τηρεῖτε νὰ εὐρῆτε κανέναν Ἕλληνα. Ἡμεῖς ἄλλον Ἕλληνα ἀξιώτερον δὲν ἔχομεν, μόνον νὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν.—Ἐγύρισε καὶ μ' ἐκύταξε, ἀκούωντας τὸ ὄνομα Καποδίστρια, καὶ μοῦ εἶπε, δὲν ἤτουν ἐσὺ ποῦ μοῦ εἶπες, δὲν τὸν δεχόμεθα τὸν Καποδίστρια διατὶ εἶναι τῆς Ρουσίας Μινίστρος; Ναί ἐγὼ, τοῦ εἶπα ἄλλος καιρὸς ἦτον τότε, καὶ ἄλλος τώρα διατὶ τὴν Ἀγγλίαν

τὴν προεδρίαν. Ἐπειάονταν στὴν Συνέλευσιν τὴν ἄλλην ἡμέραν, τὸν Ζαίμη, ἄλλος τὸν Μπαρᾶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασαῖ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούσα, καὶ ἔγεινε χασμωδία. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιο, εἴκοσι νὰ ψηφισθῶσιν, τὴν ἄλλην 16. Εἶδα τὴν χασμωδίαν καὶ τὸ παράξενο τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὁλόρθος: Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε καὶ φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἡ πατρίς μας κινδυνεύει νὰ χαθῆ καὶ ἔχομεν συνέλευσιν ἑπτὰ μῆνες, καὶ πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταχῆς, καὶ Πρόεδρος τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἡμεῖς καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν, καὶ τώρα ἦλθε ὁ Μάϊς, καὶ ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει καὶ ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηκεν ἓνας ἀπὸ τόσους Ἕλληνας πληρεξούσιους νὰ κάμωμεν Πρόεδρον; ὅμως καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν! Ἐκύτταξα τριγύρω μου, καὶ εἶδα ἓνα γεροντάκι, καὶ ἐκάθητο μὲ τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα οὔτε τὸν εἶδα καὶ πηδάω μέσῃ ἀπὸ τὴν συνέλευσι, καὶ τὸν ἀρπάχνω, καὶ τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίνη, καὶ τὸν κάθισα στὸ скаμνι. Εἶπα, τοῦτος δὲν εἶναι ἄξιος; καὶ ὅλη ἡ Συνέλευσις ἔβγαλε τὴν φωνὴν, Ἄξιος, ἄξιος, καὶ ἐχειροκρότησε, καὶ ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Ῥενιέρης σὰν νὰ ἐφοβήθηκε. Ἐτῆς διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Μία φορὰ ἐπὶ Κουντουριώτη ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ εἶπα τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι οἱ Ῥουμελιώταις πληρόνεται, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐγδύθησαν ἀπὸ τὸν Ἰμβραίμη, καὶ δὲν ἔχουν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίναι, δὲν τοὺς πληρόνετε ὅπου ἐχάθησαν; καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κ'ῶμουν 12000 πρακτικούς, καὶ ὁ ἀριθμὸς νὰ ᾔηται διὰ 15000, ὅπου τὸ περιπλέον νὰ γίνωνται ἀναλογία διὰ νὰ τοὺς ἔρχωνται 30 γρόσια τὸν

μῆνα. Μοῦ εἶπανε, νὰ δουλεύουν τρεῖς μῆναις, καὶ εἰς τρεῖς μῆναις νὰ ἔλθουν νὰ πάρουν τὰ μηνιαία· ἤλθανε τρεῖς μῆνες, καὶ ἔστειλα νὰ πάρω τὸ μηνιαῖο· μοῦ ἀποκρίθησαν, ὅτι μία μικρὴ δόσις ἤλθε ἀπὸ δύο μιση μιλλιονία, καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶχε ἄλλαις ἀναγκαίαις ὑπόθεσιν, καὶ ἐδόθησαν· ἡ ἐμπειρία σου ὅμως θὰ καταπραῦνη τοὺς στρατιώτας νὰ λάβουν ὑπομονήν.

Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἐδικὴ μας δὲν ὁμοιάζει μὲ καμμιάν ἀπ' ὅσαις γίνονται τὴν σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην. Τῆς Εὐρώπης αἱ ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῶν διοικήσεων τῶν εἶναι ἐμφύλιος πόλεμος· ὁ ἐδικὸς μας πόλεμος ἦτον ὁ πλέον δίκαιος, ἦτον ἔθνος μὲ ἄλλο ἔθνος, ἦτον μὲ ἓνα λαὸν ὁποῦ ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς τοιοῦτος, οὔτε νὰ ὀρκισθῆ, παρὰ μόνον ὅ,τι ἔκαμνε ἡ βία· οὔτε ὁ Σουλτάνος ἠθέλησε ποτὲ νὰ θεωρήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὡς λαὸν, ἀλλ' ὡς σκλάβους. Μιὰν φορὰν, ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἤλθε ὁ Ἄμιλτον νὰ μεῖδῃ· μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸν, καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μεσιτεύσῃ· ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται ποτὲ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς Καπετὰν Ἄμιλτον ποτὲ συμβιβασμὸν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μὲ τὸ σπαθί καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γενεὰ εἰς γενεὰ· ὁ βασιλεὺς μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρά του εἶχε παντοτεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα·— μὲ εἶπε, ποῖα εἶναι ἡ βρασιλικὴ φρουρά του, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια·— ἡ φρουρά τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τὰ φρούρια ἡ Μάνη καὶ τὸ Σοῦλι καὶ τὰ βουνά· ἔτιζι δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον. Ὁ κόσμος μᾶς ἔλεγε τρελοῦς· ἡμεῖς ἀν

δὲν εἴμεθα τρελοί, δὲν ἐκάναμεν τὴν ἐπανάστασιν, διατι ἠθέλαμεν συλλογισθῆ πρῶτον διὰ πολεμοφόδια, καβαλαρία μας, πυροβολικό μας, πυροτηθήκαις μας, τὰ μαγαζιά μας, ἠθέλαμεν λογαριάσει τὴν δύναμιν τὴν ἐδικήν μας, τὴν Τούρκικη δύναμη· τώρα ὅπου ἐνικήσαμεν, ἔπου ἔτελειώσαμεν μὲ καλὸ τὸν πόλεμόν μας, μακαριζόμεθα, ἐπαινόμεθα· ἂν δὲν εὐτυχούσαμεν ἠθέλαμεν τρώγει κατάραις, ἀναθέματα. Ὅμοιάζαμεν ὅαν νὰ εἶναι εἰς ἓνα λιμένα 50, 60 κηράβια φορτομένα, ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ξεκόβει, κάνει πανιά, πηγαίνει εἰς τὴν δουλιά του μὲ μιὰ μεγάλη φορτούνα, μὲ μεγάλο ἄνεμο, πηγαίνει, πουλεῖ, κερδίζει, γυρίζει ὀπίσω ὡσὼν τότε ἀκοῦς ὅλα τὰ ἐπίλοιπα κηράβια καὶ λέγουν, ἰδοὺ ἄνθρωπος, ἰδοὺ παλικάρια, ἰδοὺ φρόνιμος καὶ ὄχι ὅαν ἐμεῖς ὅπου καθόμεθα ἔτσι δειλοὶ, χαϊμένοι, καὶ κατηγοροῦνται οἱ καπετανεοὶ ὡς ἀνάξιοι· ἂν δὲν εὐδοκίμοῦσε τὸ κηράβι ἠθαλε εἰποῦν, μὰ τί τρελὸς νὰ σηκωθῆ μὲ τέτοια φουρτούνα, μὲ τέτοιον ἄνεμο, νὰ χαθῆ ὁ παλιάνθρωπος, ἐπῆρε τὸν κόσμον εἰς τὸ λαιμό του.— Ἡ ἀρχηγία ἐνὸς στρατεύματος Ἑλληνικοῦ ἦτον μία τυραννία, διατι ἔκαμνε καὶ τὸν ἀρχηγὸ, καὶ τὸν κριτῆ, καὶ τὸν φροντιστῆ, καὶ νὰ τοῦ φεύγουν καθημέρα καὶ πάλιν νὰ ἔρχονται· νὰ βαστάῃ ἓνα στρατόπεδον μὲ ψέμματα, μὲ κολακείαις, μὲ παραμύθια· νὰ τοῦ λείπουν καὶ ζωοτροφίαις καὶ πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴν ἀκοῦν καὶ νὰ φωνάζῃ ὁ ἀρχηγὸς· ἐνῶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἀρχιστράτηγος διατάττει τοὺς στρατηγούς, οἱ στρατηγοὶ τοὺς συνταγματάρχας, οἱ συνταγματάρχαι τοὺς ταγματάρχας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἔκανε τὸ σχέδιον του καὶ ἐξεμπέρδευε. Νὰ μοῦ δώσῃ ὁ Βελγικτῶν 40,000 στρατεύματα τὸ ἐδιοικοῦσα, ἀλλ' αὐτουνοῦ νὰ τοῦ δώσουν 500 Ἑλληνας δὲν ἐμποροῦσε οὔτε μιὰ ὄρα νὰ τοὺς διοικήσῃ. Κάθε Ἑλληνας εἶχε τὰ καπρίτσια του, τὸ θεὸ του

καί ἔπρεπε νὰ κάμῃ κανεὶς δουλιὰ μὲ αὐτοῦς, ἄλλον νὰ φοβε-
ρίζῃ, ἄλλον νὰ κολακεύῃ, κατὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Εἰς τοὺς 1826 Νοέμβριον, σὰν ἐκατέθηκα ἐγὼ εἰς τὴν Ἐρ-
μιόνην γιὰ τὴν Συνέλευσιν, εἶχα τὸν Γενναῖον πίσω ἀρραϊμένον
διὰ νὰ ἐμποδῆ τοῦ Ἰβραήμη τὴν καταδρομὴν. Τότε ἡ ἐπαρ-
χία τῆς Καρύταινας, Καπετανεῖοι καὶ Πρόκριτοι, τοῦ λένε ὅτι
ἂν ἡμπορῆς νὰ ἐφκιανεσ τὸ Κάστρο τῆς Καρύταινας Γενναῖε,
ἡμπόρῃε νὰ φυλαχθῇ τριγύρω ἡ Καρύταινα, τὸ Φανάρι καὶ
ὄλαις ἡ μεσόγαιαις ἐπαρχίαις. Τὸν ἐκατάπεισαν τὸν Γενναῖον,
καὶ εἶπε, νὰ στείλω τοῦ Πατέρα μου νὰ πάρω τὴν γνώμην
καὶ νὰ ἰδοῦμε τί λέγει. Καὶ μοῦ ἔστειλε πεζὸν διὰ τοῦ Κά-
στρου τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τοῦ ἔδωσα τὴν ἀδειαν νὰ τὸ φτιά-
σῃ. Λαμβάνοντας τὴν ἀδειαν, ἔβαλε τῆς εὐθὺς καὶ ἐπλή-
ρωσε τοὺς καμινάρους διὰ χορίγι καὶ τοῦ ἔβγαλαν τέσσαρα
καμίνια χορίγι, καὶ ἔστειλε καὶ ἔφερε καὶ μαστόρους, καὶ
ἀρχίνησε καὶ τό-φτιανε· καὶ ἐκεῖ ὁποῦ ἀρχίνησε νὰ τὸ φτιά-
σῃ ἤϊρε τέσσαρα πέντε μάσκουλα καὶ τὰ ἐγέμιζε μπα-
ροῦτι καὶ τὰ ἐξέριχνε, καὶ εἰπώθη ἤϊρηκε κανώνια, καὶ ἡ
φήμη οὕτως διεδίδετο. Κάνεναν ἀνεγνώριμον δὲν ἄφνε ν'
ἀνέβη ἀπάνω διὰ τί ἦτον ὁ κόσμος προδότης. Καὶ ἀκούον-
τας ὁ Ἰμπραήμησ ὅτι ἤϊρε κανόνια καὶ τὰ ἐξέριχνε καθημε-
ροῦσιον, δὲν ἐκίνησε νὰ πάη, διατὶ ἔστοχάζετο ὅτι κανόνια
ἦτον. Ἐφκιασε πρῶτα ταῖς πόρταις, ἐφκιασε ταῖς στέρναις,
καὶ ἀρχινόντας ἐφτίασε καὶ ἀπὸ τὸ Κάστρο ὅπου ἦτον ἀδύνατο
κατὰ ὥρας, καὶ τότενες ἔβαλε φούρνους καὶ ἔκαμε καὶ
παξυμάδι, καὶ ἔστειλε καὶ εἰς τὴν Δημητσάνα καὶ ἐπῆρε
καὶ τρία τέσσαρα φορτόματα μπαροῦτι μολύβι ἔστιωντας
καὶ δὲν εὐρίσκονταν, ἔστειλε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἀγόρασε
πέντε εἴς καντάρια βολύμι, καὶ ἀγόρασε καὶ δύο κανόνια,

καὶ τὰ ἐκουβάλισε, καὶ ἤφερε μαστόρους, καὶ ἐφθίασε τὰ Λέσκι, καὶ τὰ ἐβλάβε ἀπάνω στὸ κάστρο, καὶ τότε δυναμόνοντας τὸ Κάστρο, ἡ Ἐπαρχία Φαναριοῦ καὶ Καρύταινας ἤφεραν τὰ πράγματά τους, καὶ τὰ ἔβαλαν μέσα διὰ φύλαξιν· καὶ ἐδούλευσε ὅλο τὸν χειμῶνα ἕως τὸν Ἀπρίλιον, καὶ ἐφθίασε τρεῖς καζάρμες μέσα, καὶ τὸ ἐτελείωσε τὸ μέσα. Καὶ εἰς τὸν καιρὸν, εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Λάλα, εἶχαν δύο κανόνια φερμένα ἀπὸ τὴν Κεφαλονιά, ἦτον καρφομένα εἰς ἓνα τόπο, τὰ ἤφερε μὲ πολλὰ ἔξοδα, καὶ τὰ ἔβαλε εἰς τὸ Κάστρο. Τότενες ἔβανε φρουρὰ διακοσίουσ στρατιώτας.—εἶναι ἀνάμεσα σὲ δύο ποταμοὺς—εὐρέθησαν περικεφαλαίαι τῶν σταυροφόρων.—Εἶχε βάρδια εἰς ἓνα βουνὸ εἰς τὴν Τροπολιτσά κοντὰ, καὶ ὄντας ἐβγαναν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τροπολιτζάν, ὁποῦ ἐπήγαιναν πανταχοῦ λεηλατῶντας εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ξάφνου ἐσκλάβῶναν—ἦτον τότε βάρδιες, ἀν ἐβγαναν Τοῦρκοι ἐδίδαν σημεῖον· τὸ κάστρο ἐδίδε σημεῖον καὶ ὀλόγουρα οἱ φαμελιές, τὰ ζῶα ἐπεφταν κατὰ τὸ κάστρο· καὶ πάλιν εἶχε βάρδια εἰς τὸ Ντερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, καὶ ὅταν ἔκαναν φανὸ εἰς τὸ βουνὸ, ἐριχναν δύο κανόνια, καὶ ἤζευραν ὅτι ἔρχοντο ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν οἱ Τοῦρκοι· καὶ ἐτζί ἐφυλάονταν ὁ λαός· διατὶ ἐπήγαιναν οἱ γεωργοὶ, καὶ γεωργοῦσαν τὰ χωράφια, ὅτι εἶναι φυλαγμένοι ἀπὸ τὴν περιστάσιν αἰρνήδιαν τοῦ ἐχθροῦ· διατὶ ἐπέθαναν ἀπὸ τὴν πείναν· ὅτι οἱ γεωργοὶ, ἀν εἶχαν καὶ κἀνένα θόδι, δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ κατέβουν νὰ τοὺς βοηθήσουν, καὶ τότε κατέβαιναν μὲ τὴν προφύλαξιν τοῦ κάστρου· καὶ ἡ βάρδια εἰς ἡμέρα νύκτα ἦτο παντοῦ διὰ νὰ κἀνουν φανούς, καὶ ἔκτοτε δὲν ἐλεηλάτησε διόλου αὐταῖς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐμψύχωσε τὸν λαὸν πολὺ, καὶ ὀλόενα ἐδούλευαν οἱ μαστόροι μέσα, καὶ

τότενες ἕως τὸν Ἀπρίλιον ἐδούλεψε· τότε κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ἔλαβε τὴν διαταγὴν καὶ ἐπῆγε στὴν Ἀθῆνα.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Συνελεύσεως τῆς Τροϊζῆνος τοῦ ἐστειλαμεν τοῦ Καραϊσκάκη εἰκοσιπέντε χιλιάδες γρόσια καὶ καβαλαρία τὸν Χ. Μιχάλη μὲ 120 ἄλογα· τοῦ ἔγραφα ὅταν ἤμουν εἰς τὴν Τροϊζῆνα· κατὰ ταῖς σέδραις ποῦ κάνεις μὲ τοὺς ὄπλαρχηγούς, ἢ τοὺς ὄπλαρχηγούς θὰ φᾶς, ἢ τὸ κεφάλι σου.

Τὸν Μάϊον μῆνα ἐλευθερώθηκα κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν Συνέλευση καὶ ἐβγήκα ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ διελύθηκε τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐγύρησαν τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακά· ὅαν ἐβγήκα εἰς τὸ Ἄργος, ἔστειλα διαταγαῖς εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις, ὅσαις δὲν εἶχαν τούρκους. Εἰς τὴν Μεσσηνίαν δὲν ἔστειλα, διὰ τὴν ἦταν τὰ τρία φρούρια καὶ πάντοτε ἐμποδοῦσαν τὰ ἄρματα τὰ μεσσηνιακά τοὺς ἐχθρούς. Εἰς τὴν Τριπολιτσαῖα ἄρξα τὰ γετονικά ἄρματα ἀπὸ φόβον τοῦ Μπραϊμῆ. Ἐστειλα διαταγὴν εἰς τὸν Μιστρά, διὰ τὴν δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ τὸν Ἰμπραϊμῆν ὅπου ἦτον εἰς τὴν Πάτρα· καὶ ἔστειλα εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, εἰς Μνεμβασιάν, καὶ μοῦ ἀποκρίθησαν ὅτι νὰ φθιάσω στρατόπεδον, καὶ τότε νὰ τοὺς διατάξω καὶ ἔρχονται. Ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθον· ὁ Γρίβας ἦτον στὸ Ἀνάπλι φρουρᾶ, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ βουλευτῶνται, καὶ δὲν ἐκώησαν· καὶ εἰς τὴν Κόρινθον ἦτον ὁ Νικολὸς Τζαβέλας, καὶ ἐκράτουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ κάστρα, τὴν Κόρινθον, καὶ δὲν ἐβγαίαν ἀπὸ τὸ κάστρο, — ἔκμαν τὰ κάστρα κληρονομικά· καὶ ἐγὼ εὐρέθηκα εἰς τὸν λόγγο (ἄϊ. Γιώργι) τῆς Κορίνθου μὲ 250 σωματοφύλακός μου, καὶ ὁ Ζαΐμης εἶχε καὶ στρατεύμα, ὁ Παναγιώτης ὁ Νοταρᾶς, καὶ ἐκύτταζαν νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν Κόρινθον·

ἐγὼ τοῦ εἶπα· ἄφηστους νὰ κάθωνται, μόνε νὰ συνάξωμεν στρατεύματα νὰ βοηθήσωμεν τὴν πατρίδα· τὴν ἴδιαν ὥραν ἐδύνατο ὁ Ἰμπραίμης ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ ἐκράξε τὸν Νενέκο, καὶ ὁ Νενέκος ἐπροσκύνησε, καὶ τὸν ἐβαλε ὀμπροστά νὰ κάμῃ νὰ προσκυνήσουν, καὶ ἐπροσκύνησαν τὰ δύο μέρη τῶν Καλαβρυτῶν, καὶ ἡ Πάτρα ὅλη, καὶ μέρη Βοστίτσας, καὶ ἦλθε τὸ προσκύνημα ἕως τὰ Καλάβρυτα, δύο ὥρας ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα τὴν μητρόπολιν.

Ὁ Ἰμπραίμης τόσῳ ἔλκυσε πολὺ τὸν λαόν· τοῦρκος δὲν ἐκόταε οὔτε ἀστάχυ νὰ κόψῃ, καὶ ὅλα μὲ τὸν παρὰ, καὶ τοὺς ἐδίδοε προσκυνοχάρτια καὶ μέρος· καὶ ἐπροσκύνησαν ὅλοι οἱ καπιτανεοὶ — καὶ ἐπροσκύνησαν οἱ καπετανεοὶ τῶν ἀρχόντων. Οἱ Πετιμεζαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπῆγαν καὶ ἐσωματώθηκαν, καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀπροσκύνητος ἐπῆγαν εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον, καὶ ἄλλοι στὰ βουνά, καὶ ἐκλείσθησαν μέσα. Τότενες, σὰν ἦταν ἀδύνατοι, ἐπῆγαν μίαν νύκτα καὶ ἐπρόδοσαν τὸν Βασίλη Πετιμεζᾶ, καὶ μόλις ἐγλύτωσε. Τότε ἐστεῖλε τὸν Νικολάκη τὸν ἀδελφὸν του καὶ ἦλθε καὶ μὲ εὗρηκε εἰς τῆς Κόρθος τὰ χωριὰ καὶ μοῦ εἶπε· τρέξε νὰ πᾶμε εἰς τὸ Σπήλαιον, γιὰτὶ τότε παραδίδεται τὸ Σπήλαιον καὶ χάνεται ὅλη ἡ ἐπαρχία. Τότενες ἀποφάσισα τὸν Φῶτο ἀγιοστάντε μου, καὶ τὸν μπαϊρακτάρη μου Καραγάλιο, καὶ τοὺς ἐδῶσα τοῦ Νικολάκη τοῦ Πετιμεζᾶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον· ἐγὼ ἐμάζονα τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα· ἐκεῖνοι ἐμπῆκαν εἰς τὸ Μοναστήρι· διὰ τρεῖς ἡμέρας ἔμεινα 1500 καὶ τοὺς ἐστεῖλα τὸν Παναγιώτη καὶ Γεωργάκη Χελιώτη, μὲ τοὺς καπετανεοὺς τους, νὰ πᾶνε εἰς τῆς Βοστίτσας τὰ χωριὰ, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα στὸν ἁγ. Γεώργιον, στοῦ Φουνῆ, καὶ ἀκόμα δὲν ἤμεθα ζυγωμένοι κοντὰ, καὶ τὰ στρατεύματα τὰ προσκυνημένα ἐπῆραν καὶ Τοῦρκους

και ἐπῆγαν και ἐχάλασαν τὸ Διακοφτὸ και ἐπῆραν σκλάβους και πράγματα ἀρκετά· και εἰς τὸ γύρισμα ἐβγήκαν ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, τοὺς κτύπησαν και ἐσκότωσαν κκιμὰ σαρανταριά Τούρκους και ἐπῆγαν πίσω στὸ ὄρδι, στὰ Καλάβρυτα, και ὁ Μπραίμης ἐπῆρε κκιμὰ πενηνταριά καβαλαρέους και ἀγνάντευε τὸ Μοναστήρι· τὸ θεώρησε μὲ τὸ κιάλι· εἶδε πῶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ πολιορκήσῃ διατὶ ἦτον τόπος κακὸς, και ἐγύρισε πίσω.—ἀπὸ τοὺς σκλάβους κακοπαθήσαμεν στὴν Πελοπόννησον· εἰς τὸν Χελμὸ Τούρκου ἐπρόδοσαν τοὺς Πετιμεζαίους.

Ἐγὼ ὄντας ἐβγήκα εἰς τὸν ἄγ. Γεώργιον, ἔγραψα γράμματα εἰς τὸν Γενναῖον και εἰς τὸν Κολιόπουλον, ὅπου ἦτον συναγμένοι, και ἐπετάχθησαν εἰς τὸ Λιβάρτζι, τὴν ἐπαρχία τὴν προσκυνημένην (Καλαβρύτων), και τοὺς διέταττα: τζεκούρι και φωτιά εἰς τοὺς προσκυνημένους· και ἔτσι ἐπέρασαν εἰς τὸ Λιβάρτζι. Τότε ἔστειλεν ὁ Μπραίμης καταπαιητάδες νὰ ἰδῇ ποῦ εἶμαι και τί ἀσκέρι ἔχω, και ἔδωσε ἐνὸς ῥωμιοῦ 300 μπαρμποῦτια διὰ νὰ μάθῃ ποῦ εἶμαι νὰ μωῦ ριχθῇ ἐπάνω, και ἐγὼ τὸν ἔπιασα και ἔστειλα εἰς τὴν δημοσίαν και τὸν ἐκρέμασα, εἰς τὰ Καλάβρυτα, δύο ὄραις ἀπ' ἔξω· τὸν ἐκρέμασα μὲ ἓνα χαρτί ποῦ ἔλεγε τὸ φταιξιμὸ του « προδότης τοῦ Ἑθνους » και τοὺς ἄλλους δύο τοὺς ἔστειλα εἰς τὸ Μοναστήρι, εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον, διότι δὲν ἦτον βεβαιωμένοι προδόταις, και ἐπῆγα και ἐγὼ εἰς τὸ Σπήλαιον· και μαθαίνοντας ὁ Μπραίμης ὅτι ἦλθαν στρατεύματα εἰς τὸ Λιβάρτζι, ὡς πέντε χιλιάδες, και ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ δύο χιλιάδες, και τὸ Σπήλαιον μακρὰ ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα ὅπου ἦτον δύο ὄραις, και τέσσερα ὄραις· ἦτον ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸν Γενναῖον, τὸ ἄλλο στρατεύμα· μαθάνοντας ὁ Μπραίμης ὅτι ἦλθαν τὰ στρατεύματα τὰ

Καρυτινά, ἐτράβηξε διὰ Τριπολιτσᾶ καὶ Καρύταινα τὰ στρατεύματά του, καὶ ἔστειλε τὸν Ντελλῆ Ἀχμέτ Πασᾶν, καὶ ἐτραβήθηκε στὴν Πάτρα μὲ τοὺς προσκυνημένους, καὶ εἰς τὸν δρόμον ποῦ ἐπέρναε εὐρῆκε τὸν κρεμασμένον, καὶ ἔβαλε καὶ ἐδιάβασε τὸ χαρτί ποῦ τοῦ εἶχαμε στῆς πλάταις καὶ εἰς τὸ στήθος, καὶ ἔπιασε τὰ γένεια του καὶ ἐφοβέρισε τὴν Καρύταινα, καὶ ἐχώρισε ὀκτῶ χιλιάδες καβαλαρέους καὶ πεζοὺς, διαλεκτὸ στρατεύμα, διὰ νὰ περάσῃ σταῖς Ἄκοβες καὶ Λαγκάδια, νὰ κάψῃ ταῖς χώραις Δημητσάνα, Ζυγοβίσι καὶ Στεμνίτσα, ὅτι, ἔλεγε, οἱ Ἕλληνες εἶναι τραβηγμένοι μὲ τὸν Γενναῖον καὶ μαθαίνοντας ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος ὅτι ἀνεχώρησεν ὁ Δελλῆ Ἀχμέτ Πασᾶ, καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα, καὶ ὁ Μπραίμης τραβάει κατὰ τὴν Τριπολιτσᾶ, ἐγύρισαν μὲ τὸ στρατεύμα τους ἴπισω καὶ ἔρθασαν τὴν προστέλα τοῦ Μπραίμη, καὶ ἔκαμαν ἕναν ἀκροβολισμὸν καὶ ἐσκότωσαν καμιά δεκαπενταριά· καὶ ὁ Μπραίμης ἐτράβιξε διὰ τὴν Τροπολιτσᾶ, καὶ τὸ στρατεύμα ὁποῦ εἶχε στελεμένο εἰς ταῖς Ἄκοβες καὶ εἰς τὰ Λαγκάδια διὰ ταῖς χώραις—ἡ Ἄκοβες καὶ τὰ Λαγκάδια ἦτον καίμεναι, καὶ ὅ,τι ἦτον ἀκόμη τὸ ἀπόκαψε—καὶ ἐβγήκε τὸ τούρκικο στρατεύμα εἰς τῆς Δημητσάνας τὸν κάμπο· καὶ ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος μὴν ἤξεύροντας ποῦ εἶχε νὰ τραβίξῃ, ἐγύρισε ὁ Κολιόπουλος καὶ πῆγε τὴν Ἡλιοδόρα, καὶ ὁ Γενναῖος ἐτράβιξε διὰ νυκτός, καὶ ἔπιασε μὲ πεντακοσίους μόνον τὴν Δημητσάνα, καὶ ἔκτισε ταμπούρια διὰ νὰ πολεμήσῃ, καὶ τὸ λοιπὸν στρατεύμα Καρυτινὸν διασκορπίσθη εἰς τὰ βουνὰ, ὅπου ἦτον ἡ φαμελιές, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν φαμελιῶν· καὶ οἱ Τούρκοι ἐπῆγαν, ἐπέρασαν ἀπὸ ταῖς φαμελιές καὶ ἐνύκτωσαν εἰς τῆς Δημητσάνας τὸν κάμπο· οἱ στρατιῶτες τοὺς ἐπῆραν

κατόπι νὰ τοὺς κλέψουν, νὰ τοὺς τουφεκίσουν, — οἱ στρατιῶ-
 τες 'ποῦταν εἰς τὰ βουνὰ — καὶ νὰ πάνε μεϊτάτη εἰς τὸν
 Γενναῖον ἢ εἰς τὸν Κολιόπουλον· καὶ ὁ Γενναῖος μὴν ἠξέ-
 ροντας ὅτι οἱ Ἕλληνας εἶναι τριγύρω εἰς τοὺς Τούρκους,
 βλέποντας τοὺς Τούρκους εἰς τὸν κάμπο, ἀπεράσισε διὰ
 νυκτὸς νὰ τοὺς κτυπήσῃ μὲ τοὺς πεντακασίους, καὶ ἔτσι
 ἐκίνησε, καὶ ἐπῆγε διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κάμπο, καὶ ἐξόγωσε
 κοντὰ εἰς τὸ στράτευμα τὸ τούρκικο, καὶ τοὺς ἔρριξε μιά
 μπαταριά τουφεκία, καὶ βλέποντας οἱ Ἕλληνας τὴν πα-
 ταριά τὸ πίκασαν ὅτι εἶναι ὁ Γενναῖος, καὶ τότε ἔρριξε ὁ
 πᾶσα Ἕλληνας τὴν παταριά του, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν εὕριθη ἀγνάν-
 τια εἰς τοὺς Τούρκους· καὶ τότε οἱ Τούρκοι ἀκούοντας ὅτι εἶ-
 ναι περιτριγυρισμένοι, ἐσυνάθηκον εἰς τὸν κάμπο, ἔβαλαν
 βάρδιες τὴν Καβαλαρία, καὶ ἐξενύκτησαν εἰς τὸ πόδι· — οἱ
 Τούρκοι ὀκτῶ χιλιάδες — ἐτραβήχθη ὁ Γενναῖος καὶ ἔπιασε
 τὸν δρόμον ὁποῦ εἶναι κατὰ τὴν Δημητσάνα, διὰ νὰ ξημερώσῃ
 νὰ ἰδῇ ποῦθεν θὰ πᾶνε οἱ Τούρκοι, καὶ ἂν ἔρθουν κατὰ τὴν χώρα
 νὰ 'μπῆ μέσα, ὁποῦ εἶχε τὰ ταμπούρια φθιασμένα, διὰ νὰ πο-
 λεμῆσῃ. Οἱ Τούρκοι βλέποντας τὴν παταριά τῶν Ἑλλήνων,
 ἐπίκασαν ὅτι εἶναι τὰ στρατεύματα 'ποῦτον μὲ τὸν Γενναῖον
 καὶ Κολιόπουλον. Ἐφοβήθησαν καὶ γύρισαν 'πίσω κατὰ τὴν
 Τροπολιτσά· ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἔπεσε ἀπὸ
 κοντὰ καὶ ἐτράβιξαν οἱ τούρκοι εἰς τὸ διάσιλο τῆς Ἀλο-
 νίστενας διὰ νὰ περάσουν· οἱ Ἀλονιστιῶτες ἐβγήκαν ἐμ-
 προστὰ εἰς τὸ διάσιλο καὶ τοὺς πεισοδρόμησαν εἰς ἄλλον
 δρόμον, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπέρασαν κοντὰ εἰς τὸ Ἀρκου-
 δόρυμα, καὶ οἱ Ἕλληνας τοὺς πῆγαν ἀπὸ κοντὰ, καὶ
 τοὺς ἐπῆγαν ἴσια εἰς τὰ Τρίκορφα· εἰς ἐκεῖνον τὸν κυνη-
 γημὸν ἐσκοτώθηκαν μερικοὶ Τούρκοι, καὶ τοὺς 'πῆραν
 καὶ ἄλογα, καὶ ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τροπολιτσά οἱ Τούρκοι·

Σάν εσυνάχθηκε ὄλο του τὸ ἀσκέρι εἰς τὴν Τροπολιτσά, ἐ-
 τράδιξεν νὰ ᾿πάγη εἰς τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, καὶ
 ὁ Γενναῖος μὲ 4000 Καρυτινοὺς τοὺς ἐπῆρε ἕως εἰς τὴν
 Μεσσηνίαν διὰ νὰ μὴ σλαβώσουν κόσμο εἰς τὸ πέραμά
 τους, καὶ ὁ Γενναῖος ἐπῆγε ἴσια μὲ τὰ φλυτζαροκάμαρα,
 ἀπὸ τὴν Καλαμύτα δύο ὥραις, καὶ ἔκαμε στάσι· ἐγὼ μα-
 θαίνοντα· ὅτι ὁ Ἰμπραϊμης ἀναχώρησε διὰ τὴν Τροπολι-
 τσά, ἐτράβιξε κατὰ τοῦ Καλαβρύτου τὰ χωριὰ, ὅπου ἦτον
 προσκυνημένα, καὶ ἔστειλα τὸν Βασίλη τὸν Πετμεζᾶ
 κατὰ τὸν Ἅγιον Βλάση, τὰ χωριὰ τὰ προσκυνημένα, μὲ
 1500, διὰ νὰ πάρῃ τὰ προσκυνοχάρτια καὶ νὰ στείλῃ
 τοὺς προύχοντας, καὶ νὰ τοὺς δώσω προσκυνοχάρτι τοῦ
 γένους· τὴν ἴδιαν ὥραν ἦλθαν καὶ 500 Ἀργαῖοι, καὶ τοὺς
 ἔστειλα στὸν Βασίλη Πετμεζᾶ· κεφαλὴ αὐτῶν εἶχε ὁ
 Τσόκρης, τὸν Νίζον, καὶ τὸν Γυναικαδελφόν του· καὶ ἔπιασε
 τὸν Ἅγιο Βλάση καὶ μοῦ ἔστειλεν τὰ προσκυνοχάρτια.

Τότενες εἶμεθ εἰς τὸ σπῆλαιον ἐγὼ, ὁ Λόντος, οἱ Πε-
 τμεζαῖοι ὄλοι, Λεχουρίτης, Σωτῆρ Θεοχαρόπουλος, καὶ
 Μπενιζέλος Ροῦφος. Ἦτον καὶ τὸ χηρευάμενον στράτευμα
 τοῦ Γιάννη Νοταρᾶ μὲ τὸν Λόντο. Τοὺς εἶπα: ἀητεστε νὰ
 πᾶμε εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ, καὶ νὰ τραβήξωμεν κατὰ
 τὴν Πάτρα. Αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι τράβα ἐμπρὸς καὶ αὖ-
 ριον ἐρχόμεθα, καὶ ἔμειναν ἕως 400 εἰς τὸ Μοναστήρι. Ἐγὼ
 ἐπῆρα τοὺς ἐδικούς μου καὶ ὁ Γκολφίνος Πετμεζᾶς 400
 καὶ ἐπήγαμε εἰς ἕνα χωριὸ λεγόμενον Πατζάκου· ἔστειλα
 εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ νὰ μοῦ στείλουν τὰ προσκυ-
 νοχάρτια τῶν Τούρκων καὶ νὰ τοὺς δώσω τοῦ Ἐθνους. Πρὶν
 νὰ κινήσω διὰ τὰ προσκυνημένα χωριὰ, ὅπου ἦμουν εἰς τὸν
 Ἅγιον Γεώργιον, ἔγραψα ἕνα γράμμα εἰς τὴν Κυβέρνησιν
 καὶ τῆς ἔλεγα: νὰ μὲ στείλουν στρατεύματα, πολεμοφόδια

διατί ἡ Πατρίς κινδυνεύει ἀπὸ τὸ προσκύνημα, καὶ ἂν ἤξεύ-
 ρετε καμμιά μηχανή νὰ τρέφονται μὲ τὸν ἀέρα τὰ στρα-
 τεύματα σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ τὴν στείλετε· ἂν ἤξεύ-
 ρετε ὅτι εἶναι καμμιά μηχανή νὰ κάνῃ τὸ χῶμα μπαρούτι
 καὶ ταῖς πέτραις μολύβι, στείλετέ μου τὸν μηχανικὸν διὰ νὰ
 τὸ κάμωμεν· ἐπειδὴ καὶ ἀκόμη τέτοια ἐφεύρεση δὲν τὴν
 ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι, σᾶς λέγω στείλετέ μου ὅλα αὐτά. τὸ
 γράμμα τὸ ἔδωσα ἐνὸς Καλογήρου καὶ τὸν ἐπιφόρτησα
 νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὴν Κυβέρνηση διὰ τὸν κίνδυνον τῆς Πα-
 τρίδος. Ὁ καλόγερος ἐπῆγε εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ τοὺς εἶπε
 νὰ συναχθοῦν εἰς τὸ Βουλευτικὸ νὰ τοὺς διαβάσῃ ὅσα ἦτον
 ἐπιφορτισμένοι νὰ τοὺς εἰπῇ ἀπὸ μέρος μου· ἔτσι ἐσυναχ-
 θηκαν, ἐδιάβασαν τὸ γράμμα· τοὺς εἶπε ὅσα τοῦ εἶχα πα-
 ραγγολῆ νὰ εἰπῇ στοματικῶς. Ἐνας βουλευτὴς εἶπε·
 τί τὰ θέλει τὰ πολεμοφόδια, αὐτὸς ἔχει πενήντα ἀνθρώπους·
 Ὁ καλόγερος τοὺς ἐβεβαίωσε ὅτι ἔχω 4,000, πλην δὲν
 τὸν ἐπίστευσαν. Ἔστειλε τὸ Βουλευτικὸ τὸν Ἀναγνώ-
 στην Ζαφειρόπουλον ἀπὸ τὸ Ζυγοῦτση καὶ τὸν Ἀναγνώστη
 Παππαγιανακόπουλον διὰ νὰ ἰδοῦν τὴν κατάστασιν τῶν
 στρατευμάτων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν· αὐτοὶ ἦλθαν εἰς τὸν
 Ἅγιον Γεώργιον· τοὺς εἶπα· ὅτι ἡ Πατρίς μας κινδυνεύει
 μὲ εἶπαν τὰ ὅσα ἦτον ἐπιφορτισμένοι νὰ μὲ εἰποῦν· νὰ
 καταίβω εἰς τὸ Ἄργος νὰ ἐνωθῶμεν καὶ ἔπειτα νὰ κινή-
 σουν ὅλοι πανστρατιᾷ. Ἐγὼ ἂν τοὺς ἤκουα καὶ ἐπήγαινα
 εἰς τὸ Ἄργος, ἡ Πατρίς ἐχάνετο· διατί αἱ περισσότεραις
 ἐπαρχίαις ἤθελαν προσκυνῆσαι ἀκούωντας ὅτι ὁ Κολο-
 κοτρῶνης πάει κατὰ τὸ Ἄργος. Τοὺς εἶπα· νὰ πάτε πίσω
 νὰ τοὺς εἰπῆτε στοματικῶς, καὶ τὸ κάμνω καὶ διαγράφου·
 ὅτι νὰ κινήσῃ ὅσοι βαστοῦν ἄρματα καὶ πιστεύουσιν
 Χριστὸ καὶ ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα· Κρήτες, Ἀἰθαλιώ-

ταις, ὅ,τι εἶδος στρατεύματα καὶ ἂν ἦτον, καὶ ἄς ἐλθοῦν νὰ ἀπαντήσωμεν καὶ αὐτὸν τὸν μεγάλον κίνδυνον, καὶ ἐγὼ γίνομαι μικρότερος ἀπὸ ἔλους· νὰ μοῦ στείλουν καὶ πολεμοφόδια καὶ διὰ ζωτροφίαις θὰ κάμω ὅ,τι ἤμπορέσω· μὲ νερὸ καὶ μὲ τὰ λείψανα τῶν προβάτων εἰμποροῦμεν νὰ περῶμεν.— Ἐπῆγαν καὶ οὔτε ἀπόκρισιν μοῦ ἔδωσαν οὔτε ζωτροφίαις, οὔτε πολεμοφόδια, οὔτε χαρτὶ νὰ γράφω δι-ταγαῖς, οὔτε τοῦλάχιστον ἓνα πρηγορητικὸ γράμμα δὲν ἔστειλαν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ ἀμπαντονάρησαν καὶ ἐμένα καὶ τὸν λαὸν τῆς Πελοποννήσου. Σὴν εἶδα αὐτῆ τους τὴν ἀδιαφορίαν ἐκίνησα διὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον καὶ ἐνέργησα ὅσα εἶπα προτῆτερα.

Ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ πασᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα ἐβγήκε, ἐπλά-κωσε μὲ τὰ προσκυνημένα στρατεύματα τοὺς Κορινθίους καὶ μέρος ἀπροσκυνητῶν Βοστιτζάνων εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευῆ, καὶ ἐσκότωσε περίπου τῶν 100 Ἑλλήνων—οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Χελιώτης— ἐσκοτώθηκαν καὶ δύο καπετανοὶ καλοὶ· ὁ πασᾶς ἐγύρισε εἰς τὴν Πάτρα. Ὅταν ἐβγήκα εἰς τοὺς Πε-τζάκου, ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα οἱ προσκυνημένοι καὶ εἶπαν τοῦ Πασᾶ, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔχει ὀλίγους στρατιώταις καὶ ὁ Βασίλης Πετιμεζᾶς, καὶ νὰ ἔρθουν νὰ μᾶς χαλάσουν· ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐδέχθηκε τὴν γνώμην τους, ἐκίνησε μὲ 6,000 Τούρκους, καὶ ὁ Νενέκος μὲ 2,000 προσκυνημένους Ἑλληνας. Ἦλθαν εἰς ταῖς Δάπατες, 3 ὥραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦτο ὁ Πετιμεζᾶς, καὶ μιὰ ὥρα ἀπὸ ἐμένα. Εἶχα γράψει εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον νὰ ἐλθοῦν ὁ Λόντος, Σ. Θεοχαρόπουλος, Ν. Πετιμεζᾶς, Λευουρίτης, καὶ μοῦ ἔλεγαν· σήμερον, αὔριον· καὶ ἀκόμη δὲν ἦτον φερμένοι. Ἐνας καπετάνιος ἀπὸ τοῦς προσκυνημένους

εκίνησε ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριὸν, ὅπου ἤμωνα ἐγὼ, ἀπὸ τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγε εἰς τοὺς Τούρκους· εἶπε: ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εὕρεσκεται μὲ μόνον 400 εἰς τοὺς Πετζάκους καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν. Ἀκούοντας ὁ Πασᾶς τοῦ καπετανίου τὰ λόγια εὐθὺς τὸ βράδυ ἐτύναξε ὄλους τοὺς καπετανεῖους νὰ κάμουν συμβούλιον διὰ νὰ ἔλθοιεν νὰ μὲ βαρέσουν. Ἐκεῖ ὅπου ἐτυνάχθησαν ὠμίλησε ὁ Πασᾶς καὶ τοὺς· εἶπε: ὅτι μοῦ ἤλθε εἰδήσις ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι εἰς τοὺς Πετζάκους μὲ 400 καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν· ἕνας καπετανεῖος προσκυνημένος λεγόμενος Σταμάτης Μποτιώτης εἶπε δὲν πᾶμε εἰς τοὺς Πετζάκους· ἐμεῖς ἕνα βασιλέα ἔχομε δὲν πᾶμε νὰ τὸν χαλάσωμε καὶ αὐτόν· τοῦ τὸ εἶπαν τοῦ Πασᾶ καὶ ὁ Πασᾶς ἐγέλασε, καὶ τοὺς· εἶπε: ποῦ θέλετε λοιπὸν νὰ πᾶμε νὰ βαρέσωμε; ὁ ἴδιος καπετανεῖος ἀπεκρίθηκε ὅτι νὰ πᾶμε νὰ κτυπήσωμεν τὸν Πετιμεζᾶν ὅπου εὕρεσκεται μὲ 2,000 εἰς τὸν Ἅγιον Βλάση. Ἐτὶ ἔμειναν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ πᾶν νὰ κτυπήσουν τὴν νύκτα τὸν Β. Πετιμεζᾶ.

Δύο ἀδελφία ἀπὸ τοὺς προσκυνησμένους κόδουσι καὶ μοῦ λέγουσι: ὅτι θὰ ἔλθοιεν ἐπάνω σου· ἐγὼ, καὶ δὲν τὸ εἶπα τῶν Ἑλλήνων, ἀφίνω τὸν ἀγιουτάντε μου καὶ Οἰκονομόπουλον ἀπὸ Στεμνίτσαν καὶ τὸν Καραγάλιο μπαϊρακτάρη μου, καὶ τοὺς ἄφηκα εἰς τὸ χωριὸν, καὶ τοὺς εἶπα, βγαίνω ἔξω νὰ κοιμηθῶ,—καὶ τὸ χωριὸν ἦτον δυνατὸ νὰ πολεμήσῃ—μὲ τὸν στοχασμὸν: ἂν ἤμην ἔξω τοὺς βγάνω, ἂν δὲν εἶμαι δὲν ἔρχονται εἰς βοήθεια μου, καὶ ἔττι ἐβγήκα εἰς τὸ κεφάλη τοῦ χωριοῦ, εἰς ἕνα καταράχι, καὶ ἐστάθηκα κκραούλι, θάρδισα, ὄλη τὴν νύκτα μὲ 10 νομάτους· καὶ οἱ Τούρκοι ἐξημερώθησαν στὸν Ἅγιον Βλάση, στὸν Βασίλη τὸν Πετιμεζᾶ, καὶ εἰς τοὺς Ἄρ-

γείους, καὶ ἔκχμαν ὀλίγον ἀκροβολισμὸν, καὶ ἀνεχώρησαν οἱ ἴδιοί μας· αἵματα δὲν ἐχύθησαν εἴτε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος εἴτε ἀπὸ τὸ ἄλλο· καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος· ὁ Βασίλης Πετμεζᾶς δὲν τοὺς εἶδε· οὔτε ἐγὼ· ἔτι δὲ Βασίλης ἔμεινε εἰς ταῖς θέσαις, Ἅγιον Βλάση, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπίστρεψαν εἰς τὴν Πάτραν μὲ ὅλους τοὺς προσκυνησμένους. Ἐτὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθεν ὁ Λόντος, ὁ Νικολάκης ὁ Πετμεζᾶς, ὁ Θεοχαρόπουλος, ὁ Ρούφης, ὁ Λεχουρίτης μὲ τοὺς τετρακοσίους ποῦτον εἰς τὸ Μοναστήρι, καὶ ἐγὼ ὀρδινιαζόμενον ἀπὸ τοὺς Πετσακούς νὰ φύγω, γιὰτὶ δὲν ἤξευρα ποῖοι οἱ προσκυνημένοι καὶ ποῖοι ὄχι, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Κερπινὴ ποῦ ἔναι δυνατώτερος ὁ τόπος· καὶ ὁ Λόντος μοῦ εἶπε μὲ τοὺς ἄλλους: Γέροντά μου νὰ κάτσομε ἐδῶ· τοὺς εἶπα: εἶθε ὄλοι ἄπιστοι καὶ δὲν ἤξεύρω τί νὰ κάμω· ἐγὼ ἀναχωρῶ νὰ κάμω στράτευμα ἐδικό μου, καὶ ἐσεῖς μείνετε στὴν θέση τὴν ἐδικὴν μου. Πηγαينάμενος εἰς τὴν Κερπινὴ, ἔστειλα τὸν ἀγιουτάντε μου τὸν Φοτάκο, καὶ ἐπῆγε γυρεύοντας διὰ νὰ φθάσῃ ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος· καὶ ὁ Γενναῖος ἦτον εἰς τοῦ Φρετζᾶλη, καὶ ὁ Κολιόπουλος ἐσύναξε στρατεύματα καὶ σὲ 5 ἡμέραις ἔφθασαν μὲ 5 χιλιάδες. Μαθαίνοντας ὁ Λόντος καὶ ἡ συντροφιά του ὅτι ἔφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀναχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος, καὶ ὄχι ὅτι ἔφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀλλ' ἔμαθαν ὅτι ὁ Δελη Ἀχμέτ Πασᾶς ἐπῆγαινε νὰ συνάξῃ τὴν σταφίδα· ἀφοῦ ἀπελπίσθησαν νὰ συνάξουσι αὐτοὶ τὴν σταφίδα τότε ἀνεχώρησαν, ἐπειδὴ διὰ αὐτὸ ἐκεῖ ἐκάθοντο. Ἄπλωσα τὰ στρατεύματα εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ, καὶ ἔκχμα διακαγαῖς: ὅτι ὄγιο χωριὸ δὲν γυρίσῃ πίσω εἶναι τὰ σπήτιά του καῖμένα, τὰ

ἀμπέλια τους καϊμένα, θὰ τοὺς ἀφανίσω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς καὶ ὅτι ἀν' ἐπιστρέψῃ, τὸ ἔθνος θὰ τοὺς συγχωρήσῃ, καὶ ἄλλα περισσά, φοβέρας. Ἐὰν στοχασθῆτε ὅτι ὁ Ἰμπραϊμῆς θὰ σᾶς δώσῃ ἀπὸ 500 νὰ φυλάτε τὰ χωριά σας, εἴσθε γελασμένοι, δικτὶ δὲν ἔχει τόσο στράτευμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος θὰ φεύγουν ἐκεῖνοι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο θὰ ἐρχόμεθα ἡμεῖς νὰ καῖμε, καὶ νὰ σκοτόνομε. — Λαμβάνοντας ταῖς προσταγαῖς, ταῖς ἐδειξαν τοῦ Ἰμπραϊμῆ, καὶ εἶπε, ὅτι ἐγὼ θὰ δεῖξω πόλεμον τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἔτσι ἐγύρισαν ὀπίσω τὰ χωριά, ὅπου ἦτον προσκυνημένα, καὶ ἐπέρναμε ὀπίσω τὰ προσκυνοχάρτια, καὶ τοὺς δίδαμε τοῦ ἔθνους, καὶ ἔτσι ἐγύρισαν ὀπίσω εἰς τὰ χωριά τους διὰ νὰ μὴ τοὺς κάψουν τὰ σπίτια τους. Καὶ ἐτράβιξα μὲ 8000, καὶ ἐτραβίξαμε κατὰ τὴν Βοστίτζα, καὶ βιένοντας στὴν Βοστίτζα ἀγνάντια στὰ ψηλῶματα, ἐβγάλαμε ἀνθρώπους νὰ τοὺς πλανέσωμε διὰ νὰ εὐγοῦν εἰς πόλεμον. Οἱ Τούρκοι δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ πολεμήσουν, ἀλλὰ νὰ τρυγήσουν καὶ εἰς τὴν ἄκρη τοῦ κάμπου εἶχαν τὴν καθαλλαρία τους διὰ νὰ μὴν κατεβαίνομε· καὶ ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέρας καὶ ἐπροκάλεσα, καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν τὸν νοῦν τους διὰ πόλεμον· βλέποντας ὅτι ἡμεῖς ἀχρηστοὶ καὶ δὲν ἔχομε καὶ προβιζιόνες νὰ σταθοῦμε ἐκεῖ, ἐπῆρα τὸν Γενναῖον μὲ τὸ μισὸ στράτευμα, καὶ ἐτράβιξα εἰς τὸν Ἅγιον Βλάσση, καὶ τὸν Κολιόπουλον, Μελετόπουλον, Πετιμεζάδαις, τοὺς ἄφηκα Πάτρας καὶ Βοστίτζας χωριά. Πηγαίνοντας εἰς τὸν Ἅγιον Βλάσση, λαβαίνοντας ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸ φρούριο τῆς Καρίταινας, καὶ λέγει: ὅτι ἡ Μεσσηνία πραγματεύεται νὰ προσκυνήσῃ—τὸν Νικήτα εἶχα ἀφίσει στὴν Μεσσηνία μὲ στράτευμα καὶ οἱ στρατιώταις τοῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πείναν—μόνον νὰ φθάσετε τὸ γλιγωρτέρο νὰ μὴν

πάθουμε καμμία. Ἄφηκα τὸν Γενναῖον, καὶ ἐπαράγγειλα καὶ τοῦ Κολιόπουλου νὰ σταθοῦν νὰ παρατηροῦν τὰ κινήματα τοῦ Δελῆ Ἀχμέτ Πασᾶ, καὶ τὸ προσκύνημα, ποῦ ἀρχίνησαν εἰς τὴν Γαστούνη, καὶ Πύργον, καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα μὲ διακοσίους σωματοφύλακας. — Ὁ Πασᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα συναρίζει τὰ στρατεύματα, καὶ τοὺς προσκυνημένους, καὶ πάει κατὰ τὸ Κολιόπουλο εἰς τὴν Καυκαριάν, δυνατὸς τόπος—μόνον ἓνα ἔκαμε ὁ Κολιόπουλος, ὅπου δὲν ἔδωκε εἰδήσιν τοῦ Γενναίου, ποῦ ἦτον 6 ὥραις μακρὰ· πλὴν ὁ Κολιόπουλος δὲν ἐνόμισε ὅτι πάνε ἀπάνω του οἱ Τούρκοι—καὶ ὡς ἐπήγαιναν ἀπάνου του ἔκαμε ἕναν πόλεμον δυνατὸν. Ἐσκοτώθηκαν ὡς 150 Τούρκοι, καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδικούς μας δὲν ἔπαθε κανεὶς τίποτε· ἦτον μὲ τὸν Κολιόπουλον ὁ Χρήστος Φωτομάρας, ὁ Μελετόπουλος, ὁ Νικ. Πετμεζᾶς καὶ ἄλλοι, ἦτον 2000, καὶ οἱ Τούρκοι 8000· καὶ ἔτσι ἐτράβηξε πάλιν ὁ Πασᾶς Δελῆ Ἀχμέτης καὶ ἐκάτεβη εἰς τὴν Πάτραν καὶ εἰς τὴν Γαστούνην· ἔκαμε κατὰ τὴν Δίβρην, ἀμέσως καὶ ἡ Δίβρη καὶ τᾶλλα γωριὰ ἐπροσκύνησαν. Ἀφοῦ ἔμαθεν ὁ Γενναῖος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Λιβάρτζι ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν προσκυνημένων, καὶ ἐστρατοπεδεύθη εἰς τοὺς παραλόγγους, ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου τοῦ Τούρκου μίαν ὥραν μαζὺ ἦτον καὶ ὁ Χρῦσανθος τὸ Σισινόπουλο καὶ ὁ Θάν. Κουμνιώτης· βλέποντας οἱ Τούρκοι τὸν Γενναῖον σηκώθηκαν καὶ ἐτράβηξαν κατὰ τοῦ Λάλα· ἔστειλεν ὁ Γενναῖος κοντὰ τοὺς διάφορα σώματα καὶ ἐκτυπιῶνταν, καὶ ἐβάρησαν τὴν πεισινέλα τοῦ τούρκου, καθὼς ἐκτυπήθηκε καὶ μ' ἓνα μπουλοῦκι εἰς τὸ γεφύρι τῆς Νεμούδας. Εἰς αὐτὸν τὸν ἀκροβολισμόν ἐσκοτώθηκαν 40 Τούρκοι, πέντε ἐπιάσθηκαν, καὶ τρεῖς Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν· ἐτράβηξεν ἐκεῖ ὁ Πασᾶς βιαίως ἀπὸ Γαστούνη καὶ Πά-

τρα, ὁ δὲ Γενναῖος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δίβρην διὰ τὴν τιμωρῆσιν τοὺς προσκυνημένους· καὶ νὰ τοὺς γυρίσῃ εἰς τὸ ῥωμαϊκόν, καθὼς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ἔθνος καὶ αὐτοὶ καὶ ὅλα τὰ πέριξ χωρία. Ἐπροσκύνησε καὶ ὁ Πύργος, καὶ τοὺς ἔγραψε δύο γράμματα ὁ Γενναῖος, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἤκουσαν, ἀλλ' ἐπροσκάλεσαν καὶ τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ Φαναρίου νὰ προσκυνήσουν καὶ αὐτοί. Ὅθεν ἐδιέστη ὁ Γενναῖος διὰ νὰ πάγῃ νὰ κάμῃ μερικαὶς ζημίας, ἔκαψε σπήτια διὰ νὰ παρδειγματισθοῦν καὶ ἄλλοι πρὸς σωφρονισμόν.

Ἐγὼ ἐτράβιξα, ὡς εἶπα, καὶ ἐπέρασα τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτου, Καρύταινας καὶ Λεονταρίου καὶ ἐπέρασα στὴν Μεσσηνίαν, ὅπου ἦτον ὁ Νικήτας, εἰς τὸ χωριὸν Ζαβάζικα, κάτου εἰς τὰ κλύβια, στὴν Καλαμάτα δύο ὥραις. Καὶ εἰς τὸν πηγαμιό μου ἐμάζευα στρατεύματα καὶ ἐγέννηκαμε ὡς χίλιοι Ἀρκαδιανοὶ, Ἄνδρουσσανοὶ, ἢ Μηλακιώταις· διὰ τρεῖς ἡμέρας χίλιοι τροφαῖς δὲν εἶχα, ἐδιάταξα τὰ χωρία καὶ ἐπῆρα διακόσια πινάκια γέννημα καὶ χίλιον σφαχτὰ διὰ τὸ στράτευμα. Οἱ Πατράιοι, οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ μέρος Φαναρίταις, ὅπου ἦτον προσκυνημένοι, γράφουν τοῦ Ἰμπραήμι νὰ μὴ μᾶς τυραννῇ· ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡμεῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο ἢ Καρύταινα· ὅσο ἢ Καρύταινα ζωντανὴ δὲν ἡσυχάζομεν· τὸ προσκυνημά μας δὲν ὠφελεῖ. Ὁ Ἰμπραήμης ἐπῆρε ἓνα μέτρο, καὶ ἔστειλε τὸν Κεχαγιάτου μὲ χιλίους μὲ τσεκούρια καὶ μὲ ἄρματα καὶ ἔστειλε στὴν Μεσσηνίαν νὰ βάλουν φωτιὰ καὶ τσεκούρι· ὅσα δὲν ἐκκίονταν νὰ βάνῃ τσεκούρι, ἐλαιῶνες, συκαῖς, μουριαῖς· ἔστειλε καὶ πέντε χιλιᾶδας καθλαραῖους γιὰ νὰ στέκουν εἰς τὴν ἄκρην, στοὺς κάμπους νὰ μὴν καταϊθαίνουν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς πολεμοῦν. Καὶ ἡ ζωὴ σου, ἔλεγε· στὸν Κεχαγιᾶ, θὰ μὲ πληρώσῃ τὴν ζωὴν ὁποιοῦδήποτε φονεῦθῃ· διότι δὲν

σε στέλνω νὰ πολεμήσης, ἀλλὰ νὰ καύσης. Καὶ ἐκεῖνος εὐόναξε τὸ στρατεύμα καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ζάχαρο, τὸ λοιπὸν τοῦ ἔμεινε· καὶ ἐπρόσταξε νὰ συναχθοῦν ἡ προσκυνημέναις ἐπαρχίαις νὰ πάν' νὰ χαλάσουν τὴν Καρύταινα· τοῦ Κεχαγιᾶ τοῦ τοῦ ἔδωκε μίαν προσταγὴν νὰ στείλῃ νὰ προσκυνήσουν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, εἰμὴ καὶ δὲν προσκυνήσουν νὰ ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του, καὶ τὴν προσταγὴν τὴν ἔδωκε εἰς δύο σκλαβωμένους Γαστουναίους σκλάβους καὶ τὴν ἤφεραν ἐκεῖ ὅπου ἔντεσα καὶ ἐγώ. Διαβάζοντας τὴν προσταγὴν ποῦ ἦτον τόσον σφοδρὰ, τοῦ ἀποκρίθηκα : ὄχι ἀπὸ μέρος μου, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας : δεῖ αὐτὸ ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψης καὶ κάψης τὰ καρπόφορα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατι τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιόνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὅπου ἐναντιόνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαρὰ νὰ μᾶς κόψης, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπήτια ποῦ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψης καὶ τὰ κάψης, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσεις καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆ μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζης πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμης δική σου· βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου. Λαβαίνοντας τὴν ἀπόκρισιν ὁ Κεχαγιᾶς, τῆς εὐθύς· ἔβλε τὸ ἔργον του φωτικὸ καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στρατεύμα του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινίονταν εἰς πόλεμον, μόνον τὸ ἔργον τους. Καὶ πάνε τὴν νύκτα μερικοὶ Ἕλληνες καὶ ἐπίασαν τέσσαίρου· Βουλγάρους ζωντανούς καὶ τοὺς ἐξέ-

τασα και μοῦ εἶπαν τὴν προσταγὴ νὰ μὴν κάμουν πό-
 λεμον μόνε νὰ κυτᾶζουν τὴν δουλειά· Ἐγὼ τότενες ἐπέρασα
 εἰς τὸ Ἄρμυρὸ και ἐκεῖ ἐσυνομίλησα μὲ τοὺς Καπιτα-
 ναίους και ἄλλους Μανιάταις, νὰ βροῦμε ἓνα καφι, νὰ
 στείλωμε εἰς τοὺς Ναυάρχους τὸ γράμμα τοῦ Ἰσραήμι
 και τὴν ἀπόκρισι τοῦ λαοῦ, ὅπου ἦτον ἀνοικτὰ ἀπὸ ἔξω
 ἀπὸ τὴν Μεσσηνία, ἣ ὅπου τοὺς βροῦν. Καὶ εἶχε ὁ Πα-
 ναγιώτης Καπετανιάνος Γιανέας μία σακαμπάβια και τῆς
 δῶκαμε δέκα πέντε τάλλαρα και τὰ γράμματα και ἓνα
 γράμμα μου· και ἔλεγα· ἰδοῦ τί κάνει ὁ ἐχθρὸς τῶν Ἑλ-
 λήνων. Καὶ ἐπῆγε γυρεύοντας ὄθεν τοὺς εὔρη. Καὶ ἐγὼ
 ἐτράβιξα και ἐπῆγα μὲ τὸν Μούρτσινο και εἶπα· τί κάνετε
 ἀδέλφια; νὰ πιάσωμεν τὸν Ἄρμυρὸ ποῦ ἔχω και χιλίους
 στρατιώτας Πελοποννησίους· και ἔτσι ἐσυνάχθησαν και ἐκί-
 νησαν, και ὁ Ἀναστάσις Μαυρομιχάλης και ἄλλοι κα-
 πετανεοὶ τῆς Μάνης και ἐπῆγαν εἰς τὸν Ἄρμυρὸ. Τὴν
 ἴδια ἡμέρα ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ Καρύταινα ἀπὸ τὸν
 Βασίλη Ἀλωνησιώτη· ὅτι τὸ Φανάρι ἀρχίζει νὰ προσκυνῆ,
 μόνε πάρε μέτρα. Τῆς εὐθὺς ἔκραξα τὸν Μούρτσινο και
 τοὺς καπετανεοὺς και τὸν Νικήτα, και ἐγὼ πέρνω διακο-
 σίους νὰ περάσω ἀπὸ τὴν Καρύταινα, Λιωντᾶρι νὰ μάσω
 στρατεύματα νὰ πάω κατὰ τὸ Φανάρι, νὰ ἔχω και ἐγνοια
 ὅτι ὁ Ἰσραήμης ἦτον εἰς τὴν Ζάχαρο και ἐσύναζε στρα-
 τεύματα· και ἔτσι σὲ εικοσιτέσσαρες ὥραις εὔρηθηκα στὴν
 Καρύταινα, και ὄσπειλα στρατεύματα κατὰ τὸ Φανάρι· ἣ
 μὲν Σκαμπαβία ἔντεσε νὰ εὔρῃ τὴν Γαλλικὴν ἀρμάδα
 και δίνοντας τὰ γράμματα τοῦ Ναυάρχου τοῦ Γάλλου, ἔκαμε
 συνιάλο και ἐμαζώχθησαν και οἱ τρεῖς Ναυάρχοι και ἐδιά-
 βασαν τὰ γράμματα και δὲν ἐπίστευσαν, ὅτι εἶναι ἀληθινὸ
 ἐκεῖνο ὅπου κάνει ὁ Μπραήμης· γιατί αὐτοὶ τοῦ εἶχαν στεί-

λει πρώτα νά παύση τὸν πόλεμο, πλὴν ἐκεῖνο τὸ σκυλί
δὲν ἄκουε καὶ ἐτήρας τὴν ἔχθρα, τὸ πάθος ὁποῦ εἶχε
εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τότε ἔκραξαν τὸν ἀείμνηστον καὶ μα-
καρίτην Ἀμίλτον καὶ μία Φραντσέζικη καὶ Ῥούσικη φρε-
γάδα, καὶ ἦλθαν εἰς τ' Ἀρμυρὸ νά ἰδοῦν ἂν τὰ γραφόμενα ἦτον
ἀληθινά. Καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Ἀρμυρὸ καὶ ἐβγήκαν καὶ εὐ-
ρῆκαν τοὺς καπετανέους ποῦ ἦτον μεινεμένοι ἐκεῖ. Ἀπὸ
τὸ Ἀρμυρὸ ἕως εἰς τὴν Καλαμάτα εἶναι μιά-μισθ ὥρα ὃ
τόπος ποῦ ἔκοβαν καὶ ἔκαιαν, καὶ οἱ καπιτανεοὶ τοὺς ἔδειχ-
ναν τὸ τί κάνει ὁ Ἰβραήμης. Ἐμβῆκαν σὲ τρεῖς φελού-
καις οἱ τρεῖς κομαντάντιδες καὶ ἐβγήκαν εἰς τῆς Καλαμά-
τας τὸ ποτάμι, ποῦ εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀρμυρὸ ὥρα μιά-μισθ,
καὶ ἔκραξαν τὸν Κεχαγιὰ καὶ τοῦ εἶπαν, νά παύση τὴν φω-
τιὰ καὶ τὸ τσεκούρι, καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπεκρίθηκε, ἡ προ-
σταγή μου εἶναι νά καίω καὶ νά κόβω, ἀπὸ τὸν ἀνωτέρον
μου. — Διατί ἡ τρεῖς δυνάμεις τοῦ ἔστειλαν γράμμα νά
κάμῃ ἀνακωχή, καὶ αὐτὸς κάνει πρᾶγμα ποῦ δὲν εἶναι πρᾶγ-
μα τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. — Ἐγὼ δὲν τὸ
ἐξεύρω αὐτὸ, τὴν προσταγή τοῦ ἀνωτέρου μου κάνω, καὶ οἱ
Ναύαρχοι καὶ ὁ Ἰβραήμης ἄς κάμουν ὅ,τι θέλουν· καὶ τότε
ἀνεχώρησαν οἱ κομαντάντιδες καὶ εὐθὺς ἔκαμαν πανιὰ καὶ
ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ναυάρχους, καὶ τοὺς ὠμολόγησαν τί εἶδαν
καὶ ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Κεχαγιὰ τοῦ Ἰβραήμη. Καὶ τότενες
ἀπεφάσισεν ὁ γενναιότατος Κόδριγκτων καὶ οἱ γενναιότατοι
Ῥούσσοι καὶ Γάλλοι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Νιόκαστρο, καὶ τοῦ
ἔκαψαν τὴν ἀρμάδα· καὶ τότενες ὁποῦ ἐπῆγαν εἰς τὸ Να-
βαρίνο νά ἦελε εὐρεθοῦν καὶ δύο χιλιάδες Ἕλληνας ἤθελαν
σκοτώσουν ταῖς δεκαπέντε χιλιάδες Τούρκους· γιατί ἐμε-
ναν εἰς ἀπελπισίαν καίοντας τὴν ἀρμάδα. Καὶ τότενες
ἔπαυσεν καὶ τὴν φωτιὰ, καὶ ἀναχώρησε διὰ τὸ Νιόκα-

στρο· και ὁ Ἰβρικήμης ποῦ ἦτο στρατοπεδευμένος, και νὰ πᾶη στήν Καρύταινα, ἦλθε στό Ναβαρίνο, και τότες ἔπαυσε ὁ θυμὸς τοῦ πολέμου, σιὸν Ὀκτώβριον μῆνα. Ἐκείνην τὴν χρονιά ἔδωτε ἡ Καρύταινα 900,000 γρόσια εἰς τοὺς στρατιώται· διὰ μισθοῦ· διὰ πέντε μῆνας ἀπὸ τὸν Ἰούνιον Ἰούλιον Αὐγουστον Σεπτέμβριον Ὀκτώμβριον· δὲν ἐστεκόμουν πουθενά, πότε εἰς τὴν Καλαμάταν, πότε εἰς τὴν Μεσσηνίαν, εἰς τὸ Λεοντάρι, Πάτρα, Καλάβρυτα, ποτὲ δὲν ἐξεκαβάλιγα· διὰ ἕξ μῆνας εἶχα 200 σωματοφύλακας, οἱ ὁποῖοι μὲ ἀκολουθοῦσαν παντοῦ· ἀπὸ τὴν πολλὴν κισάλα ἀβρώστησα, ἐρούσκωσαν τὰ πόδια μου και τὰ ἀρμυνά μου, ὁποῦ ἂν δὲν εἶχα τὸν Ἄγαμέμνον ἐχάνουμουν. Αὐτὸ τὸ καλοκαίρι ἐχάλασα 20 ῥιζιμα χαρτί εἰς γράμματα, και εἰς διαταγὰς· ἡ Κυβέρνησις ἐτραβίχθηκε εἰς τὴν Αἴγινα και δὲν τὴν ἐμελλε τίποτε, και ἐκεῖ ἔμεινε, και εἶχε μόνον τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ Στρατῶρος Κάνιγκ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἶχα ἕξ γραμματικούς και ἔγραφαν ἡμέρα νύκτα, και δὲν ἐπρόφθαναν· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προσκυήματος ἐφοβήθηκα μόνον διὰ τὴν πατρίδα μου, ὄχι ἄλλη φορὰ, οὔτε εἰς τὰς ἀρχάς, οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δράμαλη ὁποῦ ἦλθε μὲ 30,000 στρατεύματα ἐκλεκτὰ, οὔτε ποτέ· μόνον εἰς τὸ προσκύημα ἐφοβήθηκα· ἡ Ῥούμελη ἦτον ὅλη προσκυνησμένη, ἡ Ἀθῆνα πεσμένη, τὰ Ῥουμελιώτικα στρατεύματα δικλυμένα· μόνον ἡ Πελοπόννησος ἦτον μεινέμενη μὲ τὰ δύο νησιὰ Ἰθρα και Σπέτζαις ὁποῦ εἶχαν δύναμιν. Ὁ Κιουταχῆς εἶχε πάρει προσκυνοχάρτια· ἐπάσχιζε νὰ πάρη και ὁ Ἰμπραήμης διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, και ὅταν ἦ ὁ Μινίστρος τῆς Ἀγγλίας ἢ ἄλλης· δυνάμειος ἐμεσίτευαν εἰς τὸν Σουλτάνο διὰ τὴν

Ἑλλάδα νὰ τοὺς ἀποκριθῇ, ποία Ἑλλάδα; ἡ Ἑλλάς εἶναι προσκυνημένη, νὰ τὰ προσκυνοχάρτια τους· ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὶ κακοὶ ἄνθρωποι, ἰδοὺ οἱ ἄλλοι ἐπροσκύνησαν· τότε αἱ δυνάμεις δὲν εἶχαν τίποτε νὰ ἀποκριθοῦν καὶ ἡμεῖς ἐχανόμεθα· διότι ἂν δὲν ἐπρόφθανα τὸ προσκύνημα καὶ ἐπροσκύναε ἡ Πελοπόννησος, τότε τί ἤθελε κάμει καὶ ἡ Ἰδρα καὶ ἡ Σπέτζαις; ἤθελε χαθοῦν· ἐβάσταξα τὸν κόσμον ἕως οὗτου ἔγινε ἡ ναυμαχία εἰς τὸ Νεόκαστρο, ἦλθε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Φραντζέζων. Εἰς τὰ 1826 ἀρχίησα διὰ νὰ θαρρύνω τὸν κόσμον, καὶ ἔφτιασα τὰ σπίτια ἀπέζω ἀπὸ τὸ κάστρο καὶ πύργον, καὶ ὁ κόσμος ἔλεγε ὅτι ἂν ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἤξευρε ὅτι θὰ ἐλευθερωθοῦμε δὲν ἐκτιζε σπήτια, οὔτε ἔβαζε ἀμπέλια σ' ἐθνικὴ γῆ. Καὶ διὰ νὰ ἰδῇ ὁ κόσμος αὐτὸν, ὅτι ἔκανε σπήτια, ἐμψυχόνετο ὁ κόσμος, ἐλάμβανε ἐλπίδαις, καὶ ἔτσι τοὺς ἐνθάβρυνα.

Εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἦλθε ὁ Κυβερνήτης εἰς τὸ Νάπλι, καὶ ἐστάθηκε μία ἡμέρα (διατὶ ἦτον κουμάντο ὁ Θεόδωρος Γρίβας), καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Αἴγινα. Τὸν ἐδέχθη τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ὡς Καποδίστριαν· καὶ τότες ἔκαμαν συνέλευσιν, καὶ τοῦ ἔδωσαν τὰ ἡνία τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ περάσοντας πέντε ἕξ ἡμέραις ἐδιέλυσσε τὸ βουλευτικὸ, καὶ ἔκαμε συμβούλους, Πανελλήνιο, καὶ ἄλλα συστήματα ποῦ εἶχαν οἱ Ἕλληνες· τὸ σύστημα τὸ πολιτικὸ καὶ ἀρχίησε νὰ ὀδηγήσῃ καὶ τὰ στρατεύματα καὶ ἔκαμε στρατάρχη τὸν Ὑψηλάντη, καὶ τὸν ἔστειλε στὴν Ἐλευσίνα, στὰ Μέγαρα, καὶ ἐστάθηκε μερικὸν καιρὸν. Καὶ ἔστειλε καὶ ἔβαλε Ἀστυνόμον, ἄλλαξε ὅλα τὰ συστήματα, ἔβαλε τὸν Κουντουριώτην εἰς τὸ Οἰκονομικόν· καὶ τότε ποῦ ἐκατάφθαε ὁ Κυβερνήτης

ἦτον τὰ Πελοποννησιακὰ στρατεύματα κατεδασμένα ἕως τρεῖς χιλιάδες μὲ τὸν Γενναῖο διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν τυραννίαν τοῦ Γρίβα, — διατὶ ἐλογάριαζε νὰ πᾶρ νὰ χαλάσῃ τὸ Κρανίδι, . . . ἔγραψε ἡ ἐπαρχία. Ὀλίγαις ἡμέραις ἀρχήτερα ἦτον σκοτωμένοι οἱ Ἄργεῖοι μὲ τοὺς στρατιώτας τοῦ Γρίβα, καὶ ἐσκότωσαν δέκα· οἱ στρατιῶτες τοῦ Γρίβα εἶχανε πᾶρει καὶ ἑνδεκα χιλιάδες γηδοπρόβατα ἀπὸ τοὺς Βαλιτισαίους ἀπὸ τὰ χειμάδιά τους, διατὶ ἐκρατοῦσε τὸ Παλαμίδι ὁ Γρίβας, (τότε ἐχάλασαν καὶ τὸν ἐλαιῶνα, ἐκαψαν καὶ τὸ χωριὸ Φράρη) καὶ τὸ Ἰτζ-Καλε ἐκρατοῦσε ὁ ἐξάδελφός του Στράτος, καὶ ὁ Γ. Στράτος ἐκυνήγας τοῦ Γρίβα τὸ κόμμα, καὶ ὁ Γρίβας ἐκυνήγας τὸ δικό μας. Τότε ἐπιασε τὸν Γ. Τσόκρη καὶ τοῦ ἐπῆρε δέκα χιλιάδες γρόσια, καὶ ἐπιασε τὸν Ν. Μπούκουρα καὶ τοῦ ἐπῆρε εἴκοσι χιλιάδες, καὶ ἄλλα τόσα κακὰ ἔκαναν. Ἐγὼ ἄργησα διὰ νὰ πάω εἰς τὴν Αἴγινα, καὶ ἔγραψε ἕνα γράμμα διὰ νὰ πάω· εἶπε τοῦ Ἀναστάση Λόντου, τότε Ἀστυνόμου, νὰ τὸ στείλῃς χωρὶς νὰ τὸ δώσης εἰς ἄλλου χέρια. Καὶ ἐγὼ ἤμουν κινημένος ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ ἦλθα εἰς Ἄργος ποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος καὶ τὰ ἄλλα στρατεύματα, καὶ ἐπῆγε εἰς τὸν Γενναῖον ὁ ἀποσταλμένος, —: δόμου το, καὶ δὲν τοῦ τὸ ἔδωκε, καὶ ἐτῆζε ἦλθε εἰς τὸ κονάκι μου καὶ μοῦ τὸ ἔδωκε. Λαβένοντας τὸ γράμμα ἐκίνησα μὲ διακοσίους καὶ ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, καὶ ἄλλους καπετανεῖους, Τσόκρη καὶ ἄλλους πολλούς. Καὶ ἄφητα τοὺς στρατιώτας εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Αἴγινα· πηγαίνάμενος καὶ ἐπαρρησιάζεσθαι καὶ μ' ἐδέχθηκε, γιατί ἤμασθε γνωρισμένοι ἀπὸ τὰ 1807, δταν ἀνεχώρησε διὰ τὴν Πρωσίαν, καὶ δεύτερα τὸν εἶχα ἀνταμώσει εἰς Κοροφούς, δταν

ἦλθε καὶ ἐπισκέφθηκε τὸν πατέρα του. Ὄταν ἐκατέβηκε εἰς τὴν Πίζα, καὶ ἔκαμε στάσιν ἐκεῖ, οἱ μερικοὶ φίλοι μας, τοὺς τότε τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχαν γράμματα ἐναντίον μου, καὶ ἡ φήμη ἀπὸ ταῖς ψευτιῶς τοῦ κόσμου, (ὡς καὶ τώρα ὅπου ἦλθε ὁ Βασιλέας μας) ὅτι ἔκαμα καλὸ εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ περισσότερο κακὸ· ἔτι τοῦ εἶχαν γεμίσει τὴν ἀκοήν του μὲ φήμη ψευτικὴ, ὅτι ἐγδυσά τὸν κόσμον, ὅτι ἐτυρανοῦσα, καὶ ἄλλαις κακουργίαις τοιαύταις, καὶ δὲν μὲ ἐτήραε μὲ καλὸ μάτι· καὶ ἐγὼ τὸ ἐκατάλαθα, ὅμως εἶπα τώρα ποῦ ἦλθε, ὡς τοιοῦτος ἀνθρώπος ποῦ εἶναι προκομμένος, θέλει καταλάβει εἰς ἕνα, δύο μῆνες, ἂν καλὸ ἢ κακὸ ἔκαμα εἰς τὴν πατρίδα. Ἀπὸ ἐκεῖ μ' ἐπῆρε, διορθώνοντας τὰ πράγματά του καλὰ, τῆς Κυβερνήσεώς του, καὶ τότε μ' ἐπῆρε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸν Πόρο μὲ τὴν Φρεγάδα τὴν Ἑγγλέζικη, ὅπου ἦτον φερμένος μεδαύτην, καὶ ἐχασομερήσαμε εἰς τὸν Πόρον δύο, τρεῖς ἡμέραις, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐμβῆκε πάλιν εἰς τὴν φρεγάδα καὶ ἐτραβίξαμε καὶ ἐπήγαμε εἰς τ' Ἀνάπλι. Ὄντας ἀριδύραμε εἰς τ' Ἀνάπλι μ' ἐπρόσταξε νὰ ἔβγω ἔξω εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθικα, ὅτι σὺ τ' Ἀνάπλι δὲν βγαίνω, γιὰτὶ εἶμαι μαλωμένος μὲ τὸν Γρίβα, καὶ ἀντὶς νὰ κάμω καλὸ, ἢ μπορῶ νὰ κάμω κακὸ τῆς Κυβερνήσεώς σου μὲ τέτοιους τρελοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ ἐξοχότης σου κάμε μὲ τὸν ἀκατάστατον Γρίβα. Ὑπάγω εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀναπλιῶν πρόσταξέ με ποῦ νὰ πάγω. Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἐδῆκε ἔξω καὶ ὠμίλησε τοῦ Γρίβα, καὶ ἐκατέβη ἀπὸ τὸ Παλαμίδην, τοῦ ἐπαράδοσε τὸ Παλαμίδι, καὶ τοῦ ἔταξε διὰ νὰ παραδώσῃ τὸ Παλαμίδι νὰ τοῦ συμπαθήσῃ ὅσα σφάλματα ἔκαμε. Καὶ ὁ Γρίβας ὑποσχέθη νὰ πάρῃ 4 χιλιάδες καὶ νὰ πάῃ εἰς τὸν Ἰσούρτο,

καὶ ἄλλα πολλὰ ταξίματα εἰς τὸν Κυβερνήτην· καὶ ὁ Γρίβας ἐσκιάζονταν νὰ πάη εἰς τὸν Πόρον διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὰ κακὰ ὅπου εἶχε καμωμένα, ἐφοβοῦνταν καὶ τὸν ἴσκιον τους· τὰ στρατεύματα δὲν ἦτον ἀκόμη διαλυμένα, καὶ τὸν ἔτρωγε ἀκόμη ὑποψία. Ἐδιόρθωσε τὰ κάστρα ὁ Καποδίστριας, καὶ εἶπε τοῦ Γρίβα ὅτι πάμε μαζὺ εἰς τὸν Πόρο, ἂν φοβᾶσαι, μὲ ὄρα. Καὶ ἔτζι διορθώνοντας τὰ Κάστρα τὸν ἐπῆρε καὶ ἐκείνον διὰ ξηρᾶς, καὶ τότε ἔστειλε εἰς τὸ Ἄργος τὸν γέροντα Βλασόπουλο, διὰ νὰ μοῦ εἰπῇ νὰ πάω εἰς τὸν Πόρο καὶ νὰ λύσω ὅσα στρατεύματα καὶ ἂν ἔχω, τὰ στρατεύματα ὅπου εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ εἰς τὰ Ἐπίδουρα, τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακὰ ὅλα. Δὲν ἐλείψω νὰ διατάξω τὰ στρατεύματα νὰ λυθοῦν, διὰ νὰ πάη κάθε ἓνα εἰς τὸν τόπον του, καὶ ὅσους εἶχα λουφειζίδες Ῥουμελιώταις ἔστειλα, εἶπα τοῦ Γενναίου νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὴν Καρύταινα καὶ νὰ τοὺς δίδω τροφᾶς, ἕως νὰ λάβω δευτέρη διαταγὴ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη· καὶ ἔτζι ἐμπῆκα εἰς τὴν φεργάδα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Πόρο. Σὰν ἐπῆγε μὲ τὸν Γρίβα εἰς τὸν Πόρο, τὸν ἄφησε ἔξω τοῦ Πόρου, καὶ ἔστειλε καὶ ἦλθε ὁ Ὑψηλάντης καὶ τὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὁ δὲ Γρίβας ποῦτον ἐκεῖ καὶ ἄλλα στρατεύματα (ποῦ τοῦ ἔταξε νὰ δώσῃ 4000) τοῦ εἶπε, νὰ συνάξῃ ὅσους στρατιώτας δύναται καὶ τὸν ἀδελφόν του τὸν Γαρδικιώτη νὰ πάη εἰς τὴν Βόνιτζα, καὶ ἐπῆγε ὁ ἴδιος Καποδίστριας διὰ νὰ ἐμπαρκισθοῦν στὸ καστέλι τοῦ Πόρου, ποῦ εἶχε φτιασμένο ὁ Ἐιδέκ, καὶ ἀπὸ ταῖς 4000 χιλιάδες ποῦ τοῦ ἔταξε, ἐπαρῆρσάσε νὰ ἐμπαρκάρῃ 270, καὶ ἐν παρῆρσίᾳ τοῦ Κυβερνήτου ἄρχισαν τὴν ἀκαταστασίαν, καὶ ἐγύρεβαν τοὺς λουφέδες πρὶν μισεύσουν, καὶ ἐθύμωσε καὶ ἐστράφη εἰς τὸν

Πόρον, και εκείνοι εμπαρακρίσθησαν και επήγαν εις τον Γκενεράλ Τσουρτσ, και έχασομέρισε 5—6 ημέρες διά να διορθώση και άλλα πράγματα, και επήγε εις την Έλευσίνα όπου ήτιον ο Ύψηλάντης με τάλλα στρατεύματα, και έκαμε στρατάρχη τον Ύψηλάντη, και έβγήκε εις την Ανατολική Έλλάδα, και τότες έγύρισε πίσω εις την Αίγινα να διοργανίση το έθνος, και ιδιοργάνισε 20 τάγματα από τα Ρουμελιώτικα στρατεύματα, και από τα Μωραίτικα κανίνχ. Τότενες όταν έγύρισε του εΐπα « ότι, » έξοχώτατε διατι δέν κάνεις και από την Πελοπόννησον » τάγματα; τα άρματα της Πελοποννήσου τί θενά γένουν; » τί θενά γίνουσι οί κόποι τους; ». — Τότε με απεκρίθηκε, « Θωδωράκι, (διατι έτσι με έλεγε πάντα), δέν καταλαβαίνεις τα έξωτερικά, διατι το κάνω αυτό. Να ήξέρεις » ή τρεις δυνάμεις άπορασίζουσι μόνον την Πελοπόννησον » και μέρος νησιά, και δέν έχουν σκοπόν να μχς πλατύνουν » τα σύνορα, και έγώ το κάνω με αυτόν τον τρόπον διτι να » εύρίσκωνται τα στρατεύματα τα Ρουμελιώτικα εις τα » άρματα εις τα σύνορά τους, και, οί Πελοποννήσιοι αν κάμουν άρματα Πελοποννησιακά οί σύμμαχοι θα ειπουν, τι » θέλει ο Κυβερνήτης τα άρματα εις την Πελοπόννησον » που ή Πελοπόννητος ειναί ελεύθερη· τηράει να δυναμώ- » νη τα στρατεύματά του και δέν τηράει έμας που ειμαστε » διαφεντευτάδες των Έλλήνων, και κάνω κακό και όχι » καλό όμως ειπέ εις τα στρατεύματα και καπεταναίους » της Πελοποννήσου, να ιδούμεν τί ο καιρός με διδάσκει » και να ναι ήσυχοι ». Και τότενες με έκαμε ένα γράμμα δια τους προσκυνημένους Πάτρα και λοιπά και τους συχωράει ή Κυβέρνησις, και να αναχωρήσουν από τους Τούρκους και την έκαμε τη διαταγή επάνω εις έμένα και

ἐγὼ νὰ γράψω νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ μὴν ἀνακατόνωνται πλέον με τοὺς Τούρκους. Τὴν διαταγὴν μετὰ τὴν ἐδωκε ἑστὰ ἐβγα τοῦ Γενναρίου, καὶ ἕκαμα διαταγὰς εἰς ὄλας τὰς ἐπαρχίας, καὶ ἔτσι οἱ προσκυνημένοι ἐτραβήθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὁ δὲ Νενέκος εἰς τὰς 26 τοῦ Μαρτίου ἐπῆρε τοὺς Τούρκους καὶ ἐπῆγε κ' ἐχάλασε μίαν οἰκογένειαν Καρυτινὴν ὅπου ἦτον ἀπὸ παλαιὰ εἰς τὴν Πάτρα, ἐσκλάβωσε τὰ παιδιὰ, οἱ ἄνδρες ἐγλύτωσαν μόνον μετὰ τὸ κορμί, μετὰ τὸ τουφεκίον εἰς χερί, τοὺς πῆρε 6000 σφαχτά. Εἰς τὰς 26 ὅταν ἐπρωτοπροσκύνησε εἶχα διατάξει ἕνα λεγόμενον Σαγιά νὰ τὸν σκοτώσῃ· ὁ Σαγιάς μου ἐζήτησε τὴν ἄδειαν καὶ ἐγὼ εἶχα τὴν ὄρεξιν, καὶ πάλιν ὅταν ἄκουσα καὶ ἐσκλάβωσε τοὺς Ἕλληνας τὸν ἐντεμπίχρισσα μετὰ ἕνα γράμμα· ἄπιστε διατί δὲν τὸν σκοτώνεις ποῦ ἀκόμη μετὰ τοὺς Τούρκους εἶναι, ἀφ' οὗ ἤλθε ὁ Κυβερνήτης; — Τότε ὁ Σαγιάς ἔσμιξε τὸν Νενέκο καὶ ἐσκοτώθη ὁ Νενέκος· εἰς τὰς 1828 ἐγένεον παράπονα· ὁ Νενέκος εἶχε φερμάνι ἀπὸ τὴν Πόλιν καὶ τὸν ἔλεγον Μπέη Νενέκο.

« Διατί τοὺς Ῥουμελιώταις τοὺς ἕκαμα τάγματα καὶ τοὺς »
 » ἔβαλα ἑστὰ σύνορα; διὰ νὰ λέγουν ὅτι αὐτοὶ εἶναι εἰς τοὺς
 » τάφους τῶν γονέων τους, εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των
 » καὶ δὲν ἤμπορῶ νὰ τοὺς ἐμποδίσω διὰ ταῖς φαιμελιαῖς τους,
 » βίος ποῦ ἔχασαν· καὶ διὰ τοῦτο δὲν βῆνω Πελοποννησίους·
 » πλὴν καὶ τοῦτοι θὰ εὔρουν τὸν καιρὸν τους καὶ θὰ εὔρουν
 » τὰ δίκαιά τους ». Ἦτον τέχνη του διὰ νὰ μακρύνῃ τὰ
 σύνορα καὶ νὰ ἔχη καὶ τὰ συνόρατα δυναμωμένα ἀπὸ
 ταῖς καταδρομαῖς τῶν Τούρκων. Τοῦτοι ὠρκώθησαν εἰς
 τὰς συνλεύσεις νὰ πεθάνουν ὅλοι μαζὺ ὅσοι σηκώθησαν
 ἑστὰ ἄρματα καὶ ἂν κινδυνεύσουν οἱ Ῥουμελιώταις νὰ πάνε
 οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς βοήθειάν τους.

Τὸν Μάϊον μῆνα ἐφθασαν καὶ τὰ στρατεύματα τὰ Γαλι-
 λικά, ἀρχηγὸς ὁ Μαιζὼν μὲ 14,000 καὶ μὲ ὄλην τὴν ὄλην
 τὴν πολεμικὴν θαλάσσιον καὶ ξηρᾶς. Τότες ὁ μακαρίτης ὁ Κυ-
 βερνήτης ἦλθε διὰ θαλάσσης στὸ Πεταλίδι, καὶ ἀκούοντας
 κ' ἐγὼ, ποῦ ἦμουν εἰς τὴν Καρύταινα, ἐπῆρα κάμμιά ἑκατοστὴ
 ἀνθρώπους καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἦτον καὶ ὁ Νικη-
 τάρης. Ἐσυνομίλησε καὶ ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸν Γκενε-
 ράλ Μαιζὼν καὶ ὁ Γκενεράλ Μαιζὼν ἔστειλε γράμματα εἰς
 τὸν Ἰβραήμη, πῶς εἶναι προσταγμένοι ἀπὸ τὰς τρεῖς Δυνά-
 μεις νὰ ἔλθῃ μὲ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Πελοπόν-
 νησον, καὶ ἀκόμη προσταγμένος νὰ σοῦ γράψω νὰ συνά-
 ξῃς τὰ λείψανα τῶν караβιῶν σου καὶ τὰ στρατεύματα,
 νὰ τραβιχθῆς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, κίθ' ἀνακούσῃς καὶ
 δὲν τραβιχθῆς εἶμαι προσταγμένος νὰ σὲ πολεμήσω στε-
 ριᾶς καὶ θαλάσσης. Καὶ τὸ στράτευμα ὅλο τὸ εἶχε βγαλ-
 μένο εἰς τὸ Πεταλίδι ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἀρχίνησε
 καὶ ἔφθιανε ἐργαλεῖα, κοφίνια καὶ ἄλλα διὰ μπαταρίας·
 καὶ ἐζήτησε τοῦ Κυβερνήτου νὰ τοῦ ἀφήκῃ ἓνα στρα-
 τηγὸν μὲ ὀλίγους διὰ ὀδηγόν, νὰ ἦναι ὀδηγὸς τοῦ στρα-
 τεύματος διὰ τὸν τόπον, καὶ τοῦ ἀφῆκε τὸν Νικητάρη· καὶ
 ἐπῆρε τὰ στρατεύματα καὶ ἐπῆγε μέρος κατὰ τὴν Κορώνη
 καὶ μέρος κατὰ τὸ Νεόκαστρον καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα διὰ
 τὴν Καρύταινα.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅσοι ἦτον εἰς τὴν Κορώνην Τοῦρ-
 κοὶ, δύο τρεῖς χιλιάδες, ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμη
 βλέποντας τὴν δύναμιν τῶν Φραντζέζων καὶ τὴν ἀδυνα-
 μίαν τοῦ Ἰμπραήμη, καὶ ἐτραβίχθησαν μὲ σκοπὸν νὰ ὀμι-
 λήσουν μὲ ἐμένα καὶ νὰ τοὺς σιγουράρω τὴν διάβασιν ἀπὸ
 τὸ δερβένη νὰ περάσουν τὴν Ρούμην, καὶ ἐτράβιξαν καὶ
 ἦλθαν ἴσια μὲ τὴν Ἀρκαδίαν—τὸ σύνορον καὶ μαθαίνοντας ὁ

Ἐμπράγημι ὅτι ἐβγήκαν, ἔστειλε καὶ τοὺς ἐπολέμηται καὶ ἐσκοτώθηκαν κάμμία ἐκκοστή τακτικοί. Καὶ μοῦ ἔστειλαν νὰ μιλήσωμε νὰ κάμωμε τρατάτο διὰ νὰ περάσουν· καὶ ἐγὼ ἐδέχθηκα τὸ τρατάτο καὶ ἔστειλα τὸν Γενναῖο καὶ τὸν Κολιόπουλο εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριῦ, καὶ ἀνταμώθηκαν καὶ ὠμίλησαν· ὅσους σκλάβους ἔχουν νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν, καὶ ἐστρέφθηκαν καὶ ἐβγήκην εἰς τῆς Καρύταινας τὸν κάμπο μαζὺ μὲ τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικὰ μας, εἰς τὴν Καρύταινα 2000 καβαλαρία καὶ 1000 πεζοί· εἰς τὴν Καρύταινα ἦλθαν οἱ Μπέδες καὶ μὲ ἀντάμωσαν, ἀπὸ ἐκεῖ ἐτράβιζαν διὰ τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐτέντωσαν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ αὐτοὶ ἐσκόπευαν νὰ πιάσουν τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Κολιόπουλον διὰ ἐνέχυρον, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶχα τεμπέχι νὰ μὴ πηγαίνουν 'στὸ ὄρδι· καὶ ὁ Γενναῖος μίαν ἡμέραν ἐπῆγε μόνος του 'στὸ ὄρδι — (κάλλιο νὰ τὸν σκοτώσω ἐγὼ παρὰ νὰ τὸν πάνε σκλάβο), καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐπολέμακε.... καὶ ἐπῆγε ἓνας Ἕλληνας τζασίτης καὶ τοὺς εἶπε, αὐτοῦ ποῦ 'πᾶτε διὰ τὰ Δερβένια σᾶς ἔχουν χωτιαῖς νὰ σᾶς σκοτώσουν· καὶ τότε ἐγύρισαν οἱ Τοῦρκοι 'στὸν κάμπο νὰ πάει εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ μὲ τὸ στρατεύμα ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπο· τοὺς πῆγαίνα πάντοτε 'πίσω 'στὸ πλευρὸ, καὶ κατέβηκαν εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς, καὶ ἐρρίξαν τὸ ὄρδι τους. Ὁ Γκενεράλης ὁ Φραντζέζος μὲ τὸν Κυβερνήτη ποῦ ἦτον εἰς τὴν Μεσσηνία τοῦ εἶπε· ὅτι νὰ μὴ σκοτιώσουν οἱ Πελοποννήσιοι τοὺς Τοῦρκους, μόνε νὰ στείλῃς τὸν ἀδελφόν σου· τότε ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τὸν ἀδελφόν του 'ς τοὺς μύλους καὶ ἔκαμε γράμμα νὰ περάσουν οἱ Τοῦρκοι ἀπείραγοι. Ἐρχόμενος ὁ Αὐγουστῖνος μὲ ἀντάμωσε καὶ μοῦ ἔδωσε τὴν διαταγὴ τοῦ Κυβερνήτου ὅπου ἔγραφε νὰ πάνε

σαίκοι, και στέλνω και τὸν Αὐγουστῖνο νὰ τοὺς συνοδεύσετε. Τότενες λέγω τοῦ Αὐγουστίνου, ἔχομε τρατάτο νὰ ἔβγουν, πλὴν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς σκλάβους. — Αὐτὸ ποῦ ἔχετε μιλημένο κάμετέ το. Τότε ἐκραζα τοὺς Μπέιδες, τὰ κουμάντα τῶν Ἀρβανίτων, νὰ τοὺς ὀμιλήσω διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τῶν σκλάβων, και μοῦ ἀποκρίθησαν ὅτι: στείλε ἀνθρώπους μέσα και ὅσα παιδιὰ εὔρουν ἅς τὰ πάρουν· ἔστειλα δύο κηπεταναίους και ἔδωγαλιν κάμμια 80 παιδιὰ ποῦ εἶχαν Τουρκεμένα και 20 γυναῖκες, 100, και εἶχαν δύο τρεῖς τέσσαρες γυναῖκες ἐνδυμένες ἀνδρῖκια και ταῖς ἐπῆρα στατικῶς και τοὺς ἐλευθερώσαμε ὅλους, και τοὺς ἔδωκα ὀδηγούς κοντὰ και ἀπὸ πίσω με τὸν Αὐγουστῖνο και ἐπηγάινε νὰ περάσουν τὴν Κόρινθο, και ἐτράβιξαν τὴν ἡμέρα και ἔρριξαν τὸ ὄρδι τους ἔστυν ἅγιον Βασίλη, και ὁ Αὐγουστῖνος μοῦ λέγει νὰ πάμε και ἐμεῖς ἔστυν ἴδιον τόπο· ἐγὼ τοῦ εἶπα δὲν εἶναι δική σου δουλιχά· ἡμπορεῖ νὰ μᾶς κάμουμε ἀπιστιὰ, πιάνοντες ἐμᾶς ἡμποροῦν νὰ πᾶνε ὅπου θέλουν, και τὸ δικὸ μας στράτευμα 400 ἀνθρώποι· και ἐπῆγα εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον μίαν ὥραν ἀλάργα, και τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐτράβιξαν οἱ Τούρκοι και ἐπῆγαν ἀπὸ κάτω ἔστυν χώρα· διατὶ ἔστυν κάστρο ἦταν φρουρὰ Ἑλληνική και τὴν χώραν τὴν κρατοῦσαν Ἕλληνες, και ἔτσι ἐπήγαμε και ἐμεῖς με τὸν Αὐγουστῖνον και εἶχαμε κονάκι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο· διατὶ πάντοτε ἐφοβούμαστε· και ἐστείλαμε τοῦ Ὑψηλάντη ποῦ ἦτον ἔστυν Λευσίνα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Λουτράκι με τοὺς Ταγματάρχας διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἔλθοῦν νὰ περάσουν εἰς τὸ Δερβένι, και ἐρχάμενοι ἐπήγαμε και τοὺς ἀνταμώσαμε εἰς τὸ Λουτράκι με τὸν Αὐγουστῖνο. Τότενες οἱ Φραντσέζοι ἔστειλαν ἕνα Κορβέτο διὰ νὰ ἰδῇ ἐλν τοὺς Ἀρβανίταις τοὺς ἀφίνωμε

νά περάσουν (ἀπὸ τὴν Πάτρα τὸ ἐβάρεσαν), καὶ ἤλθε νὰ παρατηρῇ τὰ κινήματα τὰ ἐδικὰ μας· καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἐγύρευε νὰ ἀφίκουν τὰ ἄρματα τοὺς καὶ τ' ἄλογά τοὺς καὶ τότε νὰ περάσουν· ὅτι καὶ ἐμεῖς δυνάμεθα νὰ τοὺς βρέσωμε ἔστην Πελοπόννησο· ἂν ἠθέλαμε νὰ τοὺς σκοτώσωμε, τοὺς σκοτώναμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νὰ περάσουν, ἐγὼ τοὺς εἶχα ἐνέχυρα διὰ τὴν διάβασίν τοὺς. Οἱ Τοῦρκοι βλέποντας τὴν ἀκαταστασίαν ἐκίνησαν μὲ τὰ ἐνέχυρα μίαν αὐγὴν διὰ τὰ Μαῦρα λιθάρια, περνοῦν ἀπὸ Βοστίτζα εἰς Πάτρα, καὶ ἡμεῖς ἐκινήσαμε στρατεύματα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσωμεν, ἐπειδὴ ἐπαράβηκαν πέρνοντας τὰ ἐνέχυρα. Ἄν ἐπιάναμε τὰ Μαῦρα λιθάρια δὲν ἐπέρναε κανεὶς.

Ὁ κζπετὰν Χρῆστος Ἀλεξανδρόπουλος ἀπὸ Στεμνίτσα μὲ λέγει τὰ ἀκόλουθα· οἱ Τοῦρκοι στρατοπεδεύονται ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν Πάτρα· ἔστειλε ὁ Ντελῆ Ἀχμέτης ἕναν ἄνθρωπό του νὰ πᾶνε οἱ ἀρχηγοὶ νὰ κουβεντιάσουν, ἐσηκώθησαν οἱ δύο μπέηδες οἱ χαλδούπιδες ποῦ ὄριζαν τὴν καθαλαρίαν, καὶ ἐπῆγαν μέσα διὰ νὰ τοὺς κουβεντιάσῃ, τοὺς ρώτησε διὰ τί φεύγετε ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμη; — Δὲν μᾶς ἔδωκε τοὺς μισθοὺς μας· ἐγὼ σᾶς δίδω τοὺς μισθοὺς σας νὰ καθήσετε μεταμένα. Ἦλθε καὶ ὁ μπέης ὁ Ἀρβανίτης καὶ ὠμίλησε μὲ τὸν Πασᾶ διὰ νὰ μείνῃ, αὐτὸς δὲν τὸ ἔστερξε διὰ νὰ μείνῃ, ἔτσι τὸν ἐκτύπησε ὁ Πασᾶς, τὸν ἐβάρεσε μὲ τὸ σπαθί· τότε τοῦ φωνάζει, μὴ βαρῆς, καὶ ἔβγαλε τὴν κουμποῦρα καὶ τὸν ἐφόνευσε· τότε καὶ οἱ ἄλλοι νεοφερμένοι ἐπῆραν τὸ Κάστρο. Ὁ Μπέης ποῦ ἐσκοτώθηκε ὀνομάζετο Μουσαμπέης Γαρδικιώτης, οἱ Ἀρβανίταις καὶ οἱ χαλδούπιδες ἐπειτα ἀπὸ ἑξ ἡμέρας ἐφυγαν ἀπὸ τὴν Πάτρα· πᾶνε εἰς τὰ Ἰωάννινα· τὰ ἐνέχυρα ἐφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιὰ.

Τότες ἐγὼ καὶ ὁ Αὐγουστίνος ἐπήγαμεν εἰς τὰ Τρίκαλα καὶ ἐγυρήσαμε ἴσῳ εἰς τ' Ἀνάπλι. Τότε ἐπαρ-
κίνησα καὶ τὸν Κυβερνήτη καὶ ἐσήκωσε τὴν Κυβέρνησι
καὶ ἤρθε εἰς τ' Ἀνάπλι.

Ἄλησμόνησα νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸν Ἀπρίλιον εἰς τὰ 1827 ὅταν
ἤκουσε Ἰμπραίμης ὅτι ἔρχονται στρατεύματα Φραντζέζικα
ἐπῆγε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ὄλα του τὰ στρατεύματα,
ἐκρέμησε τὰ τείχη τῆς Τριπολιτζᾶς ἐκ θεμελίων, καὶ ὄλα
τὰ σπῆττα τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ ἐσπείρε ἀλάτι· ἀφοῦ
ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. ἔπιασε 25 ἐδικούς μας
Ἄλωνιστιώτας, ὄλους συγγενεῖς μας· ὅταν ἐπήγαμε εἰς τὸν
κάμπον τοῦ Λεονταριοῦ ὁ Σεχνεζίπης εἶπε τοῦ Ἰμπραίμη,
καὶ τοὺς ἔστειλε μὲ ἓνα γράμμα εἰς τὴν Καρούταινα τοῦ Γεν-
ναίου· ὁ Γενναῖος ὀρδίνιασε ὅπου εἶχε μιὰ ἑκατοστή σκλά-
βους, καὶ τοὺς ἔστειλε εἰς τὴν Μοθώνην.

Ὁ Ἰμπραίμης μού ἐπαράγγειλε μιὰ φορὰ διατὶ δὲν στέκω
νὰ πολεμήσωμεν· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι ἂς πάρη πεντακό-
σιους, χίλιους, καὶ πέρνω καὶ ἐγὼ ἄλλους τόσους, καὶ τότε
πολεμοῦμε, ἢ ἂν θέλῃ ἂς ἔλθῃ καὶ νὰ μονομαχήσωμεν οἱ δύο·
αὐτὸς δὲν μὲ ἀποκρίθηκε εἰς κανένα· καὶ ἂν ἤθελε τὸ δε-
χθῆ τὸ ἕκαμνα μὲ ὄλην τὴν καρδιάν· διότι ἔλεγα: ἂν ἐχανό-
μουν, ἂς ἐπήγαμεν· ἂν τὸν χαλοῦσα, ἐγλύτονα τὸ ἔθνος μου.
Ὁ Κυβερνήτης ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰαννουάριον,
πηγαίνει εἰς τὴν Αἴγιναν ὅπου ἦτον ἡ Ἀντικυβερνητικὴ
ἐπιτροπὴ καὶ τὸ Βουλευτικόν· ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν, ἔγινε δοξολογία καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ὀρκωθῆ πρὶν νὰ
κάμῃ τὰς παρατηρήσεις του· εἶπε: ὅτι ἂν θέλετε νὰ διοι-
κῶ, νὰ διαλυθῆ τὸ Βουλευτικόν, διότι ἐγὼ δὲν ἐμπορῶ
νὰ δουλεύσω· ἔχει ἡ πατρίς μας καὶ ἐχθροὺς καὶ φίλους,

ἢ ἂν καὶ δὲν θέλετε ἐγὼ μὲν καὶ θέλει δουλεύσω ὅσον εἶναι δυνατόν, ὡς μερικός· τού· εἶπε αἴτια ἐξωτερικά· διελύθηκε μόνον του τὸ βουλευτικὸ, καὶ ἂν ἦτον κανένας βουλευτὴς δυσχερητημένο· ἦτον περισσότερο διὰ τοὺς μισθοὺς του· ὀργάνισε τὸ κράτος, ἔστειλε ἐπάρχους, ἐκτάκτους ἐπιτρόπους, ἄρχισε ἀνταπόκρισι τακτική, ὁ καθένας νὰ γνωρίζῃ τὰ χρέη του· ὁ στρατιωτικὸς ὡς στρατιωτικὸς, ὁ πολιτικὸς· σὰν πολιτικὸς, ἐτύσθητε τὸ Πανελλήνιον καὶ τοὺς ἔβαλε ὅλους τοὺς ἄρχοντας μέσα, τὸν Κουντουριώτην τὸν ἔκαμε πρόδουλον τῆς Οἰκονομίας, τὸν Ζαήμην πρόδουλον τοῦ Ἑσωτερικοῦ· μολαυτὰ ἄρχισαν κάτι νὰ μιλοῦν, κάτι νὰ ἀντενεργοῦν, παρά μυστικά· καὶ πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ Κυβερνήτης, ἐγύρευαν νὰ ἀντενεργήσουν μερικοὶ, διατὶ ἐπρόβλεπαν ὅτι ὅταν συστηθῇ μία τακτικὴ Κυβέρνησις δὲν ἠμπορεῖ ὁ καθένας νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει· ὁ Κυβερνήτης αὐτοῦ· ὁποῦ τοῦ ἀντιστάθησαν, αὐτοὺς εἶχε ἀγκαλιάσει πρῶτα· τὰ ζιζάνια ἄρχισαν νὰ ἐμβαίνουν· οἱ ἀδελφοὶ του ποῦ νὰ εἶχαν κόψει τὸ ποδάρι του· ἐκεῖ ποῦ ἐκίνησαν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐφθασαν καὶ ἐκεῖνοι· ἦλθε καὶ ὁ Ῥιμποπιέρος καὶ ὁ Καλεμινὸτ, ὁ πρέσβυς ὁ Γάλλος διὰ νὰ λάβουν πληροφορίας διὰ ταῖς γαίας ταῖς ἐθνικαῖς καὶ διὰ τὰ λοιπά· ἔκαμε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐξετάσῃ αὐτά· ἐδιορίσθησαν καὶ ὅλοι οἱ ἑπαρχοὶ διὰ νὰ δώσῃ ὁ καθένας πληροφορίας· μία ἡμέρα ἐπῆγα ἐγὼ καὶ ὁ Ῥίζος εἰς τὸν Ῥιμποπιέρον· ἐκεῖ ἦλθε ἡ ὀμιλία καὶ ὁ πρέσβυς μᾶς λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πόσον θὰ τοῦ παραξενοφαίνεται νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ ἀπὸ τέτια· ἄρχησε καὶ ὁ Ῥίζος νὰ τοῦ λέγῃ, πλὴν φοβισμένα ἀλλὰ πολῖτα, ἐγὼ τοῦ

λέγω: Κύρ Ρίζο ἄρῃσέ με νά εἰπῶ καί ἐγώ· ἐξοχώτατε λέγετε πῶς θά ὑποφέρει ὁ Σουλτάνος νά βλέπῃ τήν ση-
μαίαν μας νά περνᾷ ἀπό ἐμπροσθά του, καί ὅτι τοῦ
κκοφαινεται — καί δέν μᾶς κακοφαινεται καί ἐμᾶς ὁποῦ
τοῦς ὑποφέραμεν τόσον καιρόν εἰς τήν γῆν τῶν προγόνων
μας, καί κίθεται ἀκόμη εἰς τὰ πατρικά μας σπήτια καί
τοῦς ὑποφέρομεν ἀκόμη, καί ἐκείνου θά τοῦ κακοφανεῖ
διατί θά περνᾷ ἡ σημαία μας; αὐτὰ ὅλα νά τὰ εἶπῃς
τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, σέ ὀρκίζω εἰς τήν τιμήν σου νά
τοῦ τὰ εἶπῃς.

Ἐν ἄλλῃν ἡμέραν ὁ κυβερνήτης μου λέει, Θεοδωράκη
τί εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶπες· — ἂν δέν ἦναι καλά, νά μέ συμ-
παθήσετε, τέτοιας λογιῆς εἶμαι μαθημένος· — ὄχι, καλά
ἀποκρίθηκες.

Ὁ Κυβερνήτης μέ εἶπε καί ἐχαιρέτησα τοῦς τρεῖς
μινίστρος ἔστω Πόρο καί ἐπῆγα εἰς τόν Ἰγγλέζο καί ἦ-
τον ἕνας συγγενῆς του πεθαμένος καί ὅσο ἔπῳ τόν ἐχαι-
ρέτησα μόνον· καί ἔπειτα ἐπῆγα εἰς τόν Γκιλιμινὸ καί μέ
ἐρώτησε διά τήν ἐθνικήν γῆν, καί τοῦ ἀπεκρίθηκα μέ τί
τρόπο λέγεται ἐθνική γῆ· ὄντας ἦλθε ὁ Τοῦρκος καί ἔ-
καμε ζάππι τήν Πελοπόννησον σά 1717, ἔπῳ ἔτῃρε τήν
Πελοπόννησον καί τήν ἔκαμε ζάππι, ἔμειναν Τοῦρκοι κα-
θαυτὸ ἔως εἴκοσι φαμιλιαῖς μεγάλαις, ἄφηκε εἰς τήν Πά-
τρα δύο φαμιλιαῖς, ἄφηκε στήν Γαστοῦνι τοῦς χωτο-
μαναίους, ἄφηκε εἰς τὸ Νικόκαστρο τόν Ἄμμο, ἄφηκε
εἰς τήν Κορώνη τόν Σαλῆμ Χαντζῆ, τοῦς Μπέηδες τῆς
Κορώνης, ἄφηκε εἰς τήν Μοθώνην ἄλλη μία οικογένεια,
ἄφηκε εἰς τήν Ἀνδρουσα τόν λεγόμενον Μουσαγά, ἄ-
φηκεν εἰς τὸ Λεοντάρι Πιγλί καί Σελδαρόγλη, ἄφηκε εἰς
τὸ Μιστρά τοῦς Μπέηδες, ἄφηκε εἰς τήν Ἰριπολιτσά τόν

Ἄρναούτογλη καὶ Δεφτέρ - Κεχαγιά καὶ ἄλλους, ἕνα, δύο
 φημιαῖς, ἄφηκε εἰς τὴν Μονεβασιά δύο οἰκογένειας,
 ἄφηκε εἰς τ' Ἀνάπλι ἄλλαις τρεῖς οἰκογένειαίς Μπέ-
 ηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Κόρθο τοὺς Χαλίμπέηδες, εἰς τὰ
 Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστίτσα καὶ Καρύταινα· ἐπὴ-
 γαν στερνότερα τοῦρκοι καὶ κατοίκησαν καὶ ἐστὴν Κα-
 ρύταινα ὁ καθένας ἀπὸ ἑκατὸν ψυχαῖς, καὶ τοὺς ἐχάρι-
 σεν ὁ τότε Σουλτάνος μέρος γῆς γιὰ τοὺς κύπους τους
 καὶ ὁ ἄλλος ἔμεινε εἰς τὸν λαόν. Ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν
 τούρκων καὶ ἀπὸ τὴν δοξομανίαν ἀρχήνησαν οἱ Ἕλληνες
 καὶ ἐγένονταν Τοῦρκοι καὶ ὡς ἐτούρκιζαν ἐκεῖνοι, ἐλέ-
 γετο καὶ ὁ τόπος τους τούρκικος. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ
 τὰ βαρύτερα δοσίματα τῶν τούρκων τοὺς ὑποχρέοναν
 καὶ ἔπερναν τὸν τόπον τους καὶ τοὺς ἄφηκαν σκλάβους·
 τοὺς ἔπῃραν ὅλον τὸν τόπον μὲ δυναστείαν· εὕρισκετο ἕνας
 τρίτος τόπος ἑλληνικός, τὰ βουνά· καὶ ὁ ὀμφαλὸς τῆς
 Πελοποννήσου, ὁ κάμπος, ἔγεινε τούρκικος, καὶ ἂν εἶχε μεί-
 νουν ἀκόμη οἱ τοῦρκοι, βέβαια δὲν εὕρισκετο σπιθαμὴ γῆ
 ἰδιόκτητος, διατι οἱ τοῦρκοι τὸ κυρίευσαν· διατι οἱ Ἕλλη-
 νες τόμου ἐτούρκιζαν εἶχαν τὴν ἡσυχίαν τους καὶ ὅσοι
 ἦταν χριστιανοὶ πάντα τοὺς ἀδικοῦσαν, καὶ ἂν ἦτον κά-
 νένα ἔθνος ἄλλο, ἤθελε τουρκίσουν ὅλοι, μόνον ἦτον σκλη-
 ρογνώμονες, διατι οὔτε δοκώθησαν ποτὲ νὰ τὸν γνωρί-
 σουν βασιλέα, οὔτε ἐπροσκύνησαν ὅλοι, διότι εἶχαν τὴν
 Σπάρτη ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησο, καὶ δὲν τὰ ἔδω-
 κε ποτὲ τὰ ἄρματα τῆς, καὶ τότενες εἶχαν καταφύγιον
 καὶ οἱ Ἕλληνες, λεγόμενοι κλέφταις, καὶ ἐτρώγονταν μὲ
 τοὺς τούρκους ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐφυλά-
 γονταν ἀπάνω εἰς τὴν Μάνην ἕως τὰ 1780. ἐτότενες
 ἦλθεν ὁ Καπετὰν Πασᾶς, καὶ ἀρχησε μπεϊλίκι καὶ ἐπλή-

ροναν 43 πουγγιά άστρα τον χρόνο λεγόμενο χαράτσι, και τὰ έπερνεv ο Καπετάν Πασάς, και έπειτα 'που έγεινεv οκτώ έννέα Μπέηδες, έως δτου έσηκώσαμεv τὰ άρματα, και έφθασε vά δίδουν έως 200,000 γρόσια. Ποτέ τὰ άρματα δέν τὰ έδωκαν οί Μανιάταις, διατι και πρώτα όπου έπήραν την Πελοπόννησον δληv έμεινε vά πάρουν και την Μάνη. Πλήν τί vά κάμουν εις την Μάνη 'που απέθαναν από την πείνα και δείψα, και δέν τους έδιδε χέρι vά κατοικήσουν· έγύρευσεv τον ήμερον τόπον και όχι τον άγριον, καθως εις την Πελοπόννησον ελοι οί άγριοι τόποι έγεινεv ιδιόκτητοι· τι διάφοροι είχαν οί Τουρκοι από τον πετρώδη τόπον; Οί ιδιοι κάτοικοι έτρόμαζαν vά τον δουλεύουν, έτσι έτελείωσεν ή ομιλία μας· ειπε, δέν τó γνωρίζει ή Ευρώπη έτσι.

'Ετσι από την Μετσηνίαν ο Κυβερνήτης έβγήκε εις την Καλαμίτα, και φοβούμενος ότι ακόμη οί Τουρκοι ήτον εις τὰ Κάστρα, δια vυκτός έπέρασε εις τó Λοντάρι, και έπειτα εις την Τριπολιτσά, και ήλθεν εις τ' Ανάπλι, και έκανε ταις έργασίαις τής Κυβερνήσεώς του. Σάν έκουθέντικεv ο Μαιζών με τον Ίμβρατιμ, έστειλε στρατεύματα εις την Πάτρα δια vά αναχωρήσουν οί Τουρκοι τής Πατρός, ή όσοι έχουν ιδιοκτησίαις, αν ευρουv μουτερίδε; vά ταις πουλήσουν· και έτσι επούλησαν μερικοι, όμως ή πουλησία τους ήτον κακή· επειδή δέν ήτον ακόμη τρατάτο με τον Σουλτάνο, και ανεχώρησαν οί Τουρκοι από την Πάτρα. Μερικοι Τουρκοι εργένιδε; έπίασαν τó Καστέλι, και ειπαν εις τους Φραντσέζου; δέν τó δίνομε, θέλομε τόσαι; χιλιάδε; γρόσια, ειτεμη έχομε τουφέκι· τής εθύ; οί Γάλλοι αρχίνησαν με την πολεμική τους τέχνη και τους επήγαν ίσι; με

τὰ τείχη, καὶ τοὺς ἔβαλαν τὸ κανόνι καὶ ἐκρήμνισαν ἓνα μέρος τοῦ Καστελιού, καὶ τότε ἐπαρουσιάσθησαν κατ' αὐτοὺς ἅπαν τ' ἄρματα καὶ τοὺς ἐπέρασαν εἰς τὸν Ἐπακτο εἰς τὸ Καστέλι ἀντικρυς καὶ ἔτσι ἐλευθερώθη ἡ Πάτρα ἀπὸ τοῦ Τούρκου καὶ ἔμειναν Φραντζέζοι. Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἔστειλε φρουρὰν διὰ τὸ κάστρο τὸν Βρέδ, καὶ ἐπίασε τῆς Πάτρας τὸ κάστρο, καὶ ἔμειναν καὶ οἱ Φραντζέζοι ἐκεῖ. Τὸν δὲ Ἰμβραήμη τὸν ἐμβαρκάρισαν εἰς τὸ Νεόκαστρον καὶ ἐτρέβιξε διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ μὲν Νεόκαστρον καὶ Μολώνη τὸ ἐκράτησεν οἱ Γάλλοι, τὴν δὲ Κορώνη ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τακτικὴ φρουρά. Ἔτσι ἔμειναν οἱ Γάλλοι ἕως 3,000 ἕως 'ποῦ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι ἐμβαρκάρισθησαν διὰ τὰ Παρσία. Ὅσο ἦταν ἀκόμη εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἐσηκώθηεν ὁ Μαιζὼν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ εὐρισκόμουν εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ μοῦ ἔστειλεν ὁ Κυβερνήτης νὰ ἔβγω εἰς τὸ δερβένι τοῦ Λονταριού μετ' 100 ἀνθρώπους διὰ νὰ τοὺς συντροφεύσω ἕως εἰς τ' Ἀνάπλι. Καὶ ἦταν τὴν μεγάλην ἑβδομάδα, καὶ ἐγὼ μὴν ἠξεύροντας ποίαν ἡμέραν ἤθελε νὰ ἔλθῃ, ἔστειλα βάρδια εἰς τὸ Δερβένι, καὶ μαθαίνοντας ὅτι ὁ Μαιζὼν ἔρχεται νὰ μοῦ δώσουν εἶδησι μετ' σενιάλο νὰ ἔβγω εἰς τὸ Λοντάρι. Τὰ φορτώματα τοῦ Μαιζὼν ἦλθαν εἰς τὸ ντερβένι, καὶ ἐρώτησαν οἱ ἄνθρωποι μου καὶ τοὺς εἶπαν ὅτι ἐπῆγε εἰς τὴν Μεσσηνίαν εἰς τὴν Ἰθάμη νὰ ἰδῇ ταῖς παλαιότηταις, καὶ αὐριο θὲ νὰ ἔλθῃ, καὶ αὐτὸς ἐπῆγε βίβλικα εἰς ταῖς παλαιότητες, καὶ ὥστε νὰ μοῦ κάμουν σενιάλο ὅτι ἔρχεται, ἐπροσπέρασε εἰς τὴν Τριπολιτῆν, καὶ ἔστησε τὰ ἰσαντήρια του εἰς τοῦ Ἀναπλιού τὴν πόρτα, καὶ δὲν ἐμῆκε εἰς τὴν χώρα καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ ἀπὸ κοντὰ καὶ ἐκό-

νεψα εἰς τὴν χώρα, καὶ ἐπῆρα 5 6. κοντὰ μου καὶ ἐπῆγα
 νὰ τοῦ πάρω τὰ συμπάθια, ὅτι εἶχα προσταγὴ ἀπὸ τὸν
 Κυβερνήτην νὰ τὸν περιμείνω εἰς τὰ Δερβένια τοῦ Λεον-
 ταρίου, καὶ μὲ ἐγέλασαν ἢ βάρδιας, καὶ προσπέρασες, καὶ
 νὰ μὲ συμπαθήσης. Καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι ἐγὼ δὲν πάω
 ὡς Γκενεράλης, ὑπάγω ἄγνωστος καὶ δὲν βλάθει. Τὴν
 αὐγὴ ἐκαθάληκε διὰ τ' Ἀνάπλι, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα τοὺς
 στρατιώτας μου καὶ ἐπῆγα κοντὰ καὶ τὸν ἐπῆγα ἔως εἰς τὸ
 Παρθένι, καὶ τότενες ἐξεκαθάληκε καὶ μὲ ἐπαρακάλεσε
 πολὺ διὰ νὰ γυρίσω ὀπίσω, καὶ ἐγὼ λέγω τοῦ Κυβερ-
 νήτου, τὸν παρακάλεσα ἐγὼ τὸν Κολοκοτρώνη καὶ
 ἐγύρισε ὀπίσω. Ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα ὅπου ἦτον
 λαμπρὴ τὴν ἄλλη ἡμέρα, καὶ ὁ Μιζῶν ἐπῆγε εἰς
 τ' Ἀνάπλι καὶ τὸν προῦπάντησε ὁ Κυβερνήτης, καὶ
 τοῦ ἔκαμαν δεξίματα πολλὰ. Ἐπῆγε καὶ εἰς τὴν Αἴ-
 γινα· ἔπειτα ἴπαγε εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἀναχωρεῖ. Ὁ Κυ-
 βερνήτης ἐνέργασε τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κυβερνή-
 τής μὲ τὸ Πανελλήνιον ἐρρίζαν τὰ ποίμνια νὰ δώσουν εἴκοσι
 παράδες τὸ ἓνα, καὶ μὴν ἠξεύροιντας τὸν τρόπον τῆς με-
 τρήσεως καὶ τῆς πληρωμῆς, εὐγαλαν ἀνθρώπους ἀδοκίμα-
 στοὺς νὰ μετρᾶν καὶ νὰ μαζώνουν γρόσια, καὶ μὴν ἠξεύροντας
 τί θὲ νὰ μαζόνουν καὶ νὰ πέρνουν ἀπὸ τὸ δέκα ἓνα τὰ μα-
 ζοχτικὰ τους· ἓνα πρᾶγμα τυρλὸ διὰ νὰ καζαντήσουν
 ἄνθρωποι καὶ εἰς τὴν κάσα νὰ μὴν ἴπῃ τίποτες. Ἐγὼ
 ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ ἔφθασα εἰς τὸν Ἀχλα-
 δόκμυπο, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Βγαίνουν οἱ Ἀ-
 χλαδοκαμπίταις μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ μὲ πιάνουν εἰς
 τὸν δρόμον, καὶ μοῦ λέγουν, τί ἄδικο εἶναι τοῦτο, διὰ
 τὰ ἀπομεινάντα πράγματα ποῦ μᾶς ἔμειναν νὰ δώσω-
 μεν μισὸ γρόσι τὸ ἓνα, καὶ μετροῦντας καὶ πέρνοντας;

Ἐμεῖς μᾶς ἐμέτρησαν 16,000 πρόβατα καὶ θὰ δώσω-
 μεν 8,000 γρόσια, ποῦ θὰν τὰ εὔρωμε ; πρέπει νὰ τὰ ση-
 κώσωμε μὲ διάφορο, νὰ μᾶς κάτση τὸ διάφορο ἓνα γρόσι
 τὸ ἓνα ; καὶ τότε ἀποφασίζομεν καὶ τὰ πουλοῦμε, γιατί
 ἀπὸ αὐτὰ προσμένομε νὰ τὰ κουρέψωμε νὰ πάρωμε τὸν
 καρπὸ (τὸ φροῦτο) τὸν Μάη, καὶ νὰ κάμη ἡ κυβέρνησις
 ἔλεος. — Ἐκραῖα ἐκεῖνον ὁποῦ εἶχε τὴν διαταγὴ λα-
 βομένην τὸν μεγαλήτερον, δόσεμου τὴν διαταγὴν καὶ κα-
 θὼς τὴν ἐδιάβασα τοῦ τὴν ἔδωκα ὀπίσω καὶ τοῦ εἶπα,
 σὲ παρακαλῶ, νὰ προσμείνης δύο ἡμέραις, νὰ μὴν πειρά-
 ξης τὸν λαὸ νὰ δώσῃ τὰ γρόσια, καὶ ἂν δὲν σοῦ ἔλθῃ
 δευτέρη διαταγὴ κάμω ἐκεῖνο ὅπου προστάζεσαι καὶ ἔτσι
 ἔμεινα ἥσυχος ταῖς τρεῖς ἡμέραις. Καὶ πηγαινάμενος εἰς
 τὴν Ἀνάπλι ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Οἰκονομίαν ὁποῦ ἦτον ὁ Βι-
 ρέτος, καὶ ἀρχινῶ νὰ τοῦ δμιλήσω. « Τί ἄδικο γίνεται εἰς τὸν
 λαὸν, ποῦ ἐστελετε ἀνθρώπους καὶ οἱ ἴδιοι νὰ μετροῦν καὶ
 οἱ ἴδιοι νὰ πέρνουν (ποίμνια)· τιγὰρ τὰ εἶχετε ἄλλη φορὰ
 μετρημένα, καὶ νὰ ξεύρετε ἀπάλου κάτου ; Ἐκεῖνος ὁποῦ
 θὰ μετράει θὰ γέινει ὑπέρπλοτος, καὶ ἡ κάσα δὲν θὰ ἔχη
 παράδες. Καὶ ὁ Τσοπάνης θὰ νὰ τσερεμευθῇ ἀδίκως καὶ
 ἡ κάσα δὲν θὰ ἀπολαμβάνει. » — Μὲ ἀποκρίθηκε « ἔτσι
 μὲ εἶπαν καὶ ἔτσι ἔκαμαν. — Ποῖο ; σὲ τὸ εἶπε ; — Τὸ
 συμβούλιον. — Τοῦ εἶπα, κακὰ ἐκάμανε, διατὶ ὁ λαὸς δὲν
 ἔχει παράδες εἰς τὸ χέρι νὰ δώσῃ τώρα καὶ πρέπει νὰ
 σκώσῃ μὲ διάφορο. — Τότενες μοῦ λέγει μὲ τί τρόπονὰ τὸ
 κίνωμε. — Νὰ διατάξῃ ἡ κυβέρνησις τοῦς μετροητάδες νὰ
 μετρᾶν τὰ πράγματα καὶ νὰ πέρνουν ἓνα δευτέρη ἐκεῖ-
 νοι καὶ ἓνα εἰς χωριάταις, καὶ τὸν Μάιον μῆνα ποῦ που-
 λῶν τὸ μαλί τους, τὸ θούτυρό τους, νὰ πληρῶσῃ εἰς τοῦς
 διοικητὰς εἰς κάθε ἐπαρχίαν, νὰ παρυσιάξῃ τὸ δευτέρη

τοῦ μετρητῆ καὶ τὸ ἄλλο τὸ δευτέραι τοῦ λαοῦ, καὶ διὰ τὸν κόπον τῶν μετρητῶν εἶναι νοικοκύρης ἡ Κυβέρνησις νὰ πληρώσῃ, ὡς θέλει. — Καὶ ἔτσι ἔκκιμε δεύτερη διαταγῆ, καὶ ἔτσι ἀκολούθητε τὸ μέτρο. Μανθάνοντες οἱ Πελοποννήσιοι ὅτι θὰ δώσουν 20 παράδες τὸ ἓνα ἐβογοῦσαν, διατι δὲν εἶχον ποτὲ πληρωμένο εἰς τῆς Τουρκίᾳς τὸν καιρὸ, ἔδιδαν δύο παράδες, καὶ ἓνα πρὸς τοῦ Σπαῆ, ἐγίνοντο τρεῖς. Τὸ μέρος τὸ ἀρχοντικὸ 'ποῦ δὲν τοὺς ἔβαλε εἰς δουλιὰ μὴν εὐρίσκοντες ἄλλο σκαρὶ, ἔλαβαν αἰτίαν καὶ εἶπαν τοῦ λαοῦ μὴν πληρόντε! Οἱ Δελιγιανεῖοι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ συνειθισμένο τους ὁποῦ δὲν ἔπαυσαν ποτὲ καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, ἔστειλαν ἀνθρώπους εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τοὺς ἐτήκωσαν τὸ μυαλὸ, καὶ εἶπαν ὅλοι ὅτι δὲν πληρόνουμε, καὶ ἐτήραγαν ἡ ἄλλαις ἐπαρχίαις τὴν Καρύταινα, καὶ ἡ Καρύταινα ἐκύταε τὴν Ἀλωνίσταινα καὶ τὸ Ἀρκουδόρεμμα, καὶ ἔτσι ἦταν ἔτοιμοι νὰ ἀντισταθοῦν μὲ τὸ τούφεκι· ἐγὼ βλέποντας τὴν ἀκαταστασία, ἤμουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἔγραψα τοῦ Κυβερνήτη νὰ φέρῃ ἓνα δύο τάγματα ἀπὸ τὴν δυτικὴ Ἑλλάδα νὰ τοὺς βιάσουν νὰ πληρώσουν, διατι ἂν δὲν πληρῶσουν τώρα ποτὲ λαὸν δὲν κάμνεις ὑπήκουον. Οἱ δὲ Ἀναπλιώταις ὅσοι ἦταν παντοῦ ψεύταις, ἔλεγαν, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς θάνει νὰ μὴν πληρώσουν. Ἔστειλε διαταγαῖς καὶ ἐμβῆκε ὁ Τσαβέλας μὲ τὸ τάγμα του, καὶ ὁ Κῶστας Βλαχόπουλος μὲ τὸ ἐδικό του, τρία τάγματα ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Δυτικὴ Ἑλλάδα εἰς τὴν Πάτρα, καὶ τοὺς ἔλεγε ἡ διαταγὴ τους, ὅπου σὰς διατάξῃ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ 'πᾶτε, νὰ ἀκοῦτε ταῖς ὁδηγίαις του· γιατί ἐκεῖνους ὁποῦ ἤθελε μεταχειρισθῶ εἰς ἐκστρατείαν ἦταν ἐναντίοι, διατι δὲν ἤθελαν νὰ πληρώσουν· ἔθεν ἦτον ἀνάγκη

νά ἔλθουν ξένοι. Ἔστειλα ταχυδρόμους νά ἔλθῃ τοῦ Κί-
 τσου τὸ τάγμα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τοῦ Κῶστα Βλα-
 χοπούλου νά μῆνῃ εἰς τὴν Γαστούνη ἕως τὴν δευτέρα δια-
 ταγῆ, καὶ τὸ τρίτο τάγμα νά ἔλθῃ ἑστὰ Τριπόταμα ἀνάμεσα
 Καλάβρυτα, Καρύταινα καὶ Γαστούνη. Ἐρχάμενος ὁ Τσα-
 βέλας, δὲν ἔλειψα νά κινήσω εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα, καὶ
 εἰς τὸ Ἀρκουδόμεμμα, γιατί ἐκεῖ ἢ ἄλλαις ἐπαρχίαις ἐ-
 κύταζαν. Σὰν ἐπῆγα, βλέποντας, τὴν βίαν ἢ τόσαις χιλιά-
 δαις γρόσια θέλω ἀπὸ κάθε χωριὸ διὰ τὰ ζωντανά σας,
 ἢ νά τὰ μετρήσω καὶ ἔτσι ἀρχῆσα νά μετρήσω, τότες
 ἀρχίζαν καὶ ἐπλήροναν, καὶ τοῦ ἔστελνα εἰς τὴν Καρύταινα
 εἰς τὸν Διοικητὴ τί πληρόνουν, καὶ ὁ Διοικητὴς νά μοῦ
 στέλνῃ ἀπὸ κάθε χωριὸ ἑπὶ ἔλαβε τὴν πληρωμὴν τί
 σηκόνομε. Ἀκούοντας ὅτι πληρόνει ἡ Καρύταινα ἔστελ-
 ναν οἱ Διοικηταὶ καὶ τοὺς ἔστελναν δύναμη καὶ ἐσυνάχθη-
 κεν ὅλη ἡ πληρωμὴ τῶν ζωντανῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ
 ἔμειναν οἱ ῥαδιοῦργοι μὲ ταῖς ῥαδιοουργίαις τους, ὡς ψευ-
 σται καὶ κατεργαρέι ἑπὶ ἦταν. Ἐμετρήθησαν τὰ ζων-
 τανὰ ὅλα καὶ ἐπλήρωσαν ἀπὸ εἴκοσι παράδες παρέξω
 τὰ μικρά. Ἐγένετο τὸν Ἀπριλο-Μάη. — Ἐκεῖνον τὸν χρό-
 νοσοῖ ἦταν δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη, ἐπειδὴ εἶ-
 δαν ὅτι δὲν ἀνεκχώθηκε ὁ τόπος, ἐστοχάσθησαν νά κάμουν
 συνέλευση καὶ νά περιορίσουν, ἢ νά πετάξουν τὸν Κυβερ-
 νῆτη καὶ νά μειώσωμεν εἰς ἀναρχία, ὡς πρῶτα. Ὁ Κυβερ-
 νῆτης ἄκουσε ὅπου ἔλεγον συνέλευση, Σύνταγμα, ἐπρόσταξε
 εἰς τὴν ἐπικράτειαν νά γείνῃ συνέλευσις εἰς τὸ Ἄργος, καὶ
 ἀρχίνησαν καὶ ἐμαζονόνταν· ἔστειλε καὶ μένα καὶ ἐκατέ-
 βηκα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγήκε καὶ ὁ Κυβερνή-
 τής καὶ κόνευσε εἰς τοῦ Τσόκλη τὸ σπήτι. Εὐγῆκαμε
 μίαν ἡμέρα καὶ τοῦ ἔδειξαν οἱ τοπικοὶ διὰ νά κάμωμε

συνέλευσιν εἰς ἓνα περιβόλι· τοῦ τότες ἦταν ἀρχαῖς Ἰου-
λίου καὶ ἔκανε κάψις πολλαῖς, καὶ τοῦ ἔδωκα γνώμη νὰ
μὴ γίνη εἰς τὸ περιβόλι· μόνη νὰ διορίσωμε τὸ θέατρο
τοῦ νὰ ἴσῃ τὴν Παναγιὰ κοντὰ, καὶ μοῦ ἀπεκρίθη, θέλει
ἔξοδα· καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ἄς πᾶνε τόσα ἔξοδα· διατὶ
ἔρχονται ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ ἐξοδεύουν νὰ βλέπουν ἐ-
κείναις ταῖς πέτραις, καὶ ἐμᾶς εἶναι τιμὴ νὰ καθαρίσω-
μεν ταῖς πέτραις νὰ φαίνωνται καὶ νὰ κάμωμε τὴν συ-
νέλευσίν μας. Καὶ ἔτσι ἔστερξε καὶ ἔβαλε ξυλικὴ καὶ ἄλ-
λα, καὶ ἔφτιασε ἕναν ὠραιότατον τόπον τῆς συνελεύσεως·
ἔτσι ἐσυνάχθηκεν ὅλη ἡ συνέλευσις καὶ ἤρχισε ταῖς ἐρ-
γασίαις τῆς καὶ ἐπεκύρωσε τῆς Τροιζῆνος τὰ πρακτικὰ καὶ
τοῦ Κυβερνήτου τὰ ὅσα ἔκαμε· ἡ βᾶσις ἦτον τῆς συνελεύσεως
ὅτι ἐκυρίευτεν ἡ γνώμη ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου.

Εἰς μίαν ἀπόταῖς συνεδρίασις ἐγίνε λόγος περὶ παρασῆ-
μων τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐγὼ ἀντιστάθηκα· ὁ σταυρὸς εἶναι τοῦ
καθενοῦς ἡ ἐκδούλευσις, καὶ σὰν ἀποκτήσωμεν βασιλέα τότε
ἄς κάμη ὅτι θέλει.

Καὶ ἔτσι μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὴν γνώ-
μην ὅλης τῆς κυβερνήσεως τὸν ἀπεφασίσσαμεν Κυβερνήτην
πληρεξούσιον, ὡς ἦτανε καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς δυνάμεις, καὶ
νὰ δώκῃ τὸν λογαριασμὸν εἰς τὴν συνέλευσιν, τί ἔλαβε,
τί ἔδωκε. Καὶ ἡ συνέλευσις εὐχαριστήθηκε μὲ τὰ πρα-
κτικὰ του καὶ πάλαι τὸν ἀπεφάσισε. Ἀνήμερα τοῦ Σω-
τῆρος ἐτελείωσεν ἡ συνέλευσις, καὶ ἔμεινε νὰ ἐκλέξῃ ὁ ἴδιος
τοὺς Γερουσιαστάς, διατὶ τοῦ ἔδωκε ἡ συνέλευσις ὀνόματα.
Τὰ 20 νὰ ὀρίζῃ ἡ Συνέλευσις καὶ τοῦ ἄφησεν ἑπτὰ ἐκείνου.
Τότε ἀπεφασίσθη τὸ δάνειον.

Ἦθελαν οἱ ἀντενεργοῦντες ἴσῃν συνέλευση νὰ τοῦ δώ-
σουν νὰ ῥωτᾷ. Καὶ τί κάμνει τοῦ ἔδωκε τέλεια πλη-

ρεξουσιότητα· γιατί ἦτον ὁ μόνος ἄνθρωπος ἱκανός.

Τὰ ψηφίσματα τῆς συνελεύσεως εἰς τὸ Ἄργος ἔβαλε θάσεις συνταγματικῆς κυβερνήσεως. Ἀφοῦ ἐκλέχθη ἡ Γερουσία ἐσύστησε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ σύνταγμα. Μερικοὶ προὔχοντες ἐδυσαρεστήθηκαν κοντὰ εἰς αὐτοὺς οἱ Ὑδραῖοι, διατι δὲν τοὺς ἐδίδεδ ὁ Κυβερνήτης εὐθὺς τὰ ὅσα εἶχαν ἐξοδεύσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν· οἱ Χῖοι, διατι τοὺς ἐζήτησε λογαριασμὸν ἐκακοφάνηκε καὶ μερικῶν λογιωτάτων, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐρημερίδος· ἐζήτησαν σύνταγμα, καὶ ἔτζι οἱ προὔχοντες οἱ παραπονεμένοι, ἐνωμένοι μὲ τοὺς Ὑδραῖους καὶ ἄλλους δυσαρεστημένους, ἔβγαλαν ἐμπροστὰ διὰ πρόφασιν τὸ σύνταγμα. Εἰμπορεῖ μεταξὺ τῶν προκομμένων νὰ ἐπίστευαν ὅτι εἶναι καλὸ τὸ σύνταγμα διὰ νὰ ἔμβῃ εἰς ἐνέργεια εὐθὺς, πλὴν οἱ κοτσαπασίδες καὶ μερικοὶ ἄλλοι τὸ μετεχειρίσθησαν ὡς πρόσχημα. Ἐμβῆκε μέσα καὶ ξένος δάκτυλος καὶ ἐρέθιζε τὰ πράγματα. Ἐβγαλαν κλέφταις, ἐπῆγα, ἠσύχασα τὸν τόπον· ἔστειλαν οἱ Ὑδραῖοι νὰ ἀποστατήσουν τὰ νησιά, ἐσάθησαν ὑποχρεωμένοι νὰ γυρίσουν ὀπίσω εἰς τὴν Ὑδρην· ὑποπτευόμενοι οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ μὴν ἐτοιμάσῃ τὴν φρεγάδα τὴν Ἑλλάδα ὁ Κυβερνήτης ἐναντίον τῶν Ὑδραίων, ἔστειλαν τὸν Μιαούλην καὶ τὴν ἔκαψε, ἔκαψε καὶ ἄλλα δύο καράβια, ἔβαλε φωτιά εἰς τὸν Ναύσταθμον εἰς τὸ Βαπόρει, πλὴν ἐκατάφθασαν ἄνθρωποι τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰ ἔσθυσαν. Ὁ Μιαούλης μὲ αὐτὸ τὸ κάμωμα ἀμαύρωσε τὴν ὑπόληψίν του, διότι ἕως τότε ὁ Μιαούλης δὲν εἶχε ἀνακατευθῆ εἰς κανένα ἐσωτερικὸν, καὶ ἦτον ἡ ὑπόληψις του καθαρὴ. Τὰ καράβια ἦτον ἰδιοκτησία τοῦ ἔθνους, καὶ ὄχι τοῦ Καπεδίστρια. Ἐμποροῦσε νὰ ῥίξῃ τὰ κατάρτια, νὰ τὰ γιομίσῃ θάλασσα καὶ ἔτσ

ξμεναν ἐκεῖ. Ἐπειτα ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκε εἰς τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831, ὅταν ἐπήγαινε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομηχάλιδες. — Αὐτὴ ἡ φαμελιὰ εἶναι μιὰ φαμελιὰ ὁποῦ ἔχουσε πολὺ αἷμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας· ἀλλ' εἶναι φαμήλια ὁποῦ ἔκλινε εἰς τὰς δολοφονίας. Ὁ μακκρίτης Ἡλίας ἐσκότωσε τὸν θεῖόν του Θεόδωρον Κουμουνδουράκη, ὁποῦ εἶχε τὴν ἀδελφὴν τοῦ πτερά του διὰ γυναῖκα. Ὁ Γεωργάκης μὲ τὸν Κατζάκο ἐπροσκάλεσαν νὰ ὀμιλήσουν μίαν ἡμέραν τοῦ Νικολάκη Πιεράκου ξαδέλφου τους, καὶ ἀφοῦ ὀμίλησαν καὶ ἐκατέβαιναν εἰς τὴν σκάλαν τοῦ ἔρριξαν καὶ τὸν ἐλάθωσαν εἰς τὴν κοιλιάν, καὶ ἐτρόμαξε, νὰ γλυτώσῃ· ἐγιάτρευετο διὰ ἑξ μῆνας. — Πρὶν νὰ σκοτωθῇ ὁ Κυβερνήτης ἠκολούθησαν καὶ ἄλλα, ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἔστειλαν μίαν ἐπιτροπὴν ἀπὸ τὸν Παπαλεξόπουλον, τὸν Σπηλιοτόπουλον καὶ ἄλλους εἰς τὴν Μάνην, εἰδῶθησαν μὲ τὸν Κατσακό, ἐκήρυξαν τὸ σύνταγμα ἔστειλαν καὶ τρία καράβια οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν. Ἡμουν εἰς τὴν Καρύταιναν, τότε ἔλαβα ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην διὰ νὰ στείλω στρατεύματα εἰς τὴν Καλαμάταν, διὰ νὰ φυλάξω αὐτὴν τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῶν Μανιατῶν, ἔστειλα τὸν Γενναῖο μὲ ἕνα τάγμα ρουμελιώτικο καὶ μὲ πολλοὺς Πελοποννησίους. Ἐπῆγε εἰς τὴν Καλαμάταν, ἦλθαν οἱ Μανιάτες ἐπολιόρκησαν τὸν Γενναῖον. Τὸ τάγμα τὸ ρουμελιώτικο τοῦ Ἀλεξάκη, (καὶ ὁ Κώστας δὲν ἦτον ἐκεῖ) ἀπίστησε καὶ ἐγύρισε μὲ τοὺς Μανιάτες· ἔρχεται ὁ Ρικάρδος τότε ἡ ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ κατεῖ τα δὺω καράβια τὰ Ἐθνικὰ καὶ ἕνα Ὑδραϊκὸ τὸ περίλαβε ὁ Ρικάρδος. Κινῶ μὲ 400 καθαλαρέους τακτικοὺς καὶ ἀτάκτους, καὶ ἔστειλαν καὶ ἦλθαν ἕως 4,000 ἀπὸ

ταῖς ἑπαρχίαις. Οἱ Φραντζέζοι σὺν ἔμαθαν ὅτι ἐγὼ ἐσύναξα στρατιώταις διὰ νὰ βαρύνουν τοὺς Μανιάταις, ἐστειλαν ἓνα τάγμα χωρὶς πρόσκλησι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἔπικσαν τὴν Καλαμάτα καὶ ἐκήρυξαν ὅτι οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου μέρους δέχονται. Ἐπῆγα εἰς τὸ Νησί καὶ ἤλθε ἓνα τάγμα Γαλλικὸν, καὶ μοῦ εἶπε ὁ ἀρχηγός των, ὅτι εἶναι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγὸν του νὰ ἐμβῆ μέσα εἰς τὸ Νησί, ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅταν ἐσὺ εἶσαι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγὸν σου ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησίν μου νὰ πιᾶσω τὸ Νησί. Ἄν θέλετε, σᾶς δέχομαι μέσα, καὶ σᾶς δίδω ὅ,τι σᾶς χρειάζεται· αὐτὸς μοῦ λέει ὅτι εἶναι προσταγμένος νὰ ἀναχωρήσετε καὶ νὰ ἐμβοῦμεν μέσα. Ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι εἶμαι διαταγμένος ἀπὸ τὴν κυβέρνησίν μου νὰ μείνω καὶ ἂν θέλετε ἄς γράψῃ ὁ στρατηγός σας εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν με διατάξῃ ὁ Κυβερνήτης, ἀναχωρῶ· ἐκεῖνοι με ἀπεκρίθησαν, θὰ ἐμβοῦμεν καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ πῶλεμος εἶναι εἰς βῆρος σου. Ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα ὅτι ἂν ἀρχήσω ἐγὼ τὸν πόλεμον εἶναι εἰς βῆρος μου, εἰδὲ καὶ ἂν ἀρχήσετε ἐσεῖς εἶναι τὸ βῆρος ἐδικόν σας. Ἐνόμιζαν νὰ με φοβήσουν καὶ νὰ τραβιχθῶ. Ἐκάθισαν τρεῖς ἡμέραις ἀπέξω ἀπὸ τὸ Νησί καὶ ἔβρεχε, τοὺς εἶπα νὰ ἐμβουν καὶ νὰ πιᾶσουν ἓνα μαχαλά, καὶ γράψετε εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν αὐτὴ με διατάξῃ νὰ ἀναχωρήσω, εὐθὺς ἀναχωρῶ καὶ ἀπὸ τὸ σπήτι μου ἂν ἦτο. Βλέποντες ὅτι δὲν ἐμποροῦν νὰ με βγάλουν, ἐτραβήχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Καλαμάτα. Ὅταν ἀνεχώρησε ὁ Γενναῖος ἀπὸ τὴν Καλαμάταν, τὴν ἐγδυσαν οἱ Μανιάτες, καὶ μόνον ἐγλύτωσαν τὰ σπήτια μερικῶν συνταγματικῶν. Οἱ Ὑδραῖοι ἀφοῦ ἶδαν τὸν Ῥικόρδο νὰ ἐρχεται ἔκαψαν τὰ δύο καράβια ὀποῦ

ἦτον ἔθνικα, καὶ τὸ τρίτο καράβι ὅπου ἦτον ἰδιόκτητον, τὸ ἄφησαν σῶο καὶ τὸ ἐπῆρε ὁ Ῥικάρδος. Οἱ Μανιάτες ἐγδυσαν τὴν ἐπιτροπὴν τὴν σταλμένη ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ ὄλους τοὺς Ὑδραίους ὅπου εἶχαν φύγει ἀπὸ τὰ καράβια· τοὺς περίλαβαν τὰ φραντζέζικα καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὴν Ὑδραν. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἦλθε εἰς τὴν Μάνη καὶ ἐκήρυξε σύνταγμα, ἐλευθερίαν, νὰ μὴ πληρώνη παρὰ ἓνα στὰ δέκα, καὶ τοὺς ἔπειραν ἑννέα στὰ δέκα καὶ ἐζήμιωσαν καὶ τὴν Καλαμάτα μὲ 500,000 γρόσια· τέτοιο σύνταγμα ἐκήρυτταν, σύνταγμα ἀρπαγῆς. Ἔμαθα ὅτι ἦλθε τότε ὁ Ῥικάρδος εἰς τὸ Ἄλμυρδ, καὶ ἐκίνησα μὲ ὄλην τὴν καβαλαρίαν τακτικὴν καὶ ἄτακτῃ εἰς τὴν τακτικὴν καβαλαρία ἦτον ὁ Καλέργης, εἰς τὴν ἄτακτῃ ὁ Χατζῆ Χρίστος, τὸν ἀντάμωσα καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὸ Νησί, ὁ Ῥικάρδος ἐπῆγε εἰς τὴν Τζίμοδα· ἐκατέβηκε ἡ Μάννα τοῦ Μαυρομηχάλη ὠμίλησε μὲ αὐτὸν, καὶ ἔπειτα ἐκίνησε διὰ τὸ Ναύπλιον.

Ὅταν ἔκαψε ὁ Μισούλης τὰ κηράδια ἐβόγγισε ὄλο τὸ ἔθνος διὰ τὴν ἀδικίαν ὅπου ἔκαμε νὰ κάψῃ τὰ ἔθνικα κηράδια, μερικοὶ θλέποντες ὅτι οὔτε μὲ ἐπιτροπὰς οὔτε μὲ ἀποστασίας δὲν ἔκαμναν τίποτε, ἰσυμβουλεύθησαν μερικοὶ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐκείναις ταῖς ὥραις ἔλαβα διαταγὴ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ νὰ πάρω μαζί μου καὶ τὴν τακτικὴν καβαλαρία, καὶ τὴν ἄτακτῃ μὲ τὸ πεζικὸ στράτευμα νὰ τὰ ἀφήσω μὲ τὸν Γενναῖον εἰς τὴν Μεσσηνίαν διὰ νὰ ἐπαγρυπνεῦν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν νὰ μὴ ἔβγουν καὶ λεηλατήσουν τὸν τόπον. Ὁ Πέτρος Μαυρομηχάλης εἶχε φύγει τὸν χειμῶνα κρυφίως ἀπὸ τὸ Ἄνάπλι διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον διὰ νὰ ὑπάγῃ

εἰς τὴν Μάνην. Ὁ καιρὸς τὸν ἐβρίξε κατὰ τὸ Κατάκολον· ὁ ἐκεῖ τότε Διοικητὴς Ἀναγνωστόπουλος τὸν παρέλαβε καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ τὸν ἔβαλε εἰς φύλαξιν ἀναπαυτικὴν, καὶ εἶχε ὄλα του τὰ ἀναγκαῖα πλουσιοπάροχα· τὸν Γιάννην Κατζῆ τὸν ἔπισσε καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὸ Παλαμήδι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομηχάλην καὶ Κατζάκο εἶχε ὑπὸ φύλαξιν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀναπλιοῦ· ὁ Κατζάκος ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Μάνην καὶ ἔκαμνε τὰ συντάγματα αὐτὰ· εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν εἶναι ὁποῦ ἐσυμβουλευθήθηκαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην. Τοὺς ἐγύρισαν τὰ μυαλὰ τάζοντές τους χιλιάδες τάλαρα καὶ ἄλλα· καὶ ἂν δὲν ἐπαρακινουῦντο αὐτοὶ ἀπὸ μεγάλας ὑποσχέσεις, καὶ νὰ ἦναι ἐέβαιοι ὅτι θὰ γλυτώσουν δὲν τὸ ἀποφάσιζαν ποτέ. Ἐτῆι ὡς προσεῖπα ἐπῆγαν εἰς τὴν Πόρταν τῆς ἐκκλησίας τὴν Κυριακὴν τὴν αὐγὴν, ἐχαίρετησαν τὸν Κυβερνήτην, ὁ Κυβερνήτης εἶχε μόνον δύο, ἓνα κουλοχέρη καὶ ἓνα ἄλλον ἐμβαίνοντας εἰς τὴν Πόρταν, ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ ἐβρίξε μία πιστόλα εἰς τὸ κεφάλι, ὁ Γεωργάκης μιὰ μαχαιριὰ εἰς τὴν κοιλιά καὶ ἔμεινε ὁ Κυβερνήτης νεκρὸς· ἔξαπλωμένος εἰς τὴν πόρταν· ἀφοῦ ἔκαμαν αὐτὰ ἔτρεξαν νὰ φύγουν, ὁ Κωνσταντῖνος ἐλαβώθηκε θανατηφόρα ἀπὸ τὸν Κουλοχέρη τὸν Κρητικὸν, ὁ δὲ Γεωργάκης κατέφυγεν εἰς τοῦ Βαλιάνου τὸ σπητι· εἶδε ὅτι ἐκεῖ δὲν ἐμπορεῖ νὰ βастαχθῆ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Ῥοῦν τὸ σπητι. Ὁ πολιτάρχης Παναγιώτης Κακλαμάνος δὲν ἐταράχθηκε διόλου διότι ἦτον καὶ αὐτὸς μπάσμενος εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ Ζεράρ ὁποῦ ἐδιοικοῦσε τὰ Ἑλληνικὰ τακτικὰ στρατεύματα εὐρέθηκε καθάλα μὲ τὸν ἀγιουτάντε του εἰς τὸν Πλάτανον ὁποῦ ἦτον ὁ στρατῶνς καὶ α

ἔλεγε τίποτε τίποτε, μείνετε ἤτυχοι. Ὁ Ἀλμέτας ὁποῦ ἦτον φρούραρχος μὲ τὸ πιστὸν στράτευμα ὁποῦ ἦτον ὠρκαμένο ἔκλεισε ταῖς Πόρτες, ἐδιαμοιράσθησαν εἰς ὄλαις ταῖς τάπιες καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς πόλεως, ἔπιασαν καὶ διάφοροι ἄλλοι πολῖται τὰ ἄρματα, καὶ ἔτσι ἐφυλάχθηκε ὁποῦ ἐκινδύνευσε νὰ χαθῆ τὸ Ἀνάπλι. Τῆς εὐθὺς ἐσυνάχθηκε ἡ Γερουσία μὲ τοὺς Γραμματεῖς καὶ ἀπεφάσι-σαν νὰ κάμουν τριμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Αὐγουστῖνον, ἐμένα καὶ τὸν Κωλέτη. Ὁ Αὐγουστῖνος μὲ ἔστειλε εὐθὺς μὲ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἕνα πεζοδρόμον διὰ νὰ μοῦ δώσῃ εἰδήσιν καὶ νὰ πάω εἰς τὸ Ἀνάπλι ἡμουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἐκείναις ταῖς ὥραις εὐρέθηκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἡ Γερουσία ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασίν της εἰς τὸν Αὐγουστῖνον, ὁ Αὐγουστῖνος εἶπε ὅτι δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν θέσιν ἂν δὲν ἔλθῃ πρῶτον καὶ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ὀμιλήσωμεν. Ἐγὼ ἔλαβα τὴν εἰδήσιν τὸ βράδυ τὴν ἴδια Κυριακὴ ἀπὸ τὸν πεζοδρόμον, ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Μαυρομηχάλιδες καὶ ὁ ἕνας ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ ἄλλος ἐπῆγε εἰς τὸ Ῥουάν, δὲν ἤξευρα τίποτε ἄλλο περισσότερον. Τότε ἐσυλλογίσθηκα ὅτι εἶχε ἀποφασίσει ὁ Κυβερνήτης ὅτι ἂν ἀποθάνῃ ἕξαφνα νὰ γένῃ εὐθὺς συνέλευσις ἀπὸ τὸ Ἔθνος. Εὐθὺς ἔκραξα τὸν διοικητὴν τῆς Τριπολιτζᾶς ὁποῦ ἦτον ὁ Καρόβης, καὶ τοὺς γραμματικοὺς του, ἔγραψα παντοῦ διαταγὰς εἰς τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦταν μὲ τὸν Γενναῖον νὰ τραβηχοῦν, καὶ ἔστειλα εἰς ὄλας τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ στείλουν τοὺς πληρεξούσιους των, διὰ νὰ κάμωμεν συνέλευσιν, καὶ ἐγὼ νὰ μείνω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, διατὶ ἐγὼ δὲν ἤξευρα ποῦ θε νὰ τραβιξῶ, οὔτε τι νὰ κάμω, οὔτε ἤξευρα τί ἐγένετο εἰς τὸ Ἀνάπλι, μὲ τὰ γράμματα ἔστειλα παντοῦ καθαλα-

εἰς τέτοιαις περιπτώσεσι. Ἄφησα τὸ Σισινόπουλον μὲ 100 καθιλακρέους διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα, καὶ διὰ τῆς ὄρας ἔφθασα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Εἶχα μαζῷ μου 150 καθαλακρέους· ὁ λαὸς ἐζήτησε τὴν ἄδειαν καὶ ἀνοιχὴν τὴν πόρταν καὶ ἐβγήκαν εἰς προϋπάντησίν μου, ἕως τὸν τόπον ὅπου ἐξεμπαρκαρίσθηκε ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ λαὸς ἀπεκεῖ μὲ ἐσυντρόφεισε ἕως τὸ σπῆτι μου. Ἄλλοι ποῦ μὲ ἀπκντοῦσαν ἐκλαιγαν, ἄλλοι παραπονοῦντο, καὶ ἐγὼ ἔλεγα εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἡσυχία· πηγαίναμενος εἰς τὸ σπῆτι τοὺς εἶπα, Ἕλληνες, πηγαίνατε εἰς τὰ σπήτιά σας, μὴ ἔχετε κανένα φόβον, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις θέλει τὰ οἰκονομήσει ὅλα· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα ἐκεῖ ὅπου ἐκάθετο ὁ Αὐγουστίνος διὰ νὰ τὸν παρηγορήσω, πηγαίναμενος ἐκεῖ ἐπαρηγόρησε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ ἔπειτα μοῦ λέγει, εἰς τὸν λαιμόν σου κρέμουμαι καὶ ἐγὼ καὶ τὸ Ἔθνος, καὶ κάμε ὅ,τι σοῦ φανῆ εὐλογον. Ἐγύρισα εἰς τὸ σπῆτι, ὠμίλησα τοῦ Ἀλμέδα ὅπου ἦτον φρούραρχος καὶ ἐπὶ κεφαλῆς εἰς τὰ στρατεύματα τὰ τακτικά, καὶ τοῦ εἶπα νὰ βάλῃ ντελάλιδες νὰ καθήσῃ ἡσυχος καθένας εἰς τὸ σπῆτι τοῦ καὶ νὰ βγάλῃ τὰ ὅπλα (διατὶ ἦταν ὅλοι οἱ πολῖται ἀρματωμένοι), καὶ καθὼς ἐφέρθηκες ταῖς τόσαις ἡμέραις νὰ φερθῆς καὶ τώρα διὰ τὴν ἡσυχίαν· τὸ τακτικὸν ἐστάθηκε πιστὸν εἰς τὸν ὅρκον τοῦ, καὶ ἐμπόδισε τὴν σφαγὴν καὶ τὴν φωτιά, τώρα νὰ κάμετε ὅρκον καὶ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, ἕως νὰ ἰδιῶμεν ποῦ θὰ κατασταλάξῃ τὸ πρᾶγμα.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐσυνάχθηκε ἡ Γερουσία καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ ἡμεῖς ἐκάμαμεν τὸν ὅρκον καὶ ἐπῆραμεν ταῖς ὑπὸθεσας τοῦ Κράτους ἐπάνω μας, ὁ λαὸς ἐφώναξε διὰ τὸν φονέα Γεωργάκη, ἢ σκοτώνετε τὸν φονέα, καὶ πιάνετε καὶ τοὺς συμβούλους, εἴτε μὴ θὰ κάμωμεν ἐκδίκησιν

μοναχοί μας και θά κάμωμεν ὅ,τι εἰμπορέσωμεν. Τότε ἡμεῖς ἀπεφασίσαμεν στρατιωτικὴν δικαστήριον, τὸν ἔκρινε τὸν ἐκαταδίκασεν εἰς θάνατον, και ἐκτελέσθη ἡ ἀπόφασις εἰς τὴν Πρόνοιαν. Οἱ δύο ὑπηρέται και ὁ Κακλαμάνος ἐβάλλθησαν εἰς φυλακὴν, οἱ ὁποῖοι ἐμαρτύρησαν τὴν ἐταιρίαν ὁποῦ εἶχαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐβιάσαμεν τὸν Ζιερὰρ νὰ κάμῃ τὴν παραίτησίν του, εἰδὲ μὴ θέλαμεν τὸν κηρύξει ἕως εἰς ἓνα ἐπίβουλον· ἔδωκε τὴν παραίτησίν του, ἐβάλλη εἰς φυλακὴν και ὁ υἱὸς τοῦ Καλαμογδάρτη και οἱ ἄλλοι δὲν ἐμαρτυριῶντο ἀπὸ τὸν ἄλλο. Πολλοὶ τρελοὶ ἤρχοντο και μὲ ἐφορτόνοντο και μοῦ ἔλεγον, Κολοκοτρῶνη ἐκδίκησιν κάμε, σκότισε τοὺς φονεῖς· και ἐγὼ τοὺς ἐμάλωσα και τοὺς ἐδίωξα ἀπὸ τὸ σπῆτι, λέγοντάς τους, πηγαίνετε εἰς τὰ σπήτια σας, δὲν εἶναι ἐδικὴ σας δουλιὰ:

Εἰς τὴν Ὑδραν μόλις ἐμαθῶν ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθη, ἐκίνησε ὁ Σπηλιοτόπουλος και Παπαλεξόπουλος και ἄλλοι, και ἔτρεξαν εἰς τὸ Ἄνάπλι διὰ νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν, και νὰ βάλουν εἰς ταραχὴν τοὺς ἐπιτάσμεν και τοὺς ἐβάλαμεν εἰς τὸ Καστέλι· ὅλα αἱ ἐπαρχίαι και αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος (ἐκτὸς τῆς Ὑδρας), ἔστειλαν ἀναφοραῖς, ἔκλαιον τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου, και ἀνεγνώριζαν και τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, και ἐγκωμιάζαν τὴν πράξιν τῆς Γερουσίας· ἔστειλαν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Ὑδραν μίξι ἐπιτροπὴν, δὲν τὴν ἐδεχθήκαμεν, ἕως ἂν ἐφώταε τὴν Γερουσίαν ὁ Θεὸς και ἔβαζε ἄλλον εἰς τὸν τόπον τοῦ Κωλέτη ἠθέλαμεν πάσι καλῆτερα. Ἐδιοικήσαμεν ἕως τρεῖς μῆνας ἐκάμαμεν προκήρυξιν και ἐπροσκαλέσαμεν τὸ Ἔθνος εἰς συνέλευσιν, νὰ συναχθῆ εἰς τὸ Ἄργος, και ἐσυνάχθηκε. Τότε ἤλθαν και ἀπὸ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα και ὁ διάβολος

ἔνωσε καὶ τὸν Γρίβα ὁποῦ ἐτρώγετο μὲ τὸν Τσόγγα, καὶ ἦλθον μαζὺ ὄλοι. Συνάζοντας ὄλο τὸ Ἔθνος, ἐγὼ ἐμέτρησα μὲ τὸ νοῦ μου, ὅτι ἐλν καὶ κάμωμεν ἄλλην κυβέρνησιν ἢ ἔξω αὐλαίς θέλει μᾶς πάρουν ὅτι εἶχαμεν ὄλοι συνομωσίαν διὰ τὸν σκοτομὸ τοῦ Κυβερνήτη· διατι σκοτόνοντας τὸν Κυβερνήτη, καὶ ἀλλάζοντας τὴν κυβέρνησιν νὰ βάλωμεν ἄλλους, βέβαια ὁ κόσμος θὰ μᾶς ἔπερνε ὅτι εἴμεθα ὄλοι συνομῶταις, ἢ ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἦτον τύραννος· διατι ἐδοκιμάσαμεν τὰ ἀπερασμένα χρόνια τῶν πολλῶν τὴν κυβέρνησιν, — καὶ εἶπα ὅτι, ἂς ἐμπῇ ὁ Αὐγουστίνος πρόεδρος μόνος, καὶ ἡ Συνέλευσις ἂς τοῦ θάλη Γερουσία νὰ ἀκούεται μὲ τὸν πρέδρον, νὰ κυβερνήσῃ, ἕως ἰποῦ νὰ γράψῃ ῥσαις Δυνάμεις νὰ μᾶς στείλουν βασιλέχ· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔκαμα τὴν παραίτησίν μου εἰς τὴν Συνέλευση. Ἀκούοντας ὁ Κωλέτης ὅτι ἔκαμα τὴν παραίτησίν μου καὶ θὰ ἔβγη καὶ ἐκεῖνος, καὶ ὅ,τι ἔκανε ὁ πρόεδρος θὰ ἦτον καλὰ γεναμένα, δὲν τοῦ ἄρισε, καὶ ἄρχισε καὶ διέκοψε τοῦς Ἀνατολικοὺς καὶ Δυτικοελλαδίτας καὶ τοῦς Καπιτανέους διὰ ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐμεῖς ἐκάναμεν Συνέλευση καὶ τὰ κονάκια ὁποῦ εἶχαν οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ Καπιτανέοι ἦταν ἀνακατωμένα μὲ τὸ κόμμα τοῦ Ἔθνους. Ἀρχήνησε καὶ τὰ καταμέριζε τὰ κονάκια, καὶ ἔβαλε τὸν Γρίβαν, ὡς τρελὸν ὁποῦ ἦταν, καὶ ἔφτιανε τυχπούρια εἰς τὰ κονάκια· καὶ ἔτσι ἐπέρασε καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐπῆγαν κατὰ μεριά ὄλη ἡ συντροφιά. Καὶ ἡ Συνέλευσις ἔβαλε φρουρὰ τὸν Κίτσο Τσαβέλα· καὶ εἶχαν γνώμη νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ τὴν χαλάσουν, ἀλλὰ δὲν ἐκόταγαν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν φρουρὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα. Καὶ ἔτσι ἡμέρα τὴν ἡμέρα αὖξαναν τὰ πάθη, καὶ ἐμεῖς πάντοτε ἐκάναμε τὴν Συνέλευση. Τοῦς ἔστειλε ὁ Αὐγουστίνος μιὰ καὶ δύο τὸν Κω-

λέττη: δὲν εἶναι καλὸ νὰ διαιρεθῇ τὸ Ἔθνος, μόνον ὁμόνοια καὶ εἰρήνη, καὶ ἡ Συνέλευσις νὰ κάμῃ τὰ ἔργα της. Μίαν ἡμέρα τοῦ λέγει, τί φτιάνει ὁ Γρίβας ταμπούρια ἔς τὸ σπῆτι; ἅμ' δὲν τὸν ἀφίνετε τὸν τρελό; αὐτοὶ ἔχουν εἰς τὴν γνώμη τους νὰ σκοτώσουν μεγάλους καὶ ὄχι μικρούς· ἐμεῖς φυλαγόμαστε ὅσοι ἔχομεν ὑποψία. Μίαν ἡμέρα, νὰ κοντοσυλλαβίσω, ἀνοῖξε τὸ τουφέκι ἀπὸ ἐκείνους εἰς τὸ παζάρι καὶ ἐβάρσασαν τὸν Τριαντάφυλλον Τσουρᾶ καὶ τὸν Ῥούκη. Ἔτσι ἀνοῖξε τὸ τουφέκι, ἐκαταμερίταμεν. Ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ Ἀπρωτόλης ποῦ ἔταν πολιτάρχης· καὶ ἔτσι ἐσηκώθηκε τὸ τουφέκι καὶ τοὺς ἐστενοχωρήσαμε εἰς ἓνα μαχαλᾶ. Τότενες ἐσηκώθηκε ὁ Κώστας Μπότσαρης καὶ ἤλθεν εἰς τὸν Αὐγουστίνο, καὶ εἶπε: νὰ τοὺς ἀφίσωμε νὰ φύγουνε, καὶ ἐγὼ ὑπάγω μαζύ τους εἰς τὴν Κόρινθο καὶ ἔρχομαι, καὶ ἄλλα ταξίματα. Τοῦ; εἶχαμε πολὺ στενοχωρημένους, καὶ ἂν δὲν ἦτον αὐτὴ ἡ μεσιτεία θὰ τοὺς ἐχαλάγαμεν ὅλους· σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πολλοί· καὶ ἔτσι μὲ αὐτὰ τὰ πάτα τοὺς ἔδωκε λόγον τιμῆς νὰ ἐβγουν, καὶ ἔτσι ἐβγήκαν. Ἐτόσο ἐστάλθηκε ἀπὸ τοὺς πρέσβεις (Κάνιγγ) διὰ νὰ πύση τὸ τουφέκι, καὶ ἔτσι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Ἄργος, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρασαν στὰ Μέγαρα καὶ ἄρχισαν ταῖς βραδιουργίαις των, καὶ ἐβγαλαν διπλώματα, ταγματάρχικαις, Καπετανέουσ, — καὶ ἐβγαλε ἕως 5,000 καὶ ὑπεγράφετο ὁ ἴδιος (ὁ Κωλέτης) ὡς κεφαλή. Καὶ ἡ Συνέλευσις τότε ἐσηκώθηκε καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἔκαμε γράμματα εἰς ταῖς Δυνάμεις διὰ νὰ προφθάσῃ μίαν ὥραν ἀρχήτερα Βασιλέας· ἔκαμε καὶ τὸ Σύνταγμα, καὶ τόσα ἄλλα.

Ἐπεινοὶ ἔκαμαν ἕως 25 Μαρτίου εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ ἤλθαν εἰς τὸ Λουτράκι. Ὁ Νικολὸς Τσαβέλας ἐχρεωστοῦσε

ου χιλιάδες γρόσια, και διά να μη πληρώση, έπηγε με εκείνους. Τόσο και ο Χατζή Χρήστος έπαράτησε τον δρκον 'που 'χε κάμει σε τρεις μήνες, και έπηρε την καθαλαρία και έπηγε 'στον Κωλέττην. Είχε τον Καλέργη ή κυβέρνησις σταλμένον με την καθαλαρία και τους Κορθιούς, και έστέκονταν άντικρυ των Συνταγματικων. Και ο Κωλέττης ήλθε εις το Λουτράκι, και τον εδυνάμωνε το κόμμα από την Ύδρα, και πανταχού όσοι ήταν σκανδαλοποιοί, και το στρατεύμα όπου είχε όλο με διπλώματα και ταξίματα. Και έλεγε, αν βγάλωμε τον Αύγουστινο σās δίδω άμπλα 'Αουτοριτά εις την Πελοπόννησο να πάρετε τους μισθούς σας, να έχετε και τους βαθμούς σας. 'Η Συνέλευσις έτελείωσε, και ή Γερουσία και οι Γραμματείς έμειναν ασάλευτοι μέρος Νήσοι δέν άκουε την διαταγή μόνον, και μέρος Ρουμελιώταις. Το λοιπόν έθνος άκουε ταις διαταχαίς της κυβερνήσεως, — ή Πελοπόννησος όλη. Τόσο έγραψε και ο Νικόλαος ένα γράμμα όταν ήμεθα 'στην έπιτροπή. «Βασιάτε το 'Εθνος, να ήσαστε μονιζόμενοι και θα στείλωμε βασιλέα». Τόσο και από ταις άλλαις Αύλαις. 'Από ήμέραις εγύρευα την άδειαν από τον Αύγουστινον να πάω και εγώ εις την Κόρθο· όπου αν ήθελε υπάγω 10 ή 5 ήμέραις άργήτερα δέν ήξευρα αν έμβαιναν μέσα (να μη πάν άπάνω τους.) Μόνον άκουε ο κόσμος το Σύνταγμα και δέν ήξευρε πώς είναι Σύντριμμα, και εις ταις 25 του Μαρτίου εβγήκα να πάω 'στην Κόρθο, και εκείνην την ήμέραν όπου εβγήκα εγώ, ο Νικήτας με τον Καλέργη εκαμαν την άστοχασίαν και πήγαν στο Λουτράκι και τους πισοδρόμησαν εκείνοι. Το στρατεύμα το δικό μας εσκόρπισαν και ο κόσμος εκαρτέραε με το Σύνταγμα. Και εγώ έπηγα εις το 'Αργος και εδείπνησα, και άπάνω 'που ήθελα να καθαλίω

νά πάω 'στὴν Κόρθο, μᾶς εἰδοποιήταν τὰ τρέχοντα· καὶ ὅτι οἱ Συνταγματικοὶ αὐριοἔρχονται ἐδῶ· καὶ τότενες ἄφησα τὸν Σταυριανὸ Καπετανάκη, τὸν Γεώργη Μηχαλάκη, τὸν Ἄγα-λόπουλο, τὸν Τσόκρη, τοὺς ἄφησα εἰς τὸ Ἄργος, νά ἰδοῦμε τί θέλει γείνει. Ἐγὼ ἐτραβίχθηκα εἰς τὸ Σχοινοχώρι, μίαν ἡμισυ ὥρα μὲ τὸν τσιπχανέ, καὶ μόνον μὲ τοὺς ἀθρώπους μου· καὶ τὴν αὐγὴ ἔφθασε τὸ Σύνταγμα εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγήκαν εἰ Ἄργίταις μὲ ταῖς δάφναις, Ἄπ' ἐκεῖ ἐδοκίμασαν νά πάνε 'ς Ἀνάπλι. Καὶ τὰ στρατεύματα 'ποῦ 'ταν 'στὴν Σαλαμίνα τὰ δικὰ μας, ἐμπῆκαν εἰς τὴν Πρόνοιαν. Ἐγὼ ἐτράβιζα κατὰ τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ μὲ 200 ἀθρώπους 'ποῦ ἐκρατοῦσα τὸ Ἄϊνδρι, 'ποῦ ἦταν οἱ τοπικοὶ φευγάτοι. Καὶ ἔτσι ἦλθαν ἐκεῖ ὁποῦ ἤμουν ἐγὼ, καὶ τοὺς ῥώτησα, ἀν ἦναι πουθενὰ στρατεύματα. — ὄχι! — Ὁ Ζαίμης καὶ ὁ Κολιόπουλος; ἦτον σταλμένοι 'στὴν Πάτρα καὶ ὁ Τζαβέλας μὲ τὸ τάγμα του στὴν Πάτρα. — Καὶ ἐμβαίνοντας μέσῃ ἔρριξαν τὴν Γερουσίᾳ, νά κάμουν κυβέρνησιν, ἐπιτροπὴν ὅ, καὶ ὁ ἓνας ἀπεφάσισαν καὶ ἐμένα· καὶ ἐγὼ ἀποκρίθηκα, δὲν εἶμαι ἀξίος. Καὶ τότε ἀπεφάσισαν τὸν Κολιόπουλο, τὸν Ζαίμη, καὶ μοῦ ἔστειλαν τὰ γράμματα καὶ τοὺς τὰ ἔστειλα νά ἔλθοῦν τὸ γλιγωρότερο. Καὶ ἔκαμαν ἐπταμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Ἰψηλάντη, τὸν Κωλέττη, τὸν Μεταξᾶ, τὸν Μπότσαρη, τὸν Κολιόπουλο, τὸν Κουντουριώτη καὶ Ζαίμη. Ἐγὼ εἶχα στείλει τὸν Γενναῖο ὁποῦ ἐσύραζε στρατεύματα διὰ τὴν Κόρθο, καὶ ἔφθασε μὲ 1,000 εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐγὼ ἐστάθηκα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ ἐκείνον τὸν ἐπρόσταξιν νά πάη 'ς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικοὺς, νά ἰδοῦμε τὸ Σύνταγμα τί θέλει κάμει. Τότενες ἔφθασε καὶ ὁ Ζαίμης μὲ τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τὴν Πάτρα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐστάθησαν

μία ὄρα καὶ ὠμιλήσαμεν, καὶ μοῦ λέγει ὁ Ζαΐμης: μὴ 'πῆς τίποτε ὅσο νὰ 'πάμε κάτω, νὰ μὴν γείνη κανένας ἐμφύλιος πόλεμος καὶ χαθοῦμε. Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα ὅτι, σύρτε κάτω καὶ ἂν γίνη εὐταξίη καὶ, κάμη ἡ ἐπιτροπὴ εὐταξίη ἀπὸ τ' Ἀνάπλι ἕως εἰς τὸ Ἄργος, ἐγὼ θέλω μείνει ἡσυχος καὶ τραβάω καὶ τὸν Γενναῖο καὶ πηγαίνω εἰς τὸ σπήτι μου καὶ ἡσυχάζω· εἰτεμὴ καὶ τὸ Σύνταγμα ἀπλωθῆ μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐγὼ βέβαια διὰ τὴν πατρίδα ἔχω τόσα αἵματα καὶ κόπους, καὶ θὰ κάμω ὅ,τι δύνομαι νὰ ἐμποδίσω τὸ κακόν. Καὶ κατεβαίνοντας κάτω ἔσμιξε ἡ ἐπιτροπὴ ὅλη καὶ ἔκαναν συμβούλιον, ὅτι πῶς θὲ νὰ πληρώσουν τὸ σράτευμα ὑποῦ ἦτον 'στὴ Μέγαρον τόσους μῆναις· ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Μεταξᾶς εἶχαν μία γνώμη, ὅπως οἱ ἄλλοι ἦταν τέσσαροι, καὶ πάντα οἱ τέσσαροι εἰς ταῖς γνώμας ἐνικούσαν. Ἐβάλαν τὸν Ζωγράφον Γραμματεῖα τῶν πολεμικῶν, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ ἐγύρευαν λουφέδες, γιὰ τὸ τοὺς εἶχε ταμμένο ὁ Κωλέτης ὅτι, πηγαίνόμενοι στ' Ἀνάπλη νὰ δώσῃ τοὺς λουφέδες, καὶ ἂν δὲν ἔχη νὰ εὐρῆ. Σὴν δὲν εἶχαν μὲ τί νὰ τοὺς πληρώσουν, τοὺς διεμοίρασε 'στὴν Πελοπόννησον νὰ πάρουν τοὺς λουφέδες μὲ ὅ,τι τρόπον ἤμπορέσουν. Ἐστειλαν τὸν Νότη Μπότσαρη, νὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν Πάτρα τοὺς λουφέδες του, (καὶ νὰ στείλῃ τὸ Σύνταγμα), νὰ παραδώσῃ ὁ Τζαβέλας τὸ κάστρο. Καὶ ὁ Τζαβέλας δὲν ἐδέχθηκε τὸ κάστρο νὰ δώσῃ, καὶ εἶπε « Πατριώτης καὶ 'γὼ εἶμαι, καὶ φυλάττω τὸ κάστρο ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας μας ». Δὲν ἐδέχθηκε οὔτε τὸν Νότη. Τὸν Χριστόδουλο Χατζῆ Πέτρου τὸν ἔστειλαν εἰς Καλάβρυτα, Γριζιώτη καὶ ἄλλους 'στὴν Κόρινθο, τὸν Κατσακό μὲ τοὺς Μανιάτας 'στὴ Μεσσηνίαν, τὸν Βαγγέλη Κοντογιάννη εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, τὸν Ντελῆ Γεώργη εἰς τὸν Μιστρέα, τὸν

Μακρυγιάννη, (τοὺς στρατιώτας του), τὸν Ταφιλπούζη καὶ τὸν Χατζῆ Χρῆστο εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, τὸν Διχαμάντη Ζέρβα ἴσθην Γαστούνη, καὶ εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις ἔστειλαν στρατεύματα, ὅχι διὰ νὰ λάβουν τακτικά τοὺς μισθοὺς των, ἀλλὰ νὰ λεηλατήσουν ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις· τὸ Ἄργος τὸ ἔδωσαν τοῦ Γρίβα, τὸν Ταφιλπούζη μὲ τὸ τάγμα του τὸν ἀπερξίσαν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ νὰ πάη ἴσθην Γαστούνη μὲ σημαία Ὀθωμανικὴ, — μὲ μπαντιέρας Ὀθωμανικαῖς, μὲ τὴν χέρα τοῦ Μωάμεθ. Ἀκούοντας ἐγὼ, ἔστειλα καὶ τὸν ἔθγαλα μὲ κηταισχύνη, καὶ ἂν εἶχα τὴν ἔχθρα ποῦ ἔλαβα ἔπειτα θὰ τοὺς σκοτώναμε. Καὶ τοῦ ἔστειλα (τοῦ Ταφιλπούζη) καὶ ἐμάζωξε ταῖς μπαντιέραῖς, καὶ τοῦ, εἶπα ἂν περάσῃ καμμία φορὰ μὲ ἀνοικταῖς μπαντιέραῖς, ἢ γυναῖκες ἢ χηρευάμεναις θὰ τὸν σκοτώσουν· ποῦ ἀνοίγῃς τὴν σημαία τὴν Τούρκικη εἰς τὰ χῶματα τὰ Ἕλληνικὰ. — Τί φταῖμε ἐμεῖς; ὁ Κωλέττης μᾶς εἶπε: δουλιὰ νὰ κάμντε, καὶ ὅ,τι σημαίᾳ θελεῖτε μᾶς ἔδωσεν ὀφικια, ἐγέλασε Τούρκους καὶ Ῥωμαίους. — Ἐγραψα μερικῶς εἰς τὸν Ζαΐμη, τοῦτοι γυρεύουν ἐμφύλιο πόλεμο. Τότενες διατάττουν τὸν Γρίβα νὰ περάσῃ Λεοντάρι, Μεσσηνία, Καρύταινα, Ἀρκαδία καὶ Φανάρι. Ἀκούοντας ἢ ἐπαρχίαις, ἤλθαν οἱ πρόκριτοι καὶ καπιτανεῖο τῶν ἐπαρχιῶν καὶ μοῦ λέγουν τί κάνεις, μᾶς γλύτωσες μία φορὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους νὰ μᾶς γλυτώσῃς καὶ τώρα. — Εἶχαν τρομάξει ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ Κόρινθο. — Νὰ πιάσωμεν τὰ ἄρματα, νὰ ἐμποδισθοῦν. Τότενες ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Βασιλέας τῆς Βαβυρίας ἐδέχθηκε νὰ στείλῃ τὸν υἱὸν του τὸν Ὀθωνα ἦτον ἔθγα Ἰουνίου. Τότενες ἔκαμα διαμαρτύρηση εἰς τὰς τρεῖς Δυνάμεις, νὰ μὴν κινήσῃ ὁ Γρίβας, νὰ τὸν ἐμποδίσουν· γιατί ἔρχοντας ὁ Γρίβας εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ θέλει

άνοιχθῆ ἐμφύλιος πόλεμος. Καὶ δὲν μὲ ἀκούσαν εἰς αὐ-
τὴν τὴν παρακάλεισιν καὶ τότενες ἔγεινε μία προκήρυξις ἀπὸ
ἐμὲ εἰς τὴν Γερουσίαν, ὅτι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπισθοῦ-
με τὴν τιμὴν μας καὶ ζωὴν μας καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν μας δὲν
γνωρίζομε διὰ κυβέρνησιν τὴν τυραννικὴν.

Αὐτὴ ἡ διοίκησις εἶδε ὅτι ἀδύνατον νὰ βαστα-
χθῆ καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἀντιπρέσβεις διὰ νὰ ἔλ-
θουν Γαλλικὰ στρατεύματα νὰ πιάσουν τὸ Ἀνάπλι καὶ
τὴν Πάτρα. Τέτοια κυβέρνησις ἦτον, νὰ δώσῃ τὰ ἐθνικὰ
φρούρια εἰς ξένους νὰ τὰ φυλάττουν. Ἐπῆγε ὁ στρατηγὸς
Γκενέκ μὲ ἓνα σύνταγμα Γάλλων εἰς τὴν Πάτρα. Ὁ
Κίτσο Τζαβέλας δὲν τοὺς ἐδέχθηκε, καὶ εἶπε ὅτι τὸ φρού-
ριον θέλει τὸ παραδώσει ὅταν ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς
εἶπε ὅτι, ἂν θέλετε νὰ τὸ πάρετε μὲ βίαν θέλει ἔχουν πό-
λεμον, καὶ ἔβαλε σημαίαν. Ἀφ' οὗ εἶδε ὁ στρατηγὸς
Γάλλος τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κίτσου, ἀ-
νεχώρησαν οἱ Γάλλοι ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἔβ-
γαλαν τὸ τυπικὸν τάγμα, καὶ ἔτσι ἐκλείσθησαν μέσα,
καὶ ἐκάθοντο ἂν δὲν ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς Γάλλους, ὁ Κω-
λέτης ἤθελε καταφύγει εἰς τὸν τόπον του, τὰ Γιάννινα.

Τὰ στρατεύματα ὅπου ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Κίτσου
Τζαβέλα ἐσυμφώνησαν, καὶ εἶπαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν ἐμ-
φύλιον πόλεμον, καὶ νὰ στείλουν ἀπεσταλμένους εἰς τὴν
Διοίκησιν τοῦ Ἀναπλιοῦ, διὰ νὰ διορθώσουν τὰ πράγματα.
Αὐτοὶ ἀπέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦτον ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Βελ-
τέτσι ὅταν ἦλθαν τοὺς ἀντάμωσα εἰς ἓνα χωριὸν, ἐστέρθηκα,
εἶχα κάμει τὴν προκήρυξιν καὶ ἦλθαν Ἀρχαδιοὶ Φανα-
ρίται, Καρυττινοὶ, καὶ ἀπὸ ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ ἔπιασαν ταῖς
θέσεις διὰ νὰ ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸ νὰ ἔμψουν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις
καὶ νὰ ταῖς λεηλατήσουν — καὶ ἐσυμφώνησαν καὶ μὲ αὐτά.

ἐπέρασαν καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, ὠμίλησαν μὲ τὸν Γρίβα καὶ μὲ τὸν Χατζῆ Χρήστο· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐκεῖ ἐσυνάζοντο διὰ νὰ κάμουν Συνέλευσιν, ἐτοίμασαν μίαν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἔλθουν νὰ μᾶς μιλήσουν. Ὁταν ὁ Γρίβας ἦλθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, πολλὰ ὀλίγοι κάτοικοι ἔμειναν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκυρπίσθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας, διατὶ ἐτρόμαζον ἀφοῦ ἶδαν τὰ κακὰ τὰ ὅποια ἔκαμαν εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὴν Κόρινθον. Ἔστειλα ἓνα πεζὸν μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ διὰ νὰ μὴ πολεμήσουν, καὶ ὁ Γρίβας τὸν πιάνει καὶ τὸν κόβει. Τότε ἐπῆγα ἀπὸ τὴν Καρύττινα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτζι. Εἶπα ὅτι αὐτοὶ ἔχουν σκοπὸν.

Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ὁ Βαγκέλης Κοντογιάννης πολεμεῖται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἓνα μέρος ἐπαρχίας Μιστρᾶ καὶ ἐκινδύνευε νὰ τὸν χάσουν· εἶχε μαζὺ του ἕως τριακόςιους, μεταξὺ αὐτῶν ὀγδοῶντα Τούρκοι. Ὁ Γενναῖος τὸ μαθαίνει αὐτὸ, πηγαίνει καὶ τὸν γλυτώνει καὶ τὸν ἐσυντρέφει εἰς τὸ Τσιβέρι, καὶ τὸν ἄφησε καὶ ἐβγήκε εἰς τὴν Ροῦμέλην. Ὁ Νικήτας ἐχάλασε τὸν Κατσάκο εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τὸν ἐπολιόρκησε εἰς τὰ Φουρτζαλοκάμαρα, καὶ ἂν δὲν ἤρχοντο οἱ Φραντζέζοι τὸν ἐπιαναν ζωντανόν· ἔτζι ἐπαστρέφθηκε καὶ αὐτὸ τὸ μέρος· τὸν Ἀποστόλη Κολοκοτρώνη τὸν εἶχα στείλει εἰς τὴν Καντίλα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Καρατάσο· ἐπῆγα εἰς τὸ Βιλτέτσι, καὶ ἔστειλα εἰς τὸν Γρίβαν ὅτι νὰ τραβιθοῦν καὶ αὐτοὶ ἀποκρίθησαν· ἔχομε πόλεμον. Ἐδιόρισα τὸν Γενναῖον νὰ ὑπάγῃ εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ, νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ νὰ πολιορκήσουν τὸν Γενναῖον, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα διάφορα μέρη νὰ ἔμβουν οἱ ἐδικοί μας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐπῆγε ὁ Γενναῖος εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ, βγαίνει

ὁ Γρίβας ἐναντίον του, δίδω τὸ σημεῖον νὰ κτυπήσουν καὶ νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ· κτυποῦνται. Ἐνας Βούργαρης, Μανιάτης λεγόμενος, ἐστάληκε ἀπὸ τὸν Χατζῆ Χρῆστο καὶ ὠμίλησε τοῦ Ἀγιουτάντε μου διὰ νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐβγῶν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ· ἔτσι ἐδέχθηκα τὴν γνώμη του διὰ νὰ μὴ χαλασθῇ ἡ πόλις τῆς Τριπολιτζᾶς· Ὄμιλησα καὶ ἐγὼ προσωπικῶς μετὰ τὸν Χατζῆ Χρῆστο· διατι ἂν ἄφιναν νὰ ἔμβαιναν τὰ στρατεύματα μετὰ τὸ σπῆθι εἰς τὸ χερί ἐγαλιῶνταν τὰ σπῆθια, ὅσον τάξῃ καὶ ἂν ἐφύλαγαν οἱ στρατιῶται. Τέλος πάντων ἔφυγε καὶ ὁ Γρίβας μετὰ τὸν Χατζῆ Χρῆστο μετὰ τὴν Καβαλαρία καὶ ἐκατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ εἰς 5 ἡμέρας ἐμαζέφθησαν ὄλαις ἢ διασκορπισμέναις οἰκογένειαίς· εἰς ὀλίγαις ἡμέραις ἦλθε καὶ ὁ Τσαβέλας· εἰς ὄλους τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ εἰς τοῦ Μαντζαργᾶ ἐσκοτώθησαν ἕως 50. Ἐσύναξα ὄλον τὸ στράτευμα, — ὅταν ἀνεχώρησαν οἱ Ρουμελιώταις ἕκαμα λόγον διὰ τὴν εὐταξίαν· εἰς ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχα ἀντοπόκρισιν καθημερινὴν μετὰ τὸν Ζαήμεν, Μεταξᾶ καὶ Κολιόπουλο· ὁ Καλέργης, Τζόρκης, Ἀργεῖοι, Κατοναχαγιέταις ἦλθαν δύο ὥραις μακριὰ ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι.

Ἦλθε ἀπὸ τὸν Τρικούπη μία πρόσκληση τοῦ Γενναίου διὰ νὰ κάμῃ μέρος εἰς τὴν ἐπιτροπὴ ὅπου ἐστάληκε διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Βαυαρίαν, καὶ νὰ προσκαλέσῃ τὸν Βασιλέα καὶ νὰ τὸν συντροφεύσῃ ἕως τὴν Ἑλλάδα. Ἐγὼ δὲν ἠμποροῦσα νὰ δεχθῶ νὰ ὑπάγῃ ὁ Γενναῖος ἀπὸ μίαν Κυβέρνησιν ὅπου δὲν ἀνεγνώριζα καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ ἰδῶ τί τρέχει δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἔδωσα εἰδήσιν τοῦ

Ῥικάρδου, μοῦ ἔστειλε μία φελοῦκα καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν φεργάδα του· μόλις ἔφθασα ἐκεῖ καὶ τὸ βράδυ ἐρχεται ὁ Κολιόπουλος· νὰ μοῦ πάρῃ τὴν ἄδεια διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ· μοῦ εὔρηκε πρόφασι διὰ αὐτὴν τὴν εἰα, ὅτι τὸ καράβι τὸ Ἰγγλέζικο ὅπου ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν ἐπιτροπὴν ἐβιάζετο νὰ φύγῃ· τί νὰ κάμω ἐγὼ πλὴν· τοῦ εἶπα τοῦ Κολιόπουλου· πῆγαινε εἰς τὸ καλό. Ἐστοχασθήκαμε ἔπειτα νὰ στείλωμε μιὰν ἐπιτροπὴν ἀπὸ τὸ ἔθνος ὅλο καὶ ἀπὸ τ' ἄρματα εἰς τὴν Βυχαρίαν, πλὴν αἱ περιστάσεις δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρησαν· ἂν μὲ ἔλεγαν καθὼς ἦτον, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἦτον διωρισμένη ἀπὸ τὴν Βυχαρίαν τὸν ἔστελνα τὸν Γενναῖο καὶ ἐπῆγα·νε· ἐχαιρέτησα καὶ τοὺς δύο Ναυάρχους Ἄγγλων καὶ Γάλλων, μὲ εἶπαν διατὶ δὲν ἔστειλα τὸν υἱόν μου εἰς τὴν Βυχαρίαν, καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ δεχθῶ τὴν ἀπόφασίν της· ἦλθε ὁ Ζαήμες καὶ Μεταξᾶς καὶ ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν φεργάδα. Ὁ σκοπός μου ἦτον ἡ Γερουσία νὰ μείνῃ ἐλεύθερη καὶ νὰ ἐκλέξῃ μιὰν κυβέρνησιν ἀπὸ διάφορα κόμματα κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Λόνδρας. Ἐπέστρεψα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπο, ἦλθε ὁ Τζαβέλας καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ Ρουμελιώταις τοῦ μέρους μας. Ἐγράψαμεν συμφώνως εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς ὅπου ἦτον μὲ τὸ σύνταγμα, νὰ ἐλθοῦν νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς τὸ Τζιβέρι. Ἦλθον, ὠμιλήσαμεν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαμεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπερσίσσαμεν ὡς ἐπιτροπὴ τῶν ἄρμάτων νὰ ὀλιγοστέψουν τὰ κακὰ, καὶ ἐγράψαμεν εἰς τὸν Γρίβα — διὰ νὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὸν Μωρέα· — ὁ Γρίβας ἐπῆγε εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἔλαμεν μεγάλας καταχρήσεις· — Ἐκεῖ ἀπερσίσσαμεν νὰ γίνῃ μιὰ στρατιωτικὴ ἐπι-

τροπή με τὸν σκοπὸν νὰ μαζεύσῃ ὅλας τὰς προσόδους καὶ νὰ τὰς μοιράσῃ εἰς ἔθλους με ἀναλογίαν καὶ με τάξιν, καὶ νὰ ἐμποδίσωμεν ὅσον ἦτον δυνατὸν ταῖς μεγάλας καταχρήσεις ὅπου ἐγίνοντο· ὁ Ζωγράφος ἔγραψε εἰς αὐτοὺς νὰ βαστάξουν εὐταξίαν πλὴν ποῖος τὸν ἤκουγε. Ὅταν εἴμεθα εἰς τὸ Ἄργος με ἔγραψαν νὰ ἐβῆ ἡ Γερουσία, καὶ ὁ Ζητήης καὶ ὁ Μετιζῆς, νὰ ἐκλέξῃ καὶ ἓνα τρίτο μέλος καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ διοικήσῃ τὸν τόπο ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας μας· δὲν τὸ ἐδέχθηκα διατὶ ἦτον τόσοι ὄπλαρχηγοὶ ἐκεῖ καὶ δὲν ἤμεθα σύμφωνοι. Ἐπειτα ἐδιαμοιρασθήκαμεν, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρήστος ἐπήραμεν ἐπάνω μας τὴν Τριπολιτσά, Μιστρᾶ, Λεοντάρι, ὅλην τὴν Μεσσηνίαν, Φανάρι, Καρύταινα· Κριζιώτης, Στράτος καὶ Τσόρκης ἔμειναν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις Ἁγίου Πέτρου Ἄργους. Κατωαρχηγεῖ, Κόρινθον, καὶ ὁ Τσαβέλας με τὸν Νότη Μπόιζαρη νὰ πάρουν Καλάβρυτα, Βοστίτζα, Πάτρα, Γαστοῦνι, Πύργο. Εἰς ἔθλα αὐτὰ τὰ μέρη ἦτον στρατιῶταις καὶ ἔκαναν μύριας καταχρήσεις, καὶ τὰ χρέη ἦτον αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, νὰ συνάξουν ὅσους προσόδους ἔχουν νὰ δώσουν αἱ ἐπαρχίαι καὶ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς διαφόρους ὄπλαρχηγούς ἀναλόγως με ἐκεῖνα ὅπου ἔχον νὰ λάβουν καὶ νὰ μαζέβουν ζωστροφία με ὅλην τὴν δυνατὴν εὐταξίαν εἰς τέτοιαις ἀναρχικαῖς περιστάσεις. Ἐπήγαμεν λοιπὸν ὁ καθένας εἰς τὴν θέση του. Ὁ Τσαβέλας καὶ Νότης ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρήστος· ἐπήγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτσά καὶ οἱ λοιποὶ ἔμειναν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπερσίσθη νὰ ἔλθῃ ἓνα τάγμα Φρατζέζοι διὰ νὰ πιάσῃ τὸ Ἄργος διὰ νὰ ἐβῆ ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Μύλους. Ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, ἦλθον εἰς εἰς τὴν Τρι-

πολιτᾶ, τοὺς περιποιήθηκα καθ' ὅλους τοὺς τρόπους καὶ ἔπειτα κατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐκεῖ δὲν ἤξεύρω πῶς ἔκαμαν καὶ πιάνονται μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Τσόκρη καὶ Κριζιώτη, πολεμοῦν καὶ σκοτώνουν περισσότερο ἀπὸ 200 ψυχὰς ἀθώαις, οἱ Φραντζέζοι ἔπιασαν τὸ παιδί μου ὡς ἐνέχυρον διὰ νὰ μὴν πᾶν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς κτυπήσουν. Ἔστειλε μίαν ἐπιτροπὴ ἢ Διοίκησις διὰ νὰ ἰδῇ ἂν εἶχα ἐγὼ εἰδητὴν· ἦλθαν, ἐξέτασαν αὐτὰ, ἔγραψα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Στρατηγὸν καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι ἂν εἶχα κανένα σκοπὸν νὰ βρῆσουν τοὺς Φραντζέζους, δὲν τοὺς ἄφρινα νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, — τοὺς ἐκαρτέραγα εἰς τοῦ Λεονταριουῦ τὸ Δερβένι — καὶ δὲν ἔχω καμμίαν αἰτία διὰ νὰ ἦμαι ἐχθρὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ τί ἔπιασαν τὸ παιδί μου ἐνέχυρον. Ἄν ἤξευρα ὅτι τὸ νὰ κτυπήσω ἤθελα ὠρελήσει τὴν Πατρίδα μου τὸ ἔκαμνα καὶ ἄ; εἶχαν καὶ τὸ παιδί μου ἐνέχυρον, καὶ ἔτσι ἐπληροφόρηθησαν ὅτι δὲν εἶχα εἰδητὴν· οἱ Γάλλοι μὲ ἐνόμιζαν ἐχθρόν τους, ἐγὼ δὲν τοὺς εἶχα δώσει ποτὲ αἰτία. Ὁ Κωλέτης καὶ τὸ ἐναντίον κόμμα τοὺς ἐγιόμνησαν τὰ μυκλὰ, ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐναντίον τους καὶ Ῥωσολάτρης.

Εἰς δέκα ἡμέρη, φθάνει ὁ στόλος ὁποῦ ἔφερεν τὸν Βασιλέα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἄργους. Πρὶν ὅμως τοῦτο οἱ Φραντζέζοι ἔστειλαν καὶ ἔπιασαν τὸ σπῆτι τοῦ Τσαμαδοῦ ὁποῦ ἦτον πρόεδρος τῆς Γερουσίας, καὶ τὸν ἐκκακομεταχειρίσθησαν ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς περιστάσεως, καὶ ἄλλαις βίαις ὁποῦ ἔκαμναν εἰς τοὺς Γερουσιαστὰς ἀπεφρίσισαν νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι. Ἐγὼ εἶχα καιαἰδῆ εἰς τὸ Ἄστρος, διὰ νὰ ὀμιλήσω διὰ μίαν ὑπόθεσιν ὁποῦ ἔτρεχε. Μερικοὶ Γερουσιασταὶ εἶχαν σχέδιον νὰ ἐβγοῦν εἰς τὸ Ἄστρος, νὰ ἐκλέξουν μίαν νέα διο-

κηση συνθεμένη από τρεῖς, νὰ προσκαλέσων τὸν Ζαήμη και Μεταξᾶ, και νὰ κάμουν πρόεδρον προσωρινὸν τὸν Ῥι-
κόρδο, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας· ἔφυγε ἡ Γερουσία,
και ἔξαφνα μία αὐγὴ τοὺς βλέπω εἰς τὸ Ἴαστρος· δὲν
ἐδέχθηκα τὴν πρότασίν τους, ὅμως εἶπα νὰ σταθῇ τὸ πρᾶγ-
μα ἕως εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως, και ἡ Γερουσία
ἐπῆγε εἰς ταῖς Σπέτζαις και ἔμεινε ἐκεῖ ἕως τὸν ἐρχομὸν
τοῦ Βασιλέως. Ὅταν ἐβγήκε ἡ Γερουσία εἰς τὸ Ἴαστρος
εἶχα στελεῖαι τὸν Κωνσταντῖνον διὰ νὰ γίνῃ συμφωνία εἰς τὸ
Ἰανάπλι· ἡ συμφωνία ἦτον νὰ βαλοῦν εἰς ὄλον τὸ κράτος τοὺς
ἡμῖς ἐπάρχους ἀπὸ τοῦ μέρους μας ἀνθρώπους νὰ ἐπικυρώ-
σουν τοὺς λογαριασμοὺς ὄλων τῶν στρατιωτικῶν διὰ τοὺς
μισθοὺς των και ἄλλα· ὁ Κωλέτης ἦτον σύμφωνος· ἐκτὸς νὰ
μὴ γνωρίσῃ τὴν Γερουσία, και αὐτοῦ ἦτον ἡ δυσκολία· διότι
δὲν ἤθελα νὰ δεχθῶ ὅλας τὰς προτάσεις ὅπου ἦτον ὠφέ-
λιμοι δι' ἐμέ, και νὰ ἀφήσω τοὺς συντρόφους μου Γερου-
σιαστὰς· αὐτοὶ ὅπου ἐζητοῦσαν νὰ γίνῃ μία Διοίκησις και
δὲν ἐπρότμεναν ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, ἔλεγαν ἅ· ὅτι
ὁ Βασιλέας θὰ ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα και τρεῖς
και τέσσαρους μῆνας· β'. ὅτι ὅταν ἔλθῃ ὁ Βασιλέας θὰ εὔρη
εἰς τὰ πράγματα τοὺς ἐναντίους, και τότε θὰ λάβει, ἀπὸ
αὐτοὺς μόνον πληροφορίας ὡς εὔρισκομένους εἰς τὰς θέσεις και
μὲ τοῦτο θὰ κρύψουν ὄλα των τὰ σφάλματα, ποὺ ἔκαψαν
στόλους, ἀφάνισαν ἐπαρχίαις, ἐσκότωσαν τὸν Κυβερνήτη,
κτλ. ἐνῶ ἂν ἐγίνετο μία νέα διοίκησις ἀπὸ τὴν Γερουσίαν, τὴν
ὁποίαν ἕως τότε οἱ Ἀντιπρόεδμοι και ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυα-
ρίας ἐνόμιζε ὡς νόμιμον, ἤθελε δώσῃ αὐτὴ ἡ νέα διοίκησις
πληροφορίας διὰ τὰς πράξεις τῶν ἐναντίων, και νὰ τοὺς
γνωρίσῃ τί ἄνθρωποι εἶναι, και ἂν και ὁ Κωλέτης μὲ
τοὺς γραμματεῖς ἐπέμενε νὰ νομίζεται ὡς διοίκησις ὁ

τι ὁ Κολιόπουλος ἐπληροφόρησε τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν διὰ τὰ φρονήματά μου ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, καὶ τοὺς εἶπε ὅτι ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ ἐνέχυρον εἰς τὴν Βυατριαν, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ὁ υἱὸς του εἰς τὴν Ἑλλάδα· μολοντοῦτο ἤρχοντο μὲ κάποιαν ὑποψία. Εἰς τὸ Ἀγγλικὸν καράβι ὅπου ἐμβῆκε ὁ Βασιλέας καὶ ἡ Ἀντιβασίλειά, ἴσως τὸν ἐπότισαν καὶ ἐκεῖ τίποτε· τὸ ἐμπόδιον ὅπου ἔγινε νὰ πάῃ ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Μόναχον τὸ παρεξήγησαν. Ἔρχεται ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Κορφοὺς, μαθαίνει ὅτι ἡ Γερουσία ἐβγήκε ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐβγήκε μὲ κακοὺς σκοπούς· ἔρχεται ἕως ἀπέξω ἀπὸ τὴν Μάνην, καὶ μαθαίνει ὅτι οἱ Φραντζέζοι ἐκτυπήθηκαν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες ἦτον ἄθρωποι τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἤθελε νὰ ἀντισταθῇ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸ ξεμπαρκάρισμα τοῦ Βασιλέως μὲ 10 καὶ 15 χιλιάδες· ἦλθαν λοιπὸν φουσκωμένα τὰ μυαλὰ ἐναντίον μου. Μὲ γράφουν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ μὲ εἰδοποίησαν τὰ πάντα. Ἐγὼ ἐλυπήθηκα νὰ ἰδῶ ὅτι αἱ ἐραδιουργίαι, ἔρθασαν νὰ παραμορφώσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἄφησα εἰς τὸν καιρὸν διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ Βασιλέας καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα. Ἔρχομαι εἰς τὴν Φεργάτα τοῦ Ρικάρδου, ζητῶ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὴν Ἀντιβασίλειαν, στέλνω τὸν Κολιόπουλον, μὲ ἀπεκρίθηκεν ὅτι δὲν δέχεται ἐπισήμως ἀκόμη, καὶ νὰ παρευρεθῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἤθελε ἐβγῆ ὁ Βασιλέας· ὁ Ρικάρδος ἔδωκε γεῦμα καὶ ἐσυμμάγαμεν μὲ τὸν στρατηγὸν τῶν Βυατρικῶν στρατευμάτων καὶ μὲ τὸν θεῖον τοῦ Βασιλέως καὶ Σουλτῆ· τοὺς ἐκατάλαβα ὅτι ἦταν ὑποπτοι.

Ἦλθε ἡ ἡμέρα τῆς ἐκβάσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ καὶ ἀνταμῶθηκα μὲ τὸν Κουντουριώτη, μὲ

τὸν Κωλέττη, Ζαήμη καὶ λοιποὺς, ἐφιληθήκαμεν· ἐβ-
 γῆκε ὁ Βασιλέας· ἐκινήσαμεν καὶ ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Ἀ-
 νάπλι. Ἐκεῖ ἐπαρουσιάσθηκαμεν κάθε ἡμέρα ἤρχοντο ἐπι-
 τροπαί, ἀλλὰ ἀλλάξαν τὰ πράγματα καὶ δὲν ἔκαμαν οὔτε
 ἀναφοραῖς, οὔτε τίποτε. Ἔλεγε ὁ Βασιλέας ὅτι ἐφέρθη-
 καν οἱ Ἕλληνες μὲ ἀνδρείων εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ὅτι
 ἀφῆκε τοὺς γονεῖς του, τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ ἔλθῃ
 εἰς τὴν νέαν πατρίδα, νὰ συνεργασθῇ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς
 Ἑλλάδος, καὶ ἄλλα τέτοια ὁποῦ συνειθίζουσι οἱ Βασιλεῖς,
 καὶ ἔκαμε προκήρυξιν εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον. Ἐπέρα-
 σαν δύο τρεῖς ἡμέρας, διάλυσα τοὺς παλαιούς μου ἀξιω-
 ματικούς, στρατιώτας, ὑπασπιστάς μου, γραμματικούς μου,
 καὶ τοὺς εἶπα· πηγαίνετε εἰς τὸ καλὸ, καθίσετε εἰς τὰ σπή-
 τια σας ἤσυχοι καὶ τῶρα ὁποῦ ἤλθε ὁ Βασιλέας θέλει γνω-
 ρίσει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τοῦ τόπου μας,
 καὶ θέλει ἀνταμείψει τὸν καθένα κατὰ τὰς πράξεις
 του καὶ κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του. Ἐπειτα τοῦ παρη-
 σίασα μίαν ἀναφορά καὶ τοῦ ἐπρόσφερα τὸ κάστρο τῆς
 Καρύταινας, τὸ ὅποσον εἶχα φτιάσει μὲ τὰ ἐξοδά μου. Ἔ-
 λεγα εἰς τὴν ἀναφορά μου, ὅτι τὸ κάστρο τὸ ἔφτιασα
 διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος μας,
 τῶρα δὲν μοῦ χρησιμεύει πλέον καὶ σὰς τὸ προσφέρω·
 ὁ σκοπός μου ἦτον νὰ δώσω τὸ παράδειγμα, ὥστε ὅσοι
 εἶχαν φτιάσει καὶ ἄλλοι πύργους, ἢ ὀχυρώματα ἐξ αἰ-
 τίας τῶν περιστάσεων νὰ τὰ δώσουν. Ἔλαβα ἀπόκρισιν
 εὐχαριστήριον καὶ ὅτι θέλει φυλαχθῆ ἡ ἰδιοκτησία μου.
 Ὅσον ἠμπόρεσα ἔκαμα τὸ χρέος μου εἰς τὴν πατρίδα καὶ
 ἐγὼ καὶ ὅλη ἡ φαμελιά μου· εἶδα τὴν πατρίδα μου ἐλεύ-
 θερον, εἶδα ἐκεῖνο ὁποῦ ποθοῦσα καί ἐγὼ, καὶ ὁ πατέρας
 μου, καὶ ὁ Πάππος μου καὶ ὅλη ἡ γενεά μου, καθὼς

καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες· ἀπεφάσιμα νὰ πάω εἰς ἓνα περιβόλι
ὁποῦ εἶχα ἔξω ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι· ἐπῆγα, ἐκάθησα καὶ ἀπερ-
νοῦσα τὸν καιρὸν μου καλλιερῶντας· καὶ εὐχαριστούμουν
νὰ βλέπω νὰ προσδεύουν τὰ μικρὰ δένδρα ὁποῦ ἐρύτευα.
Εἰς ὀλίγον ἔστειλα ἓνα σπαθὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως,
ἠγεμόνος, Παύλου Λουδοβίκου.

Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ περάσω ἓνα δύο μῆ-
ναις, διότι ἐροθήθηκα νὰ μὴν ἀρρώσθησω ἀπὸ τὴν κάψα
εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἀποκεῖ ἐπῆγα
εἰς ἓνα πανηγύρι τῆς ἀγίας Μονῆς, ὅπου ἐπήγαινα κάθε
χρόνον, ὅτι εἶναι ἰδιοκτησία μου. Ὅπισω εἰς τὸ Ἀνάπλι εἰ
ῤαδιοῦργοι δὲν ἔλειψαν νὰ παρασταίνουν εἰς τὴν Κυβέρνη-
σιν, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης κάμνει συνελεύσεις καὶ ἄλλαις
παρόμοιαις ψευταῖς. Ὁ Ζωγράφος ὁποῦ ἦτον Νομάρχης τῆς
Ἀρκαδίας, (τότον καὶ ὁ Μάνος ὁποῦ ἦτον διεθυντής), καὶ
ἂν ἦτον τίποτε ἔπρεπε νὰ τὸ ἤξειρῃ αὐτός, ἐπῆγε εἰς τὴν
Ἀντιβασιλεία καὶ ἐπληροφόρησε, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦτον ψεύμα-
τα. Ἐγύρισα ὀπίσω εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐπῆγα ἐχαιρέτησα τὸν
Βασιλέα, τὴν Ἀντιβασιλείαν, τοὺς εἶδα μουδιασμένους,
πλὴν δὲν ἐκατάλαβα τίποτε· ἔμεινα εἰς τὸ περιβόλι μου.
Ἐκεῖ ἦλθαν τὴν νύχτα εἰς τὰς 7 Σεπτεμβρίου, καὶ μετ' ἐπῆ-
ρε ὁ Κλεόπας μοίραρχος μετ' 40 χωροφύλακας καὶ μετ' ἐπῆγε
εἰς τὸν Ἰτζκαλὲ, καὶ μετ' ἐπαράδοσε εἰς τὸν φρούραρχον, καὶ
μετ' ἔβαλαν 6 μῆναις μυστικὴ φυλακὴν, χωρὶς νὰ ἰδῶ ἄνθρωπον,
ἐκτὸς τοῦ δεσμοφύλακα· δὲν ἤξευρα τί γίνεται διὰ ἕξι μῆ-
ναις, οὔτε ποιὸς ζῆ, οὔτε ποιὸς ἀπέθανε, οὔτε ποιὸν ἔχουν
εἰς τὴν φυλακὴν· διὰ τρεῖς ἡμέραις δὲν ἤξευρα πῶς ὑπάρ-
χω, μοῦ ἐφαίνετο ὄνειρον, ἐρωτοῦσα τὸν ἑαυτὸν μου ἂν ἤμουν
ἐγὼ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος κανεῖς· δὲν ἐκαταλάβαινα διατί μετ' ἔχουν
κλεισμένο. — Μετ' καιρὸν ἐπέρατε ἀπὸ τὸν νοῦν μου, ὅτι

ἴσως ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τὴν ὑπόληψιν ὅπου ἔχει ὁ λαὸς πρὸς ἐμένα, μὲ φυλακόνουν διὰ τὸ νὰ μοῦ κίψουν τὴν ἐπίρροήν· δὲν ἐπίστευσα ποτὲ, ὅτι θὰ φθάσουν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν, διὰ τὸ νὰ κριάσουν ψευδομάρτυραις. Ἐπειτα ἀπὸ ἕξη μῆναις μᾶς ἐκοινοποίησαν τὴν κατηγορίαν, ὅτι τάχα ἐκάμναμεν ἀναφοραῖς· πότε ἐναντίον ὅλης τῆς Ἀντιβασιλείας, πότε ἐναντίον τῶν δύο μελῶν, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀρμυνοπέργ· ὅτι ἠθέλωμεν νὰ κάμωμεν ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι ἐδγάζαμε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ ληττάς, ὅλα ἄστα θέματα. Σὺν μ' ἐκοινοποίησαν αὐτὰ, ἔβλα ὑπόψια εὐθὺς ὅτι εἶναι χερί τῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ μᾶς χαλάσουν· μᾶς ἔβλασαν εἰς τὸ δικαστήριον· ἐκεῖ ἐπὶ κρήσι ἀτήθησαν μερικοὶ ἄτιμοι μικροὶ ἄνθρωποι ψευδομάρτυρες, καὶ ἔλεγον πῶς εἶδαν ἀναφοραῖς καὶ ἄλλα ψέμματα· ἦλθαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τίμιοι ἄνθρωποι, νοικοκυραῖοι, εἶπαν πῶς ὅλα αὐτὰ εἶναι ψέμματα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι κακῆς διαγωγῆς ἄνθρωποι· πλὴν πού ἤκουον αὐτούς; ἤθελαν τὸν σκοπὸν τους, καταδίκην· ἔξαφνα μανθάνω ὅτι βιάζει ὁ Σχινᾶς μινίστρος τῆς δικαιοσύνης τὸ δικαστήριον καὶ ὑποχρεώνει τὸν πρόεδρον Πολυζωίδην καὶ Τερτσέτην νὰ ὑπογραφῶν με βιγιονέταις. Μᾶς κατέβασαν, μᾶς ἐδιάβασαν τὴν ἀπόφασιν· εἶδα τόσας φοραῖς τὸν θάνατον, καὶ δὲν τὸν ἐφοβήθηκα, οὔτε τότε· καλλήτερά εἶναι ὁποῦ σκοτόνομι ἀδίκᾳ παρὰ δίκαια. Τὸν Κολιόπουλο ἐλυπόμουνα διατὶ εἶχε φαμελιά μεγάλη· ἐφάγαμε τὸ βράδι τὴν αὐγὴν ἐκάμχμε τὴν διαθήκη μας καὶ ἐπροσμέναμε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Μετὰ δύο ὥρας ἐμάθαμε ὅτι ὁ βασιλέας μᾶς ἔχμε χάρη τὴν ζωὴν μὲς ἀπὸ τὸ ἀδικο. Μᾶς ἐπῆγαν εἰς τὸ Πηλομίδι εἰς σιγουρότερον μέρος. Ἐσταθήκαμε καὶ ἐκεῖ 11 μῆνες. Ὁ βασιλεὺς δταν ἀνέβηκε εἰς τὸν θρόνον ἔκαμε διατχῆ καὶ μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ αὐτὴν τὴν φυλα-

κὴν τὴν τόσον ἀδίκη. Ἐκατέβηκα ἀπὸ τὸ Παλαμίδι· ἡ ὑποδοχὴ ὅπου μού ἔκαμεν ὁ λαός, μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλαις ταῖς δυστυχίαις ὅπου ἐπέρασα· ἔβλεπα ἄλλους νὰ κλαίουν, ἄλλους νὰ γελοῦν, καὶ ὅλοι νὰ φωνάζουν ζήτω! ζήτω ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ Βασιλεὺς! Ἐκάθησα δύο τρεῖς ἡμέραις εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἔπειτα ἦλθα εἰς τὴν Ἀθήνα· ἐπρόσφερα τὸ σέβας μου καὶ τὴν εὐχαριστησίαν μου εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὸν Ἀρμανσπέργ, καὶ ἔπειτα ἐκάθησα ἡσυχος ἕως τούτην τὴν ὥρα ὅπου διηγοῦμαι αὐτά. (1).

(1) Τὸ καλοκαίρι τοῦ ἔτους 1836.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Προϊδεάζεται ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ μακαρίτης Θ. Κολοκοτρώνης δὲν γράφει, ἀλλὰ διηγείται, καὶ συχνὰ διηγούμενος μικρὰ χειρονομία, ἢ ἄλλο νεῦμά του συνεπλήρουν τὸ νόημα. Προστίθενται ἐνταυτῶ καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διορθώσεις, ἀφίνοντες τὰς λοιπὰς, προερχομένας ἢ ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς γραφῆς, ἢ ἐκ τοῦ τύπου, εἰς τὴν ὄριμον κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ τῆς ἀπλῆς γλώσσης τὴν εἶδῃσιν αὐτοῦ, π. χ. τὸ τελικὸν ν ἢ ἀπλῆ γλώσσα δὲν τὸ μεταχειρίζεται εἰς πολλὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται εἰς πᾶν παροῦσαν διήγησιν, καὶ ἐπομένως ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι τοῦ διηγουμένου, καὶ πρέπει νὰ ἀφαιροῦνται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν διὰ νὰ διαφυλάττεται ἡ ἀρμονία τῆς γλώσσης.

Αἱ σειραὶ τῶν στιγμῶν, αἵτινες ἀπαντῶνται κάποτε δηλοῦσιν ἔλλειψιν τοῦ χειρογράφου, τὴν ὁποίαν ἠλπίζε νὰ ἀναπληρώσῃ ὁ ἐκδότης ζῶντος τοῦ μακαρίτου· ἀλλὰ προέλαβεν ὁ θάνατος καὶ οὕτως ἔμεινεν. — Ἀφίνομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐννοήσῃ τὴν λεπτὴν εἰρωνεῖαν τοῦ ἱστοροῦντος εἰς πολλὰς περιστάσεις.

Διορθώσεις.

Ἐσφαλμένα.

Διόρθωσις

Σελ. 51χ.

Ἄ ν ά γ ν ω σ ε ς .

41. 13 εἰς τὰς ἡμέρας

εἰς τὰς ἡμέρας μου

102. 31 ἄρχισαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄερα

ἄρχισαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄερα.

Σελ. στίχ.

109	18	Τριπολιτσᾶ;	Ἄργους.
128	30	Νὰ ἰδῆ ποῖος στέλ- νει τὸν διδάσκαλον	Νὰ ἰδῆ ποῖος νικαεὶ καὶ σέλ- νει τὸν διδάσκαλον.
129	3	Παρακούντας δ' Ἀ- ναγνώστῃς ὁ Δελιγιάννης	Παρακινόντας ὁ Ἄναγνώ- στῃς ὁ Δελιγιάννης-
174	25	Τὸ διάστημα ὅμως μᾶς, ἔστειλε μακρυνὸ	Τὸ διάστημα ὅμως εἶναι μακρυνὸ.
—	37	Μίαν	Μισή

Σημειώσεις τοῦ ἐκδότου ἀναφέρονται εἰς
τὴν διήγησιν.

Σελ. 6. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀναφέρεται τὸ ἐπό-
μενον τραγούδι.

(Ἐμαραθῆκαν τὰ βουνὰ, μπράθηκαν καὶ οἱ κάμποι,
Μπράθηκεν ἡ Καστανὶδ, ὁ Πύργος τῆς Καστανίας,
Ἐπὺ' ἔχουε τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς τοὺς Κολοκοτρωναίους,
Ποῦ πήγαιναν στὴν Ἐκκλησιὰ τ' ἀσήμε φορτωμένοι,
Τ' ἀσήμε καὶ τὸ μάλαμα καὶ τὰ σπαθιά ζωσμένα.
Κ' ἔδωγαιναν κ' ἐκουθέντιαζαν τῆς ἐκκλησιᾶς στὴν πόρτα.
Καὶ ὁ Κωσαντιῆς τοὺς ἔλεγε καὶ ὁ Κωσαντιῆς τοὺς λέγει,
Τοῦτ' ἡ χαρὰ ποῦ ἔχομε μείς, θεὸ νὰ μᾶς φέρει λύπη,
Ἄπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποῦ κοιμούμουν,
Κ' ἐκίηκε τὸ πόσι μου, ἡ φούντα τοῦ σπαθιοῦ μου,
Τὸ πόσι μου ἡ γυναϊκᾶ μου, κ' ἡ φούντα τὰ παιδιὰ μου.
Τοῦτ' ἡ χαρὰ ποῦ ἔχομε μείς, θεὸ νὰ μᾶς φέρει λύπη.
Τ' ἀκούει ὁ Παναγιώταρος καὶ τὸν τζακᾶν τὰ γέλοια·
Τί λές κουμπάρε Κωσταντῆ καὶ σὺ Κολοκοτρώνη;
Ποτὲ δὲν ἐπατήθηκε ὁ Πύργος τῆς Καστανίας.

Μὴ εἰδὲ πρῶτα, εἰδὲ στερνὰ, καὶ εἰδὲ τῶρα πατιέται,
Μὲν βγάλτε τὰ μπαϊράκια σας, καὶ στήσετετὰ στὸν Πύργον
Νὰ βλέπῃ ὁ Καπετάνπασας μὲ τοὺς Γιανιτζαράιους.

Σελ. 33, (Τραγοῦδι χοροῦ.

Σάββατο πλιά στὸν πόλεμον

Μὲς τὸ μοναστηράκι,

Βίστα μωρὲ Ἀλιφαράκι

Μὲ τὸ Κολοκοτρωνάκι.

Πέφτουν τὰ βόλια σὰν βροχὴ

Κολοκοτρώνη Θεοδωρῆ.

Πόλεμον καὶ πολεμᾶνε,

Καὶ τοὺς Τούρκους τοὺς νικᾶνε.

Ὁ Θεοδωράκης βάνει μιὰ φωνή.)

κ. τ. λ.

Σελ. 45. Μ' ἔπιασαν ἀιχμάλωτον.— Μὴ γνωρίζοντές τον οἱ Ἀγγλοκόρσοι καὶ νομίζοντές τον ἐχθρόν.

Σελ. 54. Τοὺς ἀκολουθοῦς ἀξιωματημονεῦτους λόγους ἤκουσα ἀπὸ τὸν Κ. Α. Μ.

« Ταῖς 28 ἀπριλίου ἐβγήκαμε εἰς τὸν Μωρέα. Δὲν ἤλθαμε διὰ νὰ φύγωμε, ἀλλὰ νὰ χαθοῦμε μὲ τοὺς ἄλλους· εἶναι γνωστόν· Εἶμεθα τάγματα τῆς πατρίδος.» Τὸ τάγμα τῆς πατρίδος ἐνθυμίζει τὸ *devoneo me pro Republica* γενναίου στρατάρχου τῆς Ῥώμης εἰς τοὺς καλοὺς τῆς καιροῦς, ὡς ἦσαν οἱ ἑλληνικοὶ τότε εἰς τὸ 1821.

Σελ. 101. Ἀλέξιος Λουκόπουλος ἀπὸ τὴν κωμόπολιν Γαργαλιάνου, ἐμπορεύετο εἰς Ζάκυνθον ὄπου καὶ ἀνετράφη. ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐνάρετος οὗτος πολίτης ζῆ ἰδιωτεύων εἰς Γαργαλιάνους.

Σελ. 118. Νικόλαον ἀνεψιὸν μου. Ἐννοεῖ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Νικηταρά.

Σελ. 124. Τὰ ἀκόλουθα σημειώματα μετέδοθησαν ἀπὸ τὸν μακαρίτην Κολίνον Κολοκοτρώνην, τὰ ὁποῖα φαίνεται εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του. «Γῆς Ἐπιδαύρου ἢ συνέλευσις ἦτο συνθεμένη ἀπὸ τοὺς προὔχοντας· οἱ Αἰγαιοπελαγίται δὲν ἦσαν ἐκεῖ, μόνον οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν νήσων. Κρήτες δὲν ἦτον· ἔκαμαν τὸ σύνταγμα. Εἰς τοῦ Ἄστρους τὴν συνέλευσιν ἦτον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπανχιστατημένα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κολοκοτρώνης αἰτέτεινε νὰ λάβουν οἱ ἄρχοντες πολλὴν δύναμιν· ἐπροσπαθῶνσαν νὰ μηδενίσουν τὴν ἐπιβροήν τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐπρόβαλαν νὰ κάμουν εἷα ψήφισμα διὰ τὴν ἐκποίησην τῆς ἐθνικῆς γῆς· ὁ ἀναγνώστης δ' Αἰλιγάνης ἔκαυε παρατήρησιν ὅτι τῶρα θὰ δώσωμεν εὐκαιρίαν νὰ ὑψωθῇ ὁ Κολοκοτρώνης με' αὐτὸ τὸ ψήφισμα· ἐξήγησεν τοῦ Κολοκοτρώνη τὸ μέρος, τί εἶναι ἡ ἐκποίησης τῆς ἐθνικῆς γῆς, καὶ ἐπικταν καὶ ἐτρουρέκιζαν τὴν ἐκποίησην εἰς ἕνα χαρτὶ γραμμένο ἐκποίησης· καὶ ἔτσι ἐμποδίσθη αὐτὸ τὸ ψήφισμα. Διὰ τὴν ἐμπόδισιν καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ τὸ ἔθνος πρέπει νὰ εὐγνωμονῇ. Εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Τροιζῆνος ἔρριξαν ὅλους τοὺς τίτλους καὶ ἐμπόδισαν τὸ ἱερατεῖον νὰ ἀνακτόνεται εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπρόβαλε νὰ καταργηθοῦν οἱ τίτλοι· εἶπε «Σεβαστῆς συνέλευσις, καὶ γενναϊότατος, καὶ ἐξυχώτατος, καὶ ἐνδοξότατος, καὶ ἐλαμπρότατος, καὶ πανιερώτατος ἀκόμη με εἶπαν, δὲν ἄλλαζ' εἶμαι ὁ ἴδιος.»

Σελ. 144. Ὁ Κ. Πέκιος (Pechio) Ἰταλὸς περιηγητὴς εἰς σύγγραμμά του ἐπιγραφόμενον *Ἐπίσκεψις εἰς τοὺς Ἑλληνας (Visita ai Greci)* ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Ἡλίου εἰς Ἰδρῶν ἐντάμωσε τὸν Θ. Κολοκοτρώνην καὶ ἰδοὺ τί λέγει περὶ αὐτοῦ.

« Εὐρισκόμενος εἰς Ἰδρῶν ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν

πρῶτον τῶν δημογερόντων Λάζαρον Κουντουριώτην νὰ ἰδῶ τὸν Κολοκοτρώνην. Ἐπῆγα καὶ τὸν κῆρα καθήμενον μεταξὺ τῶν ἄλλων πολιτικῶν συναιχμαλώτων του· τὰ ἄσπρα του μαλιὰ ῥιμμένα ἀμελῶς εἰς τὴν πλάτην του, ἔσμιγαν μὲ τὴν πυκνὴν του γενεάδα· τὸ ἄγριόν του πρόσωπον, ἡ ζωηρότης τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ τὸ πολεμικὸν ἠθὸς του, τὸν παρωμοίαζαν μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς βράχους τοὺς δισκοροπισμένους εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. — Τὸν ἐχαιρέτησα ἐκ μέρους τῆς Μπουμπουλίνας, καὶ τοῦ ἀνήγγειλα, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ ἦναι ἐλεύθερος. Μὲ εὐχαρίστησε διὰ διερμηνείας καὶ μὲ ἐζήτησε νεωτέρας εἰδήσεις. Τοῦ εἶπα, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν εἰς τὴν στιγμὴν νὰ κυριεύσουν τοὺς Ναυκρίνους, καὶ ἐπρόσθετα ὅτι εἶναι φοβεροὶ, ὄχι μόνον διὰ τὴν προσωπικὴν τους ἀνδρείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τακτικὴν τους καὶ τὸ ἱππικόν τους. Ἀπεκρίθη ὅτι διὰ νὰ νικηθῶν οἱ Αἰγύπτιοι φθάνει νὰ ἔχη τις ἀνθρώπους νὰ ῥίχνουν, καὶ λέγοντας αὐτὰ ἐβάλλθη εἰς θέσιν ἀνθρώπου ὁποῦ σημαδεύει. Γνωρίζω τοποθεσίας εἶπε, εἰς τὰς ὁποίας οὔτε ἡ τακτικὴ τους, οὔτε τὸ ἱππικόν τους παντελῶς δὲν θὰ τοὺς ὠφελούσαν. Ἠξεύρεις τί ἔφερε τὴν νίκην τῶν Αἰγυπτίων, ἡ ἐνότης τῆς πολεμικῆς δυνάμεως (*l'unité dans le commandement*), ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀφανίζονται ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ νὰ θέλουν νὰ καπιτανεύσουν χωρὶς τὴν ἀπαιτουμένην ἐμπειρίαν. Καθὼς ἐσῆκωσε τὸ χεῖρι του παρετήρησα μίαν σπαθιὰν ὁποῦ εἶχε· τὸν ἠρώτησα ποῦ ἀπέκτησεν αὐτὸ τὸ ἐντιμον παράσημον. Μὲ ἀπεκρίθη δὲν εἶναι τὸ μόνον.

Ἐνῶ μοῦ ὠμίλει ἔτρεχε μὲ τὰ δάκτυλα τὰ κλονιὰ ἐνὸς κομβολογιῶ καὶ μακρὰν νὰ δείχνῃ τὴν Γουρρικὴν ἐκείνην σοβαρότητα τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες, ἐκίνει τοὺς ὀφθαλμούς του μὲ

φλογερὸν καὶ ἄγριον κίνημα· ἐσηκόνετο, ἐκάλετο, ἐπεριπά-
 τει μὲ ἔλην τὴν ἀδημονίαν κλέφτου, ὅστις φοβεῖται χω-
 σιὰ καὶ προετοιμάζεται εἰς τὸν πόλεμον. Εἶναι βέβαιον ὅτι
 ὁ στρατηγὸς Κολοκοτρώνης δὲν εἶναι κοινὸς ἄνθρωπος. Ὁ-
 λίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συνέντευξίν μας ἀπελύθη, ὑποδεχ-
 θείς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ναυπλίου μὲ μεγάλας τιμὰς.
 Ἐνας βουλευτὴς τοῦ ἀπεύθυνε μίαν ὀμιλίαν, καὶ αὐτὸς ἀπε-
 κριθὴ ἀπροετοίμαστος, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόκρισιν εὗρισκετο
 ἡ ἀκόλουθος ἀξιωματημὸν περικοπή. « Ἐρχόμενος ἐδῶ
 ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἐπνιξα εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πάθη μου.
 Πνίξετε καὶ σεῖς τὰ δικά σας· θάψετε εἰς αὐτὴν τὴν ἄβυ-
 σσον ὅλας τὰς ἔριδας καὶ τὰς διχονοίας· αὐτὸς εἶναι ὁ θη-
 σαυρὸς ὁποῦ θὰ βρῆτε. » Ὁμίλει εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν
 τοῦ Ναυπλίου ὅπου οἱ κάτοικοι ἔσκαφταν διὰ πολλὰς ἡμέ-
 ρας μὲ τὴν ιδεάν νὰ εὗρουν θησαυροὺς θάμα μὲν ο ν.

Σελ. 166. Ἡ ἀκόλουθος σημείωσις μὲ ἐδόθη ἀπὸ τὸν
 μακαρίτην Κολῖνον, ἥτις ὡς νομίζω, τοῦ ὑπαγορεύθη ἀπὸ
 ἀξιοτίμον στρατιωτικὸν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πύργου.

Νοέμβριος 1825, Γαστούνη.

Ἄφ' οὗ τὸ ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ διέβη τὸν Ἄλφειὸν ποτα-
 μὸν καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὸν Πύργον διαιμοιράθη καὶ ἐσκόρπι-
 σεν εἰς τὰ χωρία τῶν πεδίων· καὶ τὴν ἐννάτην τοῦ ἐνεσῶτος
 μηνὸς ἐξημερώθησαν οἱ ἱππεῖς εἰς τὰ χωρία Δερβιοτσελεπί,
 Καρδαμᾶ, Σαθάλια, Ῥοδιάται, Καραγιούζη, Σελιμ-Γσαού-
 ση, Ἄνδραβίδα καὶ Βαρθολομοῖο καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ
 χωρία τῶν πεδιάδων τῆς Γαστούνης, εἰς τὰ ὅποια καὶ εὐ-
 ρόντες Ἕλληνας ἐπολέμησαν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλ' ἡ νίκη ἦτον
 πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξη-

μερώθησαν εἰς τοῦ Σελήμ-Γασούση ἕως 30 ἵππεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν 8 πρᾶ τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἔλαβον καὶ τοὺς ἵππους τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν πολεμοῦντες ἄλλοι ἐχθροὶ εἰς τὰ Σιβάλια ἐφονεύθησαν ἕως 80 καὶ 20 ἐκ τῶν ἡμετέρων, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ Καπ. Ἀναγνώστης Παπαγοστόπουλος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενιζέλος· εἰς τὸ Καραγιούζη 20 ἵππεις ἐπολέμησαν πρὸς 2 Ἑλληνας καὶ ἐφονεύθησαν 13 χωρὶς νὰ βλαφθῇ κανεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων· οἱ διασωθέντες· ἐχθροὶ πολεμοῦντες πρὸς τοὺς ἡμετέρους δὲν ἠμπόρουν νὰ ἐκδύσωσι τοὺς φονευθέντας καὶ ἠναγκάστησαν νὰ τοὺς ἀφήτῳσι εἰς τὴν διάκρισιν τῶν νικητῶν. Γυνή τις ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου δραμοῦσα ἔλαβε δύο χρυσοκπινησμένους πιστόλας, ἓν τουφέκιον, ἓν σπαθίον καὶ πολλὰ χρήματα ἀπὸ τῶν φονευθέντων. Εἰς τὸ Βαρθολομιῶ ὑπῆγαν ἕως 1,200 ἵππεις, τοὺς ὁποίους ἀφ' οὗ ἐδίωξαν ἕως εἰς τὴν Γαστούνην οἱ Βαρθολομιῶται, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον καὶ λαβόντες τὰς φημιλικὰς τῶν ὑπῆγαν εἰς Χλουμούτσι, περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν 100 ἄνδρες ἐκλεκτοὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἔπιασαν τὸ χωρίον, καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν, 10 τοῦ μηνός, ἐξήμερώθησαν ἕως 500 ἵππεις καὶ ἕως 4,000 πεζοί, καὶ περικυκλώσαντες τοὺς ἡμετέρους ἐπόλεμουν πρὸς αὐτοὺς μὴν ὥραν ἀκατάπαυστα, καὶ ἐφονεύθησαν πολλοὶ χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ βλάψωσι τοὺς ἡμετέρους· εἰς δὲ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ κλεισμένων Ἑλλήνων ἀναβάς Ἴτπον πιασθέντα ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἔδραμεν εἰς τὸ Χλουμούτσι νὰ δώσῃ εἰδησιν εἰς τοὺς ἐκεῖ νὰ τρέξωσι εἰς βοήθειαν τῶν κλεισμένων, καὶ ἀμέσως 150 ἐκλεκτοὶ στρατιῶται, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν χιλιάρχον Βέρα καὶ τὸν Κ. Γεωργάκην Βαρθολομιώτην, ἄνδρας τῶ ὄντι γενναιοτάτους, ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῶν εἰς Βαρθολομιῶ δύο περίπου ὥρας κλεισμένων

ἀδελφῶν των· ἀλλ' ἄμ' ἰδόντες αὐτούς οἱ ἔχθροὶ ἐκίνησαν πρὸς αὐτούς ὄλοι οἱ ἰππεῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτω δὲν ἠμπόρουν νὰ τρέψωσιν εἰς φυγὴν τοὺς γενναίους ἐκείνους Ἕλληνας, ἀλλὰ μάλιστα οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρουν καὶ ἐφθασαν εἰς τὰ ἀμπέλια τοῦ χωρίου περὶ τὸ ἡμισυ μίλλιον μακρὰν τοῦ χωρίου αὐτοῦ, ἀπελπισθέντες οἱ ἰππεῖς ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν πολιορκούντων τὸ χωρίον· 3000 ἐκ τῶν 4 χιλιάδων τῶν πεζῶν ἔπρεπε νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειάν των καὶ οὕτως ἔκλεισαν τοὺς 150 ἦρωας εἰς τὰ ἀμπέλια, οἷτινες ἐπολέμησαν γενναίως ἀπὸ τῆς τετάρτης ὥρας τῆς ἡμέρας ἕως τῆς δεκάτης, καὶ μόλον ὅτι οἱ ἔχθροὶ ὤρμησαν πολλάκις κατὰ τὴν συνθήειάν των ἐναντίον τῶν ἡμετέρων, ἐπέστρεψαν κατρησχυμένοι βαλλόμενοι καὶ φονευόμενοι, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβάσα ῥαγδαία βροχὴ ἔπτυσε τὸν ἐκ τῶν τουφεκίων πόλεμον, καὶ οὕτως εὐρόντες εὐκαιρίαν οἱ ἔχθροὶ ὤρμησαν πολλότατοι πρὸς ὀλιγωτάτους, καὶ οἱ Ἕλληνες ἔπρεπε νὰ ἐνδῶσωσιν εἰς τὸν πολυχέριμον ἔχθρον· εἷς ἐκ τῶν 150 ἐσώθη, καὶ αὐτὸς πλακωθείς ὑπὸ τῶν πτωμάτων τῶν φονευθέντων. Ἀπέθανον οἱ ἦρωες, ἀλλ' ἀρ' οὐδ' ἔπεμψαν πρότερον ὑπὲρ τοῦ 1000 ἔχθρῶς εἰς τὸν ἄγην, ὡς μαρτυροῦσιν τὰ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀνίσου ἐκείνης πάλης εὐρεθέντα πτώματα· οἱ δὲ περὶ τὸ Βαρθολομιὸ ἀπομείναντες ἔχθροὶ ὤρμηξαν ἐναντίον τῶν ἐν αὐτῷ κλεισμένων 100 Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν 6 ἐκ δὲ τῶν ἔχθρῶν ἐφονεύθησαν τόσοι πολλοὶ, ὥστε ἀπελπισθέντες οἱ ἐναπομείναντες ἔφυγον αἰσχροῦς εἰς τὴν Γαττούνην περὶ τὴν ἐσπέραν, ἀφῆσαντες καὶ τοὺς νεκροὺς ἀτάρους· τὴν 11 τὸ πρωτὲ ἐξεληθόντες ἐκ τοῦ Χλυμουτσίου οἱ ἡμέτεροι ἐλαφυραγώγησαν τοὺς φονευθέντας ἔχθρῶς· καὶ ἔταψαν τοὺς ἐνδόξως ἀποθανόντας Ἕλληνας.

Σελ. 167—168. στίχ, 30 και ακόλουθοι 1, 2, 3. Ἡ πλοκή τῆς περιόδου ταύτης εἶναι σκοτεινή, πλὴν ἡ ἔννοια εἶναι, ὅτι ἐστάλη ὁ Φιλήμων διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς Τούρκους, καὶ ὅτι εἶχε γράμμα τοῦ Μπεϊζαντιῆ Γεωργάκη πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Ἀραβὰ κλπ.

Σελ. 232. Ἡ ἀκόλουθος σημεῖωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ δὲν κατεχωρήθη εἰς τὸ κείμενον διότι διεκόπτετο ἡ σειρά τῆς διηγήσεως.

Κλέφταις εἰς Γασούνη, Πάτρα, Βοστίτσα καὶ Καλάβρυτα καὶ πέρα μερὶς τῆς Καρύταινας καὶ Φανάρι, καὶ ἐμαζόνοντο ὅλοι σ' ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις 120, καὶ αὐτοῦνοι ἐγδεναν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ἦταν τοῦ Κωσταντῆ Πετιμεζᾶ ἓνα παιδί, καὶ τοῦ Ἀναγνώστη Πετιμεζᾶ, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ Σουδενά, καὶ ὁ Κοντοβουνίσσιος, καὶ Περαμερσίσιοι, τοῦ Καραλῆ τὰ παιδιά, Γαστουναῖοι, καμμία δεκαπενταριά, καὶ Πάτρα οἱ Χαρπιλαῖοι, καὶ ἀπὸ Φανάρι δύο τρεῖς τέσσαρες, καὶ ἦταν βαλμένοι ἀπὸ ἐκείνους ποῦ γυρεύουν τὰ σκάνδαλα, διὰ νὰ ἀκούωνται κλέφταις πολλοὶ, διατὶ ἦτανε ὦρα νὰ δώσουν τοὺς προσόδους καὶ νομιστροποπιάτικα τῶν ζωντανῶν, καὶ ἐπῆραν τριάντα νομάτοι εἰς τὸ Κατάλοιο ὅπου ἦτον ἓνας δεσμοτελώνης ὁ Φραγκούδης καὶ τοῦ ἐπῆραν ἐθνικὰ, φοίνικαις, . . . καὶ τοῦ ἐγδυσαν καὶ τὴν φαμελιάν του, καὶ ἐπῆραν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχε, καὶ ἦτανε κλεφταπόδοχος ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου ἀπὸ τὸν Πύργο. Καὶ ἀκοῦοντας ταῖς ἀκαταστασίαις τῶν Πελοποννησίων ὁ μακαρίτης ὁ Κυβερνήτης μοῦ ἔδωτε μίαν διαταγὴν σφοδρὰν, ἢ νὰ τοὺς σκοτώσω, ἢ νὰ τοὺς φυλακίσω, ἢ νὰ τοὺς προσκυνήσω· διατὶ ἡ φήμη ἐδιαδόθηκε ὅτι ἦταν τριακόσιοι καὶ πεντακόσιοι, ἐγὼ ἔστειλα διαταγὴν εἰς τοὺς Καπιτανέους ὅπου εἶχε εἰς δούλευσιν ὁ Κυβερνήτης, καὶ τοὺς ἐ-

σύναξα εἰς Τριπολιτζᾶ, ἀπὸ τὴν Μονοβασίαν τὸν καπετᾶν
 Γεωργάκη Δρίβη, ἀπὸ τὴν Ἰσακονιά, τὸν Πραστὸν τὸν κα-
 πετᾶν Γεωργάκη καὶ ἄλλον ἓνα καπετάνιο, καὶ ἀπὸ τὸ
 Κρανίδι τὸν Νικόλα Λάμπρο, καὶ Σταμάτη Μίτσα
 ἀπὸ τὸ Καστρί, τὸν Τζόκη καὶ τὸν Νέζο ἀπὸ τὸ Ἄρ-
 γος, ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι ἓνα καπετᾶν Ἀναγνώστη ἃου ἦταν
 εἰς τὴν δούλευση, ἀπὸ τὴν Κόρθο τὸν Γεωργάκη τὸν Χε-
 λιώτη καὶ λοιποὺς, καὶ ἀπὸ Τριπολιτσᾶ καὶ ἀπὸ Καρύ-
 ταινα, καὶ ἐμαζώχθησαν καμμὶ ἐκτροστὴ νομάτοι ἀξιω-
 ματικοί. Ἔδωκα διαταγὴν τοῦ Κολιόπουλου, καὶ ἦταν καὶ
 ἓνα τάγμα, τὸ τάγμα τοῦ Τσαβέλα εἰς Καλάβρυτα, καὶ
 ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Γιαννούσης, καὶ ἔδωκα διαταγὴν τοῦ
 Γενναίου καὶ ἐσύναξε τοὺς Καπιτανίους Καρυτινοὺς καὶ
 λοιποὺς καὶ ἐπέρασε Λαγκάδια καὶ Ἀκοθας καὶ ἐκυνήγησε
 τῆς πέρα μεριᾶς τοὺς κλέφταις, καὶ ἐδιέταξε καὶ τὸν Θίνο
 Κουμανιώτη ἀπὸ τὴν Πάτρα, καὶ ἐβγήκε καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς
 Πάτρας τὸ ὄνομα, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα καὶ εἶχα καὶ καμ-
 μιὰ εἰκοσαριὰ καθλαρέους ἀτάκτους κοντά μου ἀπὸ τὴν
 καθαλαρίχ. Παγενάμενος εἰς τὸ Φανάρι ἐπιασα δύο καὶ
 τοὺς ἐφυλάκησα εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν. Καὶ ἐτράβιξα εἰς
 τὸν Πύργο διατὶ ἦταν δύο, τρεῖς, τέσσαρες κλέφταις μέσα
 ἀπὸ τὸν Πύργο, διατὶ ἦτον γιαντάκι ὁ πατέρας τοῦ Λυ-
 κοῦργου, καὶ ἐπροσκάλεταν τὸν Κοντοβουνίσιο καὶ ἐγδυ-
 σαν τὸν Φρχκούδη. Ἀκούοντας ὁ πατέρας τοῦ Λυκοῦργου
 ὅτι ἐκατέβηκα εἰς τὸν Πύργο ἐτράβιξε νὰ πάη ἄτ' Ἀ-
 νάπλι, καὶ ἔστειλα τέσσαρους καθλαρέους, τὸν ἐπιασαν
 εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τὸν ἔφεραν ὀπίσω στὸν Πύργο.
 Εἶχα μάθει ὅτι ἔσμιξε μὲ τοὺς κλέφταις πρὶν πάνε ἄτὸ
 Κατάκολο οἱ κλέφταις. Καὶ ἀκούοντας οἱ κλέφταις ἐμὲ
 τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Γενναῖο, ἐδιασκορπίσθησαν. Ἐτρά-

βίξα εις τὴν Γ'αστούνη, ἔσφιξα τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔ-
 πιασαν ἕξ καὶ τοὺς ἐρυλάκωσα καὶ ἐκείνους. Καὶ ἔρχε-
 ται ὁ λαὸς ποῦ τοὺς εἶχαν κλεμμένα βόδια καὶ ἄλογα
 προκλαιόμενοι εἰς ἐμέ, καὶ τοὺς κλέφταις τοὺς ἤξευρα καὶ
 ἔγυνα καὶ κριτῆς, διατὶ ἡ περίστασις ἔτσι τὸ ἤθελε, καὶ
 ἐλάβανε ὁ καθίνας τὸ δίκαιόν του. Ἔτσι ἐτραβίξαμε διὰ
 νυκτὸς εἰς τὴν Πάτρα, καὶ εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορο
 εἶχαν γδυμένους κατὶ πραγματευτάδες Πυργιώταις καὶ οἱ
 κλέφταις ὅπου ἔγδυσαν τοὺς Πυργιώτας ἦταν ἀπὸ τὰ
 Ζουμπάτα ἀπὸ τοῦ Νενέκου τὸ χωριὸν, λεγόμενοι Χαρ-
 μηλαιοὶ. Τότενες ἦτανε διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως ὁ ὄγιο
 σύνορο γδυθῆ εἰς τὴν στρατὰ (δημοσίᾳ) στρατηλάτης, νὰ
 ᾔναι ἀποκριζόμενα τὰ χωριά τὰ τριγυρινὰ ἐὰν δὲν πα-
 ραδώσουν τοὺς κλέφταις. Καὶ ἔσφιξα τὰ χωριά ποῦ ἔ-
 γδυσαν τοὺς πυργιώταις πραγματευτάδες, ἢ τοὺς κλέφταις,
 ἢ δέκα χιλιάδες γρόσια ποῦ τοὺς εἶχαν παρμένα μὲ τὸν
 δευτέρου τοῦ πραγματευτῆ ποῦ εἶχαν ἀγοράσει στὴν Πά-
 τρα. Καὶ οἱ γδυμένοι ἦλθαν κοντὰ μου ἔσθην Πάτρα. Καὶ
 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποῦ διέτριβα ἐκεῖ, ἕνας Χαρμηλάς
 ἦτον ἀπὸ τοὺς κλέφταις καὶ ἐσυριάνιζε ἀνεγνώριστος ἐστὴν
 Πάτρα μέσα καὶ ἐκεῖ ποῦ ἦτον καὶ οἱ γδυμένοι τὸν ἐγνώ-
 ρισαν καὶ ἔτσι μοῦ ἔδωκαν χαμπέρι καὶ ἔστειλα τὸν Κα-
 ραχάλιο καὶ τὸν ἔπιασε, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ τοὺς ἄλλους
 ποῦ ἦταν ἀπὸ τὸν ἴδιον τόπο. Καὶ ἔτσι οἱ κλέφταις ἀκού-
 οντες τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Γενναῖον ἀπὸ πάνω, ἔπεσαν
 εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορο καὶ ἔστειλα στρατεύματα, ἄλλους
 ἔπιασα, ἄλλους ἐκυνήγησα καὶ ἔπεσαν κατὰ τὰ Καλά-
 βρυτα. Καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸ τάγμα του καὶ μὲ τοὺς
 Πετμεζαίους τοὺς ἐκυνήγησαν καὶ τοὺς ἔδωσαν μπέσα καὶ
 ἐπροσκύνησαν ἦτον 15 τὰ Πετμεζόπουλα, (ἢ νὰ προσ-

κυνήσουν, ἢ νὰ τοὺς πάρουν ὅ,τι καὶ ἂν ἔχουν). Καὶ ἔτσι ἔστειλα ταχυδρόμον καὶ ἐζήτησα γνώμην τί νὰ κάμω, νὰ τοὺς στείλω 'ς Ἀνάπλι, ἢ νὰ βάλουν κερπίδες νὰ μὴν ἀκολουθοῦν πλέον εἰς τέτοιον δρόμον. Ἐλαβα διαταγὴν ὅτι ἂν ἦναι σιγούροι κερπίδες δποῦ νὰ μὴν μετακᾶμουν τρέλλα νὰ τοὺς συγχωρέσῃ ὅλους, εἰδεμὴ ὅσοι καὶ δὲν ἔχουν κερπίδες καλοῦς νὰ τοὺς στείλω στ' Ἀνάπλι. Ἐγὼ ἐκεῖνον 'ποῦ ἔπιασα 'σὴν Πάτρα τὸν 'πῆρα διὰ νυκτός καὶ ἐξημέρωσα στὸν τόπον τοῖς μὲ 300 νοτάτους, γιὰτι οἱ Ζουμπαταῖοι τὸ εἶχαν πᾶσι ἀπάνω τους διὰ τὸ προσκύνεμα. Διὰ νυκτός τοῦ ἐξώσα, τοὺς ἔπιασα καὶ ἐπῆρα τὸ πρᾶγμα 'ποῦ ἦτον ἀμοίραγον ὁ Καπετάνιος εἶχε 'πάει νὰ εὗρῃ πρᾶγμα τευτὴ νὰ τὸ πουλήσῃ διατὴ δὲν ἦτον χωριάτικο. Καὶ τότενεσ δποῦ ἐπῆγα εἰς τὰ Ζουμπάτα ἀπεφάσισα νὰ κρεμάσω ἕνανε, καὶ μοῦ ἔπεσαν οἱ καπιτανέοι νὰ μὴν τὸ κάμω. Καὶ ἐπῆρα αὐτὸν καὶ ἕναν ἄλλον δεμένους, μαζὴ μου. Καὶ τότενεσ ἐπρόσαξα εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ οἱ κερπίδες ἔδωσαν λόγον καὶ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἦναι φρόνιμοι. Κερπίδες ἦταν οἱ γειτῶνοι τοῦς. Καὶ ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ἐστρατεία ἐκείνη καὶ ἔκαμα καὶ 500 κρίσεις, 'ποῦ ἂν ἤθελε πέσουν εἰς ἀβουχάτους καὶ κριτήρια ἤθελα κονταναρισθοῦν 300 χρόνους, καὶ ἐδιόρθωσα ταῖς ἐπαρχίας καὶ ἠσύχασαν. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ δύο Ζουμπατιώταις ὁ ἕνας μοῦ ἔφυγε μὲ τὰ σίδηρα καὶ ὁ ἄλλος τὸν ἔστειλα εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἔκαμα δύο χρόνους 'σὴν φυλακὴν, ἦταν ἀδελφὸς τοῦ φευγάτου καὶ ὅταν ἐγύρισα ὀπίσω καὶ ἐπῆγα στὴν κυβερνήσιν τοῦ ἤρσαεν ὁ τρόπος τοῦ Κυβερνήτου ποῦ κατεπράυνα τὸν λαὸν καὶ ἔτσι διέλυσε τοὺς Καπιτανέους.

Σελ. 232. Καὶ ἡ προῦσα σημείωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ ἰδίου Θ. Κολοκοτρώνη.

Εἰς τὸν Πόρον εἶχε στείλει ἡ Κυβέρνησις στρατιώτας, ἕνα μέρος Ποριωτῶν ἠθέλησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὰ στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως, ἐγένετο πόλεμος, ἐγαλάσθησαν οἱ Ποριώται καὶ ἐσκοτώθη ὁ Χριστόδουλος Ποριώτης. Τότε ἐκάη ἡ ἀρμάδα. Εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔλαβη τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην καὶ ἔκμα στρατιωτικὴν συνέλευσιν καὶ ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐβάλαμεν ἄλλους διακροσίους εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ἀξιωματικῶν.

